

ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
CITIZENSHIP FOR DEMOCRATIC PROMOTION IN LOCALITY

นายปรมต วรรณบวร

คุณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรคุณิบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

นายปรมต วรรณบวร

ดุชนินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

CITIZENSHIP FOR DEMOCRATIC PROMOTION IN LOCALITY

Mr. Poramut Wannabaworn

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for the Degree of

Doctor of Philosophy

(Public Administration)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E.2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุขกัณินพนธ์
เรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุขกัณินพนธ์

ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชุกร นาคธน)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

คณะกรรมการควบคุมดุขกัณินพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายปรมต วรรณบวร)

ชื่อคุณนิพนธ์ : ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ผู้วิจัย : นายปรมต วรรณบวร

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์

: รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม พธ.บ., MA., Ph.D.(Pol.Sc.)

: อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร ศศ.บ.,น.บ., พบ.ม., รป.ด.

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น และ ๓) เพื่อนำเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง ๒๒ เขต จำนวน ๓๙๙ คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๐๔ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๒ รูปหรือคน ซึ่งเป็นนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตย ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า มีลักษณะสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม โดยยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพสิทธิของกันและกัน เท่าเทียมกัน กล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางการเมือง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ มีน้ำใจ เลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ ฟังตนเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบในตนเอง ในขณะที่ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย (๑) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ($\bar{x} = 3.89$) (๒) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย ($\bar{x} = 3.63$) และ (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

($\bar{x}$ = ๓.๔๖) (๔) ด้านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง ($\bar{x}$ = ๓.๓๙) และ (๕) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ($\bar{x}$ = ๓.๓๘) ตามลำดับ

๒. การบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยการยึดมั่นในหลักพุทธธรรม คือ หลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อ พบว่า (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ พบว่า ได้มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีการยึดถือคำสั่งสอนของศาสนามาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีการสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ และรู้จักลำดับความคิด ไตร่ตรองปัญหา รู้หน้าที่ของตนเอง เข้าใจตระหนักในหน้าที่ของตนเอง ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย พบว่า ได้มีการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีเป้าหมายในทางความดีงามเพื่อเป็นคนที่มิได้เหตุผล และรู้ว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้าง และมีการยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้น ข้อที่ (๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร พบว่า ได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม ข้อที่ (๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี พบว่า ได้มีการรู้จักถึงความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต พึ่งตนเอง อยู่อย่างพอเพียง เลี้ยงตนบนสัมมาชีพและวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองได้ ข้อที่ (๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม พบว่า ได้ใช้ดุลยพินิจในการใช้เวลาให้เหมาะสม ระหว่างประชาธิปไตยกับพุทธศาสนาที่มีความเหมาะสมใกล้เคียงกันหลายมิติ รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับเวลาในการเอาใจใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ข้อที่ (๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม พบว่า ได้ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม รู้จักและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม และรู้ถึงจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชน และข้อที่ (๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น พบว่า ได้มีการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เข้าใจพื้นเพ ใจคอ เข้าใจอารมณ์ของคนในชุมชน มีการยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่นเรียนรู้การการดำเนินชีวิตร่วมกัน

๓. การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา พบว่า ประชาชนได้ยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตเป็นทุนทางสังคมอยู่แล้ว การส่งเสริมประชาธิปไตยมีพื้นฐานจากการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนาให้เป็นจริงก่อน หลังจากนั้นอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว โรงเรียน วัดและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ในการปลูกฝัง การอบรม การส่งเสริม การจัดกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสมในท้องถิ่นและมีความรู้หลักพุทธธรรมให้เข้าใจและปฏิบัติได้จริง เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้การเมืองกับหลักพุทธธรรม

คำสำคัญ:ความเป็นพลเมือง, ประชาธิปไตย, หลักพุทธธรรม

Dissertation Title : Citizenship for Democratic Promotion in Locality

Researcher : Mr. Poramut Wannabaworn

Degree : Doctor of Philosophy (Public Administration)

Dissertation Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr.Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Dr. Busakorn Watthanabut B.A., LLB., M.S., D.P.A. (Pub. Ad.)

Date of Graduation : 31 March 2017

Abstract

The objectives of this research were: 1.To study Citizenship for Democratic Promotion in Locality, 2.To study the integration of theory and the Buddha-Dhamma principles of Citizenship for Democratic Promotion in Locality, and 3.To propose the Citizenship to Promote local Democratic according Buddhism.

Methodology was the mixed methods between the quantitative and quantitative methods. The quantitative research method collecting data from 399 voting eligible samples from 22 constituencies in Trang Province with questionnaires with the tested score at 0.904, analyzing data with frequency, percentile, means and standard deviation. The qualitative research collected data from 22 key informants who were experts in Buddhism and Citizenship and Democratic with in-depth-interviewing, analyzing data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Citizenship for Democratic Promotion in Locality was that citizens had self control to abide and behave within the framework of morality, to adhere to and to believe in what is right and fair. They were independent, understanding the politic, respecting the principle of equality, able to express ideas to the public, devoting some times to political activities for the benefits of the whole, abiding by the rules and regulations of society, acting by reasons more than emotions, generous, exposing to useful news and information, self dependent, living independently by sufficiency economy philosophy, not being controlled and under patronage of others, brave to express one selves with responsibility. Citizenizing for citizen to promote local democracy, by overall had the important roles at high level ($\bar{X}$ = 3.55). Considering by aspects from high to low levels were that 1) the adherence to the principles of

Buddhism was at $\bar{X} = 3.89$, 2) democratic personality was at $\bar{X} = 3.63$, 3) political participation was at $\bar{X} = 3.46$, 4) process of political socialization was at $\bar{X} = 3.39$, and 5) adherence to basic political value was at $\bar{X} = 3.38$, respectively.

2. The Integration of Theory and the Buddha-Dhamma principle of Citizenship for local Democratic Promotion was Sevenfold Sappurisdhamma, the quality of a good man, indicating that (1) knowing the cause: responsibility to the society by flowing the religious rules and regulations in daily living, knowing and understanding self responsibility, (2) knowing the consequences: considering the benefits for all, having vision to pursue the good targets for one self and surrounding people, accepting the results as they were, (3) knowing self: knowing who one was, self developing to up keep the changing world, democratic political knowledge and knowing one responsibility in the society, (4) knowing moderation: knowing moderation, sufficiency for self reliance, living one life with good and virtuous livelihood and behaving one self appropriately for the political events, (5) knowing appropriate time: knowing how to spend one's time for democracy and Buddhism, knowing to express oneself in many ways to protect the country and collective decision making, (6) knowing community: self behaving appropriately according to the conditions of each society, obeying the rules and regulations of the society as well as traditions and culture of the society and (7) knowing people: knowing others' characteristics, knowing how to live together with others, knowing background, thoughts and feeling of people in the society, accepting self and others weak and strong points and learning how to live together with others

3. The Citizenship to promote local Democratic according Buddhism indicated that people already adhered to Buddhism as the social capital. Democracy promotion was to educate people to adhere to Buddhism first, then the correct and appropriate democracy, with cooperation from people, families, schools, monasteries and local state agencies be trained, implanted and promoted by the activities and public relations so that the correct and appropriate and Buddhism integrated local democracy could be practiced in the reality and the community became the learning Buddhism integrated democratic community.

Keywords : Citizenship, Democratic, Buddhism.

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฉุฉนัพนธ์เรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยดีโดยได้รับความเมตตา ความกรุณาและความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่งจากคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหลายท่านเป็นอย่างดี ซึ่งไม่อาจจะนำมากล่าวได้ทั้งหมดสำหรับผู้มีพระคุณท่านแรกที่ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุขะพรหม ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการดุขฉุฉนัพนธ์และกรุณาให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาด้วยความเอาใจใส่และห่วงใยตลอดมา ตั้งแต่เริ่มทำดุขฉุฉนัพนธ์จนสำเร็จสมบูรณ์ในที่สุดท่านที่สอง คือ อาจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร ที่กรุณารับเป็นกรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุขฉุฉนัพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในส่วนที่ต้องแก้ไขและเพิ่มเติมด้วยความเอาใจใส่ อันทำให้ดุขฉุฉนัพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัย ใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบดุขฉุฉนัพนธ์พิจารณาและสอบป้องกันดุขฉุฉนัพนธ์ทุกท่าน ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง ซึ่งเป็นประธานกรรมการสอบดุขฉุฉนัพนธ์พิจารณาและสอบป้องกันดุขฉุฉนัพนธ์ ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรีหญิง ดร.นัยนา เกิดวิชัย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชุกร นาคนธ และอาจารย์ ดร.จิตวุฒิ หมั่นมี ซึ่งเป็นกรรมการสอบดุขฉุฉนัพนธ์พิจารณาและสอบป้องกันดุขฉุฉนัพนธ์ ที่เมตตาให้คำชี้แนะแก้ไขเนื้อหาที่บกพร่องของงานวิจัย ให้เกิดความสมบูรณ์ อันมีคุณค่ายิ่งต่อผู้วิจัย และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ,รศ., พระครูสังฆรักษ์ เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต และอาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์ รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์และอาจารย์ทุกๆ ท่าน ผู้ให้สัมภาษณ์และร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ เป็นอย่างมาก

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและรำลึกในพระคุณอย่างสูงต่อ บิดามารดาของผู้วิจัย ผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลัง ที่ให้ความห่วงใยตลอดมา ความดีความสำเร็จทั้งหมดที่เกิดจากการวิจัยอันพึงมีจากดุขฉุฉนัพนธ์เล่มนี้ ขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่คุณบิดามารดา บุรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่เมตตาและให้กำลังใจ จนผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา ด้วยดีตลอดมา

ปรมต วรรณบวร

๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๐
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง	๑๒
๒.๒ แนวคิดประชาธิปไตย	๒๗
๒.๓ แนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวคำสอน พระพุทธศาสนา	๕๖
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๔
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๘
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	๘๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๑
๓.๖ แผนปฏิบัติการวิจัย	๙๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	๙๓
๔.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ	๑๖๐
๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๗๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๘๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๐๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๒๑
บรรณานุกรม	๒๒๓
ภาคผนวก	
ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๒๓๒
ข ผลของการหาค่า IOC	๒๓๘
ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๒๔๔
ง ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)	๒๔๖
จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (แบบสอบถาม)	๒๕๐
ฉ เครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม)	๒๕๒
ช หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)	๒๖๐
ฌ เครื่องมือการวิจัย (แบบสัมภาษณ์)	๒๘๘
ญ ภาพถ่าย	๒๙๑
ประวัติผู้วิจัย	๒๙๗

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	สรุปพลเมืองตามค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
๒.๒	สรุปความหมายของประชาธิปไตย
๒.๓	สรุปกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง
๒.๔	สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
๒.๕	สรุปความหมายของบุคลิกภาพประชาธิปไตย
๒.๖	สรุปความหมายของหลักธรรมในทางพุทธศาสนา หลักสัปปุริสธรรม ๗
๒.๗	สังเคราะห์กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย
๒.๘	สรุปประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
๓.๑	แสดงที่มาของกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละเทศบาลตามสัดส่วนของประชากร
๓.๒	คะแนนค่าน้ำหนักตัวเลขสำหรับการตอบแบบสอบถามของข้อความในเชิงบวก
๓.๓	คะแนนค่าน้ำหนักตัวเลขสำหรับการตอบแบบสอบถามของข้อความในเชิงลบ
๓.๔	รายนามผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์
๓.๕	แผนปฏิบัติการในการวิจัย
๔.๑	แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
๔.๒	แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
๔.๓	แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
๔.๔	แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
๔.๕	แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย
๔.๖	แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านรัฐควรมีแนวทางสนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้างเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๔.๗ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมือง เพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น	๑๕๘
๔.๘ จำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๖๐
๔.๙ แสดงจำนวน ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง แบบประชาธิปไตย	๑๖๔
๔.๑๐ แสดงจำนวน ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ ทางการเมือง	๑๖๕
๔.๑๑ แสดงจำนวน ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๑๖๖
๔.๑๒ แสดงจำนวน ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย	๑๖๘
๔.๑๓ แสดงจำนวน ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทาง พระพุทธศาสนา	๑๖๙
๔.๑๔ แสดงจำนวน ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในภาพรวม	๑๗๑
๔.๑๕ แสดงความถี่ของความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น	๑๗๒
๔.๑๖ แสดงความถี่ของความคิดเห็น จากผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น	๑๗๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

หน้า

๗๗

๔.๑ กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย

๑๗๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกอ้างอิงทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย ใช้ระบุคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๕/๑๖/๑๕ หมายถึง คัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิภังคปาติภาษาบาลี เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๕ วิ.มหา. (ไทย) ๕/๑๖/๒๑-๒๒ หมายถึง คัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิภังคปาติภาษาไทย เล่ม ๕ ข้อ ๑๖ หน้า ๒๑-๒๒ เป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การส่งเสริมประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย นับได้ว่า มีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่ว่าประเทศนั้นจะปกครองประเทศในรูปแบบใดก็ตาม สำหรับประเทศไทยก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยว่าจะทำอะไรให้มีเสถียรภาพ มีความสงบเรียบร้อย ไม่มีความขัดแย้ง เกิดขึ้น ตามข้อเท็จจริงการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย เป็นการปกครองที่ไทยรับเอามาจากประเทศตะวันตก แม้ว่าการปกครองระบอบนี้จะเป็นที่นิยมกันทั่วไปในนานาอารยประเทศ แต่การปกครองระบอบดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถประสานเข้ากันได้กับวิถีชีวิตคนไทยอย่างสนิทแนบแน่นนัก อาจกล่าวได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นชนบท ยังไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะมีเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการ อันเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย อีกทั้งลักษณะพฤติกรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองไทยนั้น มีเนื้อหาสาระแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในโลกตะวันตก เห็นได้จากประเทศไทยได้มีการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมาตลอด แต่เมื่อเรามองถึงการส่งเสริมประชาธิปไตยมาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่ชัดเจนมากนัก

ในอดีต นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยการยึดอำนาจ เพื่อเปลี่ยนจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบบที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมานั้น ประชาธิปไตยของไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องจากผู้ปกครองหรือผู้นำการเมืองไทยมักเน้นส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการพัฒนาสถาบันทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว คือ การร่างรัฐธรรมนูญ การพัฒนาความเข้มแข็งพรรคการเมือง การกระจายอำนาจระหว่างสถาบันการเมือง และการพัฒนาองค์กรอิสระขึ้นมาควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมือง ต่างๆ แต่ละเลยการพัฒนาปัจจัยด้านการสร้างที่มีความเป็นภาวะผู้นำหรือมีความเป็นพลเมือง อันเป็นแบบแผนความคิดความเชื่อทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ต้องการ จึงอาจกล่าวได้ว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย สนใจแต่เพียงรูปแบบหรือโครงสร้างทางการเมือง มากกว่าส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระอันได้แก่ ปรัชญาพื้นฐาน อุดมการณ์ และจิตวิญญาณของประชาธิปไตยที่แท้จริง

นักวิชาการบางท่านได้นำเสนอว่า ประเทศไทยถึงเวลาแล้วที่จะต้องมาทบทวนรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่เคยใช้ปฏิบัติกันมา เพราะความล้มเหลวที่ผ่านมาเป็นเครื่องยืนยันในเรื่องนี้ นักวิชาการจึงเสนอทางออกร่วมกันว่า ประเทศไทยยังคงต้องปกครอง ด้วยระบอบประชาธิปไตยต่อไป เพราะถือว่า เป็นการปกครองที่ทั่วโลกยอมรับว่า เป็นการปกครองที่แม้มีการปกครองที่ดีที่สุด แต่ก็เป็นการปกครองที่เลวร้ายที่สุด แต่การปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยสถานเดียวยังไม่เพียงพอ ควรที่จะมีหลักการปกครองอื่นมาผสมผสานด้วย หลักที่ว่านั้น บ้างก็เรียกธรรมนูญก็มี ธรรมนูญก็มี หรือในภาคราชการไทยเรียกเวลานี้ว่า หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ตรงกับที่โลกตะวันตกใช้คำว่า “Good Governance” ซึ่งเมื่อจะดูความหมายที่นักวิชาการพูดถึงกันแล้วให้สรุปก็คือ การปกครองด้วยประชาธิปไตย ที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้อง ความชอบธรรม ความเป็นธรรมและความดีงามเป็นส่วนสำคัญในการปกครองด้วย อาจกล่าวได้ว่า สอดคล้องกับหลักธรรมาธิปไตย (ธัมมาธิปไตย) ทางพระพุทธศาสนาที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้นำเสนอต่อสาธารณะเสมอว่า ธรรมาธิปไตยจะเป็นแกนจริยธรรมของประชาธิปไตย เพราะธรรมาธิปไตยจะเป็นรากฐานทำให้ประชาธิปไตยได้บรรลุภารกิจของหลักการปกครอง ที่นำมาใช้เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดสันติสุขและความผาสุกที่แท้จริงของชาวโลกและสังคมไทยได้^๑

หนทางแห่งความสำเร็จของการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในสังคมการเมืองไทย นอกจากการพัฒนาโครงสร้างทางการเมือง (Political Structures) สิ่ง que เห็นอย่างป็นรูปธรรมอีกประการ คือ การใช้หลักประชาธิปไตยมาปกครอง สอดคล้องกับหลักธรรมาธิปไตย (ธัมมาธิปไตย) ทางพระพุทธศาสนานั้นเอง ซึ่งเป็นหลักที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันกับประชาธิปไตยในการปกครองประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง ยิ่งมีการพัฒนาให้ผู้นามีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาธิปไตยการปกครองมากเท่าใด ก็จะทำให้ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเท่านั้น การสร้างหลักธรรมาธิปไตยจึงเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนให้ภาคประชาชนและผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิรัฐอย่างป็นรูปธรรมและสัมฤทธิ์ผล ก่อเกิดดุลยภาพและประสิทธิภาพตามวิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตย หากธรรมาธิปไตยเกิดขึ้นในทุกภาคส่วนแล้ว หลักธรรมนี้จะมาพร้อมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ และ/หรือกฎหมายระหว่างประเทศอย่างแท้จริง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ความเป็นพลเมืองในลำดับต่อมา เพราะว่าความเป็นพลเมือง จะมีความเกี่ยวเนื่องและมีอิทธิพล เอื้อหนุนต่อกันกับการสร้างภาวะผู้นำ อันนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศในทุกมิติก็ป็นไปโดยง่าย นอกจากนี้ ในบริบทของ

^๑สุรพล สุยะพรหม, “ความคิดทางการเมือง : ประชาธิปไตยตามแนวพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

ความเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่ ได้มองความเป็นพลเมืองไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนอันหลากหลาย (Multiple Selves) โดยอัตลักษณ์ความเป็นพลเมือง (Identity of Citizenship) จะเป็นตัวช่วยยึดโยงค่านิยมและวิถีชีวิตที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกันในกรอบของประชาธิปไตย^๒

อย่างไรก็ตาม การสร้างหรือส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้แข็งแรงไม่ควรหมายถึงเพียงแค่การสร้างระบบสถาบันขึ้นมาชุดหนึ่ง หรือการสร้างระบบนิติรัฐและรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาเท่านั้น หากแต่ต้องบ่มเพาะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ฝังรากลึกลงในตัวของพลเมืองแต่ละคนด้วย โดยผ่านเครือข่ายของกลุ่ม องค์กร สมาคม และสถาบันทางสังคมต่างๆ เพราะฉะนั้นประเทศที่มีการบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองน้อย เนื่องจากมีการเปลี่ยนผ่านจากระบอบเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตยอย่างรวดเร็ว ย่อมมีปัญหาในการรักษาระบอบประชาธิปไตยไว้ได้เป็นอย่างมาก ในขณะที่ประเทศยุโรปตะวันตกมีโอกาบบ่มเพาะ “วัฒนธรรมแบบพลเมือง” (Civic Culture) ได้นานกว่า ก่อนมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง เช่น กรณีของอังกฤษ ก็ไม่จำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะประชาชนมีจารีตประเพณีประชาธิปไตยที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจอยู่แล้ว^๓

ในขณะที่ ผู้ที่มีลักษณะความเป็นพลเมือง จำเป็นต้องบ่มเพาะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ฝังรากลึกลงในตัวของแต่ละคนด้วย โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่ จากทัศนคติแบบเดิมๆ และเหมือนๆ กัน มาสู่ทัศนคติการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ปรับใช้อย่างสร้างสรรค์ ทัศนคติแบบนี้จะมีส่วนในการมองเห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้นในลักษณะด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย ด้วยเหตุที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบี้องบน คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง สอดคล้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ถือเป็นรากฐานที่สำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง เกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด กล่าวได้ว่า การปกครองท้องถิ่นมีความจำเป็นในระบอบประชาธิปไตย เพราะมันช่วยให้คนในท้องถิ่นต่างๆ ได้เสนอปัญหาและหาทางแก้ไข เป็นแหล่งสร้างความสามัคคีในท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ของประชาธิปไตยในทัศนะของแพนเทอร์-บรีก (Panter Brick) การปกครองท้องถิ่นเป็นเงื่อนไขที่

^๒ พุทธิสาร ชุมพล และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘.

^๓ พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, “ก้าวข้ามกับดักการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: สู่เส้นทางใหม่ที่ยิ่งยกว่า”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๗๕.

จำเป็นสำหรับประชาธิปไตยระดับชาติ (A Necessary Condition of National Democracy) เพราะมันเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ออกความเห็น (Creating a Democratic Climate of Opinion) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน^๔

สำหรับในปัจจุบัน เห็นว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นแบบประชาธิปไตย โดยพื้นฐานการปกครองท้องถิ่นจะมีส่วนส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระดับชาติ ซึ่งเป็นความคิดเชิงบวกที่ได้รับความนิยมโดยทั่วไปและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยหลักการแล้วบทบาทการปกครองท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย ดังนี้ ประการแรก ก่อให้เกิดและกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Greater Political Participation by the People) การปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีผู้นำมาจากการเลือกตั้ง มีประโยชน์เริ่มตั้งแต่การกระตุ้นความสนใจของประชาชนและการที่ผู้นำเหล่านั้นมาจากการเลือกตั้ง เสนอนโยบายให้ประชาชนได้ทราบ ได้คิดถกเถียงและตัดสินใจ เลือกยอมส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น ประการที่สอง ก่อให้เกิดความรับผิดชอบของผู้นำต่อประชาชน (Account Ability) ที่ผ่านมามีคำว่า Accountability เป็นคำที่ไม่ปรากฏในสังคมไทย แต่เป็นคำที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในสังคมประชาธิปไตยตะวันตก เพราะว่าคำนี้หมายถึง พันธะสัญญาหรือความรับผิดชอบในทางการเมือง ที่ผู้มาจากการเลือกตั้งมีต่อผู้เลือกตั้งเนื่องจากว่า ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งตัวแทนของตนตัวแทนเหล่านั้น จึงจะต้องมีความรับผิดชอบในแง่ที่ว่าพวกเขาเข้าไปทำงานอะไร ผลของงานเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือส่วนตัว ต้องอธิบายได้ว่า ทำไมต้องทำเช่นนั้น ประการที่สาม การปกครองท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะจัดระบบเผด็จการของรัฐบาล กล่าวคือเมื่อมีการกระจายอำนาจมากขึ้น ท้องถิ่นเข้มแข็งการยึดอำนาจและการใช้อำนาจเผด็จการจากส่วนกลางก็จะเป็นไปได้ยาก ประการที่สี่ การเมืองท้องถิ่นเป็นเวทีสร้างนักการเมืองระดับชาติ การเรียนรู้ทางการเมืองในท้องถิ่นทำให้คุณภาพของนักการเมืองระดับชาติสูงขึ้น ประการที่ห้า การสร้างประชาธิปไตยหรือการพัฒนาการเมืองที่มั่นคง จะต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นก่อนจากนั้นจึงขยายไประดับประเทศ ประการที่หก การปกครองท้องถิ่นทำให้เกิดการเข้าสู่ทางการเมืองของประชาชน เมื่อมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทำให้มีกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเมืองและประชาชนก็จะเกิดความผูกพันและใส่ใจการเมืองมากขึ้น เพราะการบริหารกิจการท้องถิ่นมีผลกระทบโดยตรงต่อผลประโยชน์ของประชาชน

สำหรับในการปกครองท้องถิ่นนั้น เทศบาล ถือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สำคัญหน่วยหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญหลายประการ เช่น เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เก่าแก่ของไทย มีวิวัฒนาการสืบต่อกันมาช้านานมากที่สุดและยังคงใช้อยู่ทุกวันนี้ ประชาชนสนใจและคุ้นเคยมากที่สุด อีกทั้งรัฐบาลหลายยุคหลายสมัย เห็นถึงความสำคัญของเทศบาลเสมอมา ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการ

^๔ เสนอศร เจริญเมือง, ๑๐๐ ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๕๔๐, (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๕), หน้า ๘๔.

แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหลักของเทศบาล คือ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ จำนวนหลายฉบับ นอกจากนี้แล้ว เทศบาลยังเป็นสถานที่ฝึกหัดหรือปูพื้นฐานการเมืองการปกครอง ถือเป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการสร้างให้บุคคลมีลักษณะพิเศษ ที่ควรมีความเป็นพลเมือง ประกอบกับในการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น ถือว่าความเป็นพลเมืองมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งที่สำคัญที่นำไปสู่การส่งเสริมให้ประชาธิปไตยมีความมั่นคง

ดังนั้น เมื่อการปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครอง เทศบาล ถือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ที่เป็นท้องถิ่นในส่วนการปกครองท้องถิ่น ในที่นี้ คือ เทศบาล อีกทั้งในทางทฤษฎี โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นไปสอดคล้องตามรูปแบบแนวคิดพื้นฐานประชาธิปไตย คือการปกครองท้องถิ่นจะเป็นแบบประชาธิปไตยโดยพื้นฐานนั่นเอง ประกอบกับ นอกจากมีผู้นำท้องถิ่น ควรมาจากการเลือกตั้งแล้ว ควรมีการสร้างให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองด้วย ลักษณะเช่นนี้จะมีส่วนส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระดับชาติต่อไป

นอกจากนั้น ประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองในท้องถิ่น นอกจากมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ยังมีความสำคัญกับการพัฒนาประชาธิปไตยด้วย ดังนั้น ประชาชนในอาณาบริเวณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เหมาะสมกับลักษณะของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งสร้างสำนึกความรับผิดชอบ ต่อเนื่องต่อท้องถิ่นหรือชุมชน ประกอบกับประชาชนในท้องถิ่นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังคงดำรงชีวิตอยู่ตามรูปแบบของสังคมชนบท มีลักษณะที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เป็นของตนเอง ดังนั้น ถ้าเรามองที่การพัฒนาประชาธิปไตยเดินหน้าไป ได้ระดับไหนในสังคมนั้น หากเห็นว่า การมีความเป็นพลเมืองจะมีความสำคัญและมีผลต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากต้องสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ต้องพิจารณาถึงพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละสังคมด้วย โดยคำนึงถึงแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมเป็นหลักด้วยการมองให้ชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวความคิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตามรูปแบบและวิธีการของตะวันตกนั้นไม่พัฒนาไปเท่าที่ควรจะเป็น เพราะอาจจะมีบางสิ่งที่แตกต่างกับวิถีชีวิตของประชาชนไทยส่วนใหญ่ อันมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทยและของสังคมไทย^๕ กล่าวคือ ในสังคมไทย พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญและเป็นสัญลักษณ์แห่งความ

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๘๑.

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทยนั่นเอง

จากเหตุผลดังกล่าว เป็นแรงจูงใจให้ผู้ศึกษาวิจัยสนใจในเรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพราะการที่ความเป็นประชาธิปไตยจะมีมากน้อยขนาดไหน ขึ้นอยู่กับการที่ประชาชนจะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้นว่า มีลักษณะอย่างไร โดยเฉพาะการทำความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างแนวความคิดตามคำสอนของพระพุทธศาสนากับแนวความคิดทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งการได้รู้ถึงระดับของความเป็นพลเมืองในระดับท้องถิ่นที่เป็นเทศบาล ทำให้สามารถมองเห็นไปถึงการพัฒนาทางการเมืองได้ดี ทั้งนี้สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกจังหวัดตรังมาใช้ในการศึกษาวิจัยนั้น เนื่องจากเห็นว่าจังหวัดตรังเป็นอีกจังหวัดหนึ่ง ที่มีการจัดตั้งเทศบาลครบทั้ง ๓ รูปแบบและมีจุดแข็งที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตยหลายด้าน เช่น (๑) ด้านเศรษฐกิจ คือ มีแหล่งท่องเที่ยว ทั้งป่าชายเลน น้ำตก ทะเล (๒) ด้านสังคม คือ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้ประชาชนในจังหวัดตรังมีการรวมกลุ่ม (๓) ด้านความมั่นคงและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ พื้นที่ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์และประชาชนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน และ (๔) ด้านบริหารจัดการ คือ มีการสนับสนุนจากจังหวัดในการให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาระบบต่างๆ^๖ หน่วยเทศบาลในจังหวัดตรัง จึงน่าจะมีความเหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนของเทศบาลในจังหวัดอื่นได้พอสมควร และยังเป็นแนวทางในการคาดคะเนถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวการปกครองประชาธิปไตยในประเทศไทยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างถูกต้องต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

^๖สำนักงานจังหวัดตรัง, แผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการจังหวัดตรัง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.osmandaman.moi.go.th> [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านต่างๆในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นอย่างไรและอยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ การบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) ความเป็นพลเมือง คือ บุคคลหรือผู้นำซึ่งมีลักษณะ การเคารพกติกา การเคารพสิทธิผู้อื่น การรับผิดชอบต่อสังคม ยอมรับความแตกต่าง และมีสำนึกสาธารณะหรือสำนึกทางการเมืองในระดับประชาธิปไตย

๒) การส่งเสริมประชาธิปไตย ประกอบด้วยปัจจัย ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านการมีความรู้ความเข้าใจหลักการปกครองในระดับประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย และการยึดมั่นในหลักธรรมคือ สัปปุริสธรรม ๗

๓) การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ การที่พลเมืองมีส่วนในการสร้างระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ ประกอบด้วย การพึ่งตนเองการเคารพสิทธิผู้อื่นการเคารพความแตกต่างการเคารพความเสมอภาคการเคารพกติกาและการมีความรับผิดชอบต่อสังคม

๔) การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง คือ กระบวนการที่บุคคลซึ่งโลกทัศน์ทางการเมือง โดยผ่านทางสื่อกลางต่างๆ ของสังคม ประกอบด้วย ลักษณะการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ

๕) การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ บุคคลที่ได้ปฏิบัติตามระบบการเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ ประกอบด้วย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง และการร่วมชุมนุมทางการเมือง

๖) บุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตย คือ บุคคลซึ่งมีความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย การประนีประนอมให้ความร่วมมือ การมีน้ำใจ การมีเหตุผล การมีความยุติธรรม และการมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๗) การยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ ผู้ที่ดีควรมีหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย คือ สัปปุริสธรรม ๗ ประกอบด้วย (๑) อัมมัญญตา การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ (๒) อัตถัญญตา การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย (๓) อตตัญญตา การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร (๔) มัตตัญญตา การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี (๕) กาลัญญตา การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม (๖) ปริสสัญญตา การรู้จักชุมชนรู้จักระเบียบในสังคม และ (๗) ปุคคสัณญญา การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) การวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

๑.๑) ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น คือ ลักษณะด้านที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองอุดมการณ์ประชาธิปไตยและหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย การการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง การกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย และการมีการยึดมั่นในหลักธรรมคือ สัปปุริสธรรม ๗

๑.๒) ตัวแปรตาม คือ ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๒) การวิจัยเชิงปริมาณ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

๒.๑) ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล การการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย และการมีการยึดมั่นในหลักธรรมคือ สัปปุริสธรรม ๗

๒.๒) ตัวแปรตาม คือ ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

๑.๑) การวิจัยเชิงคุณภาพประชากรที่ศึกษา คือ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

๑.๒) การวิจัยเชิงปริมาณประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง

๒) กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

๒.๑) การวิจัยเชิงคุณภาพ

(๑) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยดำเนินการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่น คือ นายกเทศมนตรีรองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาลผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ดังนี้ ด้านนักวิชาการที่มีความรู้เชี่ยวชาญ

เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและการส่งเสริมประชาธิปไตย พระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมสัปปุริสธรรม ๗ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๒) การวิจัยเชิงปริมาณ

(๑) กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในเขตเทศบาลของจังหวัดตรังตามสูตรที่ได้จากการคำนวณตามตารางด้วยตารางสำเร็จรูปของ ยามาเน่ (Taro Yamane) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นประมาณ ๙๕ เปอร์เซ็นต์ เมื่อความคลาดเคลื่อน α เป็น $+ 5$ เปอร์เซ็นต์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ จำกัดขอบเขตพื้นที่การศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง ประกอบไปด้วย เทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลในจังหวัดตรัง จำนวนทั้งสิ้น ๒๒ แห่ง ทั้งนี้ สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกจังหวัดตรังมาใช้ในการศึกษาวิจัยนั้น เนื่องจากเห็นว่า นอกจากจังหวัดตรังเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการจัดตั้งเทศบาลครบทั้ง ๓ รูปแบบ แล้ว ชุมชนและโรงเรียนบางแห่งในจังหวัดตรังเคยได้รับรางวัลชุมชนประชาธิปไตยและโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่างมาตามลำดับ จากสำนักงานเอกลักษณ์แห่งชาติ และยังมีจุดแข็งในด้านต่างๆ ประกอบด้วย (๑) ด้านเศรษฐกิจ คือ มีแหล่งท่องเที่ยว ทั้งป่าชายเลน น้ำตก ทะเล (๒) ด้านสังคม คือ ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้ประชาชนในจังหวัดตรังมีการรวมกลุ่ม (๓) ด้านความมั่นคงและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ พื้นที่ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์และประชาชนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน และ (๔) ด้านบริหารจัดการ คือ มีการสนับสนุนจากจังหวัดในการให้ความสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาระบบต่างๆ^๗ ซึ่งแต่ละด้านแสดงให้เห็นถึงลักษณะทิศทางของประชาธิปไตยในจังหวัดตรังได้ระดับหนึ่ง ดังนั้นจังหวัดตรังจึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ได้ทำการศึกษา โดยได้เข้าไปดำเนินการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนสิงหาคม ๒๕๕๘ ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๕๙

^๗สำนักงานจังหวัดตรัง, แผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการจังหวัดตรัง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.osmandaman.moi.go.th> [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ในที่นี้หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีคุณสมบัติเอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในงานวิจัยเรื่องนี้นำมาศึกษา เฉพาะ ๕ ด้าน คือ ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมคือ สัปปริสธรรม ๗ ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านการมีความรู้ความเข้าใจหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผ่านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย

การส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น หมายถึง แนวการดำเนินการทางการเมืองที่มุ่งการสร้างระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ ในที่นี้หมายถึง การที่บุคคลในท้องถิ่นหรือชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง

ท้องถิ่น หมายถึง ท้องถิ่นหรือชุมชน ในที่นี้หมายถึง อาณาบริเวณของการปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง ที่มีคนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันต่อสถานที่นั้น มีจารีตประเพณี มีความคิดเห็นและความเชื่อไปในทิศทางเดียวกัน

การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในที่นี้หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นหรือชุมชนที่มีความประพฤติปฏิบัติที่มีส่วนในการสร้างระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ ในงานวิจัยเรื่องนี้นำมาศึกษา เฉพาะ ๖ ข้อ คือ การพึ่งตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค การเคารพกติกา และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม

กระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง ในที่นี้หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นหรือชุมชนได้เรียนรู้ให้มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย มีทัศนคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล ในงานวิจัยเรื่องนี้ศึกษา เฉพาะ ๔ ข้อ คือ ลักษณะการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การมีโอกาสดูคฤหาสน์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในที่นี้หมายถึง บุคคลที่ได้ปฏิบัติตามระบบการเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญทางการเมือง ในงานวิจัยเรื่องนี้นำมาศึกษา เฉพาะ ๓ ข้อ คือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง และการชุมนุมทางการเมือง

บุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตย ในที่นี้หมายถึง การที่บุคคลในท้องถิ่นหรือชุมชน ที่มีลักษณะความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยมองโลกในทางดีและคิดเห็นในแง่ดี ในงานวิจัยเรื่องนี้นำมาศึกษา เฉพาะ ๕ ข้อ คือ การประนีประนอมหรือให้ความร่วมมือ การมีน้ำใจประชาธิปไตย การมีเหตุผล การมีความยุติธรรม และการมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในที่นี้หมายถึง ผู้ที่มีลักษณะที่ดี เป็นผู้มีธรรมในตนเองคือเป็นผู้ที่มีหลักธรรมเป็นเครื่องชี้นำในดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย

ซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปโดยมีคุณธรรม และสามารถประพจน์ได้อย่างถูกต้องตามหลักการ สัมปยุตธรรม ๗ อันประกอบไปด้วย (๑) อัมมัญญตา การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ (๒) อัตถัญญตา การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย (๓) อัตตัญญตา การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร (๔) มัตตัญญตา การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี (๕) กาลัญญตา การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม (๖) ปริสสัญญตา การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคมและ (๗) ปุคคลัญญตา การรู้จักบุคคล หรือการ รู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น อันเป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐเป็นหลักความประพจน์ที่ ประเสริฐบริสุทธิ์สำหรับพลเมือง

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๑.๖.๒ ได้ทราบถึงหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริม ประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๑.๖.๓ ได้ทราบถึงการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตาม แนวทางพระพุทธศาสนา

๑.๖.๔ เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการ เรียนรู้ให้กับประชาชน และผู้นำท้องถิ่นให้มีความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษา “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบแนวคิด ทฤษฎี และข้อค้นพบต่างๆ จากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่แนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิด ในการวิจัย ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

๒.๑.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองในการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง

๒.๒ แนวคิดประชาธิปไตย

๒.๒.๑ วัฒนธรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้

๒.๒.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

๒.๒.๓ บุคลิกภาพประชาธิปไตย

๒.๓ แนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวคำสอนพระพุทธศาสนา

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ไม่ใช่การที่ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ ที่ตนเองมี ตามที่ประชาชนทั่วไปรู้เพียงแค่นี้ แต่สิ่งที่จำเป็นจะต้องให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างถูกต้อง คือพื้นฐานของความเป็นพลเมืองซึ่งมีความหมายที่หลากหลาย ดังนี้

มีการกล่าวว่า ความเป็นพลเมือง (Citizenship) หมายถึง การเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง (Political Community) เช่น เมือง (City) หรือ รัฐชาติ (Nation-State) โดยมีสิทธิและหน้าที่ซึ่งมากับความเป็นพลเมือง^๑ บางท่านกล่าวอีกว่า “พลเมือง” มีหลายมิติ ซึ่งการที่จะเป็นพลเมืองได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ได้แก่ พลเมืองจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ มีส่วนร่วมทางการเมือง และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง^๒ ในขณะที่บางท่าน ได้ให้

^๑พุทธิสาน ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔.

^๒Kathleen Knight Abowitz and Jason Harnish, “Contemporary Discourses of Citizenship”, *Review of Educational Research*, Vol. 76 No.4 (2006): 653-690.

ความหมายของความเป็นพลเมืองไว้ ๒ ลักษณะ ในหนังสือวัฒนธรรมพลเมือง คือ ความเป็นพลเมืองในความหมายเก่าและความหมายใหม่ ดังนี้^๓

๑) ความเป็นพลเมืองในความหมายเก่า คือ การเป็นผู้รับ หมายถึงการเป็นผู้รับทั้งผลดีและผลเสียจากนโยบายรัฐบาล ดังนั้นในความหมายนี้ การเป็นพลเมืองจึงเป็นพลเมืองจึงเป็นเพียงแค่ผู้ตาม และผู้ปฏิบัติตามคำสั่งและกฎหมายอย่างเคร่งครัด หรือเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองเท่านั้น

๒) ความเป็นพลเมืองในความหมายใหม่ คือ พลเมืองต้องมีส่วนเป็นผู้กระทำ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบ และพร้อมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ อันเป็นความหมายของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่มองเห็นการเมืองเป็นเรื่องของทุกคนในสังคมที่พลเมืองต้องเข้าร่วมรับผิดชอบ ไม่เปลี่ยนให้เป็นเรื่องของนักการเมือง ผู้นำ หรือรัฐบาลเท่านั้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองได้ถูกกำหนดมาให้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ ในขณะที่รัฐให้ความคุ้มครองประชาชนในรูปแบบของการเมืองการปกครอง นั่นคือระบอบการปกครองมีความสัมพันธ์กับพลเมืองในรัฐนั้นนั่นเอง

๒.๑.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองในการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับการพิจารณาความหมาย และความสำคัญของการกำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่มีความสอดคล้องกับประชาธิปไตย ในด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือด้วยวิถีประชาธิปไตย

มีการกล่าวว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นพลเมืองที่ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการมีอิสรภาพ การพึ่งตัวเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกาบ้านเมือง ไม่ใช้ความรุนแรง มีจิตสาธารณะ เป็นต้น การที่ประเทศใดจะพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รวมทั้งการที่ประชาชนมีความเป็นพลเมืองสูงด้วย^๔

บางท่านกล่าวว่า พลเมืองตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นควรมีแนวทางการปฏิบัติตน ดังนี้ คือ

๑) คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ การลดความเห็นแก่ตัว เสียสละแรงกายแรงใจ เพื่อทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ช่วยกันดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติ เช่น

^๓วิชัย ตันศิริ, วัฒนธรรมพลเมือง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุขุมและบุตร จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘.

^๔ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย, เอกสารเผยแพร่ในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๓, ๒๕๕๕. หน้า ๓.

^๕ปณิดา ปัดดาทานัง, พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://panidar7241.blogspot.com/2013/07/blog-post_27.html [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

ผู้โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ลำธาร รวมทั้งตักเตือนและช่วยห้ามปรามบุคคลไม่ให้ทำลายสาธารณะสมบัติหรือสิ่งแวดล้อม

๒) วินัย ได้แก่ การฝึก กาย วาจา และใจ ให้สามารถควบคุมความประพฤติของตนเองให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม เพื่อให้การปฏิบัติงาน การอยู่ร่วมกันของกลุ่ม ในสังคมไปด้วยความเรียบร้อย

๓) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้แก่ การเอาใจใส่ ตั้งใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้ เพื่อให้งานบรรลุผลอย่างเต็มเป้าหมาย ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด

๔) ความอดทน ได้แก่ การมีจิตใจหนักแน่น เยือกเย็น ไม่หุนหันพลันแล่น สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นปกติ เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่ปัญหาหรือสิ่งที่ไม่พอใจ

๕) รู้จักประหยัดและอดออม ได้แก่ การรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออมไว้ใช้เมื่อจำเป็น ใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของตน

๖) การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ได้แก่ การมีจิตใจเปิดเผย รู้แพ้ รู้ชนะ และให้อภัยแก่กัน ทำงานในลักษณะช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ไม่แข่งขันหรือแก่งแย่งชิงดีกัน

๗) ความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ มีความจริงใจ ไม่อคติ ปฏิบัติตนปฏิบัติงานตรงไปตรงมา ตามระเบียบปฏิบัติ ไม่ใช่เล่ห์เหลี่ยม หรือกลโกง ไม่ทำแบบคดในข้ออ้างในกระดุก นอกจากนี้การทำงานต้องอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและมีเมตตาริติดต่อกัน ไม่หาวาทะแวง แคลงใจกัน

๘) การอนุรักษ์ความเป็นไทย ได้แก่ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย เช่น พูด เขียน และใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย และนำความเป็นไทยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งคิดค้น ดัดแปลงความเป็นไทยให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนถ่ายทอดความเป็นไทย ไปสู่คนรุ่นหลังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ในขณะเดียวกัน นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า สำหรับความสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่เพียงแต่จะต้องมีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่กำหนดรูปแบบหรือระบบที่ใช้ในการปกครองประเทศ สิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือ คนหรือประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศที่มีสิทธิเสรีภาพในประเทศอย่างเสมอภาคกัน โดยจะต้องมี

ความสามารถในการปกครองตนเอง ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชน หรือการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเอง จึงจะประสบความสำเร็จได้^๖

ดังนั้น “พลเมือง” ของระบอบประชาธิปไตยจึงไม่เหมือนกับ “พลเมือง” ของการปกครองระบอบอื่น กล่าวคือ พลเมืองของการปกครองระบอบอื่น จะมีคุณสมบัติอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของอำนาจของประเทศจะกำหนดให้เป็น ในขณะที่พลเมืองของระบอบประชาธิปไตย จะต้องเป็นเจ้าของประเทศ จึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน แต่ถ้าทุกคนต่างใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยไม่รับผิดชอบ ไม่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของประเทศคนอื่น ไม่คำนึงถึงส่วนรวมหรือเห็นแต่ประโยชน์ของตนเอง สังคมย่อมวุ่นวาย มีแต่ปัญหา ประชาธิปไตยก็ย่อมไปไม่รอด เพราะประชาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครองตามอำเภอใจหรือใครอยากจะทำอะไรก็ทำ โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม กล่าวคือ อิสรภาพของพลเมืองจึงต้องควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการท่านกล่าวว่า จากในยุคอดีต สามารถมองคุณสมบัติความเป็นพลเมืองในประชาธิปไตยแบบกรีกโบราณ ซึ่งมีคุณสมบัติสรุปได้ดังนี้^๗

๑) พลเมือง มิใช่คำที่อยู่อย่างโดด ๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่า ชุมชนการเมือง ที่กรีกเรียกว่า “Polis” คือ นครที่พลเมืองปกครองตนเอง พลเมืองก็คือสมาชิกของชุมชนเช่นนี้ ที่ได้ติดตามที่มีมนุษย์อยู่ร่วมกัน มีการใช้อำนาจจัดการบริหารชุมชนร่วมกัน เมื่อนั้นก็จะเกิดการเมืองในความหมายดั้งเดิม และเนื่องจากโลกนี้มีคนจำนวนน้อยที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว การเป็นคนจึงเป็นเรื่องการเมือง (To be human is to be political) หรือกล่าวได้ว่า คนเป็นสัตว์การเมือง (Man is a political animal) หรือความเป็นพลเมือง คือ การเข้ามีส่วนร่วมในชุมชนการเมือง (Citizenship is participation in the affairs of a polis) นั่นเอง ซึ่งการเมืองในที่นี้ หมายถึง การร่วมกันทำประโยชน์หรือแก้ปัญหาให้บ้านเมืองของพลเมืองเท่านั้น มิได้หมายถึงการแย่งชิงอำนาจ ตำแหน่ง หรือทรัพยากรของบ้านเมือง

๒) พลเมืองมีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ (Obligations) ที่จะเข้าร่วมประชุมร่วมกำหนดนโยบายและโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาบ้านเมืองของตน ออกกฎหมายหรือข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตาม เข้าไปทำงานด้านนิติบัญญัติและบริหารอย่างเท่าเทียมกัน มีสิทธิออกความเห็น รวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่เคยตกลงกันไปแล้วก็ได้ รวมทั้งมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการออกความเห็นในกิจการต่างๆ ของรัฐ เช่น การเสียภาษี หน้าที่ต้องเป็นทหารเพื่อป้องกันประเทศเป็นคณะลูกขุนเพื่อตัดสินคดีความ ตลอดจนส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนเพื่อฝึกความเป็นพลเมือง

^๖ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education), (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

^๗เอนก เหล่าธรรมทัศน์, การเมืองภาคพลเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๔), หน้า ๙-๑๐.

๓) พลเมืองในทัศนะของกรีกโบราณจำเป็นต้องเป็นผู้มีคุณธรรม นั่นคือ ต้องมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Having a keen desire to become a perfect citizen) การเป็นพลเมืองที่เอาการเอางานเช่นนี้ มิใช่เกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติแต่ต้องได้รับการปลูกฝังหรือให้รับการศึกษาเพื่อให้เกิดคุณธรรมขึ้นนั่นเอง ไม่ใช่เกิดเป็นคนแล้วใคร ๆ ก็อาจเป็นพลเมืองได้

๔) การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จะต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และการเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั้นหมายความว่า ไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งใดตลอดชีวิต แต่จะต้องมีการผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาเป็น เนื่องจากทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ทุกคนตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นต้องผลัดเปลี่ยนกันขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือกล่าวได้ว่า เมื่อเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองก็ต้องทำหน้าที่ได้ดีเช่นเดียวกับเมื่อเป็นผู้ปกครอง

แต่หลังจากสิ้นสุดยุคเอเธนส์และโรมแล้ว ยุโรปก็เข้าสู่การปกครองแบบศักดินา ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพไพร่ทาสที่ดิน มิได้อยู่ในฐานะพลเมืองของรัฐ ซึ่งประชาธิปไตยแบบกรีกโบราณนั้นย่อมไม่สามารถคงอยู่ได้ในสภาวะที่มีระบบไพร่-ทาส เพราะระบบนี้ทำให้คนมีสำนึกของพลเมืองได้ยากยิ่ง และในยุคต่อมา หลังจากสิ้นสุดยุคศักดินาก็เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยที่เปลี่ยน “ราชรัฐ” ให้เป็น “พลเมือง” โดยความหมายของพลเมืองนั้นก็คือ ราชรัฐที่นอกจากเสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ยังต้องมีบทบาทและอำนาจในทางการเมือง คือ มีสิทธิไปเลือกตั้ง แต่ที่ยิ่งไปกว่านั้น คือ มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ต่อทางการได้ ทั้งยังมีสิทธิเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมไปกับรัฐด้วย ราชรัฐนั้นเป็นฝ่ายรับกฎหมายนโยบายและกิจการหรือกิจกรรมของรัฐ แต่พลเมืองที่ดั้นต้องเป็นฝ่ายรุก เพื่อเรียกร้องกฎหมายนโยบายและกิจการของรัฐตามที่ตนเองเห็นพ้อง ไม่เฉื่อยชา และคิดว่าตนมีสิทธิเสียง มีส่วนร่วมในบ้านเมือง จนถึงในยุคปัจจุบัน คุณลักษณะ “พลเมือง” ในมิติสิทธิเสรีภาพตามทฤษฎีประชาธิปไตยเสรีนิยม มองว่า พลเมืองมีความจงรักภักดี (Allegiance) ต่อรัฐ เพราะรัฐประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้เขาได้มีส่วนร่วมทางการเมือง และโดยการนี้มีสิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ ให้เอื้อต่อการที่เขาจะบรรลุความคาดหวังหรือความมุ่งหมายในชีวิตของเขา^๔

อย่างไรก็ตาม บางท่านยังกล่าวอีกว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง สิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง การตรวจสอบรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนนโยบายและการกระทำของรัฐบาล สิทธินี้มาพร้อมกับและแบ่งแยกมิได้จากเจ้าหน้าที่ต่างๆ เช่น การเคารพกฎหมายและการเสียภาษี นอกจากนี้ ในสังคมประชาธิปไตย พลเมืองสามารถมีความจงรักภักดีต่อสถาบันอื่นๆ ได้นอกจากรัฐ โดยไม่ถือว่าขัดแย้งต่อความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ เช่น ความจงรักภักดีต่อ

^๔ พงษ์พิธาน ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒, หน้า ๒๖-๒๗.

ครอบครัว ศาสนา องค์กร สถาบันท้องถิ่น หรือองค์การระหว่างประเทศ กล่าวคือ พลเมืองควรมีองค์ประกอบ ที่ประกอบด้วย^๙

- ๑) มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง
- ๒) มีค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ
- ๓) มีสิทธิและหน้าที่
- ๔) มีส่วนร่วมทางการเมือง
- ๕) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

จากคำกล่าวข้างต้น เมื่อสังเคราะห์แนวคิดแล้วจะเห็นได้ว่า จะให้ความสำคัญกับการสร้างความ เป็นพลเมืองที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ นั้นเอง

ซึ่งได้มีนักวิชาการบางท่านได้กล่าวถึงพลเมืองที่ดีดังนี้ พลเมืองที่ดี ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่^{๑๐}

๑) ความรับผิดชอบส่วนตัว เช่น มีหน้าที่รับผิดชอบในชุมชนของตน ทำงานอย่างสุจริตและ จ่าภาษี เคารพกฎหมาย การแยกขยะ การบริจาคโลหิต และเป็นอาสาสมัครในช่วงเวลาวิกฤต

๒) การมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมือง เช่น เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชน และพยายามที่จะ พัฒนาชุมชน ดูแลชุมชนโดยพยายามที่จะดูแลความต้องการ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจหรือรักษา สิ่งแวดล้อม มีความรู้ว่รัฐทำงานอย่างไร และมีความรู้กลยุทธ์เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการ ทำงาน

๓) จิตสำนึกเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม เช่น ประเมินโครงสร้างทางสังคม การเมืองและ เศรษฐกิจอย่างวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ค้นหาและบอกถึงสิ่งที่ไม่ได้รับความ ยุติธรรมและรู้เรื่องความเคลื่อนไหวทางสังคมและวิธีการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ บางท่านกล่าวว่า สำหรับคุณลักษณะของพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยนั้น ประกอบด้วย^{๑๑}

๑) การเป็นผู้ที่มีความรู้ มีการศึกษา และมีความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในสังคมของ ตนและสังคมโลกเช่นเป็นสมาชิกของสังคม

๒) ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก

^๙ถวิลาตี บุรีกุล, รัชวดี แสงมพะหมัด และ Eugenie Merieau, ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย (Citizenship in Thailand), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://kpi.ac.th/media/pdf/M10_452.pdf/ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.pdf[๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

^{๑๐}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑}ทิพย์พาพร ดันตีสุนทร, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๔), หน้า ๕๕-๕๖.

- ๓) มีความรักในเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ
- ๔) เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม
- ๕) มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล
- ๖) มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับความแตกต่างในความเป็นพหุสังคม
- ๗) เคารพกฎหมาย และยึดหลักนิติรัฐ
- ๘) มีความรู้ ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางการเมือง (Political Literacy) และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ในทุกระดับตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ

๙) ยึดมั่นในหลักสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ในขณะที่มีบางท่านได้กล่าวถึงคุณสมบัติความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ๖ ประการ ดังนี้^{๑๒}

- ๑) พึ่งตนเองและรับผิดชอบต่อตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์
- ๒) เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น (ทั้งนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๘ ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมใช้ ... สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น”)
- ๓) เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง
- ๔) เคารพหลักการความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคุณค่าเทียมกัน มองคนเป็นแนวระนาบ ไม่ใช่แนวตั้ง
- ๕) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหา ไม่ใช่กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย

๖) รับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการบางท่าน ได้กล่าวโดยรวม ถึงคุณสมบัติของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในแต่ละด้าน มีดังนี้^{๑๓}

๑) รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของ

^{๑๒} คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี, ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๑, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://social.obec.go.th/library/document/civic/civic01.pdf> [๑๐ มีนาคม ๒๕๕๙]

^{๑๓} ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education), หน้า ๕๖.

ตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพและทำให้ประชาชนมีอิสรภาพ คือ เป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็น “ไท” คือ เป็นอิสรชนที่รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ “ระบอบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็กจะกลายเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

๒) เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนจึงมีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเองหรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นหรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิเสรีภาพที่กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นอนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิเสรีภาพของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด การใช้สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขต คือ ใช้สิทธิเสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นๆ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และจำต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่งจึงบัญญัติว่า “บุคคลย่อมใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น...”

๓) เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพในประเทศของตนเองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพและยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนาหรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น เพื่อมิให้ความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ และจะต้องไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างของกันและกัน ถึงแม้จะไม่เห็นด้วยแต่จะต้องยอมรับว่าคนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเราได้ และจะต้องยอมรับโดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจว่าทำไมเขาจึงเชื่อหรือเห็นแตกต่างไปจากเรา และไม่ต้องพยายามไปบังคับให้คนอื่นมาคิดเหมือนเรา “พลเมือง” จึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ ถึงแม้จะเลือกพรรคการเมืองคนละพรรคหรือมีความคิดเห็นทางการเมืองคนละข้างกันก็ตาม

๔) เคารพหลักความเสมอภาค อำนาจอสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนจึงเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน เมื่อเป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกคนจึงมีส่วนในประเทศอย่างเท่าๆ กัน ดังนั้น ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นใคร ร่ำรวยหรือยากจน จบปริญญาเอกหรือจบ ป.๔ มีอาชีพอะไร เป็นเจ้านายหรือลูกน้อง สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างโดยทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้น “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือ เห็นคนเป็นแนวระนาบ (Horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่น และเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศ

อย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึงพาอาศัยแต่จะเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยมในระบอบเผด็จการหรือสังคมนิยมแบบอุปถัมภ์ ซึ่งโครงสร้างสังคมจะเป็นแนวดิ่ง (Vertical) ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช่อิสระชน และมองเห็นคนเป็นแนวดิ่งมีคนที่อยู่สูงกว่าและต่ำกว่า โดยจะยอมคนที่อยู่สูงกว่า แต่จะเหยียดคนที่อยู่ต่ำกว่าซึ่งมีใช้ลักษณะของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย

๕) เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้กติกาหรือกฎหมายในการปกครอง ไม่ใช่อำเภอใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายหรือกติกา แต่หากประชาชนไม่เคารพหรือไม่ปฏิบัติตามกติกาก็หาประโยชน์อันใดไม่ ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เคารพกติกาและยอมรับผลของการละเมิดกติกา “พลเมือง” จึงต้องเคารพ “กติกา” ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไขโดยใช้วิถีทางประชาธิปไตยและกติกา ไม่เล่นนอกกติกาและไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

๖) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม สังคมหรือประเทศชาติมิได้เกิดขึ้นหรือแย่งโดยตัวของมันเอง ที่สังคมแย่งไปทุกวันนี้เป็นเพราะการกระทำของคน ในทางกลับกันสังคมก็ย่อมจะดีขึ้นได้ด้วยการกระทำของคนในสังคม “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นผู้ที่ตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้สังคมเสื่อมหรือเลวร้ายลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยตระหนักรู้ อยู่เสมอว่าการกระทำใดๆ ของตนเองย่อมมีผลต่อสังคมและส่วนรวม “พลเมือง” จึงต้องรับผิดชอบต่อสังคมและมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ตนเองเริ่มต้นที่ตนเอง คือ ร่วมแก้ปัญหาด้วยการไม่ก่อปัญหาและลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้องคนอื่นหรือรัฐบาลแก้ปัญหาแล้วตนเองก็ก่อปัญหานั้นต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม บางท่านยังกล่าวอีกว่า จากแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตยในปัจจุบัน ที่มีลักษณะมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ในสภาพความเป็นจริงปัจจุบัน หลักการประชาธิปไตยในยุคสมัยนี้ดูเหมือนว่าจะถูกผันแปรเปลี่ยนไปแตกต่างจากฐานคิดเดิม โดยเฉพาะในเรื่องความเสมอภาค เสรีภาพและคุณธรรมที่เน้นสาธารณประโยชน์ ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอแสดงความคิดเห็นในหลักการสำคัญๆ ที่พึงเป็นองค์ประกอบอย่างน้อยของประชาธิปไตย เมื่อประยุกต์ใช้ในความ เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้บนฐานคิดของแนวคิดทฤษฎีข้างต้น และปรับปรุงจากกรอบแนวคิดได้ ดังนี้^{๑๔}

^{๑๔} ชัยอนันต์ สุทธรณิข, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์ณศ, ๒๕๒๓), หน้า ๕๖.

๑) หลักเสรีภาพประชาธิปไตยในเรื่องเสรีภาพ เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถพอที่จะใช้สติปัญญาในการใช้เหตุผลเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม ดังนั้น มนุษย์จึงควรมีเสรีภาพที่จะเลือกดำรงชีวิตที่ตนเองพึงพอใจ เสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น เสรีภาพที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ดังที่รุสโซถือเป็นเรื่องหัวใจ แต่ที่น่าสนใจคือว่า ความเชื่อในเรื่องความสามารถของมนุษย์ในเรื่องการใช้เหตุผลมีความแตกต่างกัน ทำให้ระดับของประชาธิปไตยแตกต่างกันไปด้วย ฉะนั้นที่มนุษย์สามารถใช้เหตุผลที่จะจำกัดหรือลบล้างละเมิดเสรีภาพของผู้อื่นได้เสมอ ในนามของประชาธิปไตย จึงจำเป็นต้องมีมาตรการ ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ออกมาด้วยอ้างความมั่นคงสงบเรียบร้อยของสังคม เพื่อใช้ควบคุมถึงขั้นปิดกั้นเสรีภาพของประชาชน การใช้เสรีภาพและการควบคุมเสรีภาพจึงมักเป็นประเด็นถกเถียงถึงความพอเหมาะพอดีของการใช้เสรีภาพว่าอย่างไรถึงจะไม่เป็นเงื่อนไขให้ไปก้าวล่วงละเมิดถึงเสรีภาพของผู้อื่น หรือการควบคุมจำกัดเสรีภาพจะเป็นไปเท่าที่จำเป็นเท่านั้น หรือจำเป็นต้องมีการควบคุมใดๆ เลยหรือไม่

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า บนฐานความคิดของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น นั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของบุคคลนั้น ด้วยสำนึกของความเป็นพลเมืองที่จะสามารถใช้สติปัญญาในการใช้เหตุผลเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมได้เสมอในนามของประชาธิปไตย นั่นคือการใช้เสรีภาพที่แท้จริงและจะส่งผลประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ทุกคนที่สุด ที่แม้จะมีคนไม่เห็นด้วยในช่วงเวลาหนึ่งแต่จะเห็นด้วยในที่สุดเมื่อได้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นไม่ทางใดทางหนึ่ง และอาจจะช่วยนำพาคนที่ไม่เห็นด้วยได้คล้อยตามไปด้วยดังที่รุสโซ เห็นว่า ประชาธิปไตยทำให้เสรีภาพของปัจเจกกลายเป็นการกระทำร่วมของกลุ่มทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปด้วยความรับผิดชอบก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นั่นคือสังคมที่มีเสรีภาพจึงต้องการผู้นำที่เป็นพลเมืองที่มีคุณธรรมในที่สุด

๒) หลักความเสมอภาคในประชาธิปไตย ไม่ได้มีความหมายถึงการที่มนุษย์จะต้องมีความเท่าเทียมกันในกายภาพ ความสามารถ สติปัญญา ความรู้ ความเป็นอยู่ รายได้ เศรษฐกิจ เพราะตามข้อเท็จจริงย่อมเป็นไปไม่ได้ ความเสมอภาคในที่นี้จึงเป็นความเสมอภาคทางการเมือง ทางกฎหมาย สาระสำคัญของหลักความเสมอภาค ได้แก่

ประการแรก การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เช่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีคะแนนเสียงหนึ่งเสียงเท่ากันหมดในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อันมีผลต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเสมอกัน ความเสมอภาคในเรื่องนี้ได้ผ่านการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมานับตั้งแต่สมัยนครรัฐกรีกซึ่งถือเป็นต้นแบบของการปกครองประชาธิปไตยโดยตรง ที่จำกัดสิทธิพลเมืองไม่ให้ผู้หญิง เด็ก ทาส คนต่างถิ่น มีสิทธิทางการเมือง จากนั้น มีการพัฒนาไปสู่ประเด็นการเลือกปฏิบัติโดยให้สิทธิตามฐานะทางเศรษฐกิจ จนมาถึงปัจจุบันที่มีข้อจำกัดเพียงในเรื่องของอายุและคนต่างถิ่น ดังที่กำหนดให้อายุและสัญชาติเป็นคุณสมบัติของผู้ที่สิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น

ประการสอง ความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิพื้นฐานของพลเมือง อาทิ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ มีอากาศบริสุทธิ์หายใจ มีที่อยู่อาศัย มีน้ำสะอาดดื่ม มีอาหารการกินพอเพียง การศึกษา การรักษาพยาบาล การได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ ฯลฯ สิทธิต่างๆ เหล่านี้แม้จะปรากฏเป็นหลักประกันในรัฐธรรมนูญ แต่ในความเป็นจริงแล้วยังมีข้อจำกัดอยู่มาก

ประการที่สาม ความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายแม้รัฐธรรมนูญไทยหลายฉบับจะมีข้อบัญญัติชัดเจนในเรื่องความเสมอภาค แต่การเลือกปฏิบัติยังปรากฏอยู่ในสภาพความเป็นจริงในสังคมและในกฎหมายลูกหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นเหตุอันเนื่องมาจากเพศ การศึกษาหรือสถานะทางสังคม

ประการสุดท้าย ซึ่งเป็นประการที่สำคัญที่สุด คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่เห็นว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอเหมือนกัน ไม่มีใครบังอาจล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์ของบุคคลใดได้ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางสังคม ยศถาบรรดาศักดิ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ความรู้ความสามารถ การศึกษา แตกต่างกันอย่างน้อยเพียงใด มนุษย์ทุกคนต่างมีความเป็นคนเท่ากัน ติดยึดกับระบบเจ้าขุนมูลนาย ระบบอุปถัมภ์ แม้จะมีการเลิกทาสไปนานแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า บนฐานความคิดของความเป็นพลเมืองของความเท่าเทียมและความเสมอภาคนั้น ขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติต่อกันและกันของบุคคลนั้น บนพื้นฐานความต้องการมีชีวิตอยู่รอดอย่างมีศักดิ์ศรีเหมือนกัน ต้องการความเป็นธรรมเหมือนกัน ย่อมพึงได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมภายใต้กฎหมายเดียวกัน ไม่นำไปใช้อย่างเลือกปฏิบัติได้

๓) หลักเหตุผล เป็นหลักการเบื้องต้นของประชาธิปไตย อีกทั้งความมีเหตุผลและความรู้สึก รักความยุติธรรม เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด คุณสมบัตินี้น่าจะอยู่เหนือความรู้สึกใฝ่ต่ำหรือความเห็นแก่ตัวของบุคคลบนสมมติฐานที่สำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งที่ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุมีผล กระทั่งสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีอยู่แก้ปัญหาต่างๆ ที่ตนเผชิญอยู่ รวมตลอดถึงการปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของตนให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ” ในขณะที่มีผู้โต้แย้งว่า พฤติกรรมการกระทำของมนุษย์ไม่ใช่เหตุผลสติปัญญาเสมอไป การแสดงออกทางการเมืองอาจเกิดจากแรงผลักดัน ปลุกเร้าหรือสัญชาตญาณได้ เราอาจเห็นการแสดงออกของมนุษย์ที่เป็นไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกและไร้เหตุผล อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ในความเป็นพลเมือง ของคนซึ่งเป็นมนุษย์ด้วยกันนั้น แม้บางครั้งจะไม่มีเหตุผลแต่ก็อาจเป็นเพียงมุมมองหนึ่ง เพราะต่างคนต่างมีเหตุผลไม่เหมือนกันมีสติปัญญาแตกต่างกัน ในความเป็นเหตุผลของคนหนึ่งอาจเป็นเรื่องไร้สาระของอีกคนหนึ่งก็ได้ ในอีกประการหนึ่งอาจพิจารณาได้ว่าการที่มนุษย์ไม่ได้ใช้เหตุผลในพฤติกรรมหนึ่งๆ หรือการกระทำหนึ่งๆ ไม่ได้หมายความว่าคนๆ นั้นเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ ก็ไม่ได้มีพฤติกรรมที่เป็นเหตุผลเป็นผลเสมอไป ดังนั้นข้อโต้แย้งที่ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากแรงผลักดันปลุกเร้าหรือสัญชาตญาณแสดงว่ามนุษย์เป็นผู้ไม่มีเหตุผลนั้นไม่จริงเสมอไป

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยจึงยังเชื่อในความมีเหตุผลของความเป็นพลเมืองนั้น จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญของความสามารถในการเรียนรู้และส่งเสริมประชาธิปไตย เชื่อว่าเมื่อทุกคนใช้เหตุผลสามารถนำไปสู่ความเข้าใจ การเห็นพ้องและยอมรับด้วยความสมัครใจในที่สุด หลักคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่มาของสัญญาประชาคมและการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี หลักการประชาธิปไตยไม่เชื่อในการกระทำที่ไร้เหตุผล ด้วยการบังคับให้คนยอมรับความคิดเห็นของตนเองว่าเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้องที่สุด ที่ทุกคนต้องเชื่อตามปฏิบัติตามด้วยการใช้กำลังบังคับ แต่ด้วยการใช้เหตุผล ความอดทน อดกลั้นจนความคิดเห็นที่แตกต่างได้รับการยอมรับ ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) เขียนไว้ว่า ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ช่วยประสานประโยชน์ระหว่างบุคคลและสังคมและสอดคล้องกับหลักอริยปไตยทางพุทธศาสนา ที่ว่า ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยปรารภสิ่งที่ได้ศึกษา ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง แจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา มองเห็นได้ด้วยความรู้ที่บริสุทธิ์ใจ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามแล้ว เชื่อว่าการพัฒนาประชาธิปไตยจะสมบูรณ์

๔) หลักความยินยอมหรือความสมัครใจเป็นแนวของกระบวนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยประชาธิปไตยเชื่อมั่นในจิตวิญญาณเสรีของมนุษย์ การที่สังคมจะมีระบอบการปกครองได้ สมาชิกในสังคมต้องยินยอมพร้อมใจที่จะสละความมีเสรีภาพบางส่วนของตนให้ผู้ปกครอง เช่น เสรีภาพในการลงโทษผู้ที่มาละเมิดสิทธิเสรีภาพของตน ให้เป็นอำนาจของผู้ปกครองไป เป็นต้น ความยินยอมพร้อมใจจึงเป็นสาระสำคัญของประชาธิปไตย เพราะถ้าปราศจากการยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองแล้ว การปกครองนั้นนับได้ว่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการ

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ประชาชนในท้องถิ่นได้แสดงออกถึงความยินยอมพร้อมใจในการมอบอำนาจให้ผู้ที่จะมาปกครอง หรือผู้นำซึ่งในเรื่องความยินยอมพร้อมใจ อาจต้องมองลึกไปถึงพื้นฐานความเชื่อในเรื่องเสรีภาพของมนุษย์ เพราะถ้าไม่เชื่อในเรื่องเสรีภาพไม่จำเป็นต้องมีความยินยอม เพราะเมื่อไม่มีเสรีภาพย่อมสามารถบังคับกะเกณฑ์ประการใดๆ ก็ได้ ผู้นำในประชาธิปไตยจึงเป็นผู้นำที่ได้รับความยินยอมพร้อมใจนั่นเอง

๕) หลักศีลธรรม/คุณธรรม หลักข้อนี้ เป็นผลมาจากสมมติฐานที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกมีศีลธรรม จริยธรรม ไม่เห็นแก่ตนจนเกินไป มีคุณธรรม ความเสียสละที่เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ดังที่นครรัฐกรีกโบราณได้ให้ความสำคัญกับ Civic Virtue หรือคุณธรรมของพลเมือง ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตย โสกราตีส เห็นว่า มนุษย์จะมีชีวิตที่ดีและมีความสุขต้องยึดมั่นในคุณธรรม ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมและเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในคุณธรรม เพื่อให้ทุกคนตระหนักในคุณค่าของคุณธรรมและยึดถือเป็นคุณค่าแห่งวิถีชีวิตเพื่อชีวิตที่ดีของสังคม คุณธรรมที่สำคัญ ตามแนวคิดของโสกราตีสประกอบด้วย (๑) ปัญญา คือ

ความรู้เกี่ยวกับความดี อะไรคือความดี ความเลว ความดีสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผล และเหตุผลของความดีทำให้นุชนมีความสุข (๒) ความกล้าหาญ คือ ความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เราควรกลัวหรือไม่ควรกลัว และมีความกล้าหาญที่จะทำความดีในทุกสถานการณ์ แม้ว่าความดีนั้นจะเสี่ยงกับชีวิตก็ตาม (๓) การควบคุมตนเอง คือ การมีชีวิตตามทำนองคลองธรรมแห่งความดีไม่ปล่อยให้ชีวิตตกเป็นทาสของอารมณ์และความปรารถนาต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมไม่ควร (๔) ความยุติธรรม คือ การแสดงออกในรูปของการกระทำที่เคารพสิทธิคนอื่นและการไม่ยอมกระทำความชั่วต่อผู้อื่น คนที่ยุติธรรมจะต้องไม่ตอบแทนการกระทำที่อยุติธรรมของผู้อื่นด้วยความอยุติธรรม ซึ่งโสกราตีส ชี้ให้เห็นว่า ชีวิตที่มีคุณธรรมคุณธรรมจะส่งเสริมให้ชีวิตที่ดี ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสุข ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่มีคุณธรรม ชีวิตที่ไร้คุณธรรมคือชีวิตที่ไร้ค่า ผู้มีคุณธรรมย่อมเอาชนะผู้ไร้คุณธรรมเสมอ คุณธรรมจึงเป็นอมตะแห่งชีวิตสังคม

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การกระทำด้วยสำนึกของความเป็นพลเมือง ที่จะสามารถใช้ความถูกต้องและความชอบธรรมเป็นหลักในการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม จะทำให้ศีลธรรมกลายเป็น “บรรทัดฐานทางการเมือง” กลายเป็นวิถีชีวิตเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่คอยกำหนดมิให้มีการละเมิด “ศีลธรรมทางการเมือง” ควรเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม (Ethics) นั่นเอง

๖) หลักความสามารถในการพัฒนาตัวเอง นักคิดประชาธิปไตย เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาดตนเองให้ก้าวหน้า มีความเจริญทั้งทางความคิด สติปัญญา ความรับผิดชอบชั่วดี และวิทยาการต่าง “ในมนุษย์แต่ละคนมีธรรมชาติหรือศักยภาพอันยิ่งใหญ่ซ่อนเร้นอยู่ ศักยภาพอันนี้สามารถทำให้มนุษย์บรรลุความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตใจที่เป็นอิสระ ประกอบไปด้วยความสุขและความสร้างสรรค์อย่างเต็มที่” โดยเฉพาะถ้าบุคคลได้รับการศึกษาอบรม และมีความเข้าใจในความจำเป็นของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันพึ่งพาอาศัยกัน มนุษย์จะรู้จักประนีประนอม หลีกเลี่ยงการใช้กำลัง ความรุนแรง และเกิดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้น

ในประเด็น นี้ผู้วิจัยพิจารณาจาก ปรัชญาพื้นฐานของประชาธิปไตยที่ไม่นิยมการใช้ความรุนแรงหรือมีการล้มล้างเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการรุนแรง ประชาธิปไตยยึดหลักวิถีการที่ค่อยเป็นค่อยไปด้วยการใช้สติปัญญา ผู้วิจัยเห็นว่า ความเป็นพลเมืองนั้นควรมีการศึกษา หาความรู้ และความสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี ตามหลักการประชาธิปไตยด้วยความสามารถใน สติปัญญา ความรับผิดชอบชั่วดี คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองนั่นเอง

๗) หลักการปกครองตนเอง การปกครองตนเองนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อมนุษย์มีสติปัญญา มีเหตุผล มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอเหมือนกัน จึงไม่น่าจะมีใครมีสิทธิ์มีอำนาจเหนือใครในการปกครองจนกว่าจะได้มีการตกลงยินยอม

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ความเป็นพลเมืองในการปกครองนั้น ต้องมีความชอบธรรม อย่างไรก็ตาม การปกครองตนเองหรือประชาธิปไตยโดยตรงควรเป็นทางเลือกอันดับแรก ดังนครรัฐกรีกโบราณที่ถือเป็นตัวอย่างคลาสสิกของการปกครองตนเองที่พลเมืองทุกคนมีส่วนร่วมโดยตรงในการรับผิดชอบบริหารดูแลจัดการบ้านเมืองด้วยตนเอง

กล่าวโดยรวม แม้ว่าหลักการประชาธิปไตย จะมุ่งเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน เพื่อเป้าหมายแห่งความอยู่ดีกินดีของประชาชนก็ตาม แต่การสถาปนาระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพมั่นคง จะต้องกระทำด้วยความรู้ความเข้าใจของประชาชน และความมุ่งมั่นด้วยความอุทิศเสียสละของประชาชน ประชาชนจึงจะได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองในการสร้างระบอบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าว ข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ สรุปพลเมืองตามค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พฤษติสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (๒๕๕๑, หน้า ๒๖-๒๗)	การเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง (Political Community) เช่น เมือง (City) หรือ รัฐชาติ (Nation-State) โดยมีสิทธิและหน้าที่ซึ่งมากับความเป็นพลเมือง และมีความจงรักภักดี (Allegiance) ต่อรัฐ ประชาธิปไตย
ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (๒๕๕๕, หน้า ๓)	นำไปสู่สันติสุข การมีอิสรภาพ การพึ่งตัวเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกา บ้านเมือง ไม่ใช่ความรุนแรง มีจิตสาธารณะ
ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล (๒๕๕๕, หน้า ๕๖)	คนหรือประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศที่มีสิทธิเสรีภาพในประเทศอย่างเสมอภาคกัน โดยจะต้องมีความสามารถในการปกครองกันเอง (๑) รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเอง (๒) เคารพสิทธิผู้อื่น (๓) เคารพความแตกต่าง (๔) เคารพหลักความเสมอภาค (๕) เคารพกติกา (๖) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม
อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (๒๕๕๔, หน้า ๙-๑๐)	(๑) การเข้ามีส่วนร่วมในชุมชนการเมือง (๒) มีสิทธิออกความเห็น (๓) มีคุณธรรม (๔) เป็นผู้อยู่ใต้การปกครองก็ต้องทำหน้าที่ได้ดีเช่นเดียวกับเมื่อเป็นผู้ปกครอง

ตารางที่ ๒.๑ สรุปพลเมืองตามค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Abowitz & Harnish http://kpi.ac.th/media/pdf/M10_452.pdf /ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.pdf. (มีนาคม ๒๕๕๙)	(๑) มีเอกลักษณ์ที่มาจากความเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง (๒) ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ (๓) มีสิทธิและหน้าที่ (๔) มีส่วนร่วมทางการเมือง (๕) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง
Westheimer & Kahne http://kpi.ac.th/media/pdf/M10_452.pdf /ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.pdf. (๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙)	(๑) ความรับผิดชอบส่วนตัว (๒) การมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมือง (๓) จิตสำนึกเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม
ทิพย์พาพร ตันติสุนทร (๒๕๕๔, หน้า ๕๕-๕๖)	(๑) มีความรู้ มีการศึกษา และมีความสามารถ (๒) ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก (๓) มีความรักในเสรีภาพและมีความรับผิดชอบ (๔) เคารพความเสมอภาค ความยุติธรรม (๕) มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล (๖) มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน (๗) เคารพกฎหมายและยึดหลักนิติรัฐ (๘) มีความรู้ ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง (๙) ยึดมั่นในหลักสันติวิธี
คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง http://social.obec.go.th/library/document/civic/civic01.pdf (๑๐ มีนาคม ๒๕๕๙)	(๑) พึ่งตนเองและรับผิดชอบต่อตนเองได้ (๒) เคารพสิทธิผู้อื่น (๓) เคารพความแตกต่าง (๔) เคารพหลักการความเสมอภาค (๕) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย (๖) รับผิดชอบต่อสังคม
ปณิดา ปัดดาทานัง http://panidar7241.blogspot.com/2013/07/blog-post_27.html (๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙)	๑) คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ๒) วินัย ๓) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ๔) ความอดทน ๕) รู้จักประหยัดและอดออม ๖) การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ๗) ความซื่อสัตย์สุจริต ๘) การอนุรักษ์ความเป็นไทย
ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๖๓, หน้า ๕๖)	(๑) มีการใช้เสรีภาพที่แท้จริง (๒) มีความเสมอภาคเท่าเทียมภายใต้กฎหมายเดียวกัน (๓) มีการใช้เหตุผลสามารถ

ตารางที่ ๒.๑ สรุปพลเมืองตามค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	นำไปสู่ความเข้าใจ ความยินยอมพร้อมใจ (๔) มีศีลธรรมทางการเมือง มีจริยธรรม (๕) มีการหาความรู้ และความสนใจในการติดตามข่าวสารทางการเมือง (๖) มีความสามารถในการสติปัญญา ความรับผิดชอบชั่วดี และ (๗) มีความชอบธรรม

จากตารางที่ ๒.๑ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็น ลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัย จึงพอสรุปลักษณะของคำว่าความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่สำคัญดังนี้ คือ การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น การพึ่งตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค การเคารพกติกา และการมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดประชาธิปไตย

สำหรับการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่การทำความเข้าใจความหมายและหลักการสำคัญของประชาธิปไตยที่มีความเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมือง รวมถึงบริบทของประชาธิปไตยในท้องถิ่นของประเทศไทย

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในแทบทุกประเทศรวมถึงประเทศไทย ทั้งนี้คำว่า “ประชาธิปไตย” ถูกนิยามไว้หลากหลายและแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของผู้ให้จำกัดความ มีการกล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีลักษณะมีลักษณะแตกต่างจากประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็นสองแนวทาง คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้าง

สำหรับความหมายอย่างแคบ คือ การปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ

สำหรับความหมายอย่างกว้างเกิดมาจากความเข้าใจว่า เราไม่ควรตีความคำว่าประชาธิปไตยให้อยู่แต่ในเรื่องของรูปแบบการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติหรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีหมายความว่า

ทางการเมือง หมายถึง ประชาชนแต่ละคนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการปกครองบ้านเมืองในระดับชาติ

ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ หรือให้บุคคลได้รับหลักประกันในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ หรือได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ได้ลงแรงไป

ทางสังคม หมายถึง ประชาชนได้รับความยุติธรรมในสังคม ไม่มีการกีดกันระหว่างชนชั้นกลุ่มชน หรือความแตกต่างใด ๆ หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนหรือระบบอุปถัมภ์

ทางวัฒนธรรม หมายถึง มีการส่งเสริมค่านิยม แบบแผน หรือประเพณีที่ยึดมั่นในหลักการ ประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ มีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกันเพื่อส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรมและเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนให้ความสำคัญกับสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

ประชาธิปไตยนั้น มีเนื้อหาและวิญญานที่เป็นเอกอุ คือ การปกครองของเราเอง เพื่อเราเอง และที่ต่อกำยำให้ถึงที่สุดก็คือโดยพวกเราตนเอง โดยที่ประชาธิปไตยนั้น เป็นทั้งระบอบการเมืองและวิถีชีวิตบิดาทางรัฐศาสตร์ของตะวันตก ได้แก่ เพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบการเมือง-การปกครองกับพฤติกรรมมนุษย์ หรือบุคลิกภาพและวัฒนธรรมทางการเมืองของสมาชิกในสังคมนั้น จะต้องสอดคล้องกัน จากความเห็นดังกล่าว การสร้างพลเมืองให้สอดคล้องกับระบบการปกครอง ก็จะเป็นการค้าจูนตัวระบอบ ซึ่งการใช้ชีวิตจนเป็นวิถีชีวิตพลเมืองที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับอุดมการณ์ของระบอบก็จะทำให้การเมืองมีความมั่นคง

ดังนั้น เพื่อการเข้าถึงเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยและทราบวิวัฒนาการที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอแนวความคิดของนักปรัชญา บางท่านโดยสังเขป ดังนี้^{๑๕}

๑) อริสโตเติล (Aristotle) มีบางท่านกล่าวว่า อริสโตเติลเป็นนักปรัชญากรีกโบราณ เป็นลูกศิษย์ของเพลโต และเป็นอาจารย์ของอเล็กซานเดอร์มหาราช ท่านและเพลโต ได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในนักปรัชญาที่มีอิทธิพลสูงที่สุดท่านหนึ่งในโลกตะวันตก ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ดังนี้ “ประชาธิปไตย คือ สภาวะที่คนที่เป็นไทและคนยากจน ซึ่งมีจำนวนข้างมากในสังคม ได้รับมอบหมายให้กำอำนาจของรัฐไว้ในมือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ในที่นั้น และกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น” นอกจากประเด็น เรื่องความเสมอภาคแล้ว ในหนังสือ “The Politic” อริสโตเติล ได้ชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือ เสรีภาพ สำหรับอริสโตเติล เสรีภาพ ประกอบด้วยสองสิ่ง คือ

^{๑๕} ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์, “ขบวนการประชาสังคม กับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

(๑) การปกครองและการถูกปกครอง “Ruling and being ruled in turn”

(๒) การมีวิถีชีวิตตามที่ปรารถนา “living as one chooses”

ในขณะเดียวกัน มีการกล่าวว่า อริสโตเติล เห็นว่า เสรีภาพและเสมอภาค เป็นสองสิ่งที่เชื่อมต่อกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะองค์ประกอบแรกของเสรีภาพในเรื่อง “การปกครองและการถูกปกครอง” ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ความเสมอภาคจึงเป็นพื้นฐานการปฏิบัติของเสรีภาพ เป็นคุณธรรมพื้นฐานของเสรีภาพ

นอกจากนั้น ยังกล่าวว่า องค์ประกอบทั้งสองส่วนในเรื่องเสรีภาพของอริสโตเติล มีความเป็นไปได้ที่จะขัดแย้งกัน คือ ถ้ายึดมั่นความเสมอภาคทางการเมือง ดุจคัมภีร์อย่างเคร่งครัด อาจเป็นอันตรายต่อเสรีภาพของบุคคล ที่จะเลือกมีวิถีชีวิตตามที่ปรารถนา เพราะทุกคนอาจปรารถนาสิ่งเดียวกันที่มีอยู่อย่างจำกัด และไม่อาจจัดสรรให้ทุกคนได้อย่างเสมอเหมือนกัน ประชาธิปไตยกรีกจึงเชื่อว่า ต้องจำกัดการเลือกของมนุษย์ เพื่อป้องกันมิให้คนทำตามใจปรารถนาอย่างอิสระ แล้วไปใช้เสรีภาพของผู้อื่นอย่างไม่เป็นธรรม โดยเห็นว่า วิธีการที่ให้พลเมืองแต่ละคนมีโอกาสที่จะปกครองและถูกปกครอง จะทำให้ปัญหาที่จะเกิดกับความเสมอภาคลดลง เพราะแม้ผู้ปกครองย่อมไม่สามารถตอบสนองความพอใจให้กับผู้ถูกปกครองได้ทุกคนเสมอกัน แต่ตราบใดที่ทุกคนได้เป็นผู้ปกครอง ความไม่พอใจจะหมดลงไปได้ องค์ประกอบทั้งสองของเสรีภาพจึงเป็นความจำเป็น ดังนั้น สำหรับอริสโตเติล เสรีภาพเป็นเงื่อนไขจำเป็นของประชาธิปไตย และความเสมอภาคทางการเมืองเป็นเงื่อนไขจำเป็นของเสรีภาพ

๒) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า โทมัส ฮอบส์เป็นบุคคลแรกๆ ที่นำวิธีคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้เป็นพื้นฐานในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยมีความเห็นว่า^{๑๖}

(๑) มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ (The State of Nature) มีความเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติ คนแข็งแรงจะได้เปรียบคนอ่อนแอเสมอไป คนอ่อนแออาจมีวิธีการลอบทำร้ายได้

(๒) เมื่อมนุษย์เสมอภาคกัน ย่อมเท่าเทียมกันในการแสวงหาโอกาส นำไปสู่การแข่งขันเพื่อให้ได้มาสิ่งที่ตนต้องการ และเมื่อสภาวะธรรมชาติปราศจากกฎและระเบียบ มนุษย์ใช้สิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติเพื่อให้ได้มาสิ่งที่ต้องการ มนุษย์จึงต่างตกอยู่ในสภาวะความไม่มั่นใจในความปลอดภัย

(๓) ในสภาวะเช่นนี้ ในเมื่อมนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล กฎธรรมชาติจึงสอนให้มนุษย์แสวงหาสันติภาพ เพื่อบรรลุซึ่งสันติภาพอันจะนำชีวิตไปสู่ความสุข มนุษย์จำต้องทำ

^{๑๖} สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมอธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๕-๒๐๙.

สัญญาาร่วมกัน (Social Contract) โดยยอมสละสิทธิและเสรีภาพบางอย่างให้แก่องค์กรอิตีปิตยโดยสมัครใจ สิทธิเสรีภาพที่สละนี้มีค่าเท่ากับสิทธิเสรีภาพของคนที่จะไม่ถูกผู้อื่นละเมิด นี่คือจุดกำเนิดของรัฐตามทฤษฎีของฮอบส์

(๔) จุดมุ่งหมายของสัญญาประชาคม คือ การมอบอำนาจสูงสุดให้แก่องค์กรอิตีปิตย เพื่อทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายสำหรับจัดระเบียบให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นสัญญาที่สร้างขึ้นระหว่างประชาชนกับประชาชน มิใช่ระหว่างองค์กรอิตีปิตยกับประชาชน องค์กรอิตีปิตยมิใช่คู่สัญญาของประชาชน ดังนั้น แม้องค์กรอิตีปิตยกระทำให้เกิดความเสียหาย ประชาชนไม่มีสิทธิไปโค่นล้มตราบใดที่้องค์กรอิตีปิตยยังสามารถคุ้มครองประชาชนให้ปลอดภัย องค์กรอิตีปิตยทำหน้าที่ทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ตลอดจนควบคุมทหารและเก็บภาษีอากร

(๕) องค์กรอิตีปิตยต้องเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด และอำนาจนั้นแบ่งแยกไม่ได้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปได้อย่างเคร่งครัดและการให้ปัจเจกบุคคลมีสิทธิอันสมบูรณ์ในทรัพย์สิน หรือสามารถใช้ดุลยพินิจตัดสินความดีความชั่วด้วยสามัญสำนึกด้วยตนเอง ล้วนมีผลต่อการบั่นทอนอำนาจขององค์กรอิตีปิตยและกฎหมายแห่งรัฐทั้งสิ้น

(๖) รัฐและสังคมเป็นหนึ่งเดียวกัน ถ้าไม่มีรัฐ สังคมจะล่มสลาย ดังนั้น เพื่อรักษามิให้สังคมล่มสลาย ต้องรักษารัฐไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะให้้องค์กรอิตีปิตยมีอำนาจสูงสุดเพื่อจุดมุ่งหมายในการรักษารัฐ

และมีบางท่านกล่าวว่า โทมัส ฮอบส์ มุ่งไปที่แนวคิดว่ มนุษย์นั้นโดยธรรมชาติมีการร่วมมือกันก็โดยมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัว^{๑๗} คือ จากการมองว่ คนแข็งแรงจะได้เปรียบคนอ่อนแอเสมอไป และมีความเท่าเทียมกันในการแสวงหาโอกาส ซึ่งจะนำไปสู่การแข่งขัน ทำให้มนุษย์จำต้องทำสัญญาร่วมกัน (Social Contract) โดยยอมสละสิทธิและเสรีภาพบางอย่างให้แก่องค์กรอิตีปิตยโดยสมัครใจ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ที่จะให้้องค์กรอิตีปิตยมีอำนาจสูงสุด เพื่อจุดมุ่งหมายในการรักษารัฐ เพราะ้องค์กรอิตีปิตยทำหน้าที่ทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ตลอดจนควบคุมทหารและเก็บภาษีอากร

๓) จอห์น ล็อค (John Locke) มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า จอห์น ล็อค เป็นผู้ที่มีความศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ การใช้สติปัญญา การรู้จักใช้เหตุผล และเป็นผู้ที่ยึดหลักเหตุผลด้วยวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ล็อค กล่าวว่า “ความรู้ทั้งหลายมาจากประสบการณ์ โลกนี้ไม่มีความจริงอันเดียวที่เป็นสัจธรรมสมบูรณ์แบบ (No Absolute Truth) และความจริงนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีลักษณะชั่วคราวชั่วครว ขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบว่ เป็นจริงหรือไม่”^{๑๘}

^{๑๗} พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย, **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖), หน้า ๘๑-๑๐๗.

^{๑๘} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์ณศ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๓.

ดังนั้น เมื่อมนุษย์มีเหตุผล รู้จักใช้เหตุผลและค้นหาสิ่งที่ปรารถนาในการใช้ชีวิต ย่อมมีอิสระเสรีในการเลือกใช้ชีวิตที่จะทำหรือไม่ทำ และย่อมไม่อยู่ในอำนาจบงการของใคร นอกจากนี้ เสรีภาพในการเลือก ย่อมทำให้ต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่เลือกกระทำไปด้วย เสรีภาพดังกล่าว มิได้หมายความว่า มนุษย์ดำรงอยู่โดยปราศจากกฎเกณฑ์และระเบียบ กฎ และระเบียบที่ครอบคลุมมนุษย์อยู่ในสภาวะธรรมชาติ คือ กฎแห่งธรรมชาติ ทำหน้าที่จัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และด้วยเหตุผลแห่งกฎธรรมชาตินี้เอง สอนให้มนุษย์รู้ว่า มนุษย์เกิดมามีความเสมอภาคและอิสรภาพเท่าเทียมกัน ไม่มีใครมีสิทธิทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สินของผู้อื่น แต่มนุษย์มีข้อบกพร่อง คือ มนุษย์อาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผลประโยชน์ส่วนตน เห็นส่วนดีของตนมากเกินไป ใส่ใจความยุติธรรมของคนอื่นน้อยเกินไป และมนุษย์มีความแตกต่างกันในการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบกพร่องดังกล่าว มนุษย์จึงต้องตกลงร่วมกันแก้ไขด้วยการจัดตั้งกฎและระเบียบสังคม เพื่อป้องกันความไม่แน่นอนจากกฎธรรมชาติ

ทั้งนี้ ล็อก เห็นว่า มนุษย์มีศีลธรรม มีความรู้สึกรับผิดชอบ สิ่งที่เป็นความดีงาม ความถูกต้อง มีอยู่แต่เดิม ตามธรรมชาติก่อนกฎหมาย กฎหมายเพียแต่ย้าและประกันศีลธรรม ความถูกต้อง ความดีงาม มิให้เกิดการล่วงละเมิดได้ สิทธิในชีวิตทรัพย์สินเช่นกัน มีอยู่ตามธรรมชาติ สังคมและรัฐเกิดขึ้นเพื่อเป้าหมายในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ ที่เกิดจากความยินยอมของสมาชิกที่มาอยู่ร่วมกันในสังคม และมนุษย์โดยธรรมชาติควรมีสสิทธิเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะสิทธิในทรัพย์สิน เหตุที่มนุษย์ยอมสละสิทธิตามธรรมชาติให้แก่สังคม เพื่อจุดมุ่งหมายหลักที่จะให้รัฐบาลปกป้องคุ้มครองชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน โดยล็อกยืนยันว่า รัฐบาลไม่สามารถจะยึดทรัพย์สินจากสมาชิกคนใดโดยไม่ได้รับการยินยอม สิทธิในทรัพย์สินของประชาชน จึงเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องเคารพโดยเคร่งครัดเช่นกัน^{๑๙}

ในทฤษฎีว่าด้วยกฎธรรมชาติ (Nature Law) ล็อก เห็นว่า คนที่แข็งแกร่งกว่าอาจทำร้ายคนอ่อนแอกว่า ดังนั้น เพื่อคุ้มครองคนถูกรังแก ประกันความมั่นคงของสิทธิส่วนบุคคล คนจึงต้องมารวมตัวกันทำสัญญาประชาคม (Social Contract) เป็นข้อตกลงร่วมระหว่างกัน เป็นกฎหมาย โดยที่จุดมุ่งหมายของสัญญาประชาคม คือ การจัดตั้งองค์กรและสถาบันที่มีความเที่ยงธรรมในการบัญญัติและบังคับใช้กฎหมาย รัฐบาลถูกจัดตั้งขึ้นด้วยความไว้วางใจชั่วคราว (Fiduciary Trust) มีสถานะนิติบัญญัติ เป็นผู้มีความอำนาจสูงสุด ที่มาจากตัวแทนที่ได้รับความเห็นชอบจากเขตปกครองต่างๆ ฝ่ายบริหารมีหน้าที่รับใช้และขึ้นตรงและรับผิดชอบต่อสถานะนิติบัญญัติ และสถานะนิติบัญญัติในฐานะผู้บริหารอยู่ใต้อำนาจสูงสุดของประชาชนที่มีอำนาจที่จะถอดถอน ล้มล้างผู้บริหาร/รัฐบาลได้ตลอด ในขณะที่สาระสำคัญของหลักเกณฑ์แห่งสัญญา ผู้ที่กระทำสัญญาต่อกัน ต้องมีสิทธิและหน้าที่ แต่ล็อกไม่ต้องการให้ผู้ปกครองมีสิทธิ ล็อกจึงกำหนดให้ประชาชนทำสัญญาในระหว่างประชาชน

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

เพื่อจัดตั้งสังคมขึ้นมิใช่จัดตั้งรัฐบาล รัฐบาลมิใช่คู่สัญญากับประชาชน สิทธิแห่งรัฐทั้งหมดเป็นของประชาชน ส่วนรัฐบาลมีเพียงหน้าที่ที่จะกระทำเพื่อประโยชน์ของประชาชน รัฐเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่สังคมต้องการ^{๒๐}

๔) รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) มีบางท่านกล่าวว่า รูสโซ เป็นผู้กล่าวอมตวาจา “มนุษย์เกิดมาเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งเขาอยู่ในเครื่องพันธนาการ” และ “ประชาชนมีสิทธิแย่งชิงเสรีภาพของตนกลับคืนมา ไม่มีใครมีสิทธิชิงเอาเสรีภาพไปจากประชาชน” สำหรับรูสโซแล้ว การสละเสรีภาพประจำตัว คือ การสละความเป็นมนุษย์ ซึ่งเท่ากับสละสิทธิของมนุษยชาติ ถือว่าละทิ้งหน้าที่ของมนุษย์ก็ว่าได้ ดังนั้น จึงไม่มีมนุษย์คนใดมีสิทธิเอาเสรีภาพของใครไปได้ และไม่มีมนุษย์คนใดมีอำนาจตามธรรมชาติเหนือเพื่อมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์จะมีอำนาจเหนือกันได้โดยชอบธรรมต้องอาศัยความตกลงยินยอมด้วยกันทุกฝ่าย โดยทั่วไปแล้ว อำนาจย่อมไม่ก่อให้เกิดธรรม และมนุษย์จะมีพันธะต้องอ่อนน้อมก็เฉพาะอำนาจที่ชอบธรรมเท่านั้น^{๒๑}

อำนาจหน้าที่ชอบธรรมที่มาจากความยินยอมพร้อมใจของผู้คนที่เข้าร่วมโดยแต่ละคนได้สละสิทธิของตนทั้งหมดให้แก่สังคม โดยเมื่อทุกคนมอบตัวให้แก่สังคมเหมือนกันหมด ก็ไม่มีใครมีฐานะดีกว่ากัน ทุกคนเท่าเทียมกันหมด ภายใต้สัญญาประชาคม ในแง่นี้อาจมองว่า สัญญาประชาคมทำให้มนุษย์ต้องสูญเสียเสรีภาพตามธรรมชาติ แต่รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) อธิบายว่า มีสิ่งที่ได้จากสัญญาประชาคม คือ เสรีภาพและกรรมสิทธิ์ในทุกสิ่งทุกอย่างที่ครอบครอง โดยมีเจตจำนงทั่วไปเป็นเครื่องจำกัดขอบเขต (General Will) เจตจำนงทั่วไปที่มีใช้เกิดจากการรวบรวมความต้องการของประชาชนทุกคนมารวมกัน แต่เป็นเจตจำนงที่เกิดจากความเห็นพ้องร่วมกันของสมาชิกในสังคมและต้องเป็นเจตจำนงที่มีความเที่ยงตรง และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น สัญญาประชาคมจะบรรจุข้อผูกมัด ระหว่างผู้ร่วมสัญญาทั้งหมด การที่ผู้ร่วมสัญญาแต่ละคนทำสัญญาผูกมัดตนเอง ทำให้กลายเป็นบุคคลสองสถานะ ฐานะหนึ่ง คือ ผู้มีส่วนในอำนาจอธิปไตย อีกฐานะหนึ่งคือเป็นพลเมืองของรัฐ และประชาชนทั้งหมดที่ร่วมกันทำสัญญาผูกมัดคือ ผู้ทรงอำนาจอธิปไตย (The Sovereign) บนฐานที่ว่าสัญญาที่มีได้ให้ประโยชน์แก่คู่สัญญาที่ทัดเทียมกันและไม่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนตอบแทน ย่อมนำมาซึ่งความเป็นโมฆะ^{๒๒}

นอกจากนั้น บางท่านก็กล่าวว่า ถ้าเราปกครองตนเอง คือ เราเป็นทั้งผู้ออกกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อนั้น เราจะสามารถรวมเอาประโยชน์ของการมีรัฐบาลกับอิสรภาพที่เราได้อยู่เมื่อใด คนๆ หนึ่งมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐในการปกครองของรัฐ เขาย่อมเป็นผู้ปกครองและผู้ถูก

^{๒๐} อ้างแล้ว, หน้า ๒๔.

^{๒๑} อ้างแล้ว, หน้า ๓๓.

^{๒๒} อ้างแล้ว, หน้า ๓๔.

ปกครองไปพร้อมๆ กัน เพราะข้อผูกพันที่เขายอมเชื่อฟังมาจากเหตุผลที่ว่า เขาเองก็เป็นที่มาของกฎหมายที่ใช้ปกครองเขาอยู่^{๒๓}

ประชาธิปไตย พยายามทำให้ความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล เป็นการกระทำร่วมของกลุ่ม (Collective Action) เช่นเดียวกับที่ปัจเจก ซึ่งมีความรับผิดชอบเป็นผู้มีกฎหมายอยู่ในตัวเขาเองและผูกพันเขาในสิ่งที่เขาเห็นว่าถูกต้อง สังคม ซึ่งประกอบด้วย ปัจเจกที่มีความรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก ก็สามารถที่จะผูกพันร่วมกันต่อกฎหมายที่ร่วมกันออก และผูกพันร่วมกันต่อสิ่งที่ได้ตัดสินใจ ได้ตกลงร่วมกันว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม สำหรับรัฐ รัฐที่ปกครองด้วยกฎหมาย การปกครองย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเสมอ และรัฐบาลที่ชอบธรรมทุกรัฐบาล ย่อมเป็นรัฐบาลสาธารณรัฐนิยม โดยรัฐบาลยังเป็นคณะรัฐมนตรีของผู้ทรงอำนาจอธิปไตย ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหาร เป็นเจ้าพนักงานของผู้ทรงอำนาจอธิปไตย ที่ผู้ทรงอำนาจ อาจเรียกอำนาจคืนเมื่อใดก็ได้ และสิทธิของผู้ทรงอำนาจ อำนาจอธิปไตย จะโดยให้ใครก็ได้ ในขณะที่รัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เขาไม่เห็นด้วยกับการเลือกผู้แทนราษฎรมาเพื่อทำหน้าที่นิติบัญญัติแทนประชาชน ในฐานะผู้ทรงอำนาจอธิปไตย ผู้แทนเป็นเพียงผู้รับหน้าที่ของประชาชนไปปฏิบัติชั่วคราว หาใช่ผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริงไม่ จึงไม่มีสิทธิทำการใดๆ ที่เป็นการผูกมัดประชาชนโดยเด็ดขาด กฎหมายใดๆ ที่ประชาชนมิได้ให้ความเห็นชอบด้วยตนเองย่อมเป็นโมฆะเสมอ ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายจึงเป็นหน้าที่ของประชาชน แต่การที่ประชาชนมาประชุมกันเพื่อตรารัฐธรรมนูญและออกกฎหมายต่างๆ นั้นยังไม่เพียงพอ Jean Jacques Rousseau เห็นว่า เพื่อการดำรงอยู่ของอำนาจอธิปไตย ประชาชนต้องประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจกำหนดวันประชุมไว้ในกฎหมาย ถ้ายังผู้ทรงอำนาจอธิปไตยแสดงตัวบ่อย การปกครองยังมีพลังเข้มแข็งขึ้น การกระทำเช่นนี้สามารถกระทำได้ทั้งรัฐใหญ่ และรัฐเล็ก^{๒๔}

จากคำกล่าว ของนักปรัชญาแต่ละท่าน ข้างต้น เห็นได้ว่า การรวมตัวกัน คือที่มาแห่งหลักการแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนในระบอบประชาธิปไตยโดยตัวแทนในปัจจุบันนั่นเอง ซึ่งมีรากฐานความคิดมาจาก การใช้อำนาจหน้าที่ชอบธรรมของผู้ปกครองหรือการมอบอำนาจสูงสุดให้แก่องค์อธิปัตย์ เพื่อทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายสำหรับจัดระเบียบให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีที่มาจากความยินยอมพร้อมใจของผู้คนที่เข้าร่วมโดยแต่ละคน ได้สละสิทธิของตนทั้งหมดให้แก่สังคม โดยเมื่อทุกคนมอบตัวให้แก่สังคมเหมือนกันหมด ก็ไม่มีใครมีฐานะดีกว่ากัน ทุกคนเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน คือเท่าเทียมกันในการแสวงหาโอกาส มนุษย์มีเหตุผล รู้จักใช้เหตุผล และค้นหาสิ่งที่ปรารถนาในการใช้ชีวิต ย่อมมีอิสระเสรีในการเลือกใช้ชีวิตที่จะทำหรือไม่ทำ และย่อมไม่อยู่ในอำนาจ

^{๒๓} Robert Paul Wolf, In *Defense of Anarchism*, (New York: Harper Torchbooks, 1970), pp. 3-19.

^{๒๔} Ibid., p. 20.

บงการของใคร นอกจากนี้ เสรีภาพในการเลือก ย่อมทำให้ต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่เลือกกระทำไป ด้วย เสรีภาพดังกล่าวมิได้หมายความว่ามนุษย์ดำรงอยู่โดยปราศจากกฎเกณฑ์และระเบียบ แต่เกิดจากเจตจำนงจากความเห็นพ้องร่วมกันของสมาชิกในสังคมและต้องเป็นเจตจำนงที่มีความเที่ยงตรง และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม

ในขณะเดียวกัน มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ของคำว่าประชาธิปไตย ในความหมายที่เป็นกรอบความคิดในมุกกว้างถึง ๓ สถานะด้วยกัน กล่าวคือ^{๒๕}

๑) ใช้ในฐานะที่เป็นปรัชญา ทฤษฎีหรืออุดมการณ์ทางการเมือง โดยมุ่งไปที่เรื่องของความนึกคิดอันเป็นมโนกรรม (ผลของความคิด) ของผู้บริหารประเทศและประชาชนทั้งหลาย

๒) ใช้ในฐานะที่เป็นรูปแบบทางการปกครอง คือ พิจารณาเชิงโครงสร้างหน้าที่ของรัฐบาล คณะรัฐมนตรี

๓) ใช้ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ได้แก่ การยอมรับเสียงข้างมาก, การมีจิตใจกว้าง, การมีขันติธรรม, การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา และการมีความเอาใจใส่ในกิจการงานของบ้านเมือง

นอกจากนั้น ยังมีการกล่าวว่า Abraham Lincoln ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามประชาธิปไตยในการกล่าวสุนทรพจน์ ณ เมืองเกตต์สเบิร์ก หรือ “เกตต์สบุระ” ในมลรัฐเพนซิลวาเนีย ในวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๖๓ ว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน จะไม่มีวันสูญสลายไปจากพื้นพิภพนี้” นั่นคือ อับราฮัม ลินคอล์นได้ให้ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่า หมายถึง การปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน โดยมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้^{๒๖}

๑) ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศและผู้ปกครองประเทศ

๒) ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม

๓) เป็นการปกครองที่มุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด นโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลจะต้องมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่

๔) ยึดเสียงข้างมากเป็นหลักในการปกครอง

๕) ประชาชนมีความเสมอภาคกัน และมีสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนด

๖) ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

บางท่านกล่าวว่า ประชาธิปไตยต้องเคารพสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก โดยให้ความสำคัญแก่เสรีภาพพื้นฐานในฐานะคุณค่าหลักของประชาธิปไตย มองว่า เสรีภาพ

^{๒๕} จีโรโซค (บรรพต) วีระชัย และคณะ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕๕.

^{๒๖} สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข, การปกครองแบบประชาธิปไตย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://guru.sanook.com/3872/> [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙].

พื้นฐานต้องประกอบด้วยเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการสื่อสารและการแสดงออก เสรีภาพของสื่อ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สิน เสรีภาพในการลงคะแนนเสียงและดำรงตำแหน่งทางการเมือง เสรีภาพในการไม่ถูกจับกุม หรือยึดทรัพย์อย่างไม่ชอบด้วยเหตุผล และหลักนิติรัฐ^{๒๗}

บางท่านยังกล่าวอีกว่า สังคมประชาธิปไตย ควรเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถสะท้อนทัศนะทางการเมืองของตนได้อย่างอิสระ พลเมืองเหล่านี้ย่อมฉวยโอกาสนี้แสดงความคิดเห็นของตนและเข้าร่วมทำการตัดสินใจทางการเมืองด้วยตนเอง มากกว่าจะยอมมอบอำนาจให้แก่ผู้แทน^{๒๘}

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีนักวิชาการหลายท่าน กล่าวว่า ความเสมอภาพและเสรีภาพเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย นั่นคือการจะรักษาหลักการสำคัญดังกล่าวได้ ประชาชนที่เป็นพลเมืองต้องอุทิศเสียสละตามหลักการคุณธรรมของพลเมืองด้วย คือ การอุทิศตน และไม่ให้ความสำคัญกับชีวิตส่วนตัวมากกว่ากิจกรรมของสาธารณะและประโยชน์สุขของส่วนรวม ประหนึ่งชาวเอเธนส์ ที่เห็นว่าชีวิตที่น่าปรารถนามากที่สุด คือ ชีวิตใน “Polis” ที่ซึ่งพลเมืองแต่ละคนเป็นสัตว์การเมือง ที่มุ่งแสวงหาเติมเต็ม ชีวิตผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการถกเถียงสาธารณะ ในขณะที่มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ประชาธิปไตยกรีกโบราณเป็นไปได้ เพราะมีเงื่อนไขสำคัญๆ หลายประการ ดังนี้^{๒๙}

(๑) พลเมืองต้องสามารถสมานผลประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ เพื่อที่ว่าเมื่อพวกเขาแบ่งปันหรือกระทำการใดๆ ด้วยเจตจำนงเพื่อส่วนรวม จะไม่ไปเป็นการขัดแย้งกับจุดมุ่งหมายหรือผลประโยชน์ส่วนตัว

(๒) พลเมืองต้องมีคุณสมบัติเหมือนกัน เช่น ความมั่งมี และเวลาว่าง เพราะความแตกต่างกันมากๆ จะนำมาซึ่งความคลอนแคลน และความขัดแย้งในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวม

(๓) พลเมืองต้องประชุมและตัดสินใจร่วมกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมายและการพิจารณาพิพากษาคดีความ (ชาวกรีกไม่อาจยอมรับรัฐบาลตัวแทนให้เป็นทางเลือกที่ชอบธรรมของประชาธิปไตยโดยตรง)

(๔) การประชุมในสภา มิใช่เป็นเพียงเงื่อนไขจำเป็นของการปกครองตนเอง (Self-Government) มันยังหมายถึงการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการบริหารจัดการนครรัฐ พลเมืองเอเธนส์เกือบทุกคนได้ทำงานในหน้าที่การงานของรัฐอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต

(๕) นครรัฐจะต้องปกครองตนเองอย่างอิสระ

^{๒๗} Rawls John, *A Theory of Justice* Cambridge, (Mass: Harvard University, 1971), p. 32.

^{๒๘} Barber Benjamin, *Democracy*, [Online]. Source: <http://www.philosopedia.net/democracy.html> [24 March 2016].

^{๒๙} Robert A. Dahl, *Democracy and Its Critiques*, (New Haven: Yale University Press, 1989), pp. 18-19.

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้องของความหมายของประชาธิปไตย สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ สรุปความหมายของประชาธิปไตย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Aristotle อังโน ลัดดาวัลย์ ดันติวิทยาพิทักษ์ (๒๕๕๐)	๑) อยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ ประกอบด้วยสองสิ่ง คือ การปกครองและการถูกปกครองและการมีวิถีชีวิตตามที่ปรารถนา ๒) สภาพแห่งความเสมอภาคมีกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น ๓) จำนวนข้างมากในสังคม ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจของรัฐไว้ในมือ
Thomas Hobbes อังโนสมบัติ อังรังธัญวงศ์ (๒๕๔๕, หน้า ๑๓๕-๒๐๙)	๑) มนุษย์จำเป็นต้องทำสัญญาร่วมกัน (Social Contract) ๒) มีความเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติ ๓) ใช้สิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติ ๔) โดยธรรมชาติเป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีเหตุผล ๕) บัญญัติกฎหมายสำหรับจัดระเบียบให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ๖) องค์อธิปัตย์มีอำนาจสูงสุดเพื่อจุดมุ่งหมายในการรักษารัฐ
John Locke อังโนชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๒๓, หน้า ๒๓)	๑) ศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ การใช้สติปัญญา ความรู้ทั้งหลายมาจากประสบการณ์ ๒) การตกลงร่วมกันแก้ไขด้วยการจัดตั้งกฎและระเบียบสังคมต้องมารวมตัวกันทำสัญญาประชาคม (Social Contract) เป็นข้อตกลงร่วมระหว่างกัน เป็นกฎหมาย ๓) มีเหตุผล รู้จักใช้เหตุผล ๔) มีความเสมอภาคและอิสรภาพเท่าเทียมกัน ๕) มนุษย์มีศีลธรรม สิ่งที่เป็นความดีงาม ความถูกต้อง มีความรู้สึกรับผิดชอบ
Jean Jacques Rousseau อังโนชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๒๓, หน้า ๓๓)	๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนต้องประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ๒) การดำรงอยู่ของอำนาจอธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในอำนาจอธิปไตย

ตารางที่ ๒.๒ สรุปความหมายของประชาธิปไตย (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	๓) การบัญญัติกฎหมายจึงเป็นหน้าที่ของประชาชน ภายใต้สัญญาประชาคม ความตกลงยินยอมด้วยกันทุกฝ่าย ๔) สิทธิเอาเสรีภาพทุกคนเท่าเทียมกันหมด ๕) เป็นพลเมืองของรัฐ
Abraham Lincoln, http://guru.sanook.com/3875/ [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙].	๑) ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศและผู้ปกครองประเทศ ๒) ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม ๓) เป็นการปกครองที่มุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด ๔) ยึดเสียงข้างมากเป็นหลักในการปกครอง ๕) ประชาชนมีความเสมอภาคกันและมีสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนด ๖) ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม
Robert Paul Wolf (1970, pp. 3-19)	๑) เป็นทั้งผู้ออกกฎหมาย และผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ๒) มีส่วนร่วมในกิจการของรัฐ ๓) มีอิสรภาพ
John Rawls (1971, p. 32)	๑) มีเสรีภาพพื้นฐานเสรีภาพในการรวมกลุ่ม เสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการสื่อสารและการแสดงออก ๒) ยึดหลักชอบด้วยเหตุผล ๓) ยึดหลักหลักนิติรัฐ
Barber Benjamin, http://www.philospedia.net/democracy.html [24 March 2016].	๑) พลเมืองสามารถสะท้อนทัศนะทางการเมืองของตนได้อย่างอิสระ ๒) แสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างอิสระ ๓) เข้าร่วมทำการตัดสินใจทางการเมืองด้วยตนเองสะท้อนทัศนะทางการเมืองของตน
จิโรช (บรรพต) วีระสัย (๒๕๓๘, หน้า ๒๕๕)	๑) การยอมรับเสียงข้างมาก, การมีจิตใจกว้าง, การมีขันติธรรม, การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา และการมีความเอาใจใส่ในกิจการงานของบ้านเมือง
Robert Dahl (1989, pp. 18-19)	๑) พลเมืองต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒) พลเมืองแต่ละคนต้องมีเวลาว่างพ้อที่จะเข้าร่วมประชุมบ่อยครั้ง

จากตารางที่ ๒.๒ ข้างต้น ทำให้เรามองเห็นภาพชัดเจนขึ้นว่า ประชาธิปไตยภายในบริบทต่างๆ ประกอบด้วยคุณค่าหลัก คุณค่ารอง รวมถึงรูปแบบและกระบวนการวิธีในการตัดสินใจ เงื่อนไขและกลไกเชิงสถาบัน ตลอดจนเงื่อนไขที่จำกัดการใช้อำนาจหรือเสรีภาพ (Constraints) ซึ่งมโนทัศน์นี้แตกต่างไปจากมโนทัศน์ทางการเมืองการปกครองแบบอื่นๆ ทำให้ความเข้าใจประชาธิปไตยที่เป็นความเข้าใจร่วมกัน คือ ความเชื่อที่ว่าประชาชนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีกระบวนการบางอย่างสำหรับตัดสินใจ เพื่อหาข้อสรุปที่จะมีผลผูกพันให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามเหมือนๆ กัน โดยกระบวนการที่ว่าต้องให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนทุกคนที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียม

ผู้วิจัยเห็นว่า จากแนวคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน ดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นว่า ในการกำหนดความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมประชาธิปไตย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ต้องทำให้เกิดการส่งเสริมหรือการพัฒนาประชาธิปไตย ผู้วิจัย จึงได้สรุป ลักษณะกระบวนการที่สามารถนำมาทำความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยได้ ๓ ลักษณะมาพิจารณา ดังนี้ (๑) ด้านความรู้ความสามารถที่จำเป็นต้องมี เพื่อการทำสัญญาร่วมกัน ต้องอาศัยความสามารถ สถิติปัญญา ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น จะพิจารณาแนวคิดด้านวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยผ่านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (๒) ด้านการเข้าร่วมในการอภิปรายถกเถียงและรับผิดชอบสังคม เพื่อยึดหลักความมีเสรีภาพ เสมอภาพ การเอาใจใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจจะพิจารณาแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ (๓) ด้านความประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายในทางความดีงาม เพื่อเป็นคนที่มีเหตุผล มีศีลธรรม มีความดีงาม มีการยอมรับ จิตใจกว้าง เป็นต้น จะพิจารณาแนวคิดการมีบุคลิกประชาธิปไตย โดยทั้ง ๓ ลักษณะนี้ถือเป็นคุณลักษณะ (Characteristics) ที่สำคัญของความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตย เพราะเมื่อบุคคลปฏิบัติสัมพันธ์กัน บุคคลก็จะเกิดความเชื่อมโยงเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนรวมถึงบรรทัดฐาน และพฤติกรรมทางสังคมแก่กันและกัน อันจะเป็นการผดุงสถานภาพเดิมให้คงอยู่ อีกทั้งยังทำให้ระบบสังคมมีแบบแผนที่มั่นคง

จากแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตย ดังกล่าวข้างต้น ที่กล่าวว่า ประชาธิปไตยประกอบด้วย กระบวนการต่างๆ สำหรับใช้ในการตัดสินใจร่วมกัน โดยสมาชิกของสังคมการเมืองหนึ่งๆ เพราะทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าว เป็นเสมือนฐานรากของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และนั่นคือ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะแผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชน จนพัฒนาเป็นจิตวิญญาณประชาธิปไตย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ค่านิยมและปทัสฐานที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ ระบอบการเมืองการปกครองแบบใดแบบหนึ่งจะดำรงอยู่ได้ จะต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมือง ที่เอื้ออำนวยต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบนั้น กล่าวคือ จะสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับลักษณะพิเศษและสภาวะการณ์ของไทย

จะต้องสร้างประชาธิปไตยของไทย ประชาธิปไตยแบบไทย^{๓๐} ดังนั้น หากจะพัฒนาระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบไทย จะต้องมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบไทยควบคู่กันไปด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมมีผลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศไทยนั่นเอง

มีนักวิชาการบางท่านได้กล่าวว่า การพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพมั่นคงประกอบด้วยแนวทางที่สำคัญ ๒ ประการ คือ^{๓๑}

๑) การพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย แนวทางนี้เป็นบันไดขั้นต้นของทุกสิ่งที่จะก้าวเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ การพัฒนาให้สังคมปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะต้องกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้เป็นไปตามปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยดังกล่าวแล้วอย่างครบถ้วน รูปธรรมของหลักการนี้จะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจะต้องแสดงออกถึงปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จึงจะนำไปสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ถ้ารัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย ย่อมแสดงว่า โครงสร้างทางการเมืองการปกครองไม่เป็นประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยจึงต้องทำให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตยเป็นเบื้องต้น

๒) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แม้จะทำให้โครงสร้างทางการเมืองการปกครองเป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่มิได้เสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในที่สุดการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะไม่รอด และจะประสบกับการล้มลุกคลุกคลานโดยตลอด

นอกจากนั้น มีบางท่านกล่าวโดยทั่วไปว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือการที่มีจิตใจแบบประชาธิปไตยนั่นเอง หมายถึง การมีทัศนคติความเชื่อที่มีเหตุผล มีการวิเคราะห์วิจารณ์ และการมองโลกในแง่ความเป็นจริง วัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย มีแบบแผนเป็นลักษณะเฉพาะตน ซึ่งสามารถสรุปถึงลักษณะที่สำคัญๆ ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ ๘ ประการ ดังนี้^{๓๒}

๑) คนส่วนใหญ่ในสังคม จะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีหลักการที่ถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะยึดมั่น

^{๓๐} ทักษิณ เจริญศิริ, การเมืองระบบพหุชนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙๕-๑๙๙.

^{๓๑} สมบัติ อารังอุยวงศ์, “การพัฒนาประชาธิปไตย”, วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิติฯ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๙): ๑-๘.

^{๓๒} ทินพันธุ์ นาคะตะ, วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: หจก. สหยาบกล็อกและการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๗-๒๐๔.

ในความสำเร็จ ความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคล มีวิธีการให้ประชาชนได้ใช้อำนาจดังกล่าว โดยมีข้อกำหนดต่างๆ ให้เกิดการใช้อำนาจนั้น เช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ในการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

๒) ผู้นำและประชาชน จะต้องมีการยึดมั่น ในความสำเร็จและศักดิ์ศรีของบุคคล จะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล รวมทั้งยังจะต้องรู้จักการเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่นในการพูด ในการแสดงความคิดเห็น และในการแสดงออก ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะขัดแย้ง หรือคัดค้านกับความคิดเห็น หรือธรรมเนียมของตนเองก็ตาม คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นในเรื่องความแตกต่างในการประพฤติปฏิบัติของผู้อื่น ตราบใดที่บุคคลผู้นั้นไม่ละเมิดศีลธรรม หรือสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ทั้งนี้เพราะคนเราย่อมมีผลประโยชน์ ความเชื่อและเหตุผลต่างๆ กัน

๓) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย คือ ต้องเคารพในกติกาของการปกครองแบบนั้น คือ ใช้วิธีในการตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องมีการปฏิบัติตามจากทุกๆ ฝ่าย ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันว่าการแก้ปัญหาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวมและให้เป็นไปตามหลักการที่ว่า แต่ละคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน ส่วนบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับเสียงข้างมากจะถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม หรือจะขจัดออกนอกสังคมไม่ได้ เช่น จะห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ของฝ่ายนั้นไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นกติกาของการปกครองแบบนั้นยังรวมถึงการปฏิบัติต่อกันอย่างยุติธรรม การยึดถือในระเบียบวิธีการตามกฎหมายและการเคารพในสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการพิจารณาตัดสินโดยยุติธรรมอีกด้วย

๔) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการปกครอง โดยติดตามข่าวสารของบ้านเมือง พูดคุยถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่นในทางสร้างสรรค์ และพยายามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือในการกำหนดนโยบายของทางราชการ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

๕) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง หน้าที่พลเมืองเหล่านั้น ได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี การปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ยังจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของตนจะได้ผล

๖) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ต้องมองโลกในแง่ดี เพราะสิ่งนี้นับว่ามีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะตามธรรมชาติการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน ถึงแม้ว่าจะมีความขัดแย้งกันอยู่ด้วยก็ตาม แต่ความสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ส่วนหนึ่งย่อมต้องอาศัยการมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อจะได้ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นของสังคมได้ดีกว่าการปกครองแบบอื่น ทั้งฝ่ายผู้นำและฝ่ายประชาชน จะต้องมีความเชื่อว่า

คนเราจะปกครองตัวเองได้ การมองโลกในแง่ดีย่อมช่วยให้มนุษย์มีความหวังได้ว่า เรามีความสามารถที่จะเอาชนะสิ่งแวดล้อมและฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายไปได้ด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมักจะเป็นอย่างเชื่องช้า แต่มีความมั่นใจได้

๗) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ เพราะถ้าปล่อยให้ฝ่ายหลังนี้ทำอะไรได้ ไม่มีการคัดค้าน ไม่มีการควบคุม ไม่มีการตรวจสอบเสียแล้ว อาจทำให้ฝ่ายนั้นหลงอำนาจ ปฏิบัติตามอำเภอใจและเกิดการผิดพลาดขึ้นได้โดยง่าย ภายในประเทศเผด็จการคนส่วนมากมักจะมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้มีอำนาจและปราศจากการโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ

๘) จะต้องไม่มีจิตใจแบบอำนาจนิยม หากคนส่วนใหญ่มีจิตใจดังกล่าว ย่อมเป็นการยากที่การปกครองแบบประชาธิปไตย จะประสบความสำเร็จได้ การมีจิตใจแบบอำนาจนิยม ได้แก่ สิ่งต่อไปนี้ คือ การมอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำการชอบอำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขาและการยึดมั่นในค่านิยมแบบดั้งเดิม รวมทั้งการมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับจิตใจแบบประชาธิปไตย

ในขณะที่ บางท่านกล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในประเทศ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการเมืองของประเทศนั้นๆ ระบบการเมืองจะมีลักษณะอย่างไร และจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลในระบบการเมืองนั้นๆ ว่าจะมีทัศนะทางการเมืองอย่างไร เป็นต้นว่า มีการยอมรับกันว่า ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อเมริกามีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย และมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย หรืออย่างในกรณีของอินเดีย ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่ยากจน แต่มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ได้แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า อิทธิพลในทางเศรษฐกิจ น่าจะมีความหมายต่อระบบการเมืองน้อยกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยซ้ำไป^{๓๓} และได้มีบางท่านยังได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองในประเทศต่างๆ คือ^{๓๔}

๑) วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง

๒) เป็นแบบในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง

๓) เป็นส่วนที่เป็นวัฒนธรรมทางสัญลักษณ์

^{๓๓}อนันต์ อนันตกุล, เกิดอะไรขึ้นกับการพัฒนาประชาธิปไตย ปัญหา อุปสรรค: โครงการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๗), หน้า ๘-๙.

^{๓๔}ลจิต ธีระเวคิน, วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑๖.

มีนักวิชาการบางท่านกล่าวอีกว่า ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองอาจแยกตามระบอบการเมืองเป็น ๒ ลักษณะ คือ^{๓๕}

๑) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture) ประกอบด้วยการเรียนรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย โดยยึดมั่นหลักการสำคัญ ๕ ประการ คือ (๑) หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (๒) หลักเสรีภาพ (๓) หลักความเสมอภาค (๔) หลักกฎหมาย (๕) หลักเสียงข้างมาก และยังต้องมียึดถือประกอบรวมที่สำคัญ คือ สนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองการมองโลกในแง่ดี และมีความไว้วางใจผู้อื่น การรู้จักวิพากษ์อย่างมีเหตุผล และในทางสร้างสรรค์

๒) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม แบ่งออกได้ ๔ ประการ คือ (๑) นิยมอำนาจเด็ดขาด และอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ (๒) การมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้ที่ผู้นำโดยนิยมยึดถือในตัวบุคคลกว่าหลักของเหตุผล (๓) นับถือระบบอาวุโส ชอบระบบเจ้าขุนมูลนาย โดยไม่ยอมรับความเสมอภาคของผู้อื่น (๔) ยึดถือในค่านิยมแบบดั้งเดิม ถือว่ากิจกรรมของบ้านเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาล ประชาชนไม่เกี่ยว

นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการบางท่าน ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีลักษณะ ดังนี้^{๓๖}

- ๑) ความมีเหตุผล
- ๒) การเข้าร่วมในการเมืองอย่างกระตือรือร้น
- ๓) การมีความรู้ในเรื่องการเมือง
- ๔) การสำนึกในความสามารถทางการเมืองของตน
- ๕) การตัดสินใจใดๆ จำเป็นที่ต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบโดยการประเมินพยานหลักฐาน และการตรวจสอบ เปรียบเทียบก่อนที่จะเลือกตัดสินใจในทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง

แนวคิดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่การที่จะสามารถธำรงรักษาและพัฒนาไว้ได้อย่างยั่งยืนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งที่ประชาชนเข้าใจสาระและยึดมั่นอุดมการณ์ในวิถีชีวิตแห่งประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริงอีกด้วย ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสถานการณ์ และระบอบการปกครองของสังคมนั้น ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมือง ควรคำนึงถึงความเข้าใจและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม เช่น ความแตกต่างระหว่างสากลนิยมกับนานาชาตินิยม การให้ความสำคัญต่อองค์การ

^{๓๕} สมบัติ อารังธัญวงศ์, การระดมพลังมวลชนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, ๒๕๒๘), หน้า ๑๒.

^{๓๖} วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น, ประชาธิปไตย: แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔). หน้า ๑๖๐.

หรือสถาบัน การปกครองรูปแบบนั้นๆ ที่จะนำไปสู่นโยบายหรือวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นสากล นิยม และวัฒนธรรมที่มีการเกิดใหม่หรือคิดใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมทางการเมืองที่ ถูกต้องและเป็นธรรม โดยส่วนใหญ่จะยอมรับวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมในการปกครองอันเป็นที่มา ของวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยด้วย

ในขณะเดียวกันก็มีบางท่านกล่าวว่า วัฒนธรรมทางการเมือง จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของ พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือบุคลิกภาพด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมมีผลต่อ โครงสร้างและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศนั้นในขณะที่ยังมีลักษณะวิถี ชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัย มีความเมตตาและเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน แต่กลับพบว่า วิถี ชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงไปแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขาดความ ร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม^{๓๗} ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงออกหรือไม่แสดงออกทาง การเมือง ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งทางสนับสนุน ส่งเสริม ต่อต้าน หรือนิ่งเฉยต่อระบบการเมืองได้ ดังนั้น ความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลในสังคมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น จะเกิดขึ้นได้ ก็เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคม ซึ่งกระบวนการอบรมกล่อมเกลารวมทั้งทางสังคมจะเป็น ตัวกลาง เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับมนุษย์และดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนอย่างมากต่อพฤติกรรมมนุษย์ ในสังคม

กล่าวโดยสรุป ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่สามารถจะพัฒนาได้ด้วยการร่าง รัฐธรรมนูญเพื่อจัดโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว ที่สำคัญจำเป็นจะต้อง มีพื้นฐานที่มั่นคง นั่นคือ การมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะถ้าสังคมนั้นประชาชน ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจการเมืองประชาธิปไตย การไม่ยอมรับวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วมในการปกครอง รวมตลอดทั้งบุคลิกภาพของประชาชนในสังคมนั้น ย่อมยากที่จะ พัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัย จึงได้นำเอาแนวคิดเกี่ยวกับ กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองและบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย มาเป็นปัจจัยในการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ดังนี้

๒.๒.๑ กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองประชาธิปไตย

กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างและระเบียบสังคม ซึ่งในสังคมที่ตีตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ก็คือ กระบวนการของวิถีชีวิตที่อาศัยรากฐานทาง วัฒนธรรมที่มีเนื้อหาและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ เพื่อสร้างค่านิยม ความเชื่อ ทศณคติ จริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกระบวนการขัดเกลารับรู้หรือปลูกฝังเพื่อสร้างบุคคลให้

^{๓๗} วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมพ์จินดา, “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหา และความต่อเนื่อง”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมหรือชุมชนที่ตึงตาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างสังคมที่มีการเมืองอย่างเข้มแข็ง เมืองค์กร กลุ่ม สมาคมที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของประชาชน เพื่อสร้างประโยชน์และความผาสุกของส่วนรวม โดยประชาชนมีความผูกพัน ยึดมั่นกับการสร้างผลประโยชน์ส่วนรวม รักษาสิทธิ เสรีภาพ ยึดหลักสันติธรรม ทำตามหน้าที่ รับผิดชอบ มีคุณธรรม กล่าวคือ การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองนั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างแนบแน่น เนื่องจากการที่ปัจเจกบุคคลมีความเป็นตัวตนทางการเมือง (Political Self) ประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ทศนคติหรือความรู้สึก ค่านิยม รวมทั้งแบบแผนแห่งการปฏิบัติต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง กระบวนการทางการเมือง อำนาจทางการเมือง รวมทั้งบทบาทต่างๆ ของบุคคลในระบบการเมืองที่สอดคล้องกับการปกครองในอำนาจทางการเมืองนั้น ความเป็นตัวตนทางการเมืองของปัจเจกบุคคลนี้ย่อมเกิดขึ้นจากการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (Political Socialization) หรืออาจเรียกได้อีกรูปแบบหนึ่งว่า การเรียนรู้ทางการเมือง (Political Learning)^{๓๘} อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้ให้คำนิยามของการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองไว้ค่อนข้างหลากหลาย ผู้วิจัยจึงนำมาพิจารณาเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังนี้

มีการกล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง “กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมและอุปนิสัย ในทางที่เกี่ยวเนื่องกับการเมือง โดยผ่านทางสื่อกลางต่างๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ไป เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง โรงเรียน สมาคมผู้ใหญ่ และสื่อสารมวลชนต่างๆ^{๓๙} หรือ “กระบวนการของการพัฒนาซึ่งบุคคลแต่ละคนจะได้มาซึ่งโลกทัศน์ทางการเมือง”^{๔๐} และบางท่านยังกล่าวว่า สำหรับคำจำกัดความของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง คือ “เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลแต่ละคนรู้ตนเองว่าอยู่ในระบบการเมือง ทำให้เกิดมโนคติหรือปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการนี้เกิดขึ้น จากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และยังเกิดจากกระบวนการ มีบทบาทต่อกันในระหว่างบุคลิกลักษณะและประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคนนั้นอีกด้วย”^{๔๑}

^{๓๘}ไพบุลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ, “การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองในสังคมการเมืองไทย: ข้อสังเกตบางประการจากการศึกษาวิจัยที่มีอยู่”, วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๖): ๓๓.

^{๓๙}Kenneth P. Langton อ้างใน สิทธิพันธ์ พุทธหนู, **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**, (พิมพ์ครั้งที่ ๘), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๑-๒๗๒.

^{๔๐}Dawson and Prewitt Dawson, **Political Socialization**, (Boston: Little, Brown and Company, 1969), pp. 271 – 272.

^{๔๑}Michael Rush and Phillip Athoff, **An Introduction to Political Sociology**, (London: Thomas Nelson and Sons Limited, 1971), pp. 27 – 28.

จากคำกล่าวต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ในสังคม จะต้องมีการกล่อมเกลารเรียนรู้ (Socialization) ให้มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง กระบวนการดังกล่าวนี้ เรียกว่า กระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) โดยเฉพาะการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะหลักการประชาธิปไตยให้ถ่องแท้ ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวและพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในสังคมด้วยกระบวนการกล่อมเกลารทางการเมือง (Political Socialization) เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมให้ไปสู่เป้าหมายและมีทิศทางที่ชัดเจน เนื่องจากการกล่อมเกลารทางการเมือง คือ กระบวนการขัดเกลารทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งให้สมาชิกในสังคมที่มีความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ บุคลิกภาพ บรรทัดฐาน ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นไปตามที่รัฐหรือผู้นำทางการเมืองปรารถนา ดังนั้น เราจึงไม่อาจละเลยการให้ความสำคัญกับกระบวนการกล่อมเกลารทางการเมืองในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองได้ ประกอบกับในการเรียนรู้มีขั้นตอนและกระบวนการทั้งในแง่การสร้างค่านิยมแบบนามธรรมในลักษณะหลักการหรือปรัชญา รวมตลอดทั้งการปฏิบัติที่อยู่ในสังคม เริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัว จากนั้นก็โรงเรียน องค์กร ศาสนา องค์กรสังคม และสังคมโดยรวมซึ่งรวมกันเข้าเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้องของการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองประชาธิปไตย สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ สรุปกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Kenneth P. Langton อ้างในสิทธิพันธ์ พุทธหุน (๒๕๔๔, หน้า ๒๗๑-๒๗๒)	ความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ผ่านทางสื่อกลางต่างๆ ของสังคม เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง โรงเรียน สมาคมผู้ใหญ่ สื่อสารมวลชนต่างๆ
Dawson & Prewitt (1969, pp. 271-272)	การพัฒนาซึ่งบุคคลแต่ละคนจะได้มาซึ่งความรู้โลกทัศน์ทางการเมือง
Michael Rush & Phillip Athoff (1971, pp. 27 - 28)	กระบวนการนี้เกิดขึ้น จากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคน

จากตารางที่ ๒.๓ ข้างต้น จะเห็นได้ว่านักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองโดยผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกลารทางการเมือง ในทรรศนะที่แตกต่างกัน วัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมนั้น หรือผู้นำที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะถูกกำหนดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีในระดับต่างๆ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการ

ศึกษา กลุ่มเพื่อน รวมถึงกระบวนการทางการเมืองทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ซึ่งผู้วิจัย พอจะสรุปปัจจัยด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง ประกอบด้วย (๑) สถาบันครอบครัว เช่น การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก (๒) สื่อสารมวลชนต่างๆ เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (๓) รู้จักวิพากษ์ เช่น การมีโอกาสดูคดีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (๔) มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น ด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ

๒.๒.๒ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในทางการเมือง ก็คือการมีพันธะพลเมือง ซึ่งมีนัย หมายถึง การสนใจ ใส่ใจในสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ของสาธารณะ มิได้เป็นเพียงแค่การปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว หรือการเลือกตั้ง การเลือกตัวแทน หรือการทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดีของรัฐ เช่น การเสียภาษี การไปเกณฑ์ทหาร หรือการกระทำหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น หากแต่เป็นพฤติกรรมของบุคคล การแสดงออกที่มีอิทธิพลในทางการเมือง เป็นการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติที่อยู่บนฐานของประสบการณ์จริง ที่เราจะต้องอยู่ร่วมอย่างสันติ ซึ่งในกระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้นเริ่มจากบุคคลก่อน กล่าวคือ ก่อนที่บุคคลจะตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ร่วมกับบุคคลอื่น เขาจะต้องตระหนักถึงความสามารถของตนในการเป็นสมาชิกของชุมชน/สังคม และตระหนักถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ จากนั้น เมื่อบุคคลก้าวเข้าสู่ความสัมพันธ์ทางสังคม และยอมรับในความสัมพันธ์ดังกล่าว บุคคลจะเกิดการเชื่อมโยงความโน้มเอียงหรือโลกทัศน์ส่วนตน และความโน้มเอียงหรือโลกทัศน์ส่วนรวมเข้าด้วยกัน เชื่อมโยงไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลนั้น จะนำมาซึ่งคุณธรรมของความเป็นพลเมืองได้ด้วย เพราะการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ดีต้องอยู่บนหลักการหรือพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร การเรียนรู้ร่วมกัน อยู่บนความแตกต่างหลากหลาย เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยไม่จำกัดสถานะและเวลา มีเครือข่ายความสัมพันธ์กันทางสังคม เป็นแบบแนวราบ ที่ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน นั่นคือ คุณลักษณะคุณธรรมความเป็นพลเมือง สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม ของชุมชน หรือสังคมนั้นด้วย ดังนั้นคุณธรรมของความเป็นพลเมืองจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากความว่างเปล่า หากแต่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั่นเอง

ก. ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการบางท่าน ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น ๒ รูปแบบใหญ่ๆ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ (Conventional) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ (Unconventional) และในแต่ละรูปแบบได้แบ่งแยกออกเป็นแบบย่อยๆ ดังนี้^{๔๒}

^{๔๒} Almond, Gabriel A. and Jr. B.G. Powell, *Comparative Political Today*, (Boston: Little Brown and Company, 1976), pp. 145-146.

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ (Conventional) เช่น

- ๑) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- ๒) การพูดคุยสนทนาทางการเมือง
- ๓) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- ๔) การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
- ๕) การติดต่อเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ (Unconventional)

- ๑) การยื่นข้อเรียกร้อง
- ๒) การเดินขบวนประท้วง
- ๓) การเผชิญหน้าต่อสู้
- ๔) การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
- ๕) การใช้ความรุนแรงทางการเมือง การประทุษร้ายต่อทรัพย์สินและต่อบุคคล
- ๖) สงครามกองโจรและปฏิวัติ รัฐประหาร

จากคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีทั้งแบ่งเป็น แบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งผู้วิจัย จะนำการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการมาเป็นแบบในการวิเคราะห์

ข. ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการบางท่านกล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมต่างๆ โดยการสมัครใจ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรือทางอ้อม ในการเลือกผู้ทำหน้าที่ปกครองประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาค และการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้าไปร่วมกิจกรรม^{๔๓} บางท่านกล่าวอีกว่า หมายถึง กิจกรรมโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งการลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกของ

^{๔๓}Herbert McClosky, "Political Participation", *International Encyclopedia of the Social Science*, Vol. 12, (1968): 252-253.

กลุ่มการเมือง^{๔๔} แต่บางท่านก็กล่าวว่า ในขณะที่การเป็นกลุ่มองค์กรแบบหลวมๆ หรือ กลุ่มหรือองค์กรแบบชาวบ้านมาจากสามัญสำนึก ลักษณะการจัดโครงสร้างของกลุ่มสะท้อนถึงความเป็นกลุ่มองค์กรสมาคมแบบปฐมภูมิที่ค่อนข้างมีอิสระจากรัฐหรือไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดกับกฎระเบียบของรัฐหรือรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องควบคุมได้น้อย^{๔๕} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า เป็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการทำงานของรัฐบาล ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ รวมถึงกิจกรรมง่ายๆ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การถกเถียงปัญหาการเมือง หรือการสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน เป็นต้น^{๔๖} และนอกจากนั้น มีบางท่านกล่าวว่า เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อย ในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือการกระทำที่กำลังดำเนินการอยู่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาล^{๔๗}

ในขณะที่ มีบางท่านกล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายถึงกิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ รวมทั้งการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรงซึ่งคำอธิบายของ Huntington and Dominguez นี้ แตกต่างจากนักวิชาการท่านอื่นๆ ตรงที่หมายรวมถึงกิจกรรมทางการเมืองนั้น ทั้งในทางด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ หากเป็นการชุมนุมก็ไม่จำเป็นต้องเป็นการชุมนุมที่สงบเท่านั้น การชุมนุมที่ใช้กำลังรุนแรงก็จัดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน^{๔๘}

อย่างไรก็ตาม บางท่านยังกล่าวอีกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างๆ หมายถึงกิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดัน หรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล

^{๔๔}Geoffrey K. Robert, **A Dictionary of Political Analysis**, (Great Britain: Longman, 1971), p. 145.

^{๔๕}Almond Gabriel A and Verba Sidney, **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations**, (London: SAGE publications, 1965), p. 245.

^{๔๖}พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, “กรอบการมองพฤติกรรมทางการเมือง”, **วารสารสังคมศาสตร์**, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มีนาคม ๒๕๒๓): ๒๓-๒๔

^{๔๗}Norman H. Nie and Sidney Verba, **Political Participation: in Handbook Political Sciences: Non Government Politic Reading by Greentein, I. Fred and Polsby. W. Nelson**, (Massachusetts: Adison Wesley, 1975), p.1.

^{๔๘}Fred I Greenstein and Nelson W Polsby, **Handbook Political Sciences**, (Massachusetts: Addison Wesley Pub. Co., 1975), p.33.

และการเมืองไม่เพียงแต่รวมบทบาทอันแข็งขันในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลก็แสดงออกโดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีทั้งการต่อต้าน เช่น เดินขบวน ประท้วง ก่อการจลาจล และที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียภาษีการเกณฑ์ทหาร เป็นต้น^{๔๙}

จากแนวคิด รวมทั้งการให้ความหมาย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ระดับของกิจกรรมที่แต่ละบุคคลได้ปฏิบัติตามระบบการเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ การกำหนดตัวผู้ปกครอง การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายรวมถึงการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน เช่น การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยนี้ จะได้นำความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว มาเป็นกรอบในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่วิจัยว่า จัดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร

ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Almond, Gabriel A. and Jr. B.G. Powell (1976, pp. 145-146)	๑) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ๒) การพูดคุยนทนาทางการเมือง ๓) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ๔) การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ๕) การติดต่อเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่
Herbert McClosky (1968, pp. 252-253)	การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสาร การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม การบริจาค และการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
Geoffrey K. Robert (1971, p. 145)	การลงคะแนนเสียง การเป็นสมาชิกและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ เจ้าหน้าที่สถาบันการเมือง กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วมฟังเหตุการณ์ทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ หรือสมาชิกของกลุ่มการเมือง

^{๔๙} Lester W. Milbrath and M. L. Goel, **Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics**, (Chicago: Rand McNally College Publishing Company, 1977), p.2.

ตารางที่ ๒.๔ สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Norman H. Nie and Sidney Verba (1975, p. 1)	กิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายในการมีอิทธิพลต่อการเลือกของเจ้าหน้าที่รัฐบาล
Fred I Greenstein and Nelson W Polsby (1975, p. 33)	การเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการชุมนุม
Lester W. Milbrath and M. L. Goel (1977, p. 2)	เดินขบวน ประท้วง ก่อการจลาจล และที่เป็นการสนับสนุน เช่น การให้ความร่วมมือกับทางการในการเสียภาษีการเกณฑ์ทหาร
Almond , Gabriel A, Verba, Sidney (1965, p. 245)	กลุ่มองค์กรสมาคมแบบปฏิมุมุมมีอิสระจากรัฐหรือไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดกับกฎระเบียบของรัฐหรือรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องควบคุมได้น้อย
พรรคดี ผ่องแผ้ว (๒๕๒๓, หน้า ๒๓-๒๔)	การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การถกเถียงปัญหาการเมือง หรือการ สมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน

จากตารางที่ ๒.๔ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึง พอสรุปคำนิยามของคำว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ ดังนี้ คือ (๑) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คือการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (๒) การติดตามข่าวสาร คือ การติดตามข่าวสารทางการเมือง (๓) การเข้าร่วมชุมนุมหรือร่วมการรณรงค์ คือ การร่วมชุมนุมทางการเมือง

๒.๒.๓ บุคลิกภาพประชาธิปไตย

สำหรับองค์ประกอบ ของผู้ที่บุคลิกภาพที่เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือปัจจัยหลักของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Culture) นั้น มีนักวิชาการบางท่าน กล่าวดังต่อไปนี้ คือ^{๕๐}

๑) มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ มีความต้องการให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เห็นด้วยกับการปกครองแบบนี้ว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน และมีความเคารพในกติกาของการปกครองแบบ

^{๕๐} ทินพันธ์ นาคะตะ, “ประชาธิปไตย: ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจ”, วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓ (กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗): ๘๒.

ประชาธิปไตย เช่น ใช้วิธีตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตาม ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายมีเสียงข้างน้อย ตลอดทั้งการปฏิบัติกันอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย

๒) มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์และการมองโลกในแง่ดี กล่าวคือเป็นผู้ที่มีทัศนคติ และมองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ และมีความเชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่และสถาบันของทางราชการ เป็นสิ่งที่มีแนวโน้มความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกัน และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ได้ ประชาชนจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาว่าระบอบประชาธิปไตยจะช่วยแก้ปัญหาและภาวะวิกฤตต่างๆ ของสังคมได้ดีกว่าระบบการปกครองอื่นๆ ต้องมีความเชื่อว่ามีมนุษย์ปกครองตนเองได้

๓) มีความเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีและความเสมอภาค กล่าวคือ ต้องมีความเชื่อและยึดมั่นในคุณค่า และศักดิ์ศรีของบุคคล มีความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้อื่นและความเสมอภาคของมนุษย์รวมทั้งรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นทั้งในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกอื่นๆ แม้ว่าสิ่งนั้นจะขัดแย้งกับความคิดเห็นของตนก็ตาม คนที่มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยจะต้องมีความอดกลั้นต่อความหลากหลายในพฤติกรรมผู้อื่น トラบใดที่บุคคลนั้นยังไม่ละเมิดศีลธรรม และเสรีภาพของผู้อื่น

๔) ต้องเป็นผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง อาทิ มีการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีความเชื่อมั่นอยู่เสมอว่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยเห็นความสำคัญของการปฏิบัติเช่นนั้นว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งการปฏิบัติตามกฎหมาย การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และการเสียภาษี เป็นต้น

๕) ต้องรู้จักการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก รวมทั้งต้องรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและในการสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติงานของทางราชการ กล่าวคือ ประชาชนจะต้องคอยตรวจสอบการใช้อำนาจของข้าราชการ และผู้มีอำนาจการเมืองอยู่เสมอ โดยการตรวจสอบคัดค้านและเหนี่ยวรั้ง มิฉะนั้น อาจนำความหายนะมาสู่สังคมได้

๖) ในประการสุดท้าย จะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ กล่าวคือ ในสังคมใดหากคนส่วนใหญ่มีจิตใจดังกล่าว ก็เป็นการยากที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จได้ ผู้มีจิตใจแบบเผด็จการนั้น คือ ผู้ที่มอบความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้กับผู้นำ ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมตนต่อผู้มีอำนาจ โดยปราศจากการโต้แย้งหรือวิพากษ์วิจารณ์ ฯลฯ การนิยมระบบเจ้าขุนมูลนาย การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของผู้คนในการ

ใช้สิทธิเสรีภาพของเขา และการยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิมรวมทั้งการมีความคิดอ่านที่ตรงข้ามกับการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย

มีบางท่านกล่าวว่า สำหรับความหมายโดยทั่วไปของบุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง เป็นผู้ ที่เชื่อมั่นในเกียรติของตนเองและผู้อื่นเป็นผู้ที่มีความเปิดเผย นิยมหลักการประนีประนอม พร้อมทั้งจะ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ใฝ่หาค่านิยมหลายอย่างแทนที่จะติดพันอยู่กับความเชื่อมั่นอันใด อันหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว^{๕๑} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า เป็นลักษณะที่บุคคลสามารถกำหนดชีวิต ของตนเอง มีความมั่นคงภายในตนเอง มีความรับผิดชอบตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ตำหนิคนอื่นเมื่อเขา ตัดสินใจผิดพลาด เน้นการทำงานกลุ่มมากกว่าการทำงานตามผู้นำคนเดียว มีทัศนคติว่าสตรีและบุรุษ มีสถานะเท่าเทียมกัน รักเพื่อนมนุษย์ ทรนรับสิ่งที่แตกต่างจากตนเอง เช่น ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ฐานะทางสังคม หรือความคิดเห็นต่างๆ ได้ แสดงความสามารถที่จะร่วมมือหรือแบ่งปัน สิ่งต่างๆ กับผู้อื่น รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดสร้างสรรค์^{๕๒} บางท่านยังกล่าวอีกว่า เป็นลักษณะ นิสัยของบุคคลที่เหมาะสมที่จะอยู่ในสังคมประชาธิปไตยดังนี้ มีจิตใจกว้างขวาง มีจิตใจยุติธรรม ปราศจากความลำเอียง ปราศจากลักษณะอนุรักษนิยม มีการร่วมมือคำนึงถึงผู้อื่น มีสามัคคีธรรม^{๕๓} บางท่านยังกล่าวอีกว่า หมายถึง พฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลดังต่อไปนี้ การร่วมมือ การมีส่วนร่วม การนำตนเอง ความรับผิดชอบ ความใจกว้าง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคำนึงถึงผู้อื่น การเคารพ กติกาของสังคม^{๕๔} และบางท่านยังกล่าวว่า การมีความซื่อสัตย์ มีความอดกลั้น ความเป็นพลเมืองดี มีความรู้สึกรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง มีความกรุณาปราณี มีความเคารพนับถือ มีความยุติธรรมต่อ ผู้อื่น^{๕๕} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า บุคลิกภาพของคนที่เป็นประชาธิปไตยต้องมีความรู้สึกละเอียดถี่ถ้วน มีการเปลี่ยนแปลงได้ เป็นผู้เชื่อในหลักของเหตุผล เชื่อว่าผู้มีอำนาจไม่มีเสถียรภาพตลอดกาล สนใจมี ส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคม^{๕๖}

^{๕๑}Dahl, Robert A., **Modern Political Analysis**, 3rd ed., (New Dehi: Prentice-Hall, 1977), p. 120.

^{๕๒}Ebenstein, William, **Today's ISMS**, 7th ed., (New Jersey: Prentice-Hall INC, 1973), pp. 144-149.

^{๕๓}Blaich, Theodore PI and Baumgartner, Joseph C., **The Challenge of Democracy**, (New York: McGraw-Hill Book Company Inc, 1952), pp. 57-60.

^{๕๔}Michaelis, John U., **Social Studies for Children in a Democracy**, (New York: Prentice-Hall. Inc., 1963), pp. 36-42.

^{๕๕}Schneideman, Rose, **Democratic Education in Practice**, (New York: Harper & Brothers, Publishers, 1965), pp. 14-17.

^{๕๖}Karlin, Jules, **Man's Behavior: An introduction to social Sciences**, (New York: The Macmillan Company, 1967), p. 464.

มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ได้แก่ บุคคลซึ่งมีพฤติกรรมดังนี้^{๕๗}

- ๑) มีความคิดเห็นของตนเอง ไม่ถูกชักจูงให้คล้อยตามโดยปราศจากเหตุผล
- ๒) เป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ใหม่ๆ ได้ง่าย
- ๓) มีความรับผิดชอบ คือ พร้อมที่จะรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำลงไป
- ๔) ไม่มีอคติต่อศาสนาอื่น หรือถูกเหยียดหยามชนชาติอื่น
- ๕) มองโลกในแง่ดี มีศรัทธา และความคาดหวังต่อชีวิต
- ๖) การยอมรับอำนาจต้องมีเหตุผล และความชอบธรรม
- ๗) มองบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นตัวของเขาเอง ไม่จัดประเภทให้เขา

นอกจากนั้น ยังมีบางท่านกล่าวว่า บุคคลที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย สรุปได้ดังนี้^{๕๘}

๑) คารวะธรรม คือ การเคารพในสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ

๒) สามัคคีธรรม คือ การร่วมประชุมปรึกษาหารือ วางแผนในการทำงานร่วมกันและตัดสินใจร่วมกัน

๓) ปัญญาธรรม คือ การใช้สติปัญญาในรูปของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนาความคิด คิดแบบวิเคราะห์ และสร้างสรรค์ รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

๔) วินัยธรรม คือ การรู้จักขอบเขต กติกา สำนึกในหน้าที่ ให้เสรีภาพในขอบเขต การมีวินัยทั้งต่อตนเอง วินัยต่อกลุ่ม และวินัยต่อสังคม

๕) คุณธรรม คือ การมีศีลธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และความปรารถนาดีต่อคนอื่น

๖) สันติธรรม คือ การไต่หาสันติภาพในสังคม ไม่มุ่งทำลายและเอาเปรียบผู้อื่น มุ่งประสานผลประโยชน์ในสังคมให้มากที่สุด

ในขณะเดียวกัน มีบางท่านกล่าวว่า บุคลิกภาพประชาธิปไตย ควรมีลักษณะดังนี้ การเป็นคนมีเหตุผล ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความเชื่อมั่นในตนเอง การมีนิสัยชอบสังคม การมีหิริโอตตปัส การมีวิญญูณสาธารณะ การเป็นผู้ที่ขยันขันแข็งในทางการเมือง การเป็นนักต่อสู้^{๕๙} และบางท่านยังกล่าวว่า ในการพิจารณาถึงปัจจัยที่นิยมใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิด

^{๕๗} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๒๓). หน้า ๖๓-๖๔.

^{๕๘} นวลเพ็ญ และ วีรยุทธ วิเชียรโชติ, **อารยะประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร: ประชาชน, ๒๕๑๓), หน้า ๑๕๒-๑๕๔.

^{๕๙} นารี วงศ์โสภณ, “บุคลิกภาพประชาธิปไตย”, **วิทยากรย**, ปีที่ ๘๒ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๒๓): ๖๓-๖๕.

การพัฒนาประชาธิปไตยของบุคคลนั้น ปัจจัยดังกล่าวคือวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งมีสาเหตุมาจากความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองของแต่ละคนที่มีต่อระบบการเมืองโดยรวม หรือส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลแต่ละคน นั่นคือ บุคคลซึ่งมีความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยย่อมเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตยนั่นเอง^{๖๐}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าว ข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้องของความหมายของบุคลิกภาพประชาธิปไตย สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ สรุปความหมายของบุคลิกภาพประชาธิปไตย

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Dahl (1977, p. 120)	มีความเปิดเผย นิยมหลักการประนีประนอม พร้อมทั้งจะยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ใฝ่หาค่านิยมหลายอย่างแทนที่จะติดพันอยู่กับความเชื่อมั่นอันใดอันหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว
Blaich & Baumgarthner (1952, pp. 57-60)	มีจิตใจกว้างขวาง มีจิตใจยุติธรรม ปราศจากความลำเอียง ปราศจากลักษณะอนุรักษนิยม มีการร่วมมือคำนึงถึงผู้อื่น มีสามัคคีธรรม
Ebenstien (1973, pp. 144-149)	มีความรับผิดชอบตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ตำหนิคนอื่นเมื่อเขาตัดสินใจผิดพลาด เน้นการทำงานกลุ่มมากกว่าการทำงานตามผู้นำคนเดียว มีทัศนคติว่าเท่าเทียมกัน รักเพื่อนมนุษย์ ทนรับสิ่งที่แตกต่างจากตนเอง รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดสร้างสรรค์
Michaelis (1963, pp. 36-42)	การร่วมมือ การมีส่วนร่วม การนำตนเอง ความรับผิดชอบ ความใจกว้าง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคำนึงถึงผู้อื่น การเคารพกติกา
Schnideman (1965, pp. 14-17)	การมีความซื่อสัตย์ มีความอดกลั้น มีความเป็นพลเมืองดี มีความรู้สึกรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง มีความกรุณาปราณี มีความเคารพนับถือ มีความยุติธรรมต่อผู้อื่น
Karlin 1967), p. 464.	เชื่อในหลักของเหตุผล เชื่อว่าผู้มีอำนาจไม่มีสิทธิสภาพตลอดกาล สนใจมีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคม
ชัยอนันต์ สมุทวณิช (๒๕๒๓, หน้า ๖๓-๖๔)	(๑) มีความคิดเห็นของตนเอง ไม่ถูกชักจูง (๒) เป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ใหม่ๆ ได้ (๓) มีความรับผิดชอบ (๔) ไม่มีอคติต่อ

^{๖๐} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๔), หน้า ๘๐-๘๑.

ตารางที่ ๒.๕ สรุปความหมายของบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
	ศาสนาอื่น (๕) มองโลกในแง่ดี มีศรัทธา และความคาดหวังต่อชีวิต (๖) การยอมรับอำนาจต้องมีเหตุผลและความชอบธรรม (๗) มองบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นตัวของเขาเอง ไม่จัดประเภทให้เขา
นวลเพ็ญ วิเชียรโชติและ วีรยุทธ วิเชียรโชติ (๒๕๑๗, หน้า ๑๕๒-๑๕๔)	(๑) การเคารพในสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ (๒) การร่วมประชุมปรึกษาหารือวางแผนในการทำงานร่วมกันและตัดสินใจร่วมกัน (๓) การใช้สติปัญญาในรูปของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนาความคิด คิดแบบวิเคราะห์และสร้างสรรค์ รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล (๔) การรู้จักขอบเขต กติกา สำนึกในหน้าที่ให้เสรีภาพในขอบเขต การมีวินัยทั้งต่อตนเอง วินัยต่อกลุ่ม และวินัยต่อสังคม (๕) การมีศีลธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และความปรารถนาดีต่อคนอื่น (๖) การเฝ้าหาสันติภาพในสังคม ไม่มุ่งทำลายและเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น มุ่งประสานผลประโยชน์ในสังคมให้มากที่สุด
นารี รังสิวรารักษ์ (๒๕๒๗, หน้า ๖๓-๖๕)	เป็นคนมีเหตุผล ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความเชื่อมั่นในตนเอง การมีนิสัยชอบสังคม การมีหิริโอตตปปะ การมีวิญญูณสาธารณะ การเป็นผู้ที่ขยันขันแข็งในทางการเมือง การเป็นนักต่อสู้
ทินพันธ์ นาคะตะ (๒๕๑๗, หน้า ๘๒)	(๑) ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย (๒) ความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์และการมองโลกในแง่ดี (๓) ความเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีและความเสมอภาค (๔) ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเชื่อมั่นในตนเอง (๕) การแสดงความคิดเห็นการแสดงออกและการวิพากษ์วิจารณ์ (๖) จะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

จากตารางที่ ๒.๕ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นลักษณะของบุคลิกภาพประชาธิปไตยชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัย จึงพอสรุปคานิยามของคำว่า บุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สำคัญดังนี้ คือ นิยมหลักการ ประนีประนอม พร้อมทั้งจะยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีความรับผิดชอบ ความเป็นผู้มีใจกว้าง มีน้ำใจประชาธิปไตย ให้ความร่วมมือ การเป็นคนมีเหตุผล มีเสรีภาพเคารพกฎเกณฑ์และกติกาการ คำนึงถึงผู้อื่น มีความกรุณาปรานี มีวินัยในตนเอง มีความยุติธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเองและการ

เป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ที่สำคัญต้องมองโลกในทางดีและคิดเห็นในแง่ดี รู้จักใช้เหตุและผลทั้งในการคิด มีคารวธรรม สามัคคีธรรม ปัญญาธรรม คุณธรรม วินัยธรรม และสันติธรรม จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ในประเด็นนี้ ผู้วิจัย นำแนวคิดบุคลิกภาพประชาธิปไตยมาวิเคราะห์ในครั้งนี้อย่างประกอบด้วย (๑) การประนีประนอมให้ความร่วมมือ (๒) การมีน้ำใจ (๓) การมีเหตุผล (๔) การมีความยุติธรรม และ (๕) การมีความเชื่อมั่นในตนเอง

๒.๓ แนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวคำสอนพระพุทธศาสนา

จากแนวคิดข้างต้น ในด้านความเป็นพลเมืองในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ที่ควรเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนาตามแนวทางพระพุทธศาสนา และมีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตนั้น เมื่อมาพิจารณาถึงแนวคิดทางการเมืองในเรื่อง ประชาธิปไตยในมุมมองของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) แล้ว มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยของไทย แม้จะมีคนเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยอยู่บ้าง แต่โดยเนื้อหาแล้ว วิธีการปฏิบัติของคนที่อยู่ในระบบการเมืองแบบนี้ยังไม่ถึงระบอบประชาธิปไตยที่ควรจะเป็น ดังที่พระธรรมปิฎกได้แสดงไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบอบประชาธิปไตยแบบไทยนั้น ควรเน้นให้เป็นประชาธิปไตย ตามแนวธรรมาธิปไตย เพราะสังคมไทยนั้นยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของตนมาตั้งแต่ก่อตั้งประเทศราบจนถึงทุกวันนี้ ดังนั้น จึงไม่น่าจะเป็นความแปลกประหลาดอะไรที่จะนำหลักธรรมาธิปไตยของพระพุทธศาสนา ตามแนวที่พระธรรมปิฎกแสดงไว้มาประยุกต์เข้ากับระบอบประชาธิปไตยของไทย เพราะโดยที่สุดแล้ว เมื่อธรรมาธิปไตยสามารถนำมาเป็นฐานที่มั่นคงของระบอบประชาธิปไตยของไทย ก็จะทำให้สังคมไทยสามารถสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ที่ทำให้ประชาชนของประเทศนี้อยู่กันด้วยความสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง ตามอุดมการณ์ของประชาธิปไตยอย่างแท้จริงตลอดไป^{๖๑}

ในขณะเดียวกัน นักวิชาการบางท่าน ได้นิยามคำว่า ประชาธิปไตยไว้อย่างน่าฟังยิ่งว่า เมื่อพูดถึงประชาธิปไตย ถ้ากล่าวถึงความหมาย มีวิธีพูดง่ายๆ อย่างหนึ่งคือ ยกเอาวาทะของประธานาธิบดีลินคอล์น มาอ้าง เพราะคนชอบ และรู้จักกันมาก คือวาทะที่ว่า “ประชาธิปไตยเป็นการ ปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” วาทะนี้คนจำได้แม่น เวลาพูดกัน คนมักมองความหมายในแง่ของความรู้สึกตื่นเต้นว่า ตนเองจะได้ เช่น จะได้สิทธิ ได้อำนาจ หรือ ได้ความเป็นใหญ่ในการที่จะเป็นผู้ปกครอง แต่อีกแง่หนึ่งที่ไม่ค่อยได้มองคือ “ความรับผิดชอบ” ดังนั้น จากวาทะลินคอล์นนั่น พระธรรมปิฎกมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั้น เป็นการเตือนให้รู้สึกตัวด้วยว่า คุณภาพของประชาธิปไตยอยู่ที่

^{๖๑}สุรพล สุขะพรหม, ดร. “ความคิดทางการเมือง: ประชาธิปไตยตามแนวพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

คุณภาพของประชาชน เพราะว่า โดยปกติ คุณภาพของการปกครองย่อมขึ้นต่อคุณของผู้ปกครองเป็นสำคัญ ด้วยว่าในสมัยก่อนการ ปกครองอยู่ในกำมือของผู้ปกครองโดยตรง คุณภาพของประชาธิปไตยก็วัดได้จากผู้ปกครองนั่นเอง แต่ในสมัยนี้ ในเมื่อประชาชนมาเป็นผู้ปกครอง บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร ประชาธิปไตยจะมีคุณภาพแค่ไหน ก็อยู่ที่คุณภาพของประชาชนเป็นสำคัญ^{๖๒} นอกจากนั้นยังกล่าวว่า ประชาธิปไตยโดยให้ความสำคัญในแง่คุณภาพของประชาธิปไตยเป็นหลัก โดยเน้นว่า “ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ ประชาธิปไตยก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลวด้วย เพราะว่า คุณภาพของประชาธิปไตย ขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน แล้วคุณภาพของประชาชนขึ้นต่ออะไร ก็ขึ้นต่อการศึกษา”^{๖๓}

ยังมีบางท่านกล่าวว่า ในฐานะที่เป็นระบบความคิด ยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพ และเชื่อในสติปัญญาของมนุษย์ในฐานะที่เป็นวิธีการดำเนินชีวิต เน้นที่การมีน้ำใจประชาธิปไตยที่ยึดหลักสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ส่วนในฐานะที่เป็นระบบการเมืองยึดหลักการว่าอธิปไตยมาจากประชาชน กล่าวคือ ถือว่าผู้ปกครองมาจากความยินยอมพร้อมใจกันของประชาชนและจะต้องปกครองตามความต้องการของประชาชน และถ้าผู้ปกครองใดไม่ปฏิบัติตามประชาชนมีสิทธิ์ที่จะต่อต้านผู้ปกครองได้^{๖๔}

นอกจากนี้ ได้มีการกล่าวถึงสิทธิกับหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตยว่า สิทธิกับหน้าที่ นั้นคู่กัน คือ การมีสิทธิที่จะได้และเรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้นั้น บุคคลก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำ เพื่อเป็นส่วนร่วมที่จะธำรงรักษาและสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตยนั้นด้วย ถ้าอยากใช้สิทธิก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี และเมื่อมีการทำหน้าที่ด้วยดี สังคมประชาธิปไตย ก็จะได้รับ การรักษาไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสที่จะใช้สิทธิได้ต่อไป^{๖๕} ส่วนเรื่องของเสรีภาพกับความรับผิดชอบนั้น มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่า คู่กัน กล่าวคือ เสรีภาพที่จะกระทำต่างๆ ตามความปรารถนาของตน บุคคลจะต้องรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำและผลการกระทำของตน และใช้เสรีภาพนั้นอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตน มีส่วนร่วมอยู่ด้วย เพื่อความชัดเจนขึ้นในเรื่องของเสรีภาพนั้น และได้ยกตัวอย่างเรื่องเสรีภาพที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย ที่เน้นความหมายในแง่ของการที่บุคคลมีโอกาสนำเอาศักยภาพ เช่น สติปัญญา ความสามารถของตนออกไปเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคม ซึ่งเป็นความหมายเชิง

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๖๔} กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, หลักประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๗-๑๒๒.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

ความร่วมมือและเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่ภายใต้อิทธิพลของทุนนิยม เสรีภาพเน้นความหมายในแง่ของการที่จะได้ผลประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นไปในทางแบ่งแยกและแก่งแย่ง^{๖๖}

จะเห็นได้ว่า ในระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน บทบาททางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงเป็นหัวใจของระบอบนี้ มีความเสมอภาค เสรีภาพ และเข้าใจสิทธิที่จะได้และเรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้นั้น บุคคลก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำเพื่อเป็นส่วนร่วมที่จะธำรงรักษาและสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตยนั้นด้วยการเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งและถ้าหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และรู้จักคำว่า “อธิปไตย” ว่ามีความสำคัญและหลักการอย่างไร ก็จะทำให้มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมีมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

มีการกล่าวว่า หลักการที่เกี่ยวกับ “อธิปไตย” ในทางพุทธศาสนา มีอยู่ ๓ ประการด้วยกัน คือ^{๖๗}

๑) อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ เอาความทะนงตัว เอาทิฐิความเห็นความเชื่อถือส่วนตัว กระทำการด้วยการปรารถนาและสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณ เอาผลประโยชน์ของตนเป็นเกณฑ์ตัดสิน

๒) โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ ถือความนิยมของชาวโลก หวั่นไหวไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำด้วยปรารถนาจะเอาใจผู้คน หาความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่า เป็นประมาณ จะเอาใจผู้คนหรือเอื้อประโยชน์ตอบแทน

๓) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำด้วยปรารถนาสิ่งที่ได้ศึกษา ตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวาง แจ่มชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งสติปัญญา มองเห็นได้ด้วยความรู้ที่เข้าใจ เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยความเคารพ หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา

ในขณะเดียวกัน มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า เมื่อต้องการความดีงามและประโยชน์สุขแก่บ้านเมือง ก็ต้องยึดถือหลักการเหล่านี้ ซึ่งเรียกด้วยคำที่สั้นที่สุดคำเดียวว่า "ธรรม" เพราะฉะนั้นจะต้องมีจริยธรรมสำคัญขั้นต่อไป ต่อจากความอยากที่ถูกต้อง หรือความไม่ปรารถนาที่เรียกว่า ฉันทะ ก็คือ การที่จะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ถ้าคนเรา ไม่ถือ

^{๖๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๓๓.

^{๖๗} พระพรหมคุณนารณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ (จุดบรรจบ: รัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์)**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗๑-๗๒.

ธรรมเป็นใหญ่ คือไม่ถือหลักการ ไม่เอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ประโยชน์สุขที่แท้เป็นมาตรฐาน เป็นใหญ่หรือเป็นที่ยึดถือ ก็จะเอนเอียงหรือเขวออกไป กลายเป็นยึดถือเอาตัวคนเป็นใหญ่ เอาผลประโยชน์เป็นใหญ่ หรือเอาคะแนนนิยมเป็นใหญ่^{๖๘}

ดังนั้น หากพิจารณาตามกฎธรรมนี้การยึดหลักธรรมาธิปไตยย่อมดีที่สุด คือ การถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ แทนการใช้หลักถือตนเป็นใหญ่ หรือถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจที่ดีตามแนวคิดประชาธิปไตยจึงต้องยึดหลักธรรมาธิปไตย

นอกจากนั้น บางท่านยังได้อธิบายหลักการของธรรมาธิปไตย เพิ่มเติมว่า ผู้เป็นนักปกครอง เป็นนักการเมือง เป็นนักบริหาร ต้องถือเป็นเรื่องสำคัญว่า ตอนนี้จะออกสู่ภาคปฏิบัติ ต้องตั้งหลักก่อน การที่จะตั้งหลักก็คือ จะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ กฎกติกา กฎหมาย ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล ประโยชน์สุขที่แท้เป็นใหญ่ เป็นเกณฑ์ และเป็นมาตรฐานเมื่อถือธรรมเป็นใหญ่ ก็เห็นแก่ธรรม เห็นแก่ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และยึดถือตามหลักการ กฎกติกา รวมทั้งกฎหมายก็จะไม่เอนเอียงไปข้างไหน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม เป็นต้น และจะมีความชัดเจนในการทำงาน ซึ่งโดยที่สุดแล้ว ธรรมาธิปไตยเท่านั้นจะเป็นแกนจริยธรรมของระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ^{๖๙}

ผู้วิจัยเห็นว่า แม้ว่ารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีประชาชนเป็นใหญ่ โดยประชาชนมีอำนาจและใช้อำนาจตามหลักการที่เน้นปัจเจกชนนิยม หลักเสรีภาพและความเสมอภาค ในขณะที่ธรรมาธิปไตย มีธรรมเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจเป็นไปตามหลักการธรรมจิติ ผู้ปกครองต้องทรงธรรม ระบบหรือกระบวนการต้องเป็นธรรม โดยยึดถือหลักการ หลักเหตุผล หลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมในการบริหารจัดการต่างๆ คือจะทำอะไรก็ยึดถือธรรมเป็นหลัก ละเว้นการยึดถือตนและกระแสนิยมคนส่วนใหญ่ที่ไม่ถูกธรรม ไม่เป็นธรรม ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า สังคมที่ผู้ปกครองเป็นธรรมาธิปไตย หมายถึง การที่มีการยึดถือเหตุผล ความจริง และความถูกต้องอย่างเป็นธรรมในการบริหารจัดการต่างๆ และเป็นไปตามแนวคิดของ นักวิชาการบางท่านที่กล่าวสนับสนุนว่า เพลโตได้ให้ความหมายสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาในเรื่องอุดมรัฐ ซึ่งรัฐในอุดมคติจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีผู้ปกครองที่เป็นนักอุดมคติและผู้ปกครองจะดำรงอุดมคติไว้ได้ ก็ต่อเมื่อประพฤติปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ตั้งตามอุดมธรรม^{๗๐}

^{๖๘} สุรพล สุธะพรหม, ดร., “ความคิดทางการเมือง: ประชาธิปไตยตามแนวพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๖๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **สลายความขัดแย้ง: นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๙.

^{๗๐} ส. ศิวรักษ์, **แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗.

อย่างไรก็ตาม การมีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติดีเยี่ยมเป็นแบบอย่างที่ดี มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทั้งสองฝ่าย คือทั้งผู้ปกครอง และผู้ตามให้มีการเรียนรู้ทางด้านการประพฤติปฏิบัติในทางธรรมให้ถูกต้องสอดคล้องกับการเมืองการปกครอง และต้องมีส่วนร่วมทางด้านการเมืองด้วย ถ้าเป็นเช่นนี้การเมืองไม่ว่าจะปกครองในระบอบใดก็ย่อมเป็นการเมืองที่ดีทั้งนั้น ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในส่วนนี้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่อาจเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นลักษณะของพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยพลเมืองดีต้องมีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนภูมิปัญญาอันเป็นทุนทางสังคม ดังนั้นการนำประโยชน์จากทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งได้มีบางท่านกล่าวว่า ทุนทางสังคมถือเป็นสิ่งที่ดีงามในสังคม เป็นสิ่งซึ่งก่อเกิดและสั่งสม อยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน^{๗๑} กล่าวคือ ควรมีธรรมในตนเองคือเป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิตนั่นเอง ซึ่งมีประเด็นหลักการสอนสำคัญ ที่ผู้วิจัย นำมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ หลักสัปปริสธรรม ๗ ดังนี้

นักวิชาการบางท่านกล่าวไว้ว่า สัปปริสธรรม เป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนสมบูรณ์แบบคุณสมบัติของการเป็นคนที่มีสมบูรณ์แบบต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ คือ ๑) ัมมัญญุตารู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญุตารู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล ๓) อัตตัญญุตารู้จักตน ๔) มัตตัญญุตารู้จักประมาณ ๕) กาลัญญุตารู้จักกาลเวลา ๖) ปริสสัญญุตารู้จักชุมชน สังคม ๗) บุคคลัญญุตารู้จักบุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้ผู้นำไปปฏิบัติ สามารถนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เป็นผู้สร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคม เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบนั่นเอง^{๗๒} และมีการกล่าวว่า สัปปริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ประกอบด้วย^{๗๓}

๑. ัมมัญญุตาคือ ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล

๒. อัตถัญญุตาคือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย คือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

^{๗๑} ชันนกรณ อารีกุล, “ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๒๔๙.

^{๗๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), สลายความขัดแย้ง: นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๑๙๙.

^{๗๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔; ๔๓๙/๓๑๒

๓. อัตตัญญูตา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เเท่าไร อย่างไร และประพจน์ให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ศึกษารู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภชนาหาร พราหมณ์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕. กาลัญญูตา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖. ปริสัณญูตา คือ ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพจน์ต่อชุมชนนั้นๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗. ปุคคลัญญูตา คือ ปุคคลปโรปรัญญูตา คือ ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคล ว่า โดยอริยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรคบหรือไม่ จะใช้ จะดำเนิน ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร

สรุปได้ว่า หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มีการกล่าวถึงคุณสมบัติสำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี, หรือ ธรรมของผู้ดี ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติ เป็นคุณธรรมสำคัญที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรมทั้ง ๗ ประการ หากบุคคลใดนำไปปฏิบัติ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป หลักสัปปุริสธรรม ๗ เท่าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณธรรมสำหรับคนดี และในขณะเดียวกันก็เป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้ที่มีความเป็นพลเมืองที่ดี กล่าวคือ ถ้าใครมีคุณธรรมของมนุษย์และสามารถประพจน์ได้อย่างถูกต้องตามหลักการเหล่านี้โดยสมบูรณ์แล้วผู้นั้นย่อมถือว่าเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็น “สัตบุรุษ” หรือ “คนดีแท้” หรือ “มนุษย์โดยสมบูรณ์” นั่นเอง การกระทำหรือพฤติกรรมของเขาย่อมเหมาะสมถูกต้องปราศจากความผิดพลาด นำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยรวม นั่นคือในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองที่เป็นผู้นำที่ดี ก็ควรมีธรรมในตนเองด้วย ผู้วิจัย จึงสามารถสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมบุคคลที่เป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม ซึ่งเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตย นั่นเอง

ผู้วิจัย จึงได้นำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ คือหลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ (๑) ธัมมัญญูตา การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ (๒) อัตตัญญูตา การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย (๓) อัตตัญญูตา การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร (๔) มัตตัญญูตา การรู้จัก

ประมาณ รู้จักความพอดี (๕) กาลัญญตา การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม (๖) ปริสัญญุตตา การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคมและ (๗) ปุคคสัญญุตตา การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น เพราะผู้วิจัยเห็นว่า เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเสริมสร้างคุณสมบัติของบุคคลให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ ไปพร้อมการมีวิสัยทัศน์อุดมการณ์ และการมองโลกในแง่ดี รวมทั้งมีความสามารถในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาเดียวกันด้วย ซึ่งผู้วิจัย ได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สามารถสรุปได้ ตามตารางที่ ๒.๖

ตารางที่ ๒.๖ สรุปความหมายของหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา หลักสัปปริสธรรม ๗

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๖, หน้า ๑๙๙)	๑) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ คือการเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย ๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล คือ การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ ๓) อัตตัญญตา รู้จักตน การเป็นบุคคลที่รู้จักตน คือ รู้จักว่าตนเป็นใคร ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ คือ การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี ๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา คือ การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖) ปริสัญญุตตา รู้จักชุมชน สังคม คือ การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม ๗) ปุคคสัญญุตตา รู้จักบุคคล คือการรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น

กล่าวโดยรวมแล้ว จากแนวคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน ดังกล่าวตั้งแต่ต้นนั้น ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ที่ดีในระบอบประชาธิปไตย คือ ต้องเป็นคนที่มีความจงรักภักดี (Allegiance) ต่อรัฐ ประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับการมีอิสรภาพ มีสิทธิ มีความรักในเสรีภาพ ออกความเห็น ไม่ใช่ความรุนแรง ยึดมั่นในหลักสันติวิธี มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ยึดถือประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค การเคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกติกาบ้านเมือง การมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมือง การเข้ามีส่วนร่วมในชุมชนการเมือง มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม ยึดถือค่านิยมเฉพาะและอุดมคติ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จิตสำนึกเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม มีความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน เคารพกฎหมาย ยึดหลักนิติรัฐ มีวินัย ความอดทน รู้จักประหยัดและอดออม และการมีน้ำใจเป็นนักกีฬา จากแนวคิดเกี่ยวกับ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวข้างต้น มาบูรณาการกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา สำหรับประเพณีปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยรวม ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๗ สังเคราะห์กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	นักวิชาการ								
	พฤษิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา	ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล	อนงก เหล่าธรรมทัศน์	Abowitz&Harnish	Westheimer&Kahne	ทิพย์พพร ต้นดีสุนทร	คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง	ปณิดา ปัดดาทานัง
๑. ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๒. ด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๔. ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
๕. ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ ๒.๗ ผู้วิจัย ได้สรุปกรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตย ๕ ประการ โดยสังเคราะห์ จากแนวคิดของนักวิชาการแต่ละท่าน ดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นว่า ในการกำหนดความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมประชาธิปไตย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ต้องทำให้เกิดการส่งเสริมหรือการพัฒนาประชาธิปไตย ให้เห็นลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัย จึงได้สรุป ลักษณะกระบวนการที่สามารถนำมาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยได้ ๕ ด้าน มาพิจารณาดังนี้ (๑) ด้านการพึ่งตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค การเคารพกติกาและการมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะพิจารณาแนวคิดการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านความรู้ความสามารถที่จำเป็นต้องมี เพื่อการทำสัญญาร่วมกัน ต้องอาศัยความสามารถ สติปัญญา ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะพิจารณาแนวคิดด้านวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยผ่านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการเข้าร่วมในการอภิปรายถกเถียงและรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อยึดหลักความมีเสรีภาพ เสมอภาค การเอาใจใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ จะพิจารณาแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง (๔) ด้านความประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายในทางความดีงาม เพื่อเป็นคนที่มีเหตุผล มีศีลธรรม มีความดีงาม มีการยอมรับ จิตใจกว้าง เป็นต้น จะพิจารณาแนวคิดการมีบุคลิกประชาธิปไตย และ (๕) ในด้านการ

ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในส่วนนี้ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรมีธรรมในตนเอง คือ เป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิต โดยได้นำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาประพฤติปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยนำเอาหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ครั้งนี้ เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยชิ้นนี้

โดยทั้ง ๕ ด้านนี้ถือเป็นคุณลักษณะ (Characteristics) ที่สำคัญของความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย เพราะเมื่อบุคคลปฏิบัติสัมพันธ์กัน บุคคลก็จะเกิดความเชื่อมโยงเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนถึงบรรทัดฐาน และพฤติกรรมทางสังคมแก่กันและกัน อันจะเป็นการผดุงสถานภาพเดิมให้คงอยู่ อีกทั้งยังทำให้ระบบสังคมมีแบบแผนที่มั่นคง

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นนั้น ได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้พอสมควร ซึ่งแต่ละท่าน ก็ได้ศึกษาในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับพลเมือง

ผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับพลเมือง ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในด้านลักษณะความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่เหมาะสม ดังนี้

อนุรักษ์ เก่งเรียน^{๗๔} ได้วิจัยเรื่อง การก่อตัวของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๗ ผลการวิจัยพบว่า การก่อตัวและการพัฒนาการของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทยช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๗ สาเหตุจากสภาพปัญหาการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มผลประโยชน์ โดยมีการใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือในการบรรลุถึงเป้าหมาย มีการขยายความจากประเด็นส่วนตัวกลายเป็นประเด็นสาธารณะจนเกิดกระแสการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งความขัดแย้งนี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการระดมรวมตัวเคลื่อนไหวของกลุ่ม เกิดกลุ่มทางสังคมเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายกลุ่ม จากนั้นก็ได้มีการพัฒนารวมกลุ่มกันจนเป็นกลุ่มใหญ่ภายใต้การนำของตัวแทนแต่ละกลุ่ม เกิดปรากฏการณ์การเมืองภาคพลเมืองที่เคร่งเครียด มีการจัดตั้งเวทีเสวนาและการระดมทุนของกลุ่ม ตลอดจนมีการใช้สื่อต่างๆ ในการส่งสารแก่บุคคลภายนอกกลุ่มและยังพบว่า ประชาธิปไตยโดยศีลธรรม เป็นรูปแบบการปกครองที่มีผู้นำแบบธรรมาธิปไตยนำการ

^{๗๔} อนุรักษ์ เก่งเรียน, “การก่อตัวของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๗”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๘).

บริหาร เน้นผู้นำคุณธรรมมากกว่ากระบวนการสรรหาในระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ประชาธิปไตยแบบทุนนิยม เป็นรูปแบบการปกครองที่ใช้กระบวนการนิติรัฐ นิติธรรม เป็นกลไกในการบริหารประเทศ สนับสนุนการเมืองแนวราบที่เลือกตัวผู้นำจากภาคประชาชน

ปราณี จันทรดี^{๗๕} ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามอุดมการณ์และนโยบายความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพการจัดกิจกรรมผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (๒) พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (๓) ปัจจัยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถทำนายพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีของนักเรียนในภาพรวมได้ (๔) การประเมินกลยุทธ์ในประเด็นของความเหมาะสมความเป็นไปได้ความถูกต้องและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ภัสกร เลาสวัสดิกุล^{๗๖} ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา พบว่า ๑) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒) จุดแข็งของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา คือ มีส่วนร่วมในประชาธิปไตยและมีความรอบรู้ในประชาธิปไตย ส่วนจุดอ่อนคือมีทักษะทางประชาธิปไตย โอกาสของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา คือ สภาพเทคโนโลยี ส่วนภาวะคุกคาม คือ นโยบายของรัฐ สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคม ๓) กลยุทธ์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษามี ๓ กลยุทธ์หลัก คือ (๑) ปฏิรูปการบริหารสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสร้างทักษะทางประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา (๒) ปฏิรูปการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา (๓) ปฏิรูปการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความรอบรู้ในประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัย สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ พลเมือง ที่สอดคล้องได้แก่ ลักษณะการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทยเกิดกระแสการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเกิดความขัดแย้งเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการระดมรวมตัวเคลื่อนไหวของกลุ่ม เกิดปรากฏการณ์การเมืองภาคพลเมืองที่เคร่งเครียด ในขณะที่พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีและการสร้างความเป็นพลเมืองได้มีการนำมาศึกษาวิจัยอย่างกว้างขวาง

^{๗๕}ปราณี จันทรดี, “กลยุทธ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามอุดมการณ์และนโยบายความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ ศึกษบัณฑิต**, (การบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, ๒๕๕๗).

^{๗๖}ภัสกร เลาสวัสดิกุล, “กลยุทธ์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรศึกษบัณฑิต**, (สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๒.๔.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย

ผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านการมีความรู้ความเข้าใจหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยผ่านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่เหมาะสม ดังนี้

สุภาพร ชัยฤกษ์^{๗๗} ได้วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล” ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีวิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิตไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย คือ การที่สังคมไทยมีค่านิยมบางประการ ไม่เอื้ออำนวยต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างของสังคมไทย ค่านิยม จารีตประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และระบบอุปถัมภ์ที่ยึดความสัมพันธ์แบบส่วนตัว ทำให้การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยให้กับประชาชนจนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาจึงเป็นไปได้ยาก เพราะประชาชนยังคงเชื่อว่าความเป็นธรรมในสังคมไทยไม่มีทางเกิดขึ้นได้จริงหากคนไทยยังคงให้คุณค่ากับความมั่นคงปลอดภัยที่อยู่ภายใต้ร่มโพธิ์ร่มไทรของผู้มีอำนาจ จึงยินดีที่จะสยบยอมต่อผู้มีอำนาจเหนือกว่า เพราะอำนาจเหล่านั้นสามารถให้คุณให้โทษต่อเราได้ โดยมีข้อแลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดีและอภิสิทธิ์ของผู้มีอำนาจ ในบางเรื่องจึงไม่จำเป็นต้องเดือดเนื้อร้อนใจประการใด เพราะเป็นได้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ที่มีลักษณะไม่เท่าเทียมอยู่แล้ว ซึ่งวิถีคิดที่บ่มเพาะต่อกันมานานเหล่านี้ทำให้สังคมไทยมองไม่เห็นว่าจะอะไรที่เท่าเทียมหรือเสมอภาคกัน และให้ความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าเรื่องของส่วนรวมจนทำให้เกิดความเคยชินกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ซึ่งมีหน้าที่เชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองหรือเจ้านายเพียงอย่างเดียว ไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องใดทั้งสิ้น ประชาชนจึงมีทัศนคติทางการเมืองในทางลบ เช่น การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองไม่เกี่ยวอะไรกับประชาชน การเมืองเป็นสิ่งที่สกปรกที่ควรหลีกเลี่ยง และไม่เชื่อว่าตัวเองจะมีความสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกลดระดับให้เหลือเพียงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประชาชนจึงไม่ให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตย ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการเลือกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชน เพราะประชาชนไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ หรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วย ซึ่งขัดต่อหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคและ

^{๗๗}สุภาพร ชัยฤกษ์, “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล”. รัฐสภาสาร, ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๗ (๒๕๕๓): ๑๑๒-๑๓๖.

การทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชนจึงไม่ได้อยู่ที่การร่างรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและระบบรัฐสภา ฯลฯ แต่อยู่ที่การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ^{๗๘} ได้วิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า ๑) นักศึกษามีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษามีความเป็นพลเมืองด้านการ เคารพกติกาสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการเคารพสิทธิผู้อื่นและด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ๒) ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในภาพรวมของนักศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามเพศ ภูมิสำเนา ผลการเรียน คณะ ชั้นปี และการอบรมเลี้ยงดูแบบ ประชาธิปไตยโดยมีข้อเสนอแนะคือ ๑) ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในรายวิชาศึกษาทั่วไปสำหรับนักศึกษา ชั้นปีที่ ๑ และ ๒) ควรจัดให้มีการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ เพื่อ เสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

วลัยพร พรพงศ์^{๗๙} ได้วิจัยเรื่อง วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนใน สถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ๑) วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาในภาพรวมพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นตรงกัน วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตามหลักสูตรมีมากกว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งสภาพปัจจุบันพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการจัดกิจกรรมมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและ ขนาดเล็ก สำหรับผู้บริหารศึกษาและบุคลากรทางการเมืองฯ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา ประชาธิปไตยในสถานศึกษาจะต้องทำเป็นนโยบายระดับชาติ โดยผู้บริหารศึกษาต้องตระหนักถึง ความสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย ครูผู้สอนต้องเข้ามาดูและให้มีการปฏิบัติอย่างแท้จริงและ ต้องเน้นที่การพัฒนานักเรียนเป็นสำคัญ ๒) ปัญหาในการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษา ครูและ นักเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่า กิจกรรมตามหลักสูตรและเสริมหลักสูตรที่จัดน้อย คือ กิจกรรมด้าน ปัญญาธรรมสำหรับในด้านคารวะธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมตามหลักสูตรในด้าน เดียวกัน พบว่า ครูจัดกิจกรรมในชั้นเรียนด้านนั้นให้นักเรียนแสดงออกตามศักยภาพน้อยกว่ากิจกรรม อื่น ในด้านสามัคคีธรรมพบว่าครูจัดกิจกรรมในชั้นเรียนด้านปฏิบัติจริงน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ในส่วน

^{๗๘}ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๔.

^{๗๙}วลัยพร พรพงศ์, “วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี”, วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์๒๕๕๖): ๖๗-๗๕.

ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในด้านการละคร ครูไม่ค่อยฝึกให้นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในด้านปัญญารวมครูจัดกิจกรรมด้านไต่ถามที่ ด้านเวทีประชาธิปไตยและด้านสถานการณ์จำลองน้อย และในด้านสามัคคีธรรมครูจัดกิจกรรมด้านค่ายประชาธิปไตยน้อยกว่ากิจกรรมอื่น สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการเมืองฯ มีความคิดเห็นว่าปัญหาในการพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษา เกิดจากความไม่ใส่ใจของครูอาจารย์เอง ครูเป็นเผด็จการ นักเรียนไม่มีคุณภาพและนโยบายของกระทรวงฯ ก็ไม่ได้เน้นในเรื่องประชาธิปไตยแต่อย่างใด

ธีรพงศ์ ชื่นชอบ^{๔๐} ได้วิจัยเรื่อง การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองและการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผลของการศึกษา พบว่า กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองในวัยเด็ก มีประเด็นที่อาจไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น ประเด็นของระบบอาวุธหรือการปกครองภายใต้สภาพที่ถูกบังคับ อาจเป็นที่มาของปัญหาพื้นฐานบางปัญหาในการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และนัฐพงศ์ ดวงมนตรี^{๔๑} ได้วิจัยเรื่อง การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและส่วนน้อยรับราชการ รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า ๑๒๐,๐๐๐ บาทต่อปี การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลอยู่ในระดับมาก การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้อำนาจควบคุมมีอยู่ระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับมาก เป็นครอบครัวที่มีพ่อแม่และลูกมีการตัดสินใจร่วมกันมากที่สุด บุคลิกภาพประชาธิปไตยของบิดามารดาอยู่ในระดับปานกลาง ครอบครัวมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับเป็นประจำ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ครอบครัวส่วนใหญ่มีการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบุตรอยู่ระดับปานกลาง และผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว และรายได้ของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้อำนาจควบคุม ส่วนบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบิดามารดามีอิทธิพลเชิงลบต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว

^{๔๐}ธีรพงศ์ ชื่นชอบ, “การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองและการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา”, **การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ ๔๘**, (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕): ๒๑-๒๘.

^{๔๑}สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และนัฐพงศ์ ดวงมนตรี, “การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น”, **วารสารวิจัย มข.**, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๓๕๙.

ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง^{๘๒} ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านบทบาทในสังคมที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ ท่านช่วยแก้ไข้ปัญหาของชุมชนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ร้อยละ ๘๗.๘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านความเชื่อถือศรัทธาที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ ท่านเชื่อว่านโยบายการสร้างชุมชนเข้มแข็งของรัฐบาล เป็นนโยบายที่สร้างความมั่นคงให้แก่ประชาชน ร้อยละ ๑๐๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านจิตสำนึกต่อการรักชุมชน ที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ ท่านคิดว่าการทำให้ชุมชนเข้มแข็งตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ร้อยละ ๑๐๐ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วม ที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการการวางแผนพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพ ร้อยละ ๙๖.๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสำเร็จการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ เรื่องชุมชนมีความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันที่ดี ร้อยละ ๗๓.๕

วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา^{๘๓} ได้วิจัยเรื่อง การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง พบว่า จากการวิเคราะห์ พบว่ามี ๕ ประเด็นสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการกลุ่มชุมชน ซึ่งทำให้เกิดการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ประกอบด้วย (๑) การขาดการสื่อสารทำความเข้าใจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน (๒) การขาดการวิเคราะห์วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเพื่อการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต (๓) การเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวทางการพัฒนาซึ่งไม่ต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน (๔) ภารกิจของภาครัฐยังไม่ครอบคลุมการให้ความรู้ การติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาอย่างชัดเจน และ (๕) วิถีชีวิตของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการรับวัฒนธรรมความเจริญจากชุมชนเมือง

เอื้ออารี เศรษฐวานิช^{๘๔} ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีส่วน

^{๘๒}ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๑๕-๑๑๖.

^{๘๓}วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา, “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

^{๘๔}เอื้ออารี เศรษฐวานิช, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี”, วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๔): ๑๑๑

ใหญ่มีส่วนร่วมทางการเมืองเองนานๆ ครั้ง ในด้านการเลือกตั้ง ด้านการแสดงความคิดเห็น และไม่เคยมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการชุมนุม ด้านการร้องเรียนและตรวจสอบ ส่วนการทดสอบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาที่มีผลต่อการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การชุมนุม และการร้องเรียน

จากการทบทวนงานวิจัย สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมประชาธิปไตยที่สอดคล้อง ได้แก่ ลักษณะค่านิยมบางประการไม่เอื้ออำนวยต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองในวัยเด็ก การสื่อสารทำความเข้าใจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และด้านการมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตย

๒.๔.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง ความเป็นพลเมืองว่า มีลักษณะเป็นผู้ที่ดีควรมีหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต ที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย คือหลักสัปปุริสธรรม ๗ อันประกอบด้วย (๑) ฉัหมญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล (๓) อตตัญญตา รู้จักตน (๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ (๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา (๖) ปริสสญญตา รู้จักชุมชน สังคม และ (๗) ปุคคสสญญตา รู้จักบุคคล ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหลักสัปปุริสธรรม ๗ ทั้ง ๗ ข้อ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่เหมาะสม ดังนี้

สมโพชน กวัทธีรญ^{๔๕} ได้วิจัยเรื่องบูรณาการการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ผลการวิจัยพบว่า ๑. ด้านการบริหารงานบุคคล บูรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วยการรู้จักเหตุ รู้จักผล การรู้จักตน และการรู้จักบุคคล ทำให้มีการวางแผนงานที่ดีมีระบบในการดำเนินงานได้ตรงตามเป้าหมายยิ่งขึ้น สามารถทำให้เกิดความเป็นธรรม ลดปัญหาความขัดแย้ง ลดภาวะความเสียหาย ความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ส่งผลให้เกิดผลดีขึ้น การดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒. ด้านการศึกษา บูรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักผล และการรู้จักประมาณ ทำให้มีการวางแผนงานที่ดีมีระบบในการดำเนินงาน ตรงตามเป้าหมายยิ่งขึ้น ลดภาวะการณด้วยประสิทธิภาพการบริหาร ลดการเสียหายการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ทำให้การดำเนินงานมีผลสำเร็จดีขึ้น ๓. ด้านการบริหารงบประมาณ บูรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักประมาณ และการรู้จักชุมชน

^{๔๕} สมโพชน กวัทธีรญ, “บูรณาการการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗”, รายงานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๐.

ทำให้การจัดสรรงบประมาณเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่า เกิดความเป็นธรรม ลดปัญหาความขัดแย้ง ความไม่เสมอภาค เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๔. ด้านสาธารณะสุข บูรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วยการรู้จักเหตุและการรู้จักกาล ทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนด้านสุขภาพและจิตใจ และการลดภาวะความเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บ การดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๕. ด้านการบริการสาธารณะ บูรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักประมาณ การรู้จักชุมชน และการรู้จักบุคคล ทำให้มีการวางแผนงานที่มีระบบในการดำเนินงานด้านการบริการสาธารณะ ตรงตามเป้าหมายยิ่งขึ้น ลดภาวะความเสียหาย เสียเวลา ความสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทำให้การดำเนินงานเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและได้รับความพึงพอใจ

ปกรณ์ มหากันธา^{๘๖} ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมในการบริหารองค์กรตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ อธิปไตย ๓ อคติ ๔ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ อปรีหานิยธรรม ๗ สัปปุริสธรรม ๗ หลักราชธรรม ๑๐ หรือทศพิธราชธรรม และหลักจักรวรรดิวัตร การบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น จำแนกตามหลักพุทธธรรมและหลักธรรมาภิบาล กลุ่มผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ และกระบวนการบริหารองค์กรส่วนปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ระดับเกณฑ์ประเมิน อยู่ในระดับมากทุกรายการ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และน้อยที่สุด คือ หลักความโปร่งใส

ธัญญา ศรีสมพร^{๘๗} ได้วิจัยเรื่อง การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาคคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าภาควิชาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครมีการใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธในการทำงานอยู่ในระดับมาก โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าภาวะผู้นำแนวพุทธมีผลต่อความสำเร็จในงานของหัวหน้าภาควิชาในระดับมาก และในการจัดอันดับความคิดเห็นภาวะผู้นำตามแนวพุทธแต่ละข้อที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานพบว่า หลักธัมมัญญตาหรือรู้หลักการในเรื่องสัปปุริสธรรม ๗ มีความสำคัญต่อความสำเร็จของงานมากเป็นอันดับหนึ่งและเห็นว่าหลักอาชชวะตามหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ มีความสำคัญน้อยที่สุดในบรรดาหลักธรรมทั้ง ๑๗ ข้อ

^{๘๖}ปกรณ์ มหากันธา, “รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ” รายงานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๓.

^{๘๗}ธัญญา ศรีสมพร, “การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาควิชาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐.

พระนันต์ ขยานนโท (ประเสริฐศิลป์)^{๘๘} ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปริสธรรม ๗ พบว่า การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปริสธรรม ๗ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

กำธร มิตรเปรียญ^{๘๙} ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปริสธรรมกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารของหัวหน้าสถานีนอนามัยในเขต ๑๒ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตามสัปปริสธรรม ๗ และการปฏิบัติงานกระบวนการบริหารงานของหัวหน้าสถานีนอนามัยในเขต ๑๒ อยู่ในระดับมาก

พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา)^{๙๐} ได้วิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการ ส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า การนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง ๗ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

อภิชาติ พานสุวรรณ^{๙๑} ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มประชากรที่เป็นสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า หลักพุทธธรรม ทฤษฎีผู้นำ ทฤษฎีการพัฒนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗ โดยเฉพาะ ๓ ด้าน คือ ๑) มัตตัญญูตาหรือรู้ตน คือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้น ขยันอดทน อุทิศเวลาให้แก่งานพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาด มีวินัยในตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชน ๒) ปุคคลโปรปรัญญูตาหรือรู้จักบุคคล คือรู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะกับงาน สนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน มีความสามารถในการจูงใจคน สร้างขวัญกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน ๓) ปริสัญญูตาหรือรู้ชุมชน คือ มีความรักในชุมชนที่

^{๘๘}พระนันต์ ขยานนโท (ประเสริฐศิลป์), “การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปริสธรรม๗”, **บทความทางวิชาการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๘๙}กำธร มิตรเปรียญ, “ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปริสธรรมกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารของหัวหน้าสถานีนอนามัยในเขต ๑๒”, **บทความทางวิชาการ**, ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชนสงขลา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๑).

^{๙๐}พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ, “การนำหลักสัปปริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี”, **บทความทางวิชาการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๙๑}อภิชาติ พานสุวรรณ, “การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

อาศัย ู้ความต้องการของคนในชุมชน ู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้นำในการปฏิบัติตาม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ฟื้นฟูชีวิตชุมชน เป็นผู้นำในการสร้างอาชีพ

จากการทบทวนงานวิจัย สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธ ศาสนา ที่สอดคล้องได้แก่หลักสัปปุริสธรรม ๗ อันประกอบด้วย (๑) อัมมัญญา ู้หลักหรือู้จักเหตุ (๒) อตถัญญา ู้ความมุ่งหมายหรือู้เหตุผล (๓) อตตัญญา ู้จักตน (๔) มัตตัญญา ู้จักประมาณ (๕) กาลัญญา ู้จักกาลเวลา (๖) ปริสสัญญา ู้จักชุมชน สังคม และ (๗) ปุคคสสัญญา ู้จักบุคคล

จากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดหลัก ความเป็น พลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยมีหลักแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๘ สรุปประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความเป็น พลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

นักวิจัยหรือแหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
อนรรักษ์ เก่งเรียน. (๒๕๕๘)	๑. การตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ๒. เกิดปรากฏการณ์การเมืองภาคพลเมือง ๓. ปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการระดมรวมตัวเคลื่อนไหวของกลุ่ม ๔. เกิดกลุ่มทางสังคม
ปราณี จันทรีดี. (๒๕๕๗)	๑. การจัดกิจกรรมผู้เรียน ๒. พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี
ภัสยกร เลาสวัสดิกุล. (๒๕๕๗)	๑. ความรอบรู้ในประชาธิปไตย ๒. สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ๓. จุดแข็งของการบริหารเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง ๔. กลยุทธ์การบริหารเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง
สุภาพร ชัยฤกษ์. (๒๕๕๓)	ค่านิยมบางประการไม่เอื้ออำนวยต่อวัฒนธรรมทางการเมือง แบบประชาธิปไตย ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ที่ยึดความสัมพันธ์ แบบส่วนตัว ให้ความสำคัญส่วนตัวมากกว่าเรื่องของส่วนรวม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกลดระดับให้ เหลือเพียงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (๒๕๕๖)	๑. ความเป็นพลเมืองด้านการเคารพกติกา ๒. ความเป็นพลเมืองด้านการเคารพสิทธิผู้อื่น ๓. ความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ๔. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองใน ระบบประชาธิปไตย

ตารางที่ ๒.๘ สรุปประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็น
พลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น (ต่อ)

นักวิจัยหรือแหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
วลัยพร พรพงศ์. (๒๕๕๖)	๑. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียน ๒. ผู้บริหารศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา ประชาธิปไตย ๓. ต้องมีการบำรุงขวัญและกำลังใจรวมทั้งสนับสนุนในเรื่อง งบประมาณ
ธีรพงศ์ ชื่นชอบ. (๒๕๕๕)	กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองในวัยเด็ก มีประเด็น ที่อาจไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น ประเด็นของระบบอาวุโสหรือการปกครองภายใต้สภาพที่ถูก บังคับ
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และนัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี. (๒๕๕๘)	ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว, การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทางการเมืองของครอบครัว, การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้ เหตุผล, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว และรายได้ ของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย
ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง. (๒๕๕๙)	๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านบทบาทในสังคม ๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านความเชื่อถือศรัทธา ๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านจิตสำนึกต่อการรักษามชน ๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านกระบวนการเรียนรู้การมี ส่วนร่วม
วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา. (๒๕๕๙)	๑. การสื่อสารทำความเข้าใจและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ชาวบ้าน ๒. วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเพื่อการออกแบบกิจกรรมการ พัฒนา
เอื้ออารี เศรษฐวานิช. (๒๕๕๔)	การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในด้านการเลือกตั้ง, ด้านการแสดง ความคิดเห็น, ด้านการชุมนุม, ด้านการร้องเรียนและตรวจสอบ, ด้านการแสดงความคิดเห็น, ด้านการชุมนุม และด้านการ ร้องเรียน

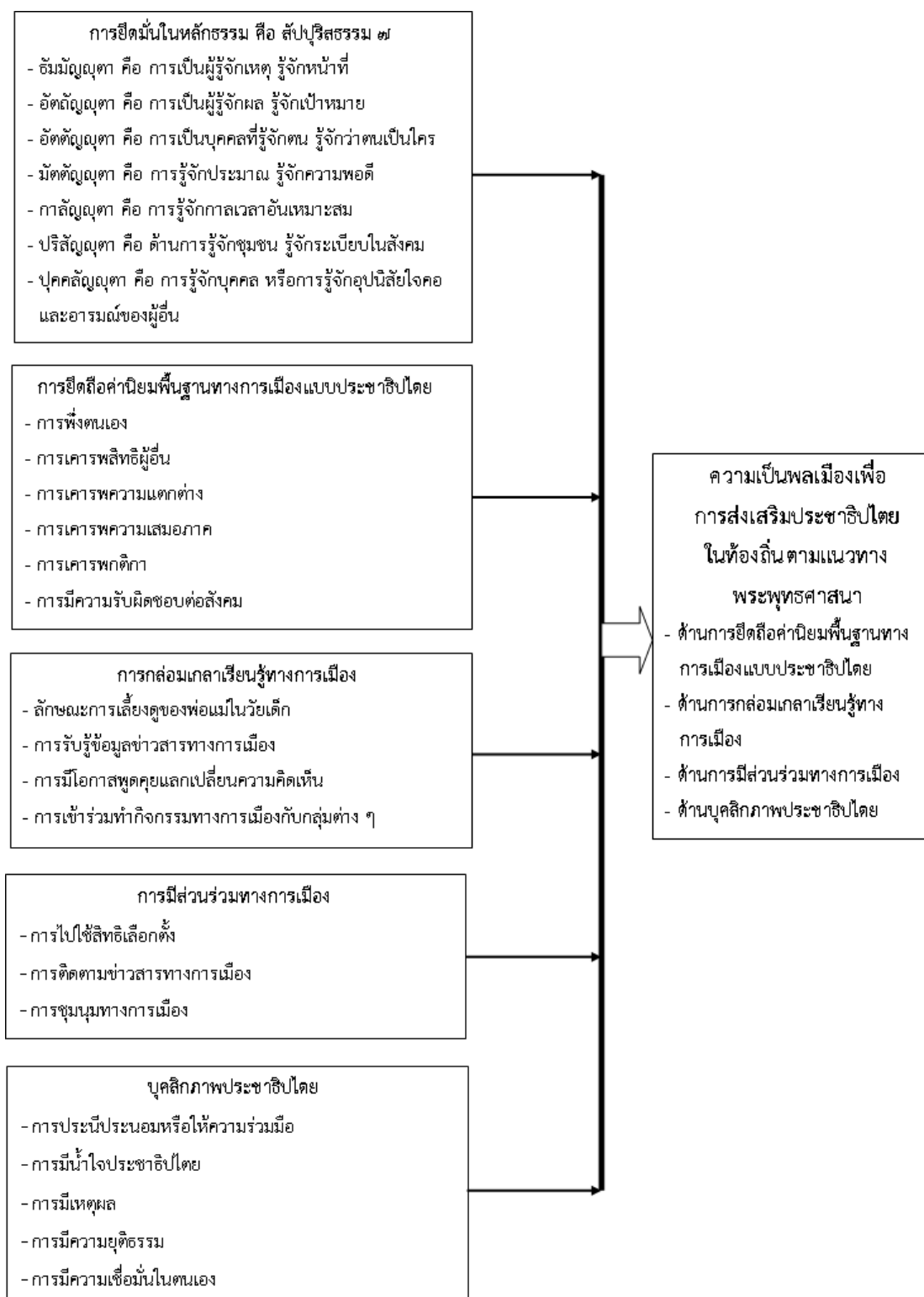
ตารางที่ ๒.๘ สรุปประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น (ต่อ)

นักวิจัยหรือแหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
พระนันต์ ชยานนโท (ประเสริฐศิลป์). (๒๕๕๓)	การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
ปกรณ์ มหากันธา. (๒๕๕๗)	หลักพุทธธรรมในการบริหารองค์กรตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือหลักสัปปุริสธรรม ๗, หลักคุณธรรม, หลักนิติธรรม, หลักความคุ้มค่า, หลักความรับผิดชอบต่อ, หลักการมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใส
สมโพชน์ กวักหิรัญ. (๒๕๕๓)	๑. ด้านการบริหารงานบุคคล บุรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วยการรู้จักเหตุ รู้จักผล การรู้จักตน และการรู้จักบุคคล ๒. ด้านการศึกษา บุรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักผล และการรู้จักประมาณ ๓. ด้านการบริหารงบประมาณ บุรณาการหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักประมาณ และการรู้จักชุมชน ๔. ด้านสาธารณสุข บุรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วยการรู้จักเหตุและการรู้จักกาล ๕. ด้านการบริการสาธารณสุข บุรณาการด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ ข้อที่ว่าด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักประมาณ การรู้จักชุมชน และการรู้จักบุคคล
ธัญญา ศรีสมพร. (๒๕๕๑)	หลักธัมมัญญาหรือรู้หลักการในเรื่องสัปปุริสธรรม ๗ มีความสำคัญต่อความสำเร็จของงาน
กำธร มิตรเปรียญ. (๒๕๕๑)	ระดับการปฏิบัติตามสัปปุริสธรรม ๗ และการปฏิบัติงานกระบวนการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก
พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา). (๒๕๕๒)	การนำหลักสัปปุริสธรรม๗มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง ๗ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๒.๘ สรุปประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น (ต่อ)

นักวิจัยหรือแหล่งข้อมูล	ผลการวิจัย
อภิชาติ พานสุวรรณ. (๒๕๕๘)	๑. มัตตัญญูตา/รู้ตน คือมีคุณธรรม จริยธรรมมีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาด มีวินัยในตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชุมชน ๒. ปุคคลปโรปรัญญูตาหรือรู้จักบุคคล คือรู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะกับงาน สนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน สร้างขวัญกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน ๓. ปริสัญญูตาหรือรู้ชุมชน คือ มีความรักในชุมชนที่อาศัย รู้ความต้องการของคนในชุมชน รู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและเพื่อนำเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งในการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จะอาศัยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการวิเคราะห์โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ แล้วนำผลการวิเคราะห์มากำหนดเป็นองค์ความรู้กำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่เหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

(๑) ประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนในจังหวัดตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา ที่เป็นกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ปลัดเทศบาล ผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

(๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยดำเนินการคัดเลือกผู้นำท้องถิ่นในเทศบาลกลุ่มนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาลและผู้นำชุมชน จำนวน ๘ คน และผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ดังนี้ ด้านนักวิชาการที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย ๕ คน พระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมสำหรับความเป็นพลเมือง ๒ รูปและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและปลัดเทศบาล ๗ คน รวมทั้งหมด ๒๒ รูปหรือคน

๓.๒.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

(๑) ประชากรที่ศึกษา ประชากรที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง จำนวน ๑๗๐,๘๔๘ คน^๑

(๒) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง จำนวน ๑๗๐,๘๔๘ คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตามสูตรที่ได้จากการคำนวณตามตารางด้วยตารางสำเร็จรูปของ ยามาเน่ (Taro Yamane) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นประมาณ ๙๕ เปอร์เซ็นต์ เมื่อความคลาดเคลื่อน (Standard Deviation) เป็น ± 5 เปอร์เซ็นต์^๒ จากจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง จำนวน ๑๗๐,๘๔๘ คน เมื่อคำนวณตามตารางแล้วจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

สูตรการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

N = ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

e = ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ๕ หรือ ๐.๐๕

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{170,848}{1 + 170,848(0.05)^2}$$

$$n = \frac{170,848}{1 + 170,848(0.0025)}$$

$$n = \frac{170,848}{1 + 427.12}$$

$$n = 399.0657$$

ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง ๓๙๙ กลุ่มตัวอย่าง โดยมีเทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

^๑ศูนย์บริหารการทะเบียนภาค ๙, ข้อมูลประชากร บ้าน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งประจำเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bora.dopa.go.th/Region9/index.php/2013-05-30-09-58-25/2013-05-30-09-59-52/495-14-07-2558-24>[๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

^๒พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (เชียงใหม่: บริษัทประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๔.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงที่มาของกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละเทศบาลตามสัดส่วนของประชากร^๓

ลำดับที่	รายชื่อเทศบาล	ประชากร (คน)	สูตร $n = \frac{n_0 \times N_0}{N}$	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
๑	เทศบาลนครตรัง	๖๓,๔๓๓	$\frac{๓๙๙ \times ๖๓,๔๓๓}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๔๙
๒	เทศบาลเมืองกันตัง	๑๓,๖๕๖	$\frac{๓๙๙ \times ๑๓,๖๕๖}{๑๗๐,๘๔๘}$	๓๒
๓	เทศบาลตำบลคลองเต็ง	๓,๖๙๔	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๖๙๔}{๑๗๐,๘๔๘}$	๙
๔	เทศบาลตำบลโคกหล่อ	๑๒,๒๓๑	$\frac{๓๙๙ \times ๑๒,๒๓๑}{๑๗๐,๘๔๘}$	๒๙
๕	เทศบาลตำบลนาตาล่วง	๖,๕๙๖	$\frac{๓๙๙ \times ๖,๕๙๖}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๕
๖	เทศบาลตำบลนาโยงเหนือ	๓,๗๔๘	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๗๔๘}{๑๗๐,๘๔๘}$	๙
๗	เทศบาลตำบลท่าข้าม	๑,๕๙๙	$\frac{๓๙๙ \times ๑,๕๙๙}{๑๗๐,๘๔๘}$	๔
๘	เทศบาลตำบลทุ่งยาว	๒,๓๙๐	$\frac{๓๙๙ \times ๒,๓๙๐}{๑๗๐,๘๔๘}$	๖
๙	เทศบาลตำบลท่าพญา	๓,๔๖๘	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๔๖๘}{๑๗๐,๘๔๘}$	๘
๑๐	เทศบาลตำบลย่านตาขาว	๗,๖๑๗	$\frac{๓๙๙ \times ๗,๖๑๗}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๘
๑๑	เทศบาลตำบลทุ่งกระปือ	๘,๒๑๕	$\frac{๓๙๙ \times ๘,๒๑๕}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๙

^๓กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.dla.go.th/work/abt/\[๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙\]](http://www.dla.go.th/work/abt/[๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙]).

ตารางที่ ๓.๑ แสดงที่มาของกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละเทศบาลตามสัดส่วนของประชากร (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อเทศบาล	ประชากร (คน)	สูตร $n = \frac{n_0 \times N_0}{N}$	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
๑๒	เทศบาลตำบลควนโพธิ์ (ย่านตาขาว)	๓,๘๔๘	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๘๔๘}{๑๗๐,๘๔๘}$	๙
๑๓	เทศบาลตำบลคลองปาง	๒,๓๒๙	$\frac{๓๙๙ \times ๒,๓๒๙}{๑๗๐,๘๔๘}$	๕
๑๔	เทศบาลตำบลวังวิเศษ	๓,๐๓๕	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๐๓๕}{๑๗๐,๘๔๘}$	๗
๑๕	เทศบาลตำบลควนขัน	๒,๑๒๘	$\frac{๓๙๙ \times ๒,๑๒๘}{๑๗๐,๘๔๘}$	๕
๑๖	เทศบาลตำบลสิเกา	๑,๓๖๐	$\frac{๓๙๙ \times ๑,๓๖๐}{๑๗๐,๘๔๘}$	๓
๑๗	เทศบาลตำบลนาเมือง เพชร	๕,๑๖๑	$\frac{๓๙๙ \times ๕,๑๖๑}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๒
๑๘	เทศบาลตำบลนาหวง	๓,๗๗๐	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๗๗๐}{๑๗๐,๘๔๘}$	๙
๑๙	เทศบาลตำบลห้วยนาง	๕,๙๖๐	$\frac{๓๙๙ \times ๕,๙๖๐}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๔
๒๐	เทศบาลตำบลลำภูรา	๓,๔๙๓	$\frac{๓๙๙ \times ๓,๔๙๓}{๑๗๐,๘๔๘}$	๘
๒๑	เทศบาลตำบลห้วยยอด	๘,๓๒๐	$\frac{๓๙๙ \times ๘,๓๒๐}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๙
๒๒	เทศบาลตำบลท่าจิ้ว	๔,๗๙๗	$\frac{๓๙๙ \times ๔,๗๙๗}{๑๗๐,๘๔๘}$	๑๑
รวม		๑๗๐,๘๔๘	กลุ่มตัวอย่าง	๓๙๙

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับแนวคิด ลักษณะ และแนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยจากผู้นำท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิ

การทดสอบความแม่นยำของเครื่องมือ

เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูล จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยแล้ว ก็นำมากำหนดขอบเขตและนิยามคำศัพท์แต่ละตัวแปรที่จะศึกษาว่า มีความหมายอย่างไร วัดจากองค์ประกอบอะไรบ้าง ให้กระจ่างชัดเพื่อให้ครอบคลุมและง่ายต่อการสร้างคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเนื้อหาและความถูกต้องในการใช้ภาษาให้ตรงความหมายจำนวน ๕ ท่าน โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ ดังนี้ (๑) พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ. (๒) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร. (๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช (๔) อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต และ (๕) อาจารย์ ดร.อนวัต กระสังข์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและปรับปรุงอีกครั้งเพื่อนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดต่อไป

๓.๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย จะประกอบด้วย ๓ ตอน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ซึ่งมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และเติมคำ

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประกอบด้วย ๓ ด้าน ดังนี้ (๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง มีคำถาม ๗ ข้อ (เชิงบวก ๔ ข้อ เชิงลบ ๓ ข้อ) (๒) ด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง มีคำถาม ๗ ข้อ (เชิงบวก ๕ ข้อ เชิงลบ ๒ ข้อ) (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคำถาม ๗ ข้อ (เชิงบวก ๔ ข้อ เชิงลบ ๓ ข้อ) (๔) ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีคำถาม ๗ ข้อ (เชิงบวก ๕ ข้อ เชิงลบ ๒ ข้อ) และ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปริสธรรม ๗ มีคำถาม ๗ ข้อ (เชิงบวก ๗ ข้อ เชิงลบ ๐ ข้อ) รวมทั้งหมด ๓๕ ข้อ

ในการประเมินความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เป็นการนำมาตรวัดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ในการกำหนดระดับมาตราส่วน ๕ ระดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงครึ่งหนึ่ง จริงน้อยและไม่จริงเลย โดยในการสร้างข้อความคำถามนั้นจะประกอบไปด้วยข้อความในเชิงบวก (Positively Worked Question) และข้อความในเชิงลบ

(Negatively Worked Question) คละเคล้ากันไป โดยกำหนดระดับมาตราส่วนที่เป็นข้อความให้เป็นค่าน้ำหนักตัวเลข เพื่อประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งโดยทั่วไปจะกำหนดค่าน้ำหนัก ในส่วนนี้ ผู้วิจัย ได้นำมาตรวัดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ในการกำหนดระดับมาตราส่วน ๕ ระดับ มาใช้วัดเกี่ยวกับความคิดเห็น^๕

จากข้อคำถาม ที่เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ผู้วิจัย มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดระดับมาตราส่วน ที่เป็นข้อความทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ให้เป็นค่าน้ำหนักตัวเลข เพื่อประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งโดยทั่วไปจะกำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้^๕

การให้คะแนนค่าน้ำหนักตัวเลขสำหรับการตอบแบบสอบถามของข้อความในเชิงบวกดังตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ คะแนนค่าน้ำหนักตัวเลขสำหรับการตอบแบบสอบถามของข้อความในเชิงบวก

ระดับความคิดเห็น	ค่าน้ำหนักของตัวเลือก
จริงมากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๕
จริงมาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๔
จริงครึ่งหนึ่ง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๓
จริงน้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๒
ไม่จริงเลย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๑

การให้คะแนนค่าน้ำหนักตัวเลขสำหรับการตอบแบบสอบถามของข้อความในเชิงลบดังตารางที่ ๓.๓

ตารางที่ ๓.๓ คะแนนค่าน้ำหนักตัวเลขสำหรับการตอบแบบสอบถามของข้อความในเชิงลบ

ระดับความคิดเห็น	ค่าน้ำหนักของตัวเลือก
จริงมากที่สุด	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๑
จริงมาก	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๒
จริงครึ่งหนึ่ง	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๓
จริงน้อย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๔
ไม่จริงเลย	กำหนดให้มีค่าเท่ากับ ๕

^๕ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

^๕ ธาณินทร์ ศิลป์จารุ อ่างโน พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (เชียงใหม่: บริษัทประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๘๘.

จากนั้น นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย โดยการหาค่าอันตรภาคชั้นเพื่อจัดระดับช่วงของการหาค่าเฉลี่ย

$$\begin{aligned}\text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{ค่าคะแนนสูงสุด} - \text{ค่าคะแนนต่ำที่สุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8\end{aligned}$$

จากนั้น สามารถจัดแบ่งการแปลความของความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นในแต่ละด้าน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดระดับของการมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นในแต่ละด้าน ออกเป็น 5 ระดับ โดยการแบ่งช่วงค่าคะแนนเท่าๆ กัน ดังนี้

- ๑) มีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งมีค่าคะแนน ๔.๒๑-๕.๐๐ คะแนน
- ๒) มีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นระดับมาก ซึ่งมีค่าคะแนน ๓.๔๑-๔.๒๐ คะแนน
- ๓) มีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าคะแนน ๒.๖๑-๓.๔๐ คะแนน
- ๔) มีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นระดับน้อย ซึ่งมีค่าคะแนน ๑.๘๑-๒.๖๐ คะแนน
- ๕) มีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นระดับน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าคะแนน ๑.๐๐-๑.๘๐ คะแนน

ส่วนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๓.๓.๒.๑ การทดสอบความแม่นยำของเครื่องมือ

เมื่อผู้วิจัย ได้สร้างแบบสอบถามดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็ได้ดำเนินการดังนี้

- ๑) นำแบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ดังกล่าวข้างต้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ แนะนำเพิ่มเติม ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา และตัดข้อความที่สื่อความหมายไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้ได้ข้อความที่สื่อความหมายชัดเจนเข้าใจง่าย ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒) นำแบบสอบถามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ตรวจสอบ มาปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

๓) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาและทางด้านเครื่องมือวิจัยเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการตรวจสอบเนื้อหาความชัดเจนของแบบสอบถาม และให้ข้อเสนอแนะเพื่อใหดีขึ้น โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ดังนี้

- (๑) พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.
- (๒) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ,ดร.
- (๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช
- (๔) อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณิต
- (๕) อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ตรงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๕) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญมา คำนวณหาค่าของความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร^๖ ดังนี้ คือ

$$\text{เมื่อ } \text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

$\sum R$ = ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 โดยที่ +๑ = แนใจว่าสอดคล้อง
 ๐ = ไม่แนใจว่าสอดคล้อง
 -๑ = แนใจว่าไม่สอดคล้อง

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องแบบ IOC ที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป จำนวน ๓๕ ข้อ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คำถามแต่ละข้อมีความตรงเชิงเนื้อหา และสามารถนำแบบทดสอบนี้ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Try Out) ได้

^๖ พิษณุ ผ่องศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พร็อพเพอร์ตี้พริ้นท์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๙.

๓.๓.๒.๒ การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

ผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและเสนอแนะ มาปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบอีกครั้ง ต่อจากนั้น นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ “ครอนบาค” (Cronbach’s Alpha Coefficient)^๗ ดังนี้ คือ

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	=	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
	K	=	จำนวนข้อคำถามของเครื่องมือ
	$\sum S_i^2$	=	ความแปรปรวนของคะแนนคำถามแต่ละข้อ
	S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวมของผู้ตอบทั้งหมด

ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเกี่ยวกับ ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เท่ากับ ๐.๙๐๓ (๒) ด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองเท่ากับ ๐.๘๙๘ (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่ากับ ๐.๙๓๕ (๔) ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยเท่ากับ ๐.๙๐๕ และ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ เท่ากับ ๐.๘๘๐ ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม “มีค่ามากกว่า ๐.๖” จากคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ จำนวน ๓๕ ข้อ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามดังกล่าว มีค่ามากกว่า ๐.๖ ทุกข้อ จึงเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสม มีคุณภาพและมีความเชื่อถือได้สูง สามารถนำไปใช้วัดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นได้ ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามมาจัดพิมพ์ แล้วนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

^๗Lee J. Cronbach, *Essential of Psychological Testing*, 3rd ed., (New York: Harper & Row Publishers, 1974), p. 161.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทุกระยะ ได้เตรียมความพร้อมก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(๑) ขั้นเตรียมการ

(๑.๑) การประสานงานและขอหนังสือในด้านต่างๆ ดังนี้

(๑.๑.๑) ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญ ๒๒ รูป/คน เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ และวันเวลา ในการสัมภาษณ์

(๑.๑.๒) ขอหนังสือ ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญจาก ผู้อำนวยการโครงการปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถึงผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เพื่อแจ้งขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

(๑.๒) การเตรียมตัวผู้วิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้

(๑.๒.๑) การเตรียมเอกสารความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยการศึกษา วิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึก และเพื่อปรับปรุงแนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น แล้วรับการพิจารณายืนยันจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาต่อไป

(๑.๒.๒) การเตรียมความรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึก การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อนำไปปฏิบัติจริง

(๑.๒.๓) การเตรียมตัวด้านเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาเทคนิควิธีการจากตำรา เอกสาร งานวิจัย ทั้งเทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และการจดบันทึก เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติจริงได้อย่างเหมาะสมและมั่นใจ

(๒) ขั้นตอนการ

(๒.๑) การสร้างสัมพันธภาพ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัย ได้สร้างสัมพันธภาพกับผู้ถูกสัมภาษณ์ แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลพูดคุยอย่างเป็นกันเองแล้วสอบถามตามแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ ขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อให้ได้รับข้อมูลครบถ้วน มีการจดบันทึกในประเด็นสำคัญควบคู่กันไป สัมภาษณ์จนได้ข้อมูลทุกข้อ ขอบคุณ และลากลับ

(๒.๒) การพิทักษ์สิทธิ์และจรรยาบรรณนักวิจัย เนื่องจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกระทบต่อความคิดเห็นที่เป็นส่วนตัว หรือบางเรื่องไม่ต้องการเปิดเผยผู้ให้ข้อมูล ประเด็นคำถามอาจทำให้รู้สึกไม่สบายใจ วิตกังวล ผู้วิจัย จึงได้ปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของนักวิจัยและการพิทักษ์สิทธิ์ ดังนี้

(๒.๒.๑) ผู้วิจัย แนะนำตัวเอง อธิบายวัตถุประสงค์ ขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับลักษณะ แนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ แต่ถ้าไม่พร้อมในการให้ข้อมูล สามารถปฏิเสธได้โดยไม่มีผลกระทบตอสัมพันธภาพระหว่างสายงานบริการและสายงานวิชาการหรือผู้ให้ข้อมูล

(๒.๒.๒) อธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจว่า การสัมภาษณ์เจาะลึก จำเป็นต้องใช้เทปบันทึกเสียงประกอบทุกครั้งเพื่อความถูกต้อง ชัดเจน และครบถ้วนของข้อมูล ผู้วิจัย พุดคุยเจาะลึกข้อมูลลงไปเรื่อยๆ อย่างสะดวก ไม่เป็นอุปสรรคระหว่างสนทนา ผู้วิจัย ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนการบันทึกเทป และเก็บเทปบันทึกเสียงไว้เป็นความลับ นำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น

(๒.๒.๓) แจ้งผู้ให้ข้อมูลรับทราบในการเสนอข้อมูล ผู้วิจัย จะอ้างถึงผู้ให้ข้อมูลพร้อมทั้งแจ้งให้ทราบถึงระยะเวลาในการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัย จะพยายามรักษาเวลาไม่รบกวนผู้ให้ข้อมูล

(๒.๓) เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(๒.๓.๑) การสัมภาษณ์เจาะลึก โดยสัมภาษณ์เมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อม อยู่ในบรรยากาศที่เหมาะสม มีความเป็นส่วนตัว เริ่มต้นด้วยการพุดคุยเรื่องทั่วไป จนผู้ให้ข้อมูลรู้สึกผ่อนคลายจึงถามด้วยแนวคำถามที่สร้างขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะ แนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น จำนวน ๗ ข้อ ผู้วิจัย เป็นเพียงผู้กระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์อย่างเต็มที่ ครอบคลุมประเด็นดังกล่าวอย่างอิสระ กำหนดระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ ๑-๒ ชั่วโมง

(๒.๓.๒) การสังเกตพฤติกรรม ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัย จะสังเกตสีหน้า ท่าทาง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยมีแบบสังเกตพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการสังเกต เพื่อให้การสังเกตได้ประสิทธิผลตรงกับพฤติกรรมการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติจริงที่สุด ผู้ถูกสัมภาษณ์จะไม่รู้สึกรู้ว่ามีการสังเกตพฤติกรรมในทุกกิจกรรม

(๒.๓.๓) การจดบันทึก ผู้วิจัย ใช้วิธีการจดบันทึกแบบย่อเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ขณะสัมภาษณ์เจาะลึกและสังเกตได้ แล้วนำมาเขียนรายละเอียดของข้อมูลและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทันทีที่เสร็จภารกิจการสัมภาษณ์เจาะลึก

(๒.๓.๔) การบันทึกเทป ผู้วิจัย เริ่มดำเนินการบันทึกเพื่อสอบถามประเด็น โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลก่อนบันทึกเทปทุกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และเป็นการยืนยันข้อมูลที่ตรงกันทั้งการจดบันทึกและการบันทึกเทป

(๒.๔) การแปลผลข้อมูล หลักจากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการถอดเทปบันทึกข้อความเชิงบรรยาย เพื่อบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

(๒.๔.๑) บันทึกข้อมูลที่ได้อย่างเป็นระเบียบหลังการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการถอดเทปบันทึกข้อความเชิงบรรยายเพื่อบันทึกสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

(๒.๔.๒) อ่านข้อความจากการถอดเทปทั้งหมด ทำการเลือกข้อความที่เป็นคำบรรยายเกี่ยวกับ ลักษณะ แนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและการทำการตรวจสอบข้อความที่ยังไม่ชัดเจนและครบถ้วนร่วมกับการจดบันทึก

(๒.๕) การตรวจสอบข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัย จะดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้ถูกต้อง ครบถ้วน โดยวิธีการดังต่อไปนี้

(๒.๕.๑) การตรวจสอบความตรง (Validity) ผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจดบันทึก และการถอดเทปบันทึก มาเขียนอย่างละเอียด และข้อมูลทุกส่วนจะต้องตรงกัน เป็นการยืนยันความตรงของเนื้อหา

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ จากการสัมภาษณ์เฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่น คือ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล และผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลของจังหวัดตรัง และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ดังนี้ ด้านนักวิชาการที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย พระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมสำหรับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน ๒๒ รูปหรือคน ประกอบด้วยรายชื่อในตารางที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๔ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์

คนที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง
๑	พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ.	อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒	พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร.	อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓	รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหนู	นักวิชาการอิสระ
๔	รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์	อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตารางที่ ๓.๔ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิจากการสัมภาษณ์ (ต่อ)

คนที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง
๕	อาจารย์พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสนีย์	ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎี บัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ วไลยอลงกรณ์
๖	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ	อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
๗	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว	อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง
๘	นายดุขฎิ สุวัณนิตยากร	รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๙	นายสุเทพ มลสวัสดิ์	ท้องถิ่นจังหวัดตรัง
๑๐	นายสำราญ แก้วเอียน	นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ พิเศษ จังหวัดตรัง
๑๑	นายสมศักดิ์ มากนคร	นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ
๑๒	นายณัฐพงษ์ เนียมสม	นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง
๑๓	นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์	รองนายกเทศมนตรีนครตรัง
๑๔	นายโกมล ชูเชิดรัตน์	ประธานสภาเทศบาลสิเกา
๑๕	นายปิ่น ฝันนิมิตร	ประธานสภาเทศบาลโคกหล่อ
๑๖	นางไพลิน เชื้อนทา	ปลัดเทศบาลนครตรัง
๑๗	นายสุธรรม เหมไพบูลย์	ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน
๑๘	นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่	ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ
๑๙	นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง	ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา
๒๐	นายประเวช ไกรเทพ	สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง
๒๑	นางอมรศรี ประชุมพันธ์	ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง
๒๒	นายพิน แก้วส่งแสง	ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง

๓.๔.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

(๑) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโครงการ
ปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย) มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง เพื่อแจ้งขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

(๒) ผู้วิจัย ประสานงานกับทางนายกเทศมนตรีหรือผู้แทนจากเทศบาลแต่ละแห่งในจังหวัดตรัง เพื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากเทศบาลต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อนัดหมายวันเวลาในการแจกแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยและทีมงานได้ลงเก็บข้อมูลภาคสนามในแต่ละเทศบาล

(๓) ผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่ได้ตามจำนวนที่กำหนด มาตรวจความเรียบร้อยของการกรอกข้อมูลและลงรหัส เพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัย ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากได้ข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสอบถามปลายเปิด การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้^๔

(๑) จำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) เป็นการนำข้อมูลที่ได้ นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกให้เป็นระบบ เช่น ข้อมูลด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง ด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยและ ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปบุริธรรม ๗ เป็นต้น

(๒) วิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้นๆ

(๓) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ (Componential Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้ มาทำการวิเคราะห์ออกให้เห็นเป็นส่วนๆ เช่น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง, ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

(๔) การวิเคราะห์สาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้ ให้เห็นว่าจากผลมาจากเหตุ คือ วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นย้อนกลับมาให้เห็นว่าเกิดมาจากเหตุปัจจัยใดบ้าง หรือวิเคราะห์เหตุไปหาผล คือ วิเคราะห์จากเหตุไปหาผล หมายถึง วิเคราะห์ให้เห็นว่าเมื่อเหตุนี้เกิดขึ้น ได้นำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นอะไรบ้าง

(๕) การสร้างจินตนาการเชิงสังคมวิทยา (Sociology Imaginary) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์โดยเปลี่ยนมุมมองการวิเคราะห์ไปยังมุมมองอื่นๆ เพื่อดูผลการวิเคราะห์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นเช่นใด

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๗-๒๒๘.

๓.๕.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

(๑) ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนจะวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) เป็นหลัก

(๒) ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประกอบด้วย (๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง (๒) ด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (๔) ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยและ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ จะมีลักษณะการวัดในระดับนามมาตราทั้งหมด เป็นการให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบว่า จริงมาก ที่สุด จริงมาก จริงครึ่งหนึ่ง จริงน้อยและไม่จริงเลย โดยจะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ค่าเฉลี่ย ร้อยละ (Percentage)

๓.๖ แผนปฏิบัติการวิจัย

๓.๖.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ทำการศึกษา โดยได้เข้าไปดำเนินการศึกษาวิจัยระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๙ ถึงเดือนตุลาคม ๒๕๕๙

๓.๖.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ มีระยะเวลาในการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ ๓.๕ แผนปฏิบัติการในการวิจัย

เดือน (พ.ศ. ๒๕๕๙)	ระยะเวลาในการวิจัย					
	พฤษภาคม	มิถุนายน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม
๑. การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	←→					
๒. การสร้างเครื่องมือวิจัย		←→				
๓. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ			←→	←→		
๔. การวิเคราะห์ข้อมูล				←→		
๕. การเขียนผลการวิเคราะห์				←→	←→	
๖. นำผลการศึกษาไปประกอบการวิจัยคุณภาพ					←→	←→

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการศึกษามีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น (๒) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและ (๓) เพื่อนำเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จะดำเนินการศึกษา โดยอาศัยการสัมภาษณ์เจาะลึก ผ่านความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๒๒ รูปหรือคนส่วนการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการวิเคราะห์โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น ๓๙๙ ชุด ทั้งนี้ ผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลทำการวิเคราะห์และประมวลผลที่ได้จากแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) พร้อมกับการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ แล้วนำผลการวิเคราะห์มากำหนดเป็นองค์ความรู้ เพื่อหาข้อสรุป แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

๔.๑.๑ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๑.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

๔.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๔.๒.๓ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นในครั้งนี้ จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เพื่อตอบโจทก์ปัญหาที่ต้องการทราบในประเด็นความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยใน

ท้องถิ่นด้านต่างๆ ในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดังนี้

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๑: ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ถือว่า เป็นพลเมืองที่ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย กล่าวคือ บุคคลในสังคมนั้นควรจะมีแนวทางประพฤติ ปฏิบัติในการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า บนฐานคิดของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้นควรขึ้นอยู่กับภาระการกระทำของบุคคลนั้น ด้วยสำนึกของความเป็นพลเมืองที่จะสามารถใช้สติปัญญาในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดคุณสมบัติในการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย (๑) การพึ่งตนเอง (๒) การเคารพสิทธิผู้อื่น (๓) การเคารพความแตกต่าง (๔) การเคารพความเสมอภาค (๕) การเคารพกติกาและ (๖) การมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

๑) การพึ่งตนเอง

ลักษณะการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การพึ่งตนเอง มีการกล่าวว่า ยังขาดความเป็นตัวของตัวเอง ยังโดนกลุ่มใหญ่ชี้นำ ชักนำ การพึ่งตนเองยังค่อนข้างน้อย ยังยึดถือตัวบุคคล ฉะนั้นควรหันมาพึ่งตนเองบ้าง ด้วยการกล้าแสดงออก กล้านำเสนอกล้าคิดด้วยตนเอง^๑ บางท่านกล่าวว่าคนแต่ละคนมีความสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ โดยไม่ต้องให้บุคคลอื่นมากำหนด^๒ นอกจากนั้น บางท่านยังกล่าวว่า ควรพึ่งตนเองก่อน หากไม่ได้ค่อยขอพึ่งคนอื่น^๓ การพึ่งตนเองภายใต้ระบบประชาธิปไตยนั้นเป็นระบบที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในท้องถิ่นของตน ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตนเอง เกิดหลักเสรีธรรม อิสระภาพ เป็นเจ้าของชีวิตตนเองที่รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้^๔ ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า การพึ่งตนเองต้องไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์^๕ ประชาชนควรอยู่ในระบอบประชาธิปไตยที่ปราศจากระบบอุปถัมภ์ คุณลักษณะของพลเมืองในระบอบ

^๑สัมภาษณ์ นายฤกษ์นิธิต ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^๒สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหิน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^๓สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^๔สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่าง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^๕สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ประชาธิปไตย คือ ไม่ใช่ระบอบที่มีลูกพี่หรือผู้มีอิทธิพลคอยอุปถัมภ์^๖ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร ในขณะที่ตนเองเป็นเจ้าของท้องถิ่นแล้วต้องพึ่งตนเองได้^๗ ควรมีความรับผิดชอบในตนเอง ไม่พึ่งพารัฐสวัสดิการมากเกินไป^๘ การพึ่งตนเองต้องยึดหลักการมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน ควรเป็นตัวของตัวเองในการพิจารณาทางด้านการเมืองว่าอย่างไรควรหรือไม่ควร^๙ ในฐานะพลเมืองกรณีมีเหตุการณ์บ้านเมืองใดๆ เกิดขึ้นสามารถตัดสินใจและช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเพื่อประโยชน์ของบ้านเมืองในสิ่งที่ตนเองทำได้ในขอบเขตของกฎหมายและฐานนั้นๆ ของตนเอง^{๑๐} พลเมืองซึ่งถือเป็นพลกำลังของบ้านเมือง กรณีมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนเองสามารถกระทำเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง ก็ควรลงมือทำโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากใคร^{๑๑} ไม่ควรพึ่งพาโดยใช้ระบอบอุปถัมภ์^{๑๒} ควรพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความพอเพียง^{๑๓} ต้องดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง เลี้ยงชีพโดยสุจริต พึ่งพาตนเองได้และแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสม^{๑๔} ต้องเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ทุกคนสามารถพึ่งตนเอง แต่ให้ช่วยทุกคนย่อมเป็นไปได้ บางครั้งคนด้อยโอกาสทางสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง มีมากมาย ทำไม่ได้ ต้องพึ่งพาคนอื่นด้วย^{๑๕} ตามสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ^{๑๖}

สรุปผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการพึ่งตนเอง โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการพึ่งตนเองพบว่ามีลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดที่ไม่ควรมีการขึ้นนำ ชักนำ มีการพึ่งตนเองมากขึ้น ไม่ยึดถือตัวบุคคล ยึดหลักการมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน กล่าวแสดงออก

^๖สัมภาษณ์ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^๗สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนพวงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^๘สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^๙สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐}สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายธนวิวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖}สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

กล้านำเสนอ กล้าคิดด้วยตนเอง มีความสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ ไม่ต้องให้บุคคลอื่นมากำหนดควรฟังตนเองก่อน หากไม่ได้ค่อยขอฟังคนอื่น การฟังตนเองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นระบบที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพในท้องถิ่นของตน ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในการบ้านของตนเอง มีหลักเสรีธรรม มีอิสระภาพ เป็นเจ้าของชีวิตตนเองที่รับผิดชอบตนเอง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร มีความรับผิดชอบในตนเอง ไม่พึ่งพารัฐสวัสดิการมากจนเกินไปเป็นตัวของตัวเองในการพิจารณาทางด้านการเมืองว่าอย่างไรควรหรือไม่ควรกรณีมีเหตุการณ์บ้านเมืองใดๆ เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจและช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ กรณีมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ตนเองสามารถกระทำได้เพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง ก็ลงมือทำโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากใคร มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความพอเพียงต้องดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง เลี้ยงชีพโดยสุจริต พึ่งพาตนเองได้และแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสม มีการดำเนินชีวิตแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและรู้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒) การเคารพสิทธิผู้อื่น

ในการเคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีการกล่าวว่า ประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง มีสิทธิเสรีภาพแต่ถ้าหากประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวหรือเอาแต่ความคิดเห็นตัวเองเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงผู้อื่นย่อมทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาจนทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้^{๑๗} บางท่านกล่าวว่า การเคารพสิทธิผู้อื่นมีความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันเนื่องจากทุกคนมีสิทธิเท่ากันในการใช้สิทธิของตนเองแต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น^{๑๘} นอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวว่า ในสังคมประชาธิปไตย การปลูกฝังการเคารพสิทธิของกันและกัน ยอมรับผู้อื่น ต้องเป็นหัวใจหลัก พลเมืองในท้องถิ่นหรือสังคมเมืองจะต้องมีลักษณะความเป็นอยู่ในสังคมด้วยการไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน^{๑๙} ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมประชาธิปไตย^{๒๐} การเคารพสิทธิผู้อื่นในหลักการที่ถูกต้องและมีเหตุผลถือว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ^{๒๑} ทุกวันนี้ คนส่วนใหญ่ไม่รู้ถึงขอบเขตหรือระดับการเคารพสิทธิผู้อื่นเลย คิดว่า

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

สิทธิของตนเหนือกว่าผู้อื่น ดังนั้นต้องชัดเจน^{๒๒} คนแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ความเลวร้ายมักจะเป็นผลมาจากสิทธิของคนถูกละเมิด จึงควรเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน^{๒๓} บางท่านกล่าวว่าไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น^{๒๔} อีกท่านก็กล่าวเช่นกันว่า ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นหรือผู้อื่น^{๒๕} ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ป้องกันสิทธิของตนเอง มิให้ผู้อื่นกระทบสิทธิของตน^{๒๖} และอีกท่านก็กล่าวด้วยว่าไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น^{๒๗} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่าถ้าเราต้องการให้ผู้อื่นเคารพสิทธิของเรา เราต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นก่อน^{๒๘} ควรเคารพสิทธิผู้อื่น ให้ผู้อื่นได้ใช้สิทธิของเขาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม^{๒๙} เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง^{๓๐} ควรให้เกียรติและยินดีในการเคารพสิทธิของแต่ละคนหรือในองค์กรต่างๆ เป็นคนที่ต้องเคารพกฎเกณฑ์กติกาของบ้านเมืองและจารีตประเพณี^{๓๑} ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันถือหลักเคารพผู้อื่นก่อนและต้องมีเหตุผลและความเป็นจริงยึดถือกฎเกณฑ์เป็นที่ตั้งและบ้านเมืองจะสงบสุข^{๓๒} ควรเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ก้าวล่วง^{๓๓} คนทุกคนในสังคมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตในสังคม แต่จะต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม^{๓๔}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเคารพสิทธิผู้อื่น โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการเคารพสิทธิผู้อื่นพบว่าประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง มีลักษณะที่รู้ว่ามีสิทธิเสรีภาพและคิดว่าถ้าหากใช้สิทธิเสรีภาพโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวหรือ

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธนุ, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายธนวิทย์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนกู, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

เอาแต่ความคิดเห็นตัวเองเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงผู้อื่นย่อมจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาจนทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และเห็นว่าควรมีการปลูกฝังการเคารพสิทธิของกันและกัน ยอมรับผู้อื่น ไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกันต้องรู้ถึงขอบเขตหรือระดับการเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่คิดว่าสิทธิของตนเหนือกว่าผู้อื่น คนแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ควรเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และควรป้องกันสิทธิของตนเองด้วย มิให้ผู้อื่นกระทบสิทธิของตน แต่ถ้าเราต้องการให้ผู้อื่นเคารพสิทธิของเรา เราต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นก่อน ให้ผู้อื่นได้ใช้สิทธิของเขาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ควรให้เกียรติซึ่งกันและกันและต้องมีเหตุผล และความเป็นจริงยึดถือกฎเกณฑ์เป็นที่ตั้งและต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม

๓) การเคารพความแตกต่าง

ในการเคารพความแตกต่าง มีการกล่าวว่า เมื่อระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีเสรีภาพ ยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงมีความแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองเพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่าง นำมาซึ่งความแตกแยกในบางครั้งทาง รัฐเองจะต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างไปจากที่รัฐมี^{๓๕} บางท่านกล่าวว่า ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนต้องมีความเสมอภาค เท่าเทียมกันโดยเฉพาะการได้รับการดูแลจากรัฐ ต้องได้รับอย่างเป็นธรรม^{๓๖} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า ธรรมชาติของสังคมย่อมมีความแตกต่าง เนื่องจากความเป็นอิสระเสรีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นพลเมืองพึงรู้และยอมรับว่าสังคมมีความแตกต่างซึ่งจะบังคับหรือปฏิเสธไม่ได้^{๓๗} และอีกท่านกล่าวว่า การเคารพความแตกต่างนั้น ซึ่งควรอยู่ในเหตุผลและความถูกต้องเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย^{๓๘}

นอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวว่า คนเราต่างก็มีความรู้มีประสบการณ์แตกต่างกันไป แนวคิด มุมมองจึงย่อมจะแตกต่างกันไปด้วย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าที่คนอื่นคิดไม่เหมือนเรานั้นผิด ก็ไม่ใช่ แต่อาจจะมาจากมุมมองที่แตกต่างเท่านั้น^{๓๙} บางท่านก็กล่าวว่าการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ในความเหมือนความแตกต่าง และยอมรับกับความต่างและช่วยกันเติมเต็มความแตกต่าง โดยใช้ความเสมอภาคและเป็นธรรม^{๔๐} ยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง เพราะคนเราเป็นคน

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา, รศ., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธนุ, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

แต่ไม่เหมือนกัน^{๔๑} ที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ^{๔๒} ยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่นทั้งในด้านคุณลักษณะนิสัยส่วนตัว ประสบการณ์ต่างกันย่อมทำให้แสดงพฤติกรรมไม่เหมือนกัน^{๔๓} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า เราอาจมีความคิดแตกต่างได้แต่ต้องไม่แตกแยกและถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และต้องเคารพในหลักความคิดซึ่งกันและกัน จึงสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้และสงบสุข^{๔๔} ต้องยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เพราะเขาอาจมีเหตุผลของเขา^{๔๕} ให้ความเคารพในการมีเหตุผลของบุคคลอื่นที่มีความเห็นต่างให้ความเคารพแม้กระทั่งความเห็นต่างทางศาสนา^{๔๖} คนไทยมีความแตกต่างทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม ภาษา การดำเนินชีวิต ฯลฯ ซึ่งควรมีการเคารพในความแตกต่างดังกล่าว ดังคำว่า “แตกต่างแต่ไม่แตกแยก”^{๔๗} และบางท่านได้กล่าวว่า คนเราซึ่งแตกต่างกันได้โดยไม่จำเป็นต้องแตกแยก ดอกไม้หลากสีสามารถงอกงามเติบโตไปด้วยกันได้^{๔๘} เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น^{๔๙} เคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีทักษะในการรับฟัง^{๕๐} เป็นเรื่องยากหากความแตกต่างนั้นเป็นปมด้อย คนที่สูงกว่า เหนือกว่าหลายด้าน จะถูกเหยียดหยามและไม่ได้รับการเคารพเท่าที่ควร ความเป็นผู้ดี เข้าใจยาก ทำยาก ยอมรับยาก ทำให้เกิดอิจฉาริษยาแทน^{๕๑}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเคารพความแตกต่าง โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการเคารพความแตกต่าง พบว่า ประชาชนรู้ว่าแม้มีเสรีภาพก็ต้องมีลักษณะที่ยอมรับความหลากหลาย มีความแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ต่างก็มีความรู้มีประสบการณ์แตกต่างกันไป แนวคิด มุมมองย่อมจะแตกต่างกันไปด้วย และเห็นว่าเพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกจะต้องยอมรับและเคารพความแตกต่าง ยอมรับความแตกต่างและ

^{๔๑}สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒}สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชูมนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนทุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔}สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิตรีตัน, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๗}สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๘}สัมภาษณ์ นายธนวิทย์ ฝิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๙}สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๐}สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๑}สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

เคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง คิดว่าต้องไม่แตกแยกและถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักและต้องเคารพในหลักความคิดซึ่งกันและกัน ต้องยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และเห็นว่าควรเรียนรู้ทำความเข้าใจ ในความเหมือนความแตกต่าง

๔) การเคารพความเสมอภาค

มีการกล่าวว่า การเคารพความเสมอภาค (Equality) มีความสำคัญเพราะการเคารพความเสมอภาคเป็นรากฐานของหลักประชาธิปไตย รวมถึงแนวคิด Rule of Law, การเคารพหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งจะขยายไปถึงหลักการอื่นๆ เช่น หลักขันติธรรม (Tolerance) และยังรวมถึงหลักการอื่นๆ^{๕๒} อีกท่านกล่าวว่า ควรมองว่าประชาชนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกันทั้งในแง่ของกฎหมาย สังคมและการเมือง เช่น คนในสังคมไม่ว่าจะมั่งคั่งหรือยากไร้ มาจากชนชั้นสูงหรือชนชั้นรากหญ้า ถ้าทำผิดกฎหมายก็ต้องได้รับโทษเหมือนกัน^{๕๓} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า โลกความเป็นจริงไม่มีความเสมอภาค แม้แต่สังคมเราย่อมไม่เท่ากันแต่สังคมต้องกำหนดกติกาให้ชัดเจน โดยเฉพาะการใช้สิทธิตามประชาธิปไตย เช่น จังหวัดใหญ่มีผู้แทนได้มากกว่าจังหวัดเล็ก ความเสมอภาค ซึ่งเป็นเรื่องยาก เรากำลังคุยในเรื่องเดียวกันที่ต่างกัน^{๕๔} และบางท่านกล่าวว่า ประชาธิปไตยปกครองด้วยกฎหมายที่ใช้กับสมาชิกในสังคมด้วยความเท่าเทียม เสมอภาค การสนับสนุนให้พลเมือง เคารพกฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เป็นการเคารพความเสมอภาค^{๕๕} เคารพความเสมอภาค เห็นคนเป็นแนวราบไม่ใช่แนวตั้ง^{๕๖} ให้ความสำคัญกับประชาชนทุกคนไม่ว่าคนมีฐานะหรือไม่มีฐานะ มีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่ง แต่ต้องให้ความเสมอภาคตามกฎหมาย จารีตประเพณีหรือศีลธรรมอันดีงาม^{๕๗}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์^{๕๘} ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ^{๕๙} ยึดความเสมอภาคเท่าเทียม

^{๕๒}สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๓}สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหิน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๔}สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๕}สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๖}สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๗}สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๘}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๕๙}สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

กัน^{๖๐} ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นคนเท่าเทียมกัน^{๖๑} เคารพความเท่าเทียมกันของคนในแนวนานาป ไม่ใช่แนวดิ่ง เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น^{๖๒} เคารพความเสมอภาคผู้อื่น เห็นอกเห็นใจคนรอบข้างให้ความเสมอภาคกับทุกคน คำนึงถึงศักดิ์ศรีของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน^{๖๓} เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น^{๖๔} นอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวว่าประชาชนไม่ว่าจะเป็นใคร ไม่ว่าจรรยาบรรณ หรือยากจน มีการศึกษาหรือไม่จะอาศัยอะไรสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างและในทางปฏิบัติ คือ ทุกคนเท่าเทียมกัน^{๖๕} หลักความเสมอภาคและเท่าเทียม ต้องเคารพกัน มีเหตุผล ไม่เอินเอียง ไม่มีมาตรฐาน ใช้หลักเท่าเทียม ยุติธรรม^{๖๖} เคารพการตัดสินใจในกรณีต่างๆ มีความเสมอภาคในสังคม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน^{๖๗}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเคารพความเสมอภาค โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการเคารพความเสมอภาคพบว่าประชาชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพความเสมอภาคว่าเป็นรากฐานของหลักประชาธิปไตย และมีลักษณะการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน มองไปถึงหลักการอื่นๆ เช่น หลักขันติธรรม (Tolerance) ในขณะที่บางท่านมองว่าประชาชนควรจะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกันทั้งในแง่ของกฎหมาย สังคมและการเมือง แต่ถ้าทำผิดกฎหมายก็ต้องได้รับโทษเหมือนกัน แม้บางครั้งในโลกความเป็นจริงไม่มีความเสมอภาค แต่เมื่อสังคมต้องกำหนดกติกาเพื่อความเสมอภาค เราควรเคารพกฎหมาย การเคารพความเสมอภาค ในขณะที่รัฐควรให้ความสำคัญกับประชาชนทุกคน ไม่เว้นว่าคนมีฐานะหรือไม่มีฐานะ มีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่ง มีการศึกษาหรือไม่ จะอาศัยอะไร ต้องให้ความเสมอภาคตามกฎหมาย ทั้งจารีตประเพณีหรือศีลธรรมอันดีงาม “ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันเพราะประชาชนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกัน ในการเคารพความเท่าเทียมกันควรปฏิบัติในแนวนานาป ไม่ใช่แนวดิ่ง

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอี่ยม, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายธนวิวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่าง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิตรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

๕) การเคารพกติกา

ในการเคารพกติกา กล่าวว่า กติกาของบ้านเมืองหรือกฎหมาย เป็นข้อกำหนดที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับควบคุมพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อน ความเสียหายขึ้นกับสาธารณชน ประชาชนจึงควรเคารพกฎหมายเพื่อส่วนรวม^{๖๘} เคารพและปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับของท้องถิ่น^{๖๙} อีกท่านกล่าวว่าทุกคนควรเคารพในกติกากฎบ้านเมือง จึงจะอยู่ได้อย่างเป็นธรรม เสมอภาค เท่าเทียมและต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกติกาต่างๆ ที่ได้ตั้งเอาไว้^{๗๐} ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ให้ความสำคัญของกติกาในการอยู่ร่วมกัน การเป็นคนไม่ละเมิดกติกาของสังคมที่ทุกคนต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันทุกคน^{๗๑} ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา^{๗๒} เรียนรู้ ทำความเข้าใจ นำไปใช้ถูกต้องและเป็นธรรม^{๗๓} เคารพกฎกติกาของบ้านเมืองที่บัญญัติขึ้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม^{๗๔} และบางท่านยังกล่าวว่า การเคารพกติกาจำเป็นมาก แต่ทุกคนมักเอากฎกติกามาเป็นเครื่องมือเป็นยังประโยชน์กับตนและพวกตนเป็นที่ตั้งก่อนคนอื่น/พรรคอื่น แต่ถ้าเราเคารพกติกาเป็นการทำได้เยี่ยมมากจะเป็นสังคมคุณภาพ^{๗๕}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรมีการปลูกฝังให้พลเมืองที่อยู่เป็นสังคม เรียนรู้ กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย และให้ยึดถือปฏิบัติต่อกันในสังคมด้วยความเคร่งครัด^{๗๖} เป็นการเคารพหลักนิติรัฐ นิติธรรมและธรรมาภิบาล^{๗๗} นิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น หลักเสรีภาพ (Freedom of Expression) ในการแสดงความคิดเห็น^{๗๘} บางท่านกล่าวว่า การเคารพกติกาถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดในสังคม

^{๖๘} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธพูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๖๙} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนพวงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายโกลม ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๔} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

ประชาธิปไตย^{๗๙} ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ กติกาทางสังคม^{๘๐} กติกาจะช่วยให้เราอยู่กันได้อย่างเป็นธรรม^{๘๑} ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่กำลังตัดสินปัญหา ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำละเมิดหรือความผิดทางกฎหมายอื่นๆ^{๘๒} ประชาชนในสังคมต้องมีการเคารพกติกาในสังคมที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายของบ้านเมือง^{๘๓} ยอมรับกติกาของสังคม^{๘๔} ใช้หลักกติกา หรือกฎหมายในการบริหารจัดการไม่ใช่ใช้อำนาจใจของผู้บริหารอย่างเดียว และในขณะเดียวกันประชาชนก็ต้องเคารพกฎกติกาด้วยกัน ถ้าหากมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไขปัญหโดยไม่ใช่กำลังความรุนแรง^{๘๕}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเคารพกติกา โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการเคารพกติกาพบว่าประชาชนทราบกติกาของบ้านเมือง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย ว่าเป็นข้อกำหนดที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับควบคุมพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อน ความเสียหายขึ้นกับสาธารณชน ประชาชนมีลักษณะเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับของท้องถิ่นเพื่อส่วนรวม เป็นการเคารพหลักนิติรัฐ นิติธรรมและธรรมาภิบาล และต้องปฏิบัติได้ควรยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ให้ความสำคัญของกติกาในการอยู่ร่วมกัน ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา ถ้าหากมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไขปัญหโดยไม่ใช่กำลังความรุนแรง จึงควรเรียนรู้ทำความเข้าใจกติกาสังคมและนำไปใช้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม อย่าเอากฎกติกามาเป็นเครื่องมือเป็นยังประโยชน์กับตนและพวกถ้าเราทำได้จะเป็นสังคมคุณภาพ เพราะกติกาจะช่วยให้เราอยู่กันได้อย่างเป็นธรรม จึงจะอยู่ได้อย่างเป็นธรรม มีความเสมอภาค เท่าเทียม

๖) การมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ในการมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการกล่าวว่า เนื่องจากคนเราไม่สามารถอยู่โดยลำพังได้ เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เราก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และบ้านของเราเองด้วย หมั่นเข้าไป

^{๗๙}สัมภาษณ์ นายดุขฎี สุวัณนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๐}สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๑}สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๒}สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๓}สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๔}สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๕}สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่าง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามโอกาส^{๘๖} อีกท่านกล่าวว่า ทุกคนต้องตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งของชุมชน ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา^{๘๗} และอีกท่านกล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) จะทำให้ระบอบการเมืองมีความชอบธรรม หลักการปกครองโดยความยินยอม (Consent) ของประชาชน^{๘๘} คนแต่ละคนควรระลึกตระหนักอยู่เสมอว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้น ที่จะรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง^{๘๙} ต้องตระหนักถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อนำพาชุมชนไปสู่การเกิดการพัฒนาในทางที่ดีที่เหมาะสม^{๙๐} ผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน^{๙๑} ทุกคนต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม เพื่อความสงบสุขของสังคม^{๙๒}

นอกจากนั้น ยังมีการกล่าวว่า พลเมืองในสังคมมีการอยู่การใช้ทรัพยากร ต้นทุนของส่วนรวมของสังคมในทุกด้าน ทั้งสิ่งของและจิตใจ หากพลเมืองในสังคมไม่รู้จักรับผิดชอบต่อกัน สังคมก็จะเกิดปัญหาวุ่นวาย ปกครองไม่ได้^{๙๓} ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อ มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดความสงบสุขของประชาชนและสังคม^{๙๔} แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่องานในหน้าที่ ประกอบความดี มีคุณธรรม^{๙๕} ไม่นิ่งดูดาย ชอบช่วยเหลือสังคม ไม่ดูหมิ่น ดูแคลน ไม่ชักช้าที่จะช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคมที่เราอยู่ บ้านเมืองจึงจะพัฒนาไม่ได้รวดเร็ว^{๙๖} เราอยู่ในสังคมจึงต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคม

^{๘๖}สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธพูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๗}สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๘}สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๘๙}สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๐}สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๑}สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๒}สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๓}สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๔}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๕}สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๖}สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิตรีตัน, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

ส่วนรวม^{๙๗} ร่วมแก้ไขปัญหาสังคม^{๙๘} ต้องรับผิดชอบต่อสังคม^{๙๙} รู้จักหน้าที่และให้ความสำคัญในหน้าที่ที่ทั้งหมดของตนเองและของบุคคลอื่นไม่เป็นคนละเลย เหยยเมยต่อสังคม โดยเข้าใจว่ามีใช้หน้าที่ของตนเอง^{๑๐๐}

ในขณะที่เดียวกันบางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมและสร้างแรงกระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิดแก้ไข ลงมือปฏิบัติและร่วมติดตามผลดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ^{๑๐๑} แม้เป็นเรื่องไกลตัว แต่เพื่อประโยชน์ประเทศชาติ ซึ่งต้องสร้างความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวให้ได้ก่อน แล้วจะขยายไปสู่สังคมประเทศชาติในที่สุด^{๑๐๒}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยด้านการมีความรับผิดชอบต่อสังคมพบว่าประชาชนคิดว่าคนเราไม่สามารถอยู่โดยลำพังได้ เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ทุกคนควรมีลักษณะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ทุกคนตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งของคนหมู่มาก มีการพึงระลึกและตระหนักอยู่เสมอว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตระหนักถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม กระตือรือร้น ที่จะรับผิดชอบต่อและร่วมแก้ไขปัญหาคสังคม มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหโดยเริ่มต้นที่ตนเอง ให้มองผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตนเพราะหากพลเมืองในสังคมไม่รู้จักรับผิดชอบต่อกัน สังคมก็จะเกิดปัญหาวนวายเป็นปฏิกิริยาที่ไม่ดีควรปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่องานในหน้าที่ประกอบความดี มีคุณธรรม จริยธรรม ช่วยเหลือสังคม ไม่ดูหมิ่น ดูแคลน ไม่ชักช้าที่จะช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคมที่เราอยู่ ร่วมแก้ไขปัญหาคสังคม โดยไม่มองว่ามีใช้หน้าที่ของตนเองมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่และเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิดแก้ไขปัญหาคเริ่มต้น

ผู้วิจัยจึงทำตารางที่ ๔.๑ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ในแต่ละประเด็นดังนี้

^{๙๗}สัมภาษณ์ นายธนวิวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๘}สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๙๙}สัมภาษณ์ นายสำราญ เก้าเอี้ยน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

ตารางที่ ๔.๑ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อ	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การพึ่งตนเอง	๑๕	๑,๓,๔,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๔,๑๖,๑๗,๑๙, ๒๐,๒๑,๒๒
๒	การเคารพสิทธิผู้อื่น	๑๘	๑,๓,๔,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๖,๑๗, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๓	การเคารพความแตกต่าง	๑๗	๑,๓,๔,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๖,๑๗, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๔	การเคารพความเสมอภาค	๑๖	๓,๔,๖,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๔,๑๖,๑๗, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๕	การเคารพกติกา	๑๘	๓,๔,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๖,๑๗, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๖	การมีความรับผิดชอบต่อสังคม	๑๗	๓,๔,๖,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๖,๑๗, ๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๒: ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

การส่งเสริมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ในสังคม จะต้องมีการกล่อมเกลารเรียนรู้ (Socialization) ให้มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง กระบวนการดังกล่าวนี้เรียกว่า กระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) โดยเฉพาะการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการขัดเกลาทงสังคมรูปแบบหนึ่งที่มีมุ่งให้สมาชิกในสังคมที่ความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ บุคลิกภาพ บรรทัดฐาน ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นไปตามที่รัฐหรือผู้นำทางการเมืองปรารถนา โดยผ่านทางสื่อกลางต่างๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึง สิ่งแวดล้อมทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำสื่อกลางกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย (๑) สถาบันครอบครัว คือ การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก (๒) สื่อสารมวลชนต่างๆ คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง (๓) รู้จักวิทยักษ์ คือ การมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (๔) มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการ คือ การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกลุ่มต่างๆ ดังนี้

๑) การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก

จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก มีการกล่าวว่า ในปัจจุบันครอบครัวในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สิ่งที่ครอบครัวควรจะต้องปลูกฝัง คือ มีการ Share ความคิดกันภายในครอบครัว เปิดโอกาสให้พ่อแม่ลูกได้มีโอกาสพูดคุยรับฟังความคิดเห็น ไม่บีบบังคับลูกให้ทำในสิ่งที่พ่อแม่ต้องการ^{๑๐๓} บางท่านกล่าวว่า พ่อแม่ควรให้เหตุผลกับลูก ไม่ควรใช้วิธีการบังคับในการให้ลูกกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ^{๑๐๔} ควรสอนให้รู้จักความรับผิดชอบ ในหน้าที่เล็กๆ น้อยๆ ในหมู่บ้าน ในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้มีความตระหนักถึงความผูกพันต่อท้องถิ่น^{๑๐๕} บางท่านกล่าวอีกว่า พ่อแม่ควรเปิดโอกาสให้บุคคลในครอบครัวทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งยอมรับความคิดเห็นของทุกคนในครอบครัว ใช้เหตุผลเป็นสำคัญในการแก้ไขปัญหาในครอบครัว ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกๆ ทุกคน^{๑๐๖}

นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า พ่อแม่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังสิ่งที่ดีให้กับลูก ดังนั้น การส่งเสริมประชาธิปไตยในอนาคต ต้องเริ่มในครอบครัวด้วยการฝึกให้เด็กมีส่วนร่วมในการออกความเห็นและทำตามเสียงข้างมากในครอบครัว^{๑๐๗} เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น, ฟังเสียงข้างมากและให้ความเคารพความเห็นของเสียงข้างน้อยของความเห็นต่างๆ ฝึกให้คนในครอบครัวเคารพสิทธิของแต่ละคนตามบริบทต่างๆ ส่งเสริมความเสมอภาคในครอบครัว^{๑๐๘} ต้องมีเหตุผล รู้จักการให้เสียสละเมื่อผิดก็ต้องขอโทษ คำนึงถึงส่วนรวม^{๑๐๙} พ่อแม่ต้องยอมรับฟังความเห็นความต้องการของลูก ตัดสินปัญหาต่างๆ ในครอบครัวโดยใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์^{๑๑๐} ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการให้เหตุผลในสิ่งที่เขาต้องการจะทำ ในส่วนของพ่อแม่ควรให้ความเห็นในเชิงการอธิบายเหตุและผลในสิ่งที่สั่งสอนหรือให้คำแนะนำในการประพฤติตัวของเด็กด้วย มิใช่สั่งห้ามหรือบังคับเพียงอย่างเดียว^{๑๑๑} พ่อแม่ควรปลูกฝังการแบ่งปัน

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชูมนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธทูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๑๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายดุขฎี สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

มีน้ำใจให้ลูกๆ^{๑๑๒} พ่อแม่ควรรับฟังความคิดเห็นของบุคคลในครอบครัว แม้จะเห็นแตกต่างจากตนเอง เพราะเป็นความคิดเห็นของเขา^{๑๑๓} พ่อแม่ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่บุตรหลาน โดยใช้หลักการทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต^{๑๑๔} ทำตัวอย่างการเป็นประชาธิปไตย ให้ลูกๆ เห็น ตั้งแต่การเปิดโอกาสให้ลูกๆ พูดหรือแสดงความคิดเห็น^{๑๑๕}

ในขณะที่เดียวกันบางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมให้มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่เด็ก พ่อแม่ต้องปลูกฝังความคิดของลูกตนเองให้รู้จักการยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นและทำงานแบบเป็นทีมหรือหมู่คณะได้ ทั้งนี้ให้ตั้งอยู่บนความถูกต้องตามระเบียบข้อกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม^{๑๑๖} สร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในครอบครัว โดยการเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้แสดงความเห็นร่วมกัน พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี อบรมลูกในสิ่งที่ถูกต้อง^{๑๑๗} พ่อแม่ต้องมีสำนึก วิจารณ์ญาณ เข้าใจในประชาธิปไตยในสาระก่อน พ่อแม่ควรมี Socialization ขบวนการถ่ายทอดทางสังคม/ปลูกฝังให้ลูกทุกช่วงวัย ตลอดเวลาต่อเพื่อน^{๑๑๘} พ่อแม่ควรให้การส่งเสริมในระบอบประชาธิปไตยให้ลูกๆ ให้เห็นถึงความสำคัญ เพราะครอบครัวมีส่วนอย่างมากที่จะทำให้คนเข้าใจและมีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อประเทศและชุมชน^{๑๑๙} เพราะการปลูกฝังใดๆ ให้กับเด็กย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตและทัศนคติในการใช้ชีวิต พ่อแม่ย่อมเป็นแบบอย่างให้กับลูกได้เป็นอย่างดี การเลี้ยงดูแบบไหนก็จะได้เยาวชนที่เติบโตมาในแบบนั้น ถ้าต้องการให้ลูกยึดมั่นในระบบประชาธิปไตยก็ควรเริ่มสอนตั้งแต่ในครอบครัว^{๑๒๐} และยังมีบางท่านกล่าวว่า ควรจัดอบรมให้ความรู้กับผู้ปกครองเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว สอนให้รู้จักกับระบบประชาธิปไตยแบบง่าย ๆ ที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดูลูก เช่น ให้ครอบครัว มีความรักใคร่ปรองดองกัน ลูกรู้จักเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เป็นต้น^{๑๒๑}

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝันนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิตรีตัน, ประธานสภาเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัวโดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัวพบว่าการส่งเสริมให้มีความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยตั้งแต่เด็กในครอบครัว พ่อแม่มีลักษณะเป็นแบบอย่างที่ดี อบรมลูกในสิ่งที่ถูกต้อง พ่อแม่มีสำนึกวิจรรณญาณ เข้าใจในประชาธิปไตย พ่อแม่มี Socialization ขบวนการถ่ายทอดทางสังคม/ปลูกฝังให้ลูกทุกช่วงวัยตลอดเวลาต่อเพื่อน มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อประเทศและชุมชน เห็นว่าพ่อแม่ย่อมเป็นแบบอย่างให้กับลูกได้เป็นอย่างดี พ่อแม่ปลูกฝังความคิดของลูกตนเองให้รู้จักการยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นและทำงานแบบเป็นทีมหรือหมู่คณะได้ เพราะการปลูกฝังใดๆ ให้กับเด็กย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตและทัศนคติในการใช้ชีวิต ทั้งนี้ให้ตั้งอยู่บนความถูกต้องตามระเบียบข้อกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม สร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในครอบครัว โดยการเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

มีการจัดอบรมให้ความรู้กับผู้ปกครองเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสม สอนให้รู้จักกับระบบประชาธิปไตยแบบง่ายๆ ที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดูลูก รู้จักการ share ความคิดกันภายในครอบครัว ไม่บีบบังคับลูก พ่อแม่ให้เหตุผลกับลูก สอนให้รู้จักความรับผิดชอบในหน้าที่ รู้ว่าทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งยอมรับความคิดเห็นของทุกคนในครอบครัว แม้จะเห็นแตกต่างจากตนเอง ใช้เหตุผลเป็นสำคัญในการแก้ไขปัญหา พ่อแม่มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก ฟังเสียงข้างมากและให้ความเคารพความเห็นของเสียงข้างน้อย เคารพสิทธิของแต่ละคน ส่งเสริมความเสมอภาคในครอบครัว มีเหตุผล รู้จักการให้ เสียสละ เมื่อผิดก็ต้องขอโทษ คำนึงถึงส่วนรวม พ่อแม่ยอมรับฟังความเห็นความต้องการของลูก ตัดสินปัญหาโดยใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ ได้แสดงความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน การให้เหตุผลในสิ่งที่เขาต้องการจะทำ พ่อแม่ให้ความเห็นในเชิงการอธิบายเหตุและผล พ่อแม่ปลูกฝังการแบ่งปัน มีน้ำใจให้ลูก มีการใช้หลักการทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

๒) จากการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

จากการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีการกล่าวว่า ประชาชนควรติดตามข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่เป็นประจำ^{๑๒๒} บางท่านกล่าวว่า โลกข้อมูลข่าวสารปัจจุบันเปิดกว้างมาก การรับรู้ข่าวสารมีทุกด้าน ผู้รับรู้ข่าวสารมีอิสระทั้งการรับรู้และความคิด การส่งเสริมให้รับรู้ข่าวสารควรให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในหลายๆ ด้าน เพื่อเปรียบเทียบความจริงแต่ละด้าน^{๑๒๓} ประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลได้จากหลายๆ สื่อ ช่องทางมีมากมายจึงควรติดตาม รับรู้และวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้มีความ

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

น่าเชื่อถือแค่ไหน สามารถส่งเสริมและบอกกล่าวในชุมชนต่อไปได้ว่าเรื่องราวไปถึงไหนบ้างแล้วใน เรื่องของกฎหมายต่างๆ^{๑๒๔} ท้องถิ่นและประชาชนควรรู้จักกรองข่าวสาร (ใช้ความรู้), ประชาชนมี เหตุผลในการรับข่าวสาร, เลือกที่เหมาะสมและมีประโยชน์, นำมาใช้ประโยชน์^{๑๒๕} ท้องถิ่นควรเน้น การกระจายข่าวสารสู่ชุมชน โดยเฉพาะด้านนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ ประชาชน^{๑๒๖} ควรวิเคราะห์ข่าวสารต่างๆ ก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ^{๑๒๗} จัดทำแผนพับ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึง ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๑๒๘} นอกจากนั้นยังมีบางท่านกล่าวว่า ควรให้ ประชาชนรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการสื่อสารที่น่าเชื่อถือได้ถูกต้องตามกฎหมาย^{๑๒๙} ควรสอดแทรก เรื่องของประชาธิปไตยไว้ในสื่อออนไลน์ต่างๆ ตลอดจนหน้าละครที่มีกลุ่มผู้ชมมากๆ ทั้งเด็กและ ผู้ใหญ่^{๑๓๐} หรือสื่อที่มีการแนะนำสิ่งที่ถูกต้อง^{๑๓๑} ให้มีการรับรู้ข่าวสารอย่างเสรีบนพื้นฐานของความ ถูกต้องและน่าเชื่อถือของข่าว^{๑๓๒} จากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และอื่นๆ ให้รับรู้ แล้วก็สอนให้รู้จักคิดวิเคราะห์จากข่าวสารที่ได้รับรู้ ให้รู้จักการพิจารณาว่าเป็นไปได้หรือไม่ ให้ได้ใช้ ปัญญาคิด ไม่ควรเชื่อจากสื่อโดยทันทีที่รับทราบข่าวสารนั้นๆ^{๑๓๓}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรเปิดโอกาสหรือชี้แนะให้รับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ รอบตัวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจที่ต้องเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะมีส่วนทำให้มีความรอบรู้มากขึ้น^{๑๓๔} เลือกสื่อที่เหมาะสมให้ลูกๆ หนังสือพิมพ์ที่ดีเป็นกลางทาง ความคิด โทรทัศน์ที่มีรายการที่ดีและเหมาะสม นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องไม่บิดเบือน^{๑๓๕}

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายโกลม ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนพวงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหุน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝืนนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นายดุขมิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

นอกจากสื่อปกติ/สื่อ Social Media แล้ว สิ่งหนึ่งที่จะทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เจาะสังคมในท้องถิ่น คือ หอกระจายเสียง/ข่าวในชุมชน จะต้องกำหนดเนื้อหาสาระและช่วงเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมือง, การเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม ฯลฯ อย่างต่อเนื่อง^{๑๓๖} ใช้สื่อมวลชนทั้งสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ตในการรณรงค์สร้างความรู้และความตื่นตัวในระบอบประชาธิปไตย^{๑๓๗} ในขณะที่สื่อสารมวลชนทุกแขนงก็ควรมีจิตสำนึกความรับผิดชอบไปในแนวทางสร้างสรรค์^{๑๓๘} จัดกิจกรรมเผยแพร่อบรมคนในชุมชนให้เข้าใจหลักการทางประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน การเผยแพร่ผ่านช่องทางการสื่อสารชนิดต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์ ฯลฯ^{๑๓๙} ควรยกตัวอย่างชุมชนที่มีบทบาทสำคัญๆ หรือประสบความสำเร็จของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย^{๑๔๐}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการรับรู้ข่าวสารจากที่ต่างๆ โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองจากการรับรู้ข่าวสารจากที่ต่างๆ พบว่า ประชาชนมีลักษณะที่สนใจติดตามข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่เป็นประจำ ทราบว่าข้อมูลข่าวสารปัจจุบันเปิดกว้างมาก มีการรับรู้ข่าวสารทุกด้านรัฐควรส่งเสริมให้มีการรับรู้ข่าวสาร โดยประชาชนสามารถรับรู้ข้อมูลได้จากหลายๆ สื่อ และสามารถรับรู้และวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือแค่ไหน ควรมีเหตุผลในการรับข่าวสาร เลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ นำมาใช้ประโยชน์ได้ท้องถิ่นควรเน้นการกระจายข่าวสารสู่ชุมชน โดยเฉพาะด้านนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนและควรวิเคราะห์ข่าวสารต่างๆ ก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนะนำให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการสื่อสารที่น่าเชื่อถือได้ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตและควรมีหอกระจายเสียง/ข่าวในชุมชนอื่นๆ ควรยกตัวอย่างชุมชนที่มีบทบาทสำคัญๆ หรือประสบความสำเร็จของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย เมื่อรับรู้แล้วก็สอนให้รู้จักคิดวิเคราะห์จากข่าวสารที่ได้รับรู้ ให้รู้จักการพิจารณาว่า

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนานเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

เป็นไปได้หรือไม่ ให้ได้ใช้ปัญญาคิด ไม่ควรเชื่อจากสื่อโดยทันทีที่รับทราบข่าวสารนั้นๆ ในขณะที่สื่อสารมวลชนทุกแขนงซึ่งก็ควรมีจิตสำนึกความรับผิดชอบไปในแนวทางสร้างสรรค์

๓) จากการมีโอกาสดูแลเปลี่ยนพฤติกรรมความคิดเห็น

ในการดูแลเปลี่ยนพฤติกรรมความคิดเห็น มีการกล่าวว่า เป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น^{๑๔๑} ควรยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง^{๑๔๒} รับฟังความคิดเห็นของทุกคน การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล^{๑๔๓} และบางท่านยังกล่าวว่า การพูดคุยจะต้องมีการพูดคุยแบบสร้างสรรค์ และรับฟังเหตุผลของแต่ละคน จากนั้นให้นำเอาหลักความถูกต้อง สมเหตุสมผลมาพิจารณาเพื่อสรุปสิ่งที่พูดคุยกัน^{๑๔๔} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ควรเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ควรเป็นไปด้วยเหตุผล ลดการโต้แย้งโดยใช้อารมณ์ และเปิดโอกาสให้สามารถนำเสนอข้อมูลกล่าวอ้างได้^{๑๔๕} ควรส่งเสริมการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลทัศนคติกับผู้อื่น^{๑๔๖} เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น บอกความต้องการที่แท้จริง^{๑๔๗} เราจะเห็นว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกิดประเด็นต่างๆ ใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้เกิดความคิดหลากหลายและสามารถที่จะนำไปจำแนกเป็นประเด็นๆ และต้องมีเหตุผลและความจริง และถูกต้องตามกฎหมายต่างๆ ด้วย^{๑๔๘} และบางท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า ต้องเปิดใจกว้างเพื่อรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นด้วย คิดอย่างมีเหตุมีผล ไม่ตั้งต้นด้วยอคติเอาความคิดของตนเองเป็นสำคัญ ควรเข้าร่วมทำงาน ร่วมกับกลุ่มต่างๆ เพื่อให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น^{๑๔๙} นำประเด็นจากการพูดคุยถึงความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้องก่อนที่จะเล่าสู่ประชาชน^{๑๕๐} พยายามหาเหตุผลตัดสินใจการแลกเปลี่ยนเฉพาะที่เหมาะสม ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเป็นประจำ^{๑๕๑}

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนงู, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝั้นนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

ในขณะเดียวกันบางท่านกล่าวว่า ควรเริ่มจากในครัวเรือนหรือครอบครัว เป็นสิ่งแรกเริ่มที่สำคัญ ชุมชน-หมู่บ้าน-สังคมโดยเฉพาะสู่สังคมประเทศชาติ^{๑๕๒} เพื่อส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนะในระหว่างประชาชนในชุมชน เช่น จัดตั้งสภากาแฟ เป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นเรื่องบ้านเมือง^{๑๕๓} ควรจัดสภากาแฟในหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยน สื่อสารข้อมูลต่างๆ^{๑๕๔} กล่าวคือ “สภากาแฟ” เป็นการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเล็กๆ ในชุมชน การจัดพื้นที่สาธารณะในการทำกิจกรรมต่างๆ มีกระดานบอร์ดติดข้อมูลข่าวสารให้เป็นจุดเดียวเบ็ดเสร็จ^{๑๕๕} หรือส่งเสริมให้มีการจัดเวทีประชาคมแล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการนำมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเอง ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน^{๑๕๖} เวทีประชาคมหรือในที่ประชุมโอกาสต่างๆ^{๑๕๗} จัดอบรมเสวนาส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย^{๑๕๘} ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อจะได้ข้อมูลจากการปฏิบัติจริงของประชาชน ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อการแสดงความคิดเห็นที่ไม่บิดเบือน^{๑๕๙} มีการเชิญบุคคลที่ดี มีความเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและการต้องสื่อสารที่ถูกต้อง มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเข้าใจว่าประชาธิปไตยมิได้หมายถึงเพียงการเลือกตั้งอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยยังมีความหมายถึงวิถีชีวิตและความคิดที่เป็นประชาธิปไตยด้วย^{๑๖๐}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองจากการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็นพบว่าการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็นมีลักษณะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการการแลกเปลี่ยนความ

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธนุ, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

คิดเห็นเป็นไปด้วยเหตุผลเพื่อลดการโต้แย้งโดยใช้อารมณ์ และพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลทัศนคติกับผู้อื่น บอกความต้องการที่แท้จริง เพราะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกิดประเด็นต่างๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้เกิดความคิดหลากหลายมีเหตุผลและความจริง ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ตั้งต้นด้วยอคติเอาความคิดของตนเองเป็นสำคัญ แล้วนำประเด็นจากการพูดคุยถึงความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้องก่อนที่จะเล่าสู่ประชาชน มีแนวคิดที่ควรเริ่มจากในครัวเรือน ครอบครัว ชุมชน-หมู่บ้านสังคม โดยเฉพาะสู่สังคมประเทศชาติควรจัดสภากาแฟในหมู่บ้าน เพื่อแลกเปลี่ยน สื่อสารข้อมูลต่างๆ เพราะสภากาแฟ ถือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเล็กๆ ในชุมชน และควรจัดกระดาน บอร์ดติดข้อมูลข่าวสารให้เป็นจุดเดียวเบ็ดเสร็จหรือส่งเสริมให้มีการจัดเวทีประชาคมแล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน หรือจัดอบรมเสวนาส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อจะได้ข้อมูลจากการปฏิบัติจริงของประชาชนและให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อที่ไม่บิดเบือน

๔) จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ

ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ มีการกล่าวว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยเทศบาลควรจะทำให้ความสำคัญในการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน ผู้ประกอบการ หรือประชาชนเป็นสำคัญในการพัฒนาตำบลและเห็นว่าบ่อยครั้งทางเทศบาลได้เชิญกลุ่มต่างๆ มาให้แสดงความคิดเห็นในส่วนที่เกิดผลกระทบโดยตรง^{๑๖๑} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า ประชาชนต้องมีเหตุผลในการเข้าร่วม มิใช่เป็นไปโดยความพอใจ หรือถูกข่มขู่โดยอิทธิพล หรือการว่าจ้างให้ไปร่วมกิจกรรมนั้น และพึงให้ตระหนักว่าต้องใช้เหตุผล มีวิจารณ์ญาณฯ ที่ดีในการรับฟังการปราศรัยต่างๆ และที่สำคัญ คือ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วมและไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่นด้วย^{๑๖๒} เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีเหตุผล คิดถึงผลได้ผลเสีย และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น^{๑๖๓} ควรรู้จักเลือกสรร, นำมาเฉพาะที่เป็นประโยชน์ ดัดแปลงบูรณาการในสิ่งที่เหมาะสม และควรเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นประจำ^{๑๖๔} ควรพิจารณาความเหมาะสมและรักษาระยะห่างทางการเมืองด้วย^{๑๖๕} นอกจากนั้นบางคนยังกล่าวว่า จากแนวคิดการ

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นายดุขฎี สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

ปฏิบัติของกลุ่มทางการเมืองต่างๆ อาจจะมีสิ่งที่ต่างกัน แต่เป้าหมายก็คือให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตย^{๑๖๖} ทำให้ได้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง และคิดตามการทำงานและนโยบายต่างๆ ทางการเมืองที่เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนและชุมชนต่อไป^{๑๖๗} และบางท่านยังกล่าวว่า ควรสนับสนุนการเข้าร่วม กับกลุ่มการเมืองต่างๆ เพราะกลุ่มการเมืองมีวิธีการ แนวทางความคิดให้ศึกษามากมายจากสมาชิกกลุ่ม แต่ต้องให้การตระหนักถึงการรับรู้และกลั่นกรองข้อมูลสารชักนำต่างๆ อาจทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้^{๑๖๘}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า กลุ่มการเมืองต่างๆ จะต้องมีการให้ความรู้เรื่องของแก่นแท้ของระบอบประชาธิปไตยแก่ผู้เข้าร่วม เพื่อเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยไม่ไขว่คว้าแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว^{๑๖๙} ควรเปิดโอกาสเสรีมากกว่าจำกัดเสรีสิทธิการมีส่วนร่วมแต่ต้องมีการคัดกรองหรือกลั่นกรองซึ่งต้องสร้างจิตสำนึกพร้อมกับการให้โอกาสมีส่วนร่วมทางการเมือง^{๑๗๐} ส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/องค์กร เพื่อเป็นเครื่องมือให้สมาชิกเข้าไปมีบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้^{๑๗๑} ชักชวนหรือสนับสนุนคนที่มีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน^{๑๗๒} ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ในสถานศึกษา กล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม^{๑๗๓} และบางท่านยังกล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เพื่อประกอบการตัดสินใจที่เป็นกลาง รวมทั้งบอกถึงข้อกฎหมาย การชุมนุมหรือร่วมกิจกรรมสาธารณะให้กับคนในชุมชนได้รับทราบด้วย^{๑๗๔} สนับสนุนให้มีกิจกรรมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ซึ่งจะทำให้เกิดความอยากเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่ถูกบังคับหรือสร้างกระแสทางการเมืองเพื่อจ้างเพียงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเท่านั้น กิจกรรมของกลุ่มต่างๆ การส่งเสริมให้เกิดแรงบันดาลใจแก่ประชาชนในพฤติกรรมในทางที่จะเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน^{๑๗๕} ควรติดตามข่าวสารและ

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝันนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธพูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น, การเคารพกฎหมายและระเบียบสังคม กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย^{๑๗๖} นอกจากนั้นยังมีบางท่านกล่าวอีกว่า นักการเมืองท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน ต้องลงพื้นที่ให้สัมผัสกับปัญหาของประชาชน เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดี^{๑๗๗} ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงปัญหา ความคิดเห็นและแนวทางแก้ไขของประชาชน^{๑๗๘} ควรจัดกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชน กลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ การเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ ควรให้เข้าร่วมพบปะอยู่เสมอๆ เมื่อมีกิจกรรมทางการเมือง^{๑๗๙}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การกลมเกลียวการเรียนรู้ทางการเมืองจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆพบว่าลักษณะของประชาชนมีเหตุผลในการเข้าร่วม มิใช่เป็นไปโดยความพอใจ หรือถูกข่มขู่โดยอิทธิพล หรือการว่าจ้างให้ไปร่วมกิจกรรมนั้น มีวิจารณ์ญาณที่ดี และที่สำคัญ คือ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่นด้วย คิดถึงผลได้ ผลเสีย และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รู้จักเลือกสรร นำมาเฉพาะที่เป็นประโยชน์ ดัดแปลง บูรณาการในสิ่งที่เหมาะสม และมีแนวคิดที่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นประจำ เพื่อให้ได้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง แต่เป้าหมายก็คือให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตย ควรเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลใดเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนรัฐควรสนับสนุนการเข้าร่วม กับกลุ่มการเมืองต่างๆ เพราะกลุ่มการเมืองมีวิธีการ แนวทาง ความคิดให้ศึกษามากมาย แต่ต้องให้การตระหนักถึงการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารชักนำต่างๆ อาจทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้ควรเปิดโอกาส สิทธิการมีส่วนร่วมแต่ควรมีการคัดกรองกลุ่ม ชักชวนหรือสนับสนุนคนดีมีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองหรือ กิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชนเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้ ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งบอกถึงข้อกฎหมาย เพื่อประกอบการตัดสินใจที่เป็นกลาง ในการชุมนุม ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ในสถานศึกษาและควรติดตามข่าวสาร และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปพร้อมกับการเคารพกฎหมายและระเบียบสังคม กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อยและควรจัดกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชน การเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ ให้เข้าร่วมพบปะอยู่เสมอๆ เมื่อมีกิจกรรมทางการเมือง

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ผู้วิจัยจึงทำตารางที่ ๔.๒ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ในแต่ละประเด็น ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อ	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในวัยเด็ก	๑๙	๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๒๐,๒๑,๒๒
๒	จากการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	๑๙	๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๒๐,๒๑,๒๒
๓	จากการมีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น	๒๐	๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๔	จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่าง ๆ	๑๙	๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๒๐,๒๑,๒๒

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๓: ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ในสังคม บุคคลในสังคมนั้นต้องมีส่วนร่วมในทางการเมือง หรือการมีพันธะพลเมืองนั่นเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรม ซึ่งระดับของกิจกรรมที่แต่ละบุคคลได้ปฏิบัติตามระบบการเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสำคัญซึ่งมีนัยหมายถึง การสนใจ ใส่ใจในสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ของสาธารณะ มิได้เป็นเพียงแค่การปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งผู้วิจัยได้นำกิจกรรมสำหรับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย (๑) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง คือการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (๒) การติดตามข่าวสาร คือ การติดตามข่าวสารทางการเมือง (๓) การเข้าร่วมชุมนุมหรือร่วมการรณรงค์คือการร่วมชุมนุมทางการเมือง ดังนี้

๑) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีการกล่าวว่า การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้ง เพียงแต่ว่าบางครั้งเขาอาจจะลืมหน้าที่ของตัวเอง ควรจะชี้แนะว่า การที่ไปใช้สิทธิว่า

เป็นอย่างไร^{๑๘๐} บางท่านกล่าวว่า ผู้นำชุมชนต้องสื่อสารกับหัวหน้าครอบครัวให้เข้าใจถึงเนื้อหาและกระบวนการของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เพื่อให้หัวหน้าครอบครัวนำไปเผยแพร่ต่อให้กับคนในครอบครัวทั้งที่อยู่ปัจจุบันและอยู่ต่างถิ่นได้ทราบ^{๑๘๑} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิมีหน้าที่ในการเลือกตั้ง^{๑๘๒} ให้ชาวอย่างต่อเนื่องถึงกำหนดวันเวลา โดยชี้แจงในการประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้ทราบถึงความเกี่ยวเนื่องในการเลือกตั้งกับการพัฒนาท้องถิ่น ให้ข้อมูลผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้านหรือเสียงตามสายและรายการวิทยุท้องถิ่น^{๑๘๓} ให้ความรู้แก่ประชาชน ผ่านการณรงค์และการลงพื้นที่ได้ข้อมูล เพื่อเล็งเห็นถึงความสำคัญในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และบางท่านยังกล่าวอีกว่า ผู้นำท้องถิ่นหรือข้าราชการ ต้องเป็นแบบอย่างในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง สอดส่อง ดูแลมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบกับประชาชนในช่วงของการเลือกตั้ง^{๑๘๔} มีการจัดเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจและข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งผ่านสื่อต่างๆ เช่น รถประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ทางเว็บไซต์เทศบาล ทางเฟสบุ๊คเทศบาล เป็นต้น^{๑๘๕} ควรให้มีการรณรงค์ในระดับหมู่บ้านเป็นหลัก โดยผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมกับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น การทำกิจกรรมทุกอย่างในท้องถิ่น การประกาศหรือมีหนังสือเชิญชวนให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมรับฟังแสดงความคิดเห็นได้^{๑๘๖}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของการเลือกตั้งนั้นๆ เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริงและควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเลือกตั้งให้เหมาะสม ตั้งแต่ที่จอดรถ พนักงานต้อนรับ ระบบการดูรายชื่อต้องง่ายเจ้าหน้าที่ต้องสุภาพให้เกียรติประชาชนที่มาใช้สิทธิ ทำให้ประชาชนเห็นว่าการมาลงคะแนนเพื่อใช้สิทธินั้นเป็นหน้าที่อันมีเกียรติของประชาชน^{๑๘๗} รณรงค์ให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและ

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝันนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชูมนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทุกระดับ^{๑๘๘} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า ควรมีการให้ความรู้ถึงการรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งในทุกระดับชั้น เพราะการเมืองการปกครองจะอยู่ควบคู่ไปกับพี่น้องประชาชน รวมถึงปากท้องและเป็นนโยบายต่างๆ ที่รัฐจะจัดสรรให้ตามนโยบายที่ได้แถลงต่อรัฐสภาไว้^{๑๘๙} การที่จะทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการใช้สิทธิ ต้องให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงบทบาทของนักการเมืองว่า นักการเมืองเมื่อได้รับการเลือกตั้งเข้าไปแล้วมีหน้าที่อะไรบ้าง เงินงบประมาณทุกบาททุกสตางค์เป็นของประชาชน นักการเมืองดีหรือไม่ดี ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง^{๑๙๐} เพราะการให้ความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง และวิธีการกลั่นกรองผู้สมัคร เพื่อให้สามารถเลือกคนที่ดีที่สุด^{๑๙๑} จังหวัดควรจัดประกวดและให้รางวัลท้องถิ่นที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูง ให้ท้องถิ่นให้ความสำคัญในการจัดดูหาเลือกตั้งและประชาสัมพันธ์^{๑๙๒} ประชาสัมพันธ์ผ่านการพูดคุยในโอกาสต่างๆ สร้างจิตสำนึกว่าคุณคือพลังบริสุทธิ์ที่ควรออกไปใช้สิทธิ เพื่อสกัดกั้นการซื้อสิทธิขายเสียงให้มีพลังอ่อนแอลง^{๑๙๓} ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิหน้าที่ และความสำคัญในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกตั้ง^{๑๙๔} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า ต้องทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย สร้างความรู้ ความเข้าใจ และทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าบ้านเมืองเป็นของเราทุกคน จึงยอมมีสิทธิที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตของสังคมของเราได้ วิธีหนึ่งก็คือผ่านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง^{๑๙๕} ให้ความรู้กับประชาชนถึงความสำคัญในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เชิญชวนภาคีรัฐและเอกชนในพื้นที่ร่วมรณรงค์ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง^{๑๙๖} ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ ข้อดีของการไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่และความสำคัญของตัวแทนที่เราไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หากประชาชนเห็นความสำคัญ เห็นประโยชน์ก็จะมี ความสนใจ มีแรงจูงใจให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว^{๑๙๗}

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายโกลม ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นายดุขุฎี สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุกพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหนู, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนงู, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งพบว่าลักษณะของประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย มีความรู้ ความเข้าใจและทำให้คนอื่นเกิดความรู้สึกว่าบ้านเมืองเป็นของเราทุกคน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้ง เพียงแต่บางครั้งเขาอาจจะลืมหน้าที่ของตัวเอง ผู้นำชุมชนต้องสื่อสารกับประชาชน หรือหัวหน้าครอบครัวให้เข้าใจถึงเนื้อหา กระบวนการของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนหรือหัวหน้าครอบครัวได้ทราบถึงสิทธิหน้าที่ในการเลือกตั้ง ควรให้มีการรณรงค์ในระดับหมู่บ้านเป็นหลัก ทุกหมู่บ้านโดยผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมกับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น ให้ร่วมทำกิจกรรมทุกอย่างในท้องถิ่น รู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทุกระดับ เมื่อมีการเลือกตั้งควรให้ชาวอย่างต่อเนื่องถึงกำหนดวันเวลา ชี้แจงในการประชุมหมู่บ้าน ผ่านสื่อต่างๆ เช่น รถประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ทางเว็บไซต์ ทางเฟซบุ๊ก เพื่อให้ทราบถึงความเกี่ยวเนื่องในการเลือกตั้งกับการพัฒนาท้องถิ่น หรือให้ข้อมูลผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน เสียงตามสายและรายการวิทยุท้องถิ่น ในขณะที่ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ ต้องเป็นแบบอย่างในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จังหวัดควรจัดประกวดและให้รางวัลท้องถิ่นที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูง เพื่อให้ท้องถิ่นมาให้ความสำคัญในการจัดคูหาเลือกตั้งและประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ผ่านการพูดคุยในโอกาสต่างๆ หรือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิ หน้าที่

๒) การติดตามข่าวสารทางการเมือง

ในการติดตามข่าวสารทางการเมือง มีการกล่าวว่า จะทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและพี่น้องประชาชน เนื่องจากจะได้ทราบว่ารัฐบาลได้ทำอะไรให้ประชาชนบ้าง มีโครงการหรือนโยบายอะไรบ้าง และติดตามตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลหรือท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๙๘} บางท่านกล่าวว่า ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการรับรู้ข่าวสาร โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับบ้านเมืองและการใช้ชีวิตของประชาชน^{๑๙๙} ต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับประชาชนว่า การเมืองจะข้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทุกคน เราจึงจำเป็นต้องติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองตลอด เพื่อที่จะได้รู้ทันเหตุการณ์^{๒๐๐} โดยการส่งเสริมให้เห็นว่าการเมืองมีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันอย่างไร ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีผลต่อการดำเนินชีวิต หน้าที่การงาน

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ นายโกลน ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ นายดุขุฎี สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหนู, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

ครอบครัวอย่างไร การไม่สนใจการเมืองจะมีผลอย่างไร^{๒๐๑} นอกจากนั้นมีการกล่าวอีกว่า ต้องแนะนำให้ติดตามข่าวสารจากทุกสื่อ แล้วนำมาเปรียบเทียบด้านดีและด้านเสีย^{๒๐๒} ในท้องถิ่นควรมีเสียงตามสายและกระจายข่าวสารการเมืองเป็นช่วงเวลาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ เลือกผู้นำชุมชนเข้าร่วมเสวนาในเรื่องการรับทราบข่าวของชาวบ้านว่า การทำอะไรบ้างจึงจะทราบว่าข่าวนั้นจริงหรือเท็จ^{๒๐๓} และมีการกล่าวอีกว่า อาจจัดให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน, ห้องสมุดท้องถิ่น หรือศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข่าวสารทางราชการ^{๒๐๔} จัดให้มีห้องสมุดตามชุมชน จัดหอกระจายข่าวสาร มี Internet บริการ^{๒๐๕} การแชร์ข้อมูลในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางอินเทอร์เน็ต^{๒๐๖} ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ อาทิ เสียงตามสาย Facebook Line รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ฯลฯ^{๒๐๗} ควรให้ความรู้เรื่องการเมืองในรูปแบบที่สอดคล้องไว้ในรายการทีวีหรือละครที่ผู้คนสนใจนอกเหนือจากข่าว^{๒๐๘}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า นอกจากสื่อปกติหรือสื่อ Social Media แล้ว สิ่งหนึ่งที่จะทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เจาะสังคมในท้องถิ่น คือ หอกระจายเสียงหรือข่าวในชุมชน จะต้องกำหนดเนื้อหาสาระและช่วงเวลาในการให้ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์บ้านเมือง ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ฯลฯ อย่างต่อเนื่อง^{๒๐๙} มีบางท่านกล่าวว่า จัดหาช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารทางการเมือง เช่น เสียงตามสาย วิทยุชุมชน^{๒๑๐} และอีกท่านกล่าวว่า ควรจัดช่องทางการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองให้แก่ประชาชน มีการสรุปเนื้อหา และจัดนำเสนอโดยการใช้อำนาจและรูปแบบที่ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย^{๒๑๑} อีกทั้งองค์การสื่อสารมวลชนก็ต้องสร้างสามัญสำนึก คิดและเสนอสิ่ง

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

สร้างสรรค์ (Positive) ต้องเอาข้อมูลที่เป็นจริงมานำเสนอ และต้องกล้ารับผิดชอบถ้าเกิดขึ้นจากการกระทำของตน^{๒๑๒} ควรวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ก่อนที่จะเผยแพร่โดยเฉพาะข่าวสารการเมือง^{๒๑๓} นอกจากนั้นยังมีการกล่าวอีกว่า การจัดให้มีสิ่งที่มีคุณภาพ มีทัศนคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตยไม่นำเสนอแต่ข้อมูลที่หวังคะแนนเสียงของเจ้าของสื่อเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง^{๒๑๔}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการติดตามข่าวสารทางการเมือง โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง พบว่า ประชาชนมีลักษณะที่มีจิตสำนึกว่า การเมืองจะข้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทุกคน เราจึงจำเป็นต้องติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เพื่อที่จะได้รู้ทันเหตุการณ์จะเกิดประโยชน์กับชุมชนและพี่น้องประชาชน เนื่องจากจะได้ทราบว่ารัฐบาลได้ทำอะไรให้ประชาชนบ้าง มีโครงการหรือนโยบายอะไรบ้าง และติดตามตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลหรือท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่าทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการรับรู้ข่าวสาร โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบ้านเมืองและการใช้ชีวิตของประชาชน โดยส่งเสริมให้เห็นว่าการเมืองมีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันอย่างไร ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีผลต่อการดำเนินชีวิต หน้าที่การงาน ครอบครัวอย่างไร การไม่สนใจการเมืองจะมีผลอย่างไร และควรแนะนำให้ติดตามข่าวสารจากทุกสื่อ แล้วนำมาเปรียบเทียบด้านดีและด้านเสีย ในท้องถิ่นควรจัดหาช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารทางการเมือง มีการเลือกผู้นำชุมชนเข้าร่วมเสวนาในเรื่องการรับทราบข่าวของชาวบ้านว่า การทำอะไรบ้างจึงจะทราบว่าข่าวนั้นจริงหรือเท็จ ควรมีเสียงตามสายและกระจายข่าวการเมืองเป็นช่วงเวลาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ อาจจัดให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดท้องถิ่น หรือศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข่าวสารทางราชการ เหตุการณ์บ้านเมือง ข่าวในชุมชน จัดหอกระจายข่าวสาร เสียงตามสาย การแชร์ข้อมูลในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทาง Internet, Facebook, Line และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ อาทิ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ โดยสรุปเนื้อหา และจัดนำเสนอโดยใช้ภาษาและรูปแบบที่ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งองค์การสื่อมวลชนก็ต้องสร้างสามัญสำนึกเอาข้อมูลที่เป็นจริงมานำเสนอเสนอสิ่งสร้างสรรค์ ต้องกล้ารับผิดชอบจากการกระทำของตนและควรวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ก่อนที่จะเผยแพร่โดยเฉพาะข่าวสารการเมือง

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๓} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝันนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

๓) การร่วมชุมนุมทางการเมือง

ในการร่วมชุมนุมทางการเมือง มีการกล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นการให้สิทธิกับประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการกำหนดและชี้นำทิศทางของสังคม ผู้นำเป็นตัวแทนของประชาชนที่จะเข้าไปใช้อำนาจทางการเมืองในนามประชาชน แต่ขณะเดียวกันประชาชนก็อาจใช้สิทธิรวมตัวกันชุมนุมทางการเมือง เพื่อเรียกร้องให้ผู้นำดำเนินการใดๆ ได้ในขณะเดียวกันด้วย แต่ในการนี้จะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นๆ^{๒๑๕} บางท่านกล่าวว่า เป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่ต้องมีเหตุผลและไม่ก้าวล่วงรบกวนสิทธิของผู้อื่น^{๒๑๖} ต้องไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนและทำให้บ้านเมืองเสียหาย ซึ่งต้องปรับที่ตัวตน โดยมีจิตสำนึก รับผิดชอบ รู้ผิดชอบชั่วดี เหตุการณ์ความรุนแรงการเมืองซึ่งไม่เกิดขึ้นอีก^{๒๑๗} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า เป็นการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งที่เราสนใจการเมือง เพราะฉะนั้นประชาชนควรจะให้เวลากับกิจกรรมทางการเมืองโดยการเข้าร่วมชุมนุมอันเป็นแนวทางเรียกร้องตามระบอบประชาธิปไตย^{๒๑๘} เป็นการร่วมกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนา และร่วมมือที่มีต่อรัฐบาลหรือท้องถิ่นและแสดงให้เห็นจุดยืนทางการเมืองที่เด่นชัดด้วย^{๒๑๙} การร่วมชุมนุมทางการเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่มีสิทธิชุมนุมทางการเมืองโดยที่ไม่กระทำความผิดในการชุมนุม^{๒๒๐} ควรร่วมชุมนุมกับกลุ่มที่มีแนวทางสร้างความปรองดอง สงบ ไม่ใช้ความรุนแรงมีเหตุผล^{๒๒๑} การร่วมชุมนุมทางการเมืองต้องหาแนวร่วมในการชุมนุมและประสานความร่วมมือทั้งระหว่างแกนนำชุมนุม มีการอาศัยรูปแบบการตัดสินใจและการสั่งการ มีการแบ่งหน้าที่เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจต่างๆ แต่ละด้านและต้องอาศัยรูปแบบการตัดสินใจและการสั่งการซึ่งเกิดจากแกนนำส่วนกลาง และในการชุมนุมแต่ละครั้งจะต้องทำความเข้าใจประเด็นปัญหาและเป้าหมายของการชุมนุมด้วย^{๒๒๒}

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธทูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝนนิมิต, ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอี่ยม, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

นอกจากนั้น บางท่านกล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เพื่อประกอบการตัดสินใจที่เป็นกลาง รวมทั้งบอกถึงข้อกฎหมายการชุมนุมร่วมกิจกรรมสาธารณะให้กับคนในชุมนุมได้รับทราบด้วย^{๒๒๓} จัดการชุมนุมทางการเมืองแบบสร้างสรรค์ ให้ความรู้แก่ประชาชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมและเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม^{๒๒๔} ให้เปิดเวทีแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แต่ต้องไม่กระทบต่อองค์กรหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นควรมีการเสวนาขึ้นในท้องถิ่นอย่างน้อยเดือนละครั้งในด้านการเมือง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างทั่วถึงในปัญหาต่างๆ^{๒๒๕}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนทำกิจกรรมร่วมกัน การทำงานร่วมกันในชุมชน การติดต่อเจ้าหน้าที่ร่วมกับคนอื่นๆ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ทางสังคม การรณรงค์เลือกตั้ง^{๒๒๖} บางท่านกล่าวว่า ควรมีการสนับสนุนให้ประชาชนให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ตั้งแต่ในระดับต่ำๆ จนถึงระดับสูงการเสนอความคิดเห็นของตนตามช่องทางการบริหารของหน่วยงานในท้องถิ่น โดยการจัดให้มีกิจกรรมเชิญประชุมรับฟังแผนงาน โครงการต่างๆ ของท้องถิ่นให้ประชาชนได้มีสิทธิเสนอความคิดเห็นไปจนถึงการมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้นำชุมชนของตนเองในที่สุด^{๒๒๗} ควรพิจารณาให้ข่าวสารแก่ประชาชนรับรู้ข่าวสารให้รอบด้านก่อนเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง^{๒๒๘} และบางท่านยังกล่าวว่า ควรให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้าร่วมชุมนุมอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ ไม่มีการแทรกแซงทางการเมือง มีการชุมนุมจากความคิดของประชาชนอย่างแท้จริง^{๒๒๙} อีกท่านกล่าวว่า ควรให้ความรู้กับประชาชนในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองที่เป็นไปด้วยชอบตามกฎหมายและสร้างสรรค์^{๒๓๐} ควรมีความหมายและระเบียบรองรับในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองซึ่งเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ^{๒๓๑} นอกจากนี้บางท่านยังกล่าวว่า ควรคุ้มครอง

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชูมนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนงู, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

เสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ^{๒๓๒} มีระเบียบการควบคุมดูแล ณ ชุมชุม
ทางการเมือง มีบริการหากมีการชุมนุมทางการเมือง เช่น ห้องสุขา รถพยาบาล น้ำดื่ม เป็นต้น
กำหนดเวลาการชุมนุมชัดเจน^{๒๓๓}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการร่วม
ชุมนุมทางการเมือง โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการร่วม
ชุมนุมทางการเมือง พบว่า ในการชุมนุมแต่ละครั้งประชาชนมีลักษณะที่มีความเข้าใจประเด็นปัญหา
และเป้าหมายของการชุมนุมมีจิตสำนึก มีวินัย รู้ผิดชอบชั่วดี มองว่าในการร่วมกิจกรรมทางการเมือง
เป็นการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตย เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่าเราสนใจการเมืองและ
ประชาชนมีการใช้เวลาไปกับกิจกรรมทางการเมือง รู้ว่าการเข้าร่วมชุมนุมอันเป็นแนวทางเรียกร้องตาม
ระบอบประชาธิปไตย มองว่าการร่วมชุมนุมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่มีสิทธิชุมนุม
ทางการเมืองโดยที่ไม่กระทำความผิดในการชุมนุม ทราบว่าประชาธิปไตยเป็นการให้สิทธิกับ
ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการกำหนดและชี้ทิศทางของสังคม โดยที่ผู้นำเป็นตัวแทนของ
ประชาชนที่จะเข้าไปใช้อำนาจทางการเมืองในนามประชาชน มีบทบาทในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร
ที่เป็นประโยชน์ เพื่อประกอบการตัดสินใจที่เป็นกลาง รวมทั้งบอกถึงข้อกฎหมาย การชุมนุม
ร่วมกิจกรรมสาธารณะให้กับคนในชุมนุมได้รับทราบด้วย

มีแนวคิดเพิ่มเติมว่า ควรพิจารณาให้ข่าวสารแก่ประชาชนรับรู้ข่าวสารให้รอบด้าน ก่อนเข้า
ชุมนุมทางการเมือง ให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้าร่วมชุมนุมอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ ไม่มีการ
แทรกแซงทางการเมือง โดยมีการชุมนุมที่เกิดจากความคิดของประชาชนอย่างแท้จริง ให้ความรู้กับ
ประชาชนในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ที่เป็นไปด้วยชอบตามกฎหมายและสร้างสรรค์
แต่ขณะเดียวกัน ประชาชนก็อาจใช้สิทธิรวมตัวกันชุมนุมทางการเมือง เพื่อเรียกร้องให้ผู้
ดำเนินการใดๆ ได้ในขณะเดียวกันด้วย แต่ในการนี้แม้เป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่ต้องมีเหตุผลและไม่ก้าว
ล่วงรบกวนสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน บ้านเมืองก็ไม่เสียหาย เหตุการณ์ความรุนแรง
การเมืองซึ่งไม่เกิดขึ้นอีก ควรร่วมชุมนุมกับกลุ่มที่มีแนวทางสร้างความปรองดอง สงบ ไม่ใช่ความ
รุนแรง มีเหตุผล ในการร่วมชุมนุมทางการเมือง ต้องหาแนวร่วมในการชุมนุมและประสานความ
ร่วมมือทั้งระหว่างแกนนำชุมนุม มีการอาศัยรูปแบบการตัดสินใจและการสั่งการ มีการแบ่งหน้าที่
เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจต่างๆ แต่ละด้านและต้องอาศัยรูปแบบการตัดสินใจและการสั่งการซึ่งเกิด
จากแกนนำ ควรส่งเสริมให้ประชาชนทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วม
สร้าง ร่วมพัฒนา โดยการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ แต่ต้องไม่กระทบต่อองค์กรหรือเสรี

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

ภาคของบุคคลอื่น ควรมีการเสวนาขึ้นในท้องถิ่นอย่างน้อยเดือนละครั้งในด้านการเมือง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างทั่วถึงในปัญหาต่างๆ แสดงให้เห็นจุดยืนทางการเมืองที่เด่นชัด และควรมีกฎหมายและระเบียบรองรับในการเข้าร่วมชุมชนทางการเมือง ซึ่งเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ คัมครองเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มีระเบียบการควบคุมดูแล ณ ชุมชนทางการเมือง และควรมีการบริการหากมีการชุมนุมทางการเมือง เช่น ห้องสุขา รถพยาบาล น้ำดื่ม เป็นต้น

ผู้วิจัยจึงทำตารางที่ ๔.๓ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ในแต่ละประเด็น ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับความ
เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อ	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	๑๘	๓,๔,๕,๖,๗,๘,,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔, ๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๒	การติดตามข่าวสารทางการเมือง	๑๗	๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๓,๑๔, ๑๕,๑๖,๑๗,๑๘, ๒๐,๒๑
๓	การร่วมชุมนุมทางการเมือง	๑๙	๓,๔,๕,๖,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔, ๑๕,๑๖,๑๗,๑๘,๒๐,๒๑,๒๒

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๔: ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้าน บุคลิกภาพประชาธิปไตย

ปัจจัยด้านแนวคิดบุคลิกภาพประชาธิปไตย มักเป็นที่นิยมใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดมีความเชื่อทัศนคติ และค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ย่อมเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพเป็นประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัย ได้นำแนวคิดบุคลิกภาพประชาธิปไตยมาวิเคราะห์ในครั้งนี้ ประกอบด้วย (๑) การประนีประนอมให้ความร่วมมือ (๒) การมีน้ำใจ (๓) การมีเหตุผล (๔) การมีความยุติธรรม และ (๕) การมีความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนี้

๑) การประนีประนอมให้ความร่วมมือ

ในการประนีประนอมให้ความร่วมมือ มีการกล่าวว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยต้องมีความมีเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ และต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่า

ประโยชน์ส่วนตน การประนีประนอมจึงจะเกิดขึ้นได้ในชุมชนนั้นๆ^{๒๓๔} บางท่านกล่าวว่า ต้องรู้จัก ยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ รู้ผ่อนหนักเบา ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่นเพื่อประโยชน์เพียงเล็กน้อย หรือประโยชน์ของตนเอง^{๒๓๕} และมีบางท่านยังกล่าวอีกว่า เมื่อมีปัญหาให้ใช้เหตุผลในการ ไกล่เกลี่ย ประนีประนอมกับทุกฝ่าย^{๒๓๖} รับฟังเหตุผลที่ถูกต้อง มีแก้ไขปัญหา^{๒๓๗} ไม่ใช้ความรุนแรงในการ แก้ไขหรือตัดสินปัญหา^{๒๓๘} ยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเกณฑ์ ไม่ใช้ความรุนแรงในการ แก้ไขปัญหา^{๒๓๙} ยอมรับความคิดความเห็นของผู้อื่น อะลุ่มอะล่วยกับทรศนะของคนอื่น^{๒๔๐}

นอกจากนั้น บางท่านกล่าวว่า ปัจจุบันการเมืองมีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายๆ เพราะความคิดที่ไม่ตรงกัน ฉะนั้นจึงเห็นควรให้มีความคิดที่จะพัฒนาประเทศจริงๆ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน ควรเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และควรสามัคคีกันให้ความร่วมมือกับรัฐบาลนโยบายดีๆ^{๒๔๑} บางท่านกล่าวว่า หากบุคคลที่มีความเป็นกลางเพื่อเป็นแบบอย่างของประชาชนในชุมชน ให้ประชาชน ใช้เหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม^{๒๔๒} ถือเป็นเรื่องสำคัญจึงต้องมีตัวกลาง ที่เป็นกลางจริงๆ ให้ข้อมูล แนวทางปฏิบัติในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล เช่น ๕ เสือประชาธิปไตยประจำ หมู่บ้านต้องมีคำตอบแทนให้พอสมควร เพราะ ๕ เสือจะได้ทำงานเต็มที่ ไม่ต้องไปทำงานหาเงินอื่นจะได้มีเวลาเต็มที่^{๒๔๓} และนอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวว่า นอกจากบทบาทของผู้นำท้องถิ่นแล้ว ควรต้องส่งเสริมบทบาทของ อกช. (อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน) ให้เป็นคนกลางในการ

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธทูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิตรีตัน, ประธานสภาเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๓} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

ประนีประนอม กรณีเกิดความขัดแย้ง^{๒๔๔} พุดคุยในโอกาสต่างๆ ให้ทุกคนได้ตระหนักว่าไม่มีใครได้ทั้งหมดหรือเสียทั้งหมด สังคมส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน^{๒๔๕}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมโดยการที่จัดเวทีประชาคมเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับกลุ่มบุคคล หรือหากเกิดบุคคลใดบุคคลหนึ่งควรจะเรียกมาคุยแล้วหาแนวทางร่วมกันเพื่อให้ปัญหายุติโดยจะเน้นให้มีการประนีประนอมกันก่อน หากประนีประนอมไม่ได้ก็จะดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย^{๒๔๖} การยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างคนในท้องถิ่นด้วยกัน เน้นการพุดคุยส่งเสริมคนดีมีความรู้และสามารถเดินทางเข้าสู่การเมือง^{๒๔๗} กลไกทางการเมืองในท้องถิ่นต้องเป็นแบบอย่าง^{๒๔๘} ส่งเสริมให้รู้จักกับฟังผู้อื่น ยอมรับความเห็นต่าง เคารพกติกา ไม่ก้าวร้าวและไม่ยึดมั่นถือมั่น ตัวเองเป็นใหญ่^{๒๔๙} และยังมีบางท่านกล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์กัน ของคนในชุมชนเป็นประจำ ให้มีความเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ทักษะคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม^{๒๕๐}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการประนีประนอมให้ความร่วมมือ โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยด้านการประนีประนอมพบว่าประชาชนมีลักษณะที่มีเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ รู้ผ่อนหนักเบา ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่นเพื่อประโยชน์เพียงเล็กน้อย หรือประโยชน์ของตนเอง เมื่อมีปัญหาให้ใช้เหตุผลในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมกับทุกฝ่าย รับฟังเหตุผลที่ถูกต้อง มีแก้ไขปัญหา ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขหรือตัดสินปัญหา ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และอะลุ่มอล่วยกับทรรชนะของคนอื่น การประนีประนอมจึงจะเกิดขึ้นได้ในชุมชนนั้น ๆ

มีแนวคิดเพิ่มเติมว่า เมื่อการเมืองมีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายๆ เพราะความคิดที่ไม่ตรงกัน จึงควรหาบุคคลที่มีความเป็นกลางเพื่อเป็นแบบอย่างของประชาชนในชุมชน ให้ประชาชนใช้เหตุผล และให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม พุดคุยในโอกาสต่างๆ ให้ทุกคนได้ตระหนักว่าไม่มีใครได้ทั้งหมดหรือเสียทั้งหมด สังคมส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน นอกจากบทบาทของผู้นำ

^{๒๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๕} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๖} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๗} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๘} สัมภาษณ์ นายดุขุฎิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ท้องถิ่นแล้ว ควรต้องส่งเสริมบทบาทของ ออช. (อาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน) ให้เป็นคนกลางในการประนีประนอม กรณีเกิดความขัดแย้ง ควรจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์กัน ของคนในชุมชนเป็นประจำ ให้มีความเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ทักษะคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม หรือส่งเสริมโดยการที่จัดเวทีประชาคมเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับกลุ่มบุคคล หากเกิดบุคคลใดบุคคลหนึ่งควรจะเรียกมาคุยแล้วหาแนวทางร่วมกันเพื่อให้ปัญหายุติโดยจะเน้นให้มีการประนีประนอมกัน การยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างคนในท้องถิ่นด้วยกัน ส่งเสริมให้รู้จักรับฟังผู้อื่น ยอมรับความเห็นต่าง เคารพกติกา ไม่ก้าวร้าวไม่ยึดมั่น และถ่อมตนตัวเองเป็นใหญ่ เป็นต้น

๒) การมีน้ำใจ

การมีน้ำใจ มีการกล่าวว่า ควรเป็นกระบวนการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวไป รู้จักให้อภัย และต้องยอมรับว่าตนเองผิดพลาดกันได้ การให้อีกโอกาสกันจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำยิ่ง^{๒๕๑} บางท่านกล่าวว่า ควรยึดหลักการความเสียสละ การแสดงออกโดยมุ่งหวังประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ การไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง เอาใจเขามาใส่ใจเรา^{๒๕๒} เป็นคนหนักแน่น ไม่หุบเบา มีจิตใจดี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย^{๒๕๓} มีความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น^{๒๕๔} ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น^{๒๕๕} มีความเอื้อเฟื้อ^{๒๕๖} นอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวว่า ประชาชนต้องมีความเอื้อเฟื้อต่อกัน โดยท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการทำกิจกรรมทางการเมือง เพื่อให้รู้จักการยอมรับและการช่วยเหลือบุคคลอื่น^{๒๕๗} โดนที่ตัวเราต้องเป็นฝ่ายให้ก่อนจึงจะได้รับความมีน้ำใจจากฝ่ายจึงสามารถจัดความขัดแย้งและมีเหตุผลต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองได้^{๒๕๘}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขององค์กร จัดกิจกรรมการมอบน้ำใจ ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ระดมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่น

^{๒๕๑} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธทูน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๔} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๕๘} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

เพื่อให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๒๕๙} เชิญชวนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมมอบน้ำใจช่วยเหลือผู้ยากไร้ ระดมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่นช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๒๖๐} ส่งเสริมกีฬาในชุมชน^{๒๖๑} ฝึกความมีจิตอาสาให้มาก ปลุกสำนึกรักบ้านเกิด^{๒๖๒} ส่งเสริมให้มีการบริการประชาชนด้วยความเต็มใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจและยินดีให้บริการและในทุกครั้งที่ทางเจ้าหน้าที่พบปะพูดคุยกับประชาชนก็จะลงแบบเป็นมิตรฉันท์พี่น้องกัน^{๒๖๓} บางท่านกล่าวว่า พื้นฐานของสังคมไทย การมีน้ำใจต้องไม่ทำให้งานผู้อื่นได้รับผลกระทบ เดือดร้อน^{๒๖๔} มีการสอนให้รู้จักการให้อภัยในผู้ที่มีทัศนคติที่แตกต่าง^{๒๖๕} ให้การเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็ก^{๒๖๖} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย^{๒๖๗}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการมีน้ำใจ โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยด้านการมีน้ำใจ พบว่ามีลักษณะไม่ทำให้งานผู้อื่นได้รับผลกระทบ เดือดร้อน มีความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการให้อภัยในผู้ที่มีทัศนคติที่แตกต่าง ยอมรับว่าแต่ละคนผิดพลาดกันได้ ยึดหลักการความเสียสละ การแสดงออกโดยมุ่งหวังประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ การไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นคนหนักแน่น ไม่หุบเบา มีจิตใจดี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ให้ออกาสกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน รู้จักการยอมรับและการช่วยเหลือบุคคลอื่น รู้ว่าเราต้องเป็นฝ่ายให้ก่อนจึงจะได้รับความมีน้ำใจจากอีกฝ่าย จึงขจัดความขัดแย้งและมีเหตุผลต่อกัน จึงสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้ และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่าควรส่งเสริมให้คนมีน้ำใจ ให้การเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็ก เป็นกระบวนการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวไป จัดกิจกรรมการเรียนรู้น้ำใจประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมขององค์กร โดยท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการทำกิจกรรมทางการ

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๒} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๔} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๕} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๖} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

เมือง จัดกิจกรรมการมอบน้ำใจ ระดมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่น เพื่อให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เชิญชวนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมมอบน้ำใจช่วยเหลือผู้ยากไร้ระดมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่น ช่วยเหลือกันและกัน ส่งเสริมกีฬาในชุมชน ฝึกความมีจิตอาสาให้มาก ปลุกสำนึกรักบ้านเกิด แสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจและยินดีให้บริการและในทุกครั้งที่ทางเจ้าหน้าที่พบปะพูดคุยกับประชาชน ก็จะลงแบบเป็นฉันทมิตรพี่น้องกัน มีการบริการประชาชนด้วยความเต็มใจ

๓) การมีเหตุผล

การมีเหตุผล มีการกล่าวว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นหรือความขัดแย้ง ต้องแก้ไขด้วยหลักการมีเหตุผลและถูกต้องตามกฎหมายนั้นๆ สามารถเข้าใจเข้าถึงเรื่องของการเมืองได้เป็นอย่างดี^{๒๖๘} บางท่านกล่าวว่า ประชาชนควรใช้หลักเหตุผลเป็นหลักในการหาข้อสรุปเพื่ออยู่ร่วมกัน^{๒๖๙} ต้องแสดงออกอย่างมีเหตุผล รู้จักรับฟัง และแสวงหาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ^{๒๗๐} การพูดจาด้วยหลักการ เหตุผล มีหลักฐานชี้ชัดว่าเป็นเรื่องจริงและถูกต้อง^{๒๗๑} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า การตัดสินใจจะทำอะไรนั้นต้องยึดหลักเหตุผลมากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ส่วนตัว ยอมรับในความเห็นของคนส่วนใหญ่ และพร้อมที่จะให้ความสนับสนุนร่วมมือ^{๒๗๒} เพราะการใช้หลักเหตุผลเป็นหลักสำคัญในการหาข้อสรุปในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น^{๒๗๓} บางท่านยังกล่าวอีกว่า เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล ยอมรับ ปฏิบัติตามถ้าจำนนต่อเหตุผลของผู้ที่มีความคิดไม่เหมือนกัน ไม่เคร่งครัดเรื่องระบบอาวุโส^{๒๗๔} และบางท่านกล่าวว่า คนจะยอมรับการมีเหตุผล การตัดสินใจก็ย่อมง่ายและตรงตามประเด็นปัญหา^{๒๗๕}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ในการมีเหตุผลควรส่งเสริมโดยการ เมื่อประชาชนเสนอความคิดเห็นอะไรจะต้องชี้แจงและอธิบายได้ว่ามีเหตุผลอะไรที่เสนอความเห็นอย่างนั้นเพื่อจะได้

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขนุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๒} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๓} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๔} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๕} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

เข้าใจร่วมกัน^{๒๗๖} ควรนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง มีที่มาที่ไป มีหลักฐานที่ชัดเจน^{๒๗๗} ส่งเสริมให้บุคคลในท้องถิ่น รู้จักคำว่าประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไร ดังเช่น มีความรู้ความสามารถ แต่ไม่ควรขาดความเป็นคนดีมีศีลธรรม^{๒๗๘} บางท่านกล่าวว่า นอกจากต้องเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวแล้ว ระดับสถาบันการศึกษาและสังคมภายนอก ก็ต้องให้การเรียนรู้กับเยาวชน ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างเหตุผลกับอารมณ์อย่างชัดเจน^{๒๗๙} กล่าวคือควรเริ่มจากกระบวนการคิดในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาร่วมจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ทราบรากเหง้าและประชาธิปไตยของชุมชน^{๒๘๐} บางท่านกล่าวว่า การให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก และโรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ^{๒๘๑} และบางท่านยังกล่าวว่า ควรสอนให้รู้จักการฝึกฝน เรียนรู้ การรู้จักการเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ ข้อมูลในการตัดสินใจด้านต่างๆ โดยใช้ข้อเท็จจริงถูกต้อง คือ การฝึกการใช้เหตุผล^{๒๘๒} ฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีมุมมองความคิดในหลายมิติในเรื่องเดียวกัน^{๒๘๓} ยึดหลักเหตุผลในทางสร้างสรรค์^{๒๘๔}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการมีเหตุผล โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยด้านการมีเหตุผล พบว่า ประชาชนมีลักษณะใช้หลักเหตุผลเป็นหลักในการหาข้อสรุปเพื่อยุบรวมกัน แสดงออกอย่างมีเหตุผล รู้จักรับฟัง และแสวงหาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ พุดจาด้วยหลักการเหตุผล มีหลักฐานชี้ชัดว่าเป็นเรื่องจริงและถูกต้อง การตัดสินใจจะทำอะไรนั้นยึดหลักเหตุผลมากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ส่วนตัว ยอมรับในความเห็นของคนส่วนใหญ่ พร้อมทั้งจะให้ความสนับสนุนร่วมมือ และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่าควรนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง มีที่มาที่ไป มีหลักฐานที่ชัดเจน ส่งเสริมให้บุคคลในท้องถิ่น รู้จักคำว่าประชาธิปไตยต้องประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไรบ้าง มีความรู้ความสามารถแต่ไม่ควรขาดความเป็นคนดีมีศีลธรรม ต้องให้การเรียนรู้กับเยาวชน ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างเหตุผลกับอารมณ์อย่างชัดเจน ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัวแล้วต่อไปก็ระดับ

^{๒๗๖} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๗} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๘} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๗๙} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหนู, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๑} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๔} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

สถาบันการศึกษาและสังคมภายนอก ที่สำคัญจากกระบวนการคิดในโรงเรียน การให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก โรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญสอนให้รู้จักการฝึกฝน เรียนรู้ การรู้จักการเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจด้านต่างๆ โดยใช้ข้อเท็จจริงถูกต้อง คือ การฝึกการใช้เหตุผลฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีมุมมองความคิดในหลายมิติในเรื่องเดียวกันยึดหลักเหตุผลในทางสร้างสรรค์ นั้นเอง

๔) การมีความยุติธรรม

การมีความยุติธรรม มีการกล่าวว่า เป็นหลักการที่ผสมผสานกันระหว่างหลักเหตุผลและหลักประนีประนอม ปัญหาหลายปัญหาเกิดขึ้นจากความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับความยุติธรรม^{๒๘๕} บางท่านกล่าวว่า ควรยึดถือคุณธรรม ความถูกต้องในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาและหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด^{๒๘๖} ปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอโดยเสมอภาคกัน^{๒๘๗} และบางท่านยังกล่าวว่า ควรเคารพหลักความเสมอภาค เห็นควรเท่าเทียมกัน^{๒๘๘} คำนึงกฎเกณฑ์และกติกาของประเทศ ปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอเท่าเทียมกัน^{๒๘๙} ยึดถือกฎหมายหรือระเบียบตามกติกาของบ้านเมือง ด้วยการให้ยอมรับความเสมอภาคของทุกคน^{๒๙๐} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า ควรให้ อ.กช.(อาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน) ในชุมชนมาช่วยดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์^{๒๙๑} ฝึกความไม่เห็นแก่ตัว^{๒๙๒} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า การให้ความรู้ การมีการศึกษา การบ่มเพาะกระบวนการคิดในเชิงข้อเท็จจริง การมีคุณธรรมประจำใจ การมีศีลธรรม เป็นการขัดเกลาจิตใจ ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อสังคมและผู้อื่นด้วยความยุติธรรม^{๒๙๓} โดยให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก และโรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ^{๒๙๔}

^{๒๘๕} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหุน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๗} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๘} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนพวงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๘๙} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๐} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๒} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๓} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๔} สัมภาษณ์ นายดุขฎี สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ความยุติธรรมต้องไม่มีสองมาตรฐาน ต้องให้เป็นที่ยอมรับ มีมาตรฐานเดียว ความขัดแย้งจึงไม่เกิด ไม่ว่าชนชั้นสูงหรือชนชั้นล่าง ความยุติธรรมจะสร้างบรรทัดฐานให้กับชุมชนและพี่น้องประชาชนได้เกิดความสุขได้^{๒๙๕} บางท่านกล่าวว่า ควรให้ความเป็นธรรม เป็นกลาง เข้าถึงบุคคล และเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน^{๒๙๖} ให้ความเป็นธรรมกับบุคคลที่พบ ผู้ร่วมงานทุกคนโดยเสมอภาค แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม^{๒๙๗} ให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน แสดงออกโดยปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ให้ความสำคัญกับทุกคนในหน่วยงาน ในการที่จะรับฟังความคิดเห็นของแต่ละคน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความเป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่างๆ^{๒๙๘} แต่บางท่านยังกล่าวว่า ทุกคนชอบและโหยหาตลอดเพื่อตนเอง แต่ต้องเพื่อคนอื่นด้วย ต้องมีความยุติธรรมซึ่งกันและกันและเท่าเทียมกัน^{๒๙๙} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า ในเรื่องการมีความยุติธรรม อย่างเช่น เมื่อเกิดกรณีร้องเรียนทางเทศบาลนาคาล่องจะดำเนินการโดยลงสำรวจพื้นที่ก่อนที่จะดำเนินการตัดสินปัญหา เมื่อลงพื้นที่เรียบร้อยแล้วจะเรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยและหาแนวทางยุติปัญหาร่วมกัน โดยจะต้องรับฟังปัญหาทั้งสองฝ่ายก่อน^{๓๐๐} ให้ความยุติธรรมทุกฝ่าย^{๓๐๑}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการมีความยุติธรรม โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยด้านการมีความยุติธรรมพบว่าประชาชนมีลักษณะที่ยึดถือคุณธรรม ความถูกต้องในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาและหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอโดยเคารพหลักความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คำนึงกฎเกณฑ์และกติกาของประเทศ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีการฝึกความไม่เห็นแก่ตัว การให้ความรู้ การมีการศึกษา มีการบ่มเพาะกระบวนการคิดในเชิงข้อเท็จจริง มีคุณธรรมประจำใจ มีศีลธรรม มีการขัดเกลาจิตใจ ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อสังคมและผู้อื่นด้วยความยุติธรรม และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า โรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ ให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก และออกช.(อาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน) ต้องเข้ามามีบทบาทในด้านยุติธรรม ต้องไม่มีสองมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ มีมาตรฐานเดียว ความขัดแย้งจึงไม่เกิด ไม่ว่าชนชั้นสูงหรือชนชั้นล่าง ความยุติธรรมจะสร้างบรรทัดฐานให้กับชุมชนและพี่น้องประชาชนได้เกิดความสุขได้

^{๒๙๕} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลลิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๗} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๘} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๒๙๙} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๐} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาคาล่อง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๑} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

ให้เป็นธรรม เป็นกลาง เข้าถึงบุคคล และเคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน ให้ความเป็นธรรมกับบุคคลที่พบ แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของแต่ละคน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความเป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่างๆ ต้องมีความยุติธรรมซึ่งกันและกันและเท่าเทียมกันมาพูดคุยและหาแนวทางยุติปัญหาร่วมกัน โดยจะต้องรับฟังปัญหาทั้งสองฝ่ายก่อน ให้ความยุติธรรมทุกฝ่าย ซึ่งเป็นหลักการที่ผสมผสานกันระหว่างหลักเหตุผลและหลักประนีประนอม ปัญหาหลายปัญหาเกิดขึ้นจากความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับความยุติธรรม

๕) การมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการกล่าวว่า ต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมได้^{๓๐๒} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า คนส่วนมากเป็นผู้ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มักจะขาดข้อมูลข่าวสาร ขาดความรู้ ความเข้าใจจึงไม่มั่นใจว่าสิ่งที่เขาจะกระทำ จะพูด จะกล่าว ถูกหรือผิด ออกมาดีหรือแย่^{๓๐๓} บางท่านกล่าวว่า การมีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องรู้ลึกถึงข้อมูลที่มีอยู่ต้องถูกต้องและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และติดตามการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเมือง รวมถึงการดำเนินนโยบายทางการเมืองของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๓๐๔} แต่บางท่านกล่าวว่า เป็นเรื่องที่อันตรายมากเหมือนดาบสองคม ถ้าใช้ไปในทางที่ไม่ถูก โดยเฉพาะเพื่อตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเองต้องมีอีกคำคือส่วนรวมและเสียสละเพื่อสังคมประเทศชาติ^{๓๐๕} สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้^{๓๐๖} ร่วมทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและสังคม^{๓๐๗} ในการฟังเหตุผลที่ดี อาจแก้ไขความเชื่อมั่นได้^{๓๐๘}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ และทางเทศบาลก็รับฟังความคิดเห็นดังกล่าว นำมาพิจารณาแก้ไขปัญหา^{๓๐๙} บางท่านกล่าวว่า การศึกษาและประสบการณ์ส่งเสริมให้คนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง การส่งเสริมให้มีการศึกษาให้ชำนาญในเรื่องนั้นๆ ทำให้บุคคล

^{๓๐๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหนู, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๔} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๕} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๖} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๗} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๘} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๐๙} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

มีบุคลิกภาพเป็นคนมั่นใจได้^{๓๑๐} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ควรเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของแต่ละบุคคล ให้มีการกล้าคิดกล้าแสดงออก เพื่อฝึกฝนให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง^{๓๑๑} ยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม^{๓๑๒} กล้ายืนยัน เชื่อมั่นในความเห็นตนเองในเรื่องที่ถูกต้อง^{๓๑๓} โดยการฝึกการพูด การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและที่สาธารณะ^{๓๑๔} และบางท่านกล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมร่วมรัฐ เอกชน ประชาชน บ้าน วัด โรงเรียน ให้มีความผูกพันกันและความเชื่อมั่นจะเกิดขึ้น^{๓๑๕} ควรให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก โดยโรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ^{๓๑๖} ควรมีกิจกรรมฝึกให้เป็นผู้นำ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงานในโอกาสต่อไป โดยเน้นความเป็นภาวะผู้นำว่าควรเป็นอย่างไร^{๓๑๗}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยด้านการมีความเชื่อมั่นในตนเองพบว่าประชาชนมีลักษณะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมได้ พึงเหตุผลที่ดี ร่วมทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและสังคมได้ มีความเชื่อมั่นในตนเองรู้สึกถึงข้อมูลที่มีอยู่ต้องถูกต้องและทันสมัยอยู่ตลอดเวลาและติดตามการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเมือง รวมถึงการดำเนินนโยบายทางการเมืองของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่าควรให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก โรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ ควรมีกิจกรรมฝึกให้เป็นผู้นำ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงานในโอกาสต่อไป การศึกษาและประสบการณ์จะส่งเสริมให้คนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง ควรจัดกิจกรรมร่วมรัฐ เอกชน ประชาชน บ้าน วัด โรงเรียน ให้มีความผูกพันกันหรือส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้มีการศึกษาให้ชำนาญในเรื่องนั้นๆ ทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพเป็นคนมั่นใจได้ ให้มีการกล้าคิดกล้าแสดงออก เพื่อฝึกฝนให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรมกล้ายืนยัน เชื่อมั่นในความเห็นตนเองในเรื่องที่ถูกต้องฝึกการพูด การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและที่สาธารณะ

^{๓๑๐} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๑} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๒} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๓} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๔} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชุมนาสี, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๖} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๗} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ผู้วิจัยจึงทำตารางที่ ๔.๔ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ในแต่ละประเด็นดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อ	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การประนีประนอมให้ความร่วมมือ	๑๗	๒,๓,๔,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๒	การมีน้ำใจ	๑๗	๒,๓,๔,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๓	การมีเหตุผล	๑๗	๒,๓,๔,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๔	การมีความยุติธรรม	๑๗	๒,๓,๔,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๕	การความเชื่อมั่นในตนเอง	๑๖	๒,๓,๗,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๕ : ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้อง
สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย

การดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้รับการยอมรับว่าเป็นลักษณะของพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย คือ ควรมีธรรมในตนเองเพื่อเป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิตนั่นเอง หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนสมบูรณ์แบบ ที่มีการกล่าวถึงคุณสมบัติสำหรับสัปปุริสชนหรือคนดี หรือธรรมของผู้ดีที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมบุคคลที่เป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม ซึ่งเป็นแนวทางที่ดี ที่ควรนำมาปฏิบัติ ถือเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตย ผู้วิจัยเห็นว่า หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเสริมสร้างคุณสมบัติของบุคคลให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัย ได้นำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ครั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ ดังนี้

๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่

การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ มีการกล่าวว่า คือการทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง^{๓๑๘} เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ ทุกคนรู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน^{๓๑๙} บางท่านกล่าวว่า ประชาชนควรถือคำสั่งสอนของศาสนาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พุทธศาสนาสอนให้คนรู้จักเหตุ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งผล การที่จะได้รับผลอะไรย่อมมีเหตุมาจากอันนั้น^{๓๒๐} และบางท่านกล่าวว่า ควรมีการปฏิบัติในสิ่งที่ควรทำหรือต้องทำตามสถานภาพของตนเอง^{๓๒๑} ปฏิบัติในสิ่งที่ควรทำ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ประเพณี ตามสถานภาพของตนเอง^{๓๒๒} ถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะสร้างจิตสำนึกในตัวเองก่อน^{๓๒๓} มีความสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ^{๓๒๔} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ หากประชาชนเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของตนเองว่าตนเองมีหน้าที่อย่างไรแล้ว ย่อมจะทำให้คนๆ นั้นมีประสิทธิภาพจะทำอะไรก็รู้ว่าตัวเองมีขอบเขตแค่ไหน^{๓๒๕} การรู้จักเหตุ ต้องรู้ว่าเหตุเช่นที่ทำแล้วถือว่าถูกต้องเป็นสุขและเป็นหน้าที่ควรทำด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๓๒๖} รู้จักเหตุผลในการอยู่ร่วมกันในสังคมและรู้ว่าควรปฏิบัติตัวอย่างไรเพื่อให้สังคมมีความสุข^{๓๒๗} เป็นพื้นฐานหลักในสังคม ถ้าทุกคนรู้หน้าที่ที่รับผิดชอบกับสังคมตามหลักพระพุทธศาสนาและจะเกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืนและถาวรตลอดไป^{๓๒๘} หน้าที่พื้นฐานในการปฏิบัติหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาคือประชาชนต้องพยายามรักษาศีล ๕ ให้ได้มากที่สุด^{๓๒๙} บางท่านยังกล่าวอีกว่า ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติหรือการนำไปใช้ใน

^{๓๑๘} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๑๙} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุกงส์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๐} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๑} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๒} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๓} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๔} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอี่ยม, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๕} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๖} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๗} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๘} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๒๙} สัมภาษณ์ นายธนวิทย์ ฝิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

ชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๓๓๐} ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เต็มตามกำลังความสามารถ^{๓๓๑} และบางท่านกล่าวว่า ควรรู้จักลำดับความคิดไตร่ตรองปัญหา รู้หน้าที่ของตนเอง เช่น หน้าที่ต่อครอบครัว หน้าที่การงาน หน้าที่ต่อสังคม^{๓๓๒} วิเคราะห์ที่มาที่ไป วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง หาแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตน^{๓๓๓}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้าน การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ พบว่า ประชาชนมีลักษณะที่ทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน ยึดถือคำสั่งสอนของศาสนาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งผล และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า การที่จะได้รับผลอะไรย่อมมีเหตุมาจากการอันนั้น ปฏิบัติในสิ่งที่ควรทำ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ประเพณี ตามสถานภาพของตนเอง สำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ หากเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของตนเองแล้ว จะทำให้คนๆ นั้นมีประสิทธิภาพจะทำอะไรก็รู้ว่าตัวเองมีขอบเขตแค่ไหน ต้องรู้ว่าเหตุที่ทำแล้วถือว่าถูกต้อง หน้าที่พื้นฐานในการปฏิบัติหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาคือต้องพยายามรักษาศีล ๕ ควรมีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วยรู้จักลำดับความคิดไตร่ตรองปัญหา รู้หน้าที่ของตนเอง เช่น หน้าที่ต่อครอบครัว หน้าที่การงาน หน้าที่ต่อสังคม โดยปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตน

๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย

การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย มีการกล่าวว่า คือการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม, มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง^{๓๓๔} บางท่านกล่าวว่า ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมาย

^{๓๓๐} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๑} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๒} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขนุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๓} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

ชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี^{๓๓๕} เพราะทุกคนมีเป้าหมาย (Vision) ร่วมกัน^{๓๓๖} มีการกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเอง และก้าวไปสู่จุดหมายนั้น โดยแนวทางที่ถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย^{๓๓๗} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ควรตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงและเป็นไปได้ ไม่เพ้อฝัน^{๓๓๘} ต้องตั้งเป้าหมายการดำเนินชีวิตให้ชัดเจนไปในทางที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้าง^{๓๓๙} ตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความพยายามแน่วแน่ และยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้น^{๓๔๐} รู้จักเหตุผลของการกระทำทาง การเมืองว่ามีเป้าหมายเพื่อส่วนรวมหรือตนเอง^{๓๔๑} การตั้งเป้าหมายในชีวิตที่เป็นไปได้ สามารถปฏิบัติ ได้จริงไม่หลงอยู่กับความเพ้อฝันที่ได้มาจากความคิดที่ไม่สามารถเป็นไปได้ โดยเฉพาะการกำหนด เป้าหมายที่อาจสร้างปัญหาหรือเบียดเบียนผู้อื่นก็ไม่สมควรยิ่ง^{๓๔๒} ฟังความเห็นของบุคคลอื่น^{๓๔๓} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า การกระทำใดๆ ในการใช้ชีวิตย่อมก่อให้เกิดผลอันนั้น ดังสุภาษิตที่ว่าทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผลของการกระทำเกิดจากการประพฤติปฏิบัติของประชาชนเอง ฉะนั้นถ้าอยาก ได้ผลดีประชาชนต้องประพฤติดี^{๓๔๔} บางทีคิดได้ ทำไม่ได้ แต่ต้องไปให้ถึงเป้าหมาย ก็เป็นสิ่งจำเป็น^{๓๔๕}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ใช้ศีล ๕ ในการดำรงชีวิตสังคม ก็จะไม่วุ่นวาย^{๓๔๖} หากประชาชนรู้จักผล รู้จักเป้าหมายย่อมทำให้การพัฒนาตำบลเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ เพราะประชาชนจะรู้ถึงเหตุผลและเป้าหมายของโครงการหรือกิจกรรมทางเทศบาล ดำเนินการทางเทศบาลเองก็จะได้รับบริหารจัดการตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๔๗} และบางท่านยัง กล่าวอีกว่า ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมี

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ นายโกลม ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๖} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนพวงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๗} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๘} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๓๙} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนกู, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๐} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๑} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๓} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๔} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๕} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๖} สัมภาษณ์ นายธนวิทย์ ฝิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสีเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๗} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

ตัวอย่างการปฏิบัติ/การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิงชุมชนบุคคลที่โดดเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๓๔๘}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้านการเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย พบว่าประชาชนมีลักษณะที่มีการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูงถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดีเพราะทุกคนมีเป้าหมาย (Vision) ร่วมกันมีการกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเอง และก้าวไปสู่จุดหมายนั้น โดยแนวทางที่ถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมายและมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า ควรตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงและเป็นไปได้ ไม่เพ้อฝันต้องตั้งเป้าหมายการดำเนินชีวิตให้ชัดเจนไปในทางที่ถูกต้อง ไม่สร้างปัญหาหรือเบียดเบียนผู้อื่น ฟังความเห็นของบุคคลอื่น เป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้างตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความพยายามแน่วแน่ และยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้นหากประชาชนรู้จักผล รู้จักเป้าหมายย่อมทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะประชาชนจะรู้ถึงเหตุผลและเป้าหมายของโครงการหรือกิจกรรม การดำเนินการทำได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีการสั่งสอนกันในโรงเรียนมีตัวอย่างการปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร มีการประชาสัมพันธ์เชิงชุมชนบุคคลที่โดดเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย

๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร

การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร มีการกล่าวว่า เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอ^{๓๔๙} ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง^{๓๕๐} ทุกคนรู้จักตนเอง ตนเป็นใคร เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง ตายแล้วไปไหน^{๓๕๑} ฟังระลึกถึงตัวตนของตนเองว่าตนเองเป็นใคร มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม อาทิบทบาทความเป็นแม่หรือการเป็นข้าราชการ^{๓๕๒} บางท่านกล่าวว่า การประเมินการรู้จักตนเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ใน

^{๓๔๘} สัมภาษณ์ นายดุขฎี สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๐} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๑} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๒} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

สังคม ประชาชนต้องรู้จักตน เข้าใจตน และระงับตนให้ได้ เพื่อให้เกิดผลกรรมที่ดี^{๓๕๓} รู้สถานะของตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคม^{๓๕๔} ควรฝึกเจริญสติอยู่เป็นเนืองนิจจะช่วยให้เข้าใจตนเอง^{๓๕๕} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ต้องสำรวจความคิด คำพูด การกระทำของตนเองอยู่เสมอว่าให้ดำรงอยู่ในทางที่ถูกที่ควร ปรับปรุงพัฒนาความคิดตนเองอยู่เป็นนิตย์^{๓๕๖} การพิจารณาเข้าใจตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของตนเอง ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น^{๓๕๗} การเป็นคนรู้จักตนเอง หากประชาชนทุกคนว่าตัวเองเป็นใครก็จะทำให้รู้บทบาทหน้าที่ว่าเป็นอย่างไร เมื่อทำอะไรก็สามารถทำได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ^{๓๕๘} การมีสติและสมาธิ ยึดหลักเหตุผล จะเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนเองว่าเป็นใคร^{๓๕๙}

ในขณะที่เดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรอบรมให้เข้าใจในการปฏิบัติตน^{๓๖๐} การมีสติบวกกับสัมปชัญญะ ต้องคู่กัน ทำให้ตนทำอะไรก็ได้ ไม่เบียดเบียนคนอื่น ทำร้ายคนอื่น ไม่เอาเปรียบคนอื่นอีกด้วย^{๓๖๑} มีเป้าหมายในการดำรงประชาติปไตยด้วยการรู้จักว่าทำหน้าที่แล้วเกิดมีความสุขก็ควรคิดหากทำแล้วมีความสุขก็ควรคิดหลีกเลี่ยง โดยเฉพาะทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายของประชาติปไตย^{๓๖๒} และบางท่านกล่าวอีกว่า ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติและมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนอย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๓๖๓}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้านการเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใครพบว่าประชาชนมีลักษณะที่รู้จักการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอยอมรับสภาพ

^{๓๕๓} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๔} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสีมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๕} สัมภาษณ์ นายธนวิวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๖} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๗} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๘} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๕๙} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๐} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๑} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๒} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๓} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

ความเป็นจริงของตนเองรู้จักตนเอง ตนเป็นใคร เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม อาทิ บทบาทความเป็นแม่ การเป็นข้าราชการมีการรู้จักว่าทำหน้าที่แล้วเกิดมีความสุข และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า ควรมีการประเมินการรู้จักตนว่าเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ประชาชนต้องรู้จักตน เข้าใจตน และระงับตนให้ได้ เพื่อให้เกิดผลธรรมที่ดีควรอบรมให้เข้าใจในการปฏิบัติตน การมีสติบวกกับสัมปชัญญะ ต้องคู่กัน ทำให้ตนทำอะไรก็ได้ ไม่เบียดเบียนคนอื่น ทำร้ายคนอื่น ไม่เอาเปรียบคนอื่นอีกด้วยควรฝึกเจริญสติอยู่เป็นประจำ จะเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนเองว่าเป็นใคร จะช่วยให้เข้าใจตนเองต้องสำรวจความคิด คำพูด การกระทำของตนเองอยู่เสมอว่าให้ดำรงอยู่ในทางที่ถูกที่ควร ปรับปรุงพัฒนาความคิดตนเองอยู่เป็นนิสัยควรคิดว่าหากทำแล้วมีความสุขก็ควรคิดหลีกเลี่ยง มีการพิจารณาเข้าใจตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของตนเอง ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นการเป็นคนรู้จักตนเอง เมื่อทำอะไรก็สามารถทำได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ มีเป้าหมายในการดำรงประชาธิปไตย โดยเฉพาะทำให้บรรลุเป้าหมายของประชาธิปไตย ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติและมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร

๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี

การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี มีการกล่าวว่า เป็นการรู้จักความพอเหมาะ พอดี วางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์^{๓๖๔} บางท่านกล่าวอีกว่า เป็นการรู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต^{๓๖๕} รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่พอดี พอประมาณ^{๓๖๖} รู้จักเรื่องของความพอเพียงพอเหมาะ พอควร^{๓๖๗} มีความเข้าใจในการดำรงชีพอ่างพอดี ไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป มีความมัธยัสถ์และอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนบนสัมมาชีพ^{๓๖๘}

นอกจากนั้น บางท่านกล่าวว่า ควรเรียนรู้และวิเคราะห์ความจำเป็นของการใช้จ่ายการช่วยเหลือ การเสียสละบนพื้นฐานของคุณธรรม และความสุขของตนเองและประชาชน^{๓๖๙} รู้หลักธรรมการรู้จักพอ รู้ประหยัด มัธยัสถ์ พระพุทธเจ้าทรงสอนพระภิกษุให้ถือปฏิบัติมาเป็นแบบอย่าง

^{๓๖๔} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๕} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๖} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๗} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๘} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๖๙} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ที่ดีจนถึงปัจจุบัน เช่น การฉันท์อาหารเพียง ๒ มื้อ เพราะต้องอยู่ด้วยการขอศาสนิกชนจึงมีแบบอย่างที่ดีในการถือปฏิบัติตามหลักศาสนา^{๓๗๐} ในขณะที่บางท่านกล่าวว่า ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา (เดินสายกลาง) ก็สามารถเจอความสุขที่พอเพียงและยั่งยืนได้^{๓๗๑} ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต^{๓๗๒} มีความพอเพียงในสิ่งที่มีในสิ่งที่ได้รับ ไม่คิดละโมภโลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตนเอง^{๓๗๓} ต้องประมาณตน วางตัวให้พอดี ใช้จ่าย ช่วยเหลือ เสียสละ พอดีทั้งการคิด การพูดและการกระทำ^{๓๗๔} มีบางท่านก็ได้กล่าวในข้อนี้ีกว่า ทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติ ควรมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๓๗๕} และบางท่านได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ควรมีภาวะความควบคุมอารมณ์ สติ สมาธิ มีความพอดีแล้ว ทุกคนจะพบแต่ความสุขความสงบที่แท้จริง^{๓๗๖}

ในขณะเดียวกันบางท่านกล่าวว่า หากประชาชนในพื้นที่รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี และยอมทำให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างสงบสุข ซึ่งในปัจจุบันทางเทศบาลพยายามที่จะสนับสนุนให้ประชาชนได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต^{๓๗๗} ต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีด้วย สิ่งนี้จะมาเอง^{๓๗๘} ลักษณะทางสายกลาง พอเพียง พอดีมากกว่าการแสวงหากำไร^{๓๗๙}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้านการรู้จักประมาณ รู้จักความพอดีพบว่า ประชาชนมีลักษณะที่รู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอดี พอประมาณ มีความเข้าใจในการดำรงชีพอ่างพอดี ไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป มีความมัธยัสถ์และอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตน

^{๓๗๐} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๑} สัมภาษณ์ นายธนวิวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๒} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๓} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๔} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๕} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๖} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๗} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๘} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๗๙} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

บนสัมมาชีพ มีการวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า ควรเรียนรู้และวิเคราะห์ความจำเป็นของการใช้จ่าย การช่วยเหลือ การเสียสละบนพื้นฐานของคุณธรรมและความสุขของตนเองประชาชนรู้หลักธรรมการรู้จักพอ รู้ประหยัด มัธยัสถ์ ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา (เดินสายกลาง) ต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีด้วย มีความพอเพียง พอดีมากกว่าการแสวงหากำไร ก็สามารถเจอความสุขที่พอเพียงและยั่งยืนได้ โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตมีความพอเพียงในสิ่งที่มีในสิ่งที่ได้รับ ไม่คิดละโมภโลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตนเองต้องประมาณตน วางตัวให้พอดี ใช้จ่าย ช่วยเหลือ เสียสละ พอดีทั้งการคิด การพูดและการกระทำ ควรมีการสั่งสอนกันในโรงเรียน มีตัวอย่างการปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร

๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม

การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม มีการกล่าวว่า เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา^{๓๘๐} บางท่านกล่าวว่า การดำรงชีวิตของคนต้องเป็นไปตามช่วงระยะเวลาที่ควรจะเป็นช่วยระยะเวลาใดที่จะต้องทำอะไร ทุกอย่างเกิดจากจิตสำนึกและประสบการณ์ที่ได้สะสมมา^{๓๘๑} บางท่านกล่าวว่า ควรรู้จักกาลเวลาที่กาลไหนควรทำอะไร ควรหรือไม่ควรในกาลนั้นๆ^{๓๘๒} การรอคอยเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีต้องมีในสังคมประชาธิปไตย^{๓๘๓} มีการวางแผนกำหนดวิธีการกระทำต่างๆ ที่ชัดเจน และมีสติ คิด ไตร่ตรอง อยู่ตลอดเวลา^{๓๘๔} ยึดมั่นในการตรงต่อเวลา^{๓๘๕} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม คือหากประชาชนรู้ว่า ณ เวลานี้ควรทำอะไร หรือปฏิบัติการต่างๆ เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เป็นระเบียบวินัยมากขึ้น^{๓๘๖} แต่บางท่านกล่าวว่า คนไทยรู้เวลาแต่ไม่ตรงเวลา แม้แต่การประชุมต้องสร้างอยากมากมาย^{๓๘๗}

^{๓๘๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๑} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๒} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๓} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๔} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๕} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๖} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๗} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ การรู้และยอมรับ การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม หมายถึงการรู้จักกาลเทศะหรือกาลเวลาที่เหมาะสม^{๓๘๘} บางท่านกล่าวว่า ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต^{๓๘๙} ต้องมีสติ รู้ว่าจะต้องทำอะไร ที่ไหน อย่างไร มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ^{๓๙๐} รอได้ เข้าได้ ดีได้^{๓๙๑} มีความรู้จักกาลเทศะว่าตอนไหนควรทำ ไม่ควรทำ ไม่เบียดบังเวลาราชการในการทำธุรกิจส่วนตัว^{๓๙๒} บางท่านยังกล่าวอีกว่า ควรฝึกสติเพื่อควบคุมอารมณ์จะทำให้เป็นคนที่รู้จักกาลเทศะ (รู้ว่าเวลานั้นในสถานที่นั้นๆ ควรจะทำอะไรจึงจะเหมาะสม^{๓๙๓} การรู้จักกาลเทศะเป็นให้คนเราอยู่ได้ด้วยหลักความเคารพกัน และเวลาว่าควรทำสิ่งใดๆ ให้ถูกต้องกับสถานการณ์นั้นๆ ที่เป็นอยู่^{๓๙๔} นอกจากนั้นมีการกล่าวว่า การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมนี้เป็นหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่มีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๓๙๕}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม โดยผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้านการรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสมพบว่าประชาชนมีลักษณะที่มีการรู้และยอมรับ ใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม มีการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา การดำรงชีวิตของคนเป็นไปตามช่วงระยะเวลาที่ควรจะเป็นช่วงระยะเวลาใดที่จะต้องทำอะไร และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า ทุกอย่างเกิดจากจิตสำนึกและประสบการณ์ที่ได้สะสมมา ควรรู้จักกาลเวลาที่กาลไหนควรทำอะไร ควรหรือไม่ควรในกาลนั้นๆ มีการวางแผน กำหนดวิธีการกระทำต่างๆ ที่ชัดเจนและมีสติ คิดไตร่ตรอง อยู่ตลอดเวลา ยึดมั่นในการตรงต่อเวลารู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ให้ตรงเวลาให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เป็นระเบียบวินัยมากขึ้น ควรดำเนินชีวิตด้วยความ

^{๓๘๘} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๘๙} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๐} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขัน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๑} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงษ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๒} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๓} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๔} สัมภาษณ์ นายโกลม ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๕} สัมภาษณ์ นายดุขุฎี สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

ไม่ประมาท รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตต้องมีสติ รู้ว่าต้องทำอะไร ที่ไหน อย่างไร มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอรอได้ ซ้ำได้ ดีได้ มีความรู้จักกาลเทศะว่าตอนไหนควรทำ ไม่ควรทำ ไม่เบียดบังเวลาราชการในการทำธุรกิจส่วนตัว ผีกลตเพื่อควบคุมอารมณ์จะทำให้เป็นคนที่รู้จักกาลเทศะ รู้ว่าเวลานั้นในสถานที่นั้นๆ ควรจะทำอะไรจึงจะเหมาะสม การรู้จักกาลเทศะเป็นเหตุผลให้คนเราอยู่ได้ด้วยหลักความเคารพกัน และเวลาว่าควรทำสิ่งใดๆ ให้ถูกต้องกับสถานการณ์นั้นๆ ที่เป็นอยู่

๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม

การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม มีการกล่าวว่า เป็นการเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัย^{๓๙๖} บางท่านกล่าวว่า เรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน และจัดระบบของความต้องการของประชาชน^{๓๙๗} นอกจากนั้น บางท่านกล่าวว่า การรู้จักชุมชน วัฒนธรรม ความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกัน และระเบียบของสังคมนั้นๆ จะทำให้เราอยู่ในชุมชนนั้นๆ ได้อย่างสบายใจ^{๓๙๘} การรู้จักและเข้าใจ วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาปรับใช้กับแนวทางปฏิบัติธรรมเพื่อให้ผสมกลมกลืนกันได้^{๓๙๙} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า ประชาชนในชุมชนในสังคม การอยู่ร่วมกันย่อมต้องมีปัญหามีความหลากหลาย ฉะนั้นชุมชนสังคมต้องมีกฎเกณฑ์ สมาชิกที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ มีหน้าที่ต้องรู้จักและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ^{๔๐๐} ต้องเคารพในกฎกติกาของสังคมและแนวทางปฏิบัติของสังคม^{๔๐๑} การอยู่ร่วมกันในสังคมทุกคนย่อมมีหน้าที่ในสังคมที่อาจจะเกิดจากตำแหน่งหน้าที่ หรือเกิดจากการยอมรับจากสังคมเพราะฉะนั้นการอยู่รวมกลุ่มและทำตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากทางการ หรือจากสังคมในความเป็นผู้นำด้านต่างๆ ก็มีความจำเป็น^{๔๐๒}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า คนทุกคนในสังคมต้องมีวินัย เข้าใจระเบียบและเคารพกฎหมาย^{๔๐๓} บางท่านกล่าวว่า ต้องยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม^{๔๐๔} ยอมรับกติกาของสังคมนั้นๆ และรู้ถึงจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชน มีความเข้าใจในความต้องการ

^{๓๙๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๗} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๘} สัมภาษณ์ นายโกลม ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๓๙๙} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๐} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๑} นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๔} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสุขไปสู่ระบอบประชาธิปไตย^{๔๐๕} ควรศึกษาบุคคลในชุมชนให้รู้จักหลักศาสนา^{๔๐๖} และบางท่านกล่าวว่า คนเห็นแก่ตัวมีมาก เพราะคนยากจนยังมีมาก ควรสร้างระเบียบให้เกิดกับตัวเอง โดยเฉพาะการจัดระเบียบจราจร การทิ้งขยะ การขับรถ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ^{๔๐๗} ควรมีตัวอย่างการปฏิบัติ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๔๐๘} และบางท่านยังกล่าวว่า การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบสังคม เมื่อจะดำเนินการออกข้อกฎหมายใช้บังคับในพื้นที่ ก็จะต้องให้ชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนและประชาชนก่อน จึงทำให้การดำรงอยู่ในสังคมอยู่อย่างสงบสุขและสังคมก็เป็นระเบียบเรียบร้อย^{๔๐๙} และบางท่านกล่าวอีกว่า ควรมีความใส่ใจเรียนรู้จักผู้คนในสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^{๔๑๐} ต้องพบปะพูดคุย วางตัวด้วยความสุภาพ ถ่อมตน เพื่อจะได้เข้ากับชุมชนได้^{๔๑๑}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่า การยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้านการรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม พบว่า ประชาชนมีลักษณะที่สามารถเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อมปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยเรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน และจัดระบบของความต้องการของประชาชนการรู้จักชุมชน เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น รู้ความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นถึงความแตกต่างกันและระเบียบของสังคมนั้นๆ จะทำให้เราอยู่ในชุมชนนั้นๆ ได้อย่างสบายใจประชาชน และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า สมาชิกที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ควรมีหน้าที่ต้องรู้จักและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ การอยู่ร่วมกันในสังคมคนทุกคนในสังคมต้องมีวินัย เข้าใจระเบียบ และเคารพกฎหมายยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ยอมรับกติกาของสังคมนั้นๆ และรู้ถึงจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชน มีความเข้าใจในความต้องการของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสุขไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ให้การศึกษาประชาชนในชุมชนให้รู้จักหลักศาสนาสร้างระเบียบให้เกิดกับตัวเองได้ โดยเฉพาะการรู้ระเบียบจราจร การทิ้งขยะ การขับรถ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเพื่อการรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบสังคม และแต่

^{๔๐๕} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๖} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๗} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๘} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๐๙} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๐} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๑} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนงู, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ละคนก็ควรมีความใส่ใจ เรียนรู้จักผู้คนในสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ต้องพบปะพูดคุย วางตัวด้วยความสุภาพ ถ่อมตน เพื่อจะได้เข้ากับชุมชนได้ และท้องถิ่นเมื่อจะดำเนินการออกข้อกฎหมายใช้บังคับในพื้นที่ ก็จะต้องให้ชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนและประชาชนก่อน จึงทำให้การดำรงอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างสงบสุขและสังคมก็เป็นระเบียบเรียบร้อย

๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น

การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น มีการกล่าวว่า เป็นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ^{๔๑๒} บางท่านกล่าวว่า ต้องเข้าใจพื้นเพ ใจคอ และอารมณ์ของคนในชุมชน^{๔๑๓} เข้าใจอารมณ์ของตนเอง เพื่อจะได้เรียนรู้ อารมณ์และความคิดของบุคคลอื่น^{๔๑๔} เอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาแต่ใจตนเอง ยอมรับข้อดีข้อเสีย ของตนเองและของผู้อื่น^{๔๑๕} นอกจากนี้บางท่านกล่าวว่า การดำเนินชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางพระพุทธศาสนา นอกจากการเคารพสิทธิของผู้อื่นแล้ว การเคารพบุคคล รู้จักบุคคล ก็เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมตามหลักพุทธในพระพุทธศาสนา ทั้งหมดเป็นสิ่งที่ประชาชนควรเรียนรู้^{๔๑๖} ปรับตัวให้สามารถเข้ากับบุคคลทุกคนในสังคมได้ ด้วยการปล่อยวางในบางเรื่องที่อาจเกิดความ ขัดแย้ง^{๔๑๗} เอาใจเขามาใส่ใจเราในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตร่วมกัน^{๔๑๘} ยึดหลักเห็นอกเห็นใจ กัน เอาใจเขามาใส่ใจเราก็สามารถที่จะอยู่กันอย่างสงบสุข รู้จักอารมณ์ของบุคคลทำให้เกิดความ สันติสุขได้อย่างยั่งยืนถาวร^{๔๑๙} ควรมีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมีตัวอย่างการปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าเมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลดีอย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิดชูบุคคลที่ดีเด่นในด้านต่างๆ ควรชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำ สอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย^{๔๒๐}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนได้มีโอกาสบำเพ็ญ ประโยชน์กับศาสนสถาน ประกาศเกียรติคุณกับผู้ที่ดีตรงซื่อตามหลักธรรมให้ประชาชนได้เห็น

^{๔๑๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๓} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุกงษ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๔} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๕} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๖} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๗} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๘} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๑๙} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๐} สัมภาษณ์ นายดุขุฎี สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

แบบอย่าง^{๔๒๑} บางท่านกล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มหรือหมู่คณะหรือรายบุคคล การเรียนรู้บุคคลอื่นเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากจะเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลที่เราคบหาด้วยแล้วยังเป็นการสร้างความประทับใจและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้จากเรื่องเล็กๆ ซึ่งการเราเข้าใจและรู้เราก็จะทำให้การทำงานราบรื่นเสมอ^{๔๒๒} และบางท่านกล่าวอีกว่า ควรมีการใช้หลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา^{๔๒๓} แม้เป็นเรื่องยาก เพราะบางคนทำตามใจ อารมณ์ และความพอใจตนเองเป็นหลัก แม้แต่ข้อขัดแย้งกันก็เกิดเหตุเรื่องถึงขั้นทำร้ายร่างกายถึงชีวิตแล้ว โดยต้องพัฒนาตั้งแต่อนุบาล^{๔๒๔} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า หากประชาชนเข้าใจหรือรู้จักว่าบุคคลดี นิสัยหรืออารมณ์เช่นไรก็จะทำให้การดำรงชีวิตประจำวันกันได้อย่างสงบและสันติ เมื่อรู้ว่าใครมีลักษณะนิสัยอย่างไรก็จะทำให้ปรับตัวและเข้าใจกันได้^{๔๒๕} และบางท่านกล่าวว่า ควรศึกษานิสัยบุคคลในสังคม^{๔๒๖} เป็นคนที่วางตนให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ รู้จักการเลือกคบคนและแยกคนออกได้ว่าผู้นั้นเป็นคนดี ควรคบหรือไม่ควรคบ^{๔๒๗}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปได้ว่าการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ด้านการรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น พบว่าประชาชนมีลักษณะที่สามารถเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ เข้าใจพินิจ ใจคอ และอารมณ์ของคนในชุมชนเข้าใจอารมณ์ของตนเองเพื่อจะได้เรียนรู้อารมณ์และความคิดของบุคคลอื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาแต่ใจตนเอง ยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่น และมีแนวคิดเพิ่มเติมว่า เป็นสิ่งที่ประชาชนควรเรียนรู้ตั้งแต่อนุบาลเรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเราในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตร่วมกัน ยึดหลักเห็นอกเห็นใจกัน เอาใจเขามาใส่ใจเราก็สามารถที่จะอยู่กันอย่างสงบสุข รู้จักอารมณ์ของบุคคลทำให้เกิดความสันติสุขได้อย่างยั่งยืนถาวร ควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนได้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์กับศาสนสถาน ประกาศเกียรติคุณกับผู้ที่ดำรงชีพตามหลักธรรมให้ประชาชนได้เห็นแบบอย่าง การสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มหรือหมู่คณะหรือรายบุคคล การเรียนรู้บุคคลอื่นเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากจะเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลที่เราคบหาด้วยแล้วยังเป็นการสร้างความประทับใจและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

^{๔๒๑} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขนุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๓} สัมภาษณ์ นายธนวิทย์ พิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๔} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๕} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๖} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๗} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

ได้จากเรื่องเล็กๆ ซึ่งการที่เราเข้าใจและรู้เราก็จะทำให้การทำงานราบรื่นเสมอ การใช้หลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แม้เป็นเรื่องยาก เพราะบางคนทำตามใจ อารมณ์ ความพอใจตนเองเป็นหลัก ควรศึกษานิสัยบุคคลในสังคม เป็นคนที่วางตนให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ รู้จักการเลือกคบคนและแยกคนออกได้ว่าผู้นั้นเป็นคนดี หรือไม่ดี หากประชาชนเข้าใจหรือรู้จักว่าบุคคลดี เมื่อรู้ว่าใครมีลักษณะนิสัยอย่างไรก็จะทำให้ปรับตัวและเข้าใจกันได้ รู้นิสัยหรืออารมณ์เช่นไรก็จะทำให้การดำรงชีวิตประจำวันกันได้อย่างสงบและสันติ

ผู้วิจัยจึงทำตารางที่ ๔.๕ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ในแต่ละประเด็น ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ข้อ	ประเด็น	ความถี่	คนที่
๑	การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่	๑๖	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๒	การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย	๑๕	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๑,๒๒
๓	การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร	๑๕	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๔	การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี	๑๖	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๕	การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม	๑๖	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๖	การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม	๑๖	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒
๗	การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น	๑๖	๒,๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๖ : ท่านเห็นว่า รัฐควรมีการสนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม

การสนับสนุนหรือวิธีการ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสมนั้น หน่วยงานภาครัฐ

ควรส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กรให้สามารถปฏิบัติได้จริง เข้มแข็งก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง^{๔๒๘} บางท่านกล่าวว่า สิ่งเหล่านี้รัฐควรปลูกฝังในเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยกำหนดให้เป็นนโยบายทางการศึกษา เพื่อสร้างระเบียบวินัยให้คนในชาติสู่อนาคต โดยพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างให้กับลูกด้วย^{๔๒๙} บางท่านยังกล่าวอีกว่า รัฐควรเข้าใจถึงการดำรงชีวิตบนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเข้าใจถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาว่า สิ่งที่เป็นหลักธรรมที่แท้จริงอยู่ตรงไหน มิใช่เพียงแค่ส่งเสริมแต่เพียงปัจจัยภายนอก หรือเปลือกนอก เช่น พิธีกรรม ศาสนสถาน จณลีมหลักธรรมหรือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เพื่อประชาชนจะได้เข้าใจถึงวิถีทางในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข^{๔๓๐} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า หลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาทุกศาสนาล้วนมีเป้าหมายหนึ่งเหมือนกัน คือ ต้องการให้มนุษย์สร้างสรรค์สิ่งที่ดี โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีมากมายล้วนเป็นธรรมชาติ เป็นวิทยาศาสตร์เป็นจริงที่พิสูจน์ได้ จึงสมควรอย่างยิ่งที่รัฐควรต้องนำมาใช้ในการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติให้เป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมให้ถือปฏิบัติศีล ๕ อย่างเคร่งครัด ก็จะลดการเบียดเบียนกันลดคดีความ ลดอาชญากรรม ฯลฯ หรืออย่างเช่นรัฐควรนำหลักธรรมแห่งความสำเร็จมาปลูกฝังให้ประชาชนปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนมีความพอใจรักใคร่พากเพียร เอาใจใส่และหมั่นสวดสวดดูแลในสิ่งนั้น (อิทธิบาท ๔)^{๔๓๑} และบางท่านยังกล่าวอีกว่า ควรกำหนดวันพระเป็นวันหยุดราชการ, ให้ประชาชนเยาวชนเรียนภาษาบาลีเพื่อให้เข้าใจคำสวดมนต์, จัดชุมชนศีล ๕, ให้ทุกคนเข้าใจคำว่า ศีล สมาธิ ปัญญา, ทุกคนต้องเสียสละ ส่วนรวมมาก่อนส่วนตัว^{๔๓๒} ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในชุมชน สร้างแรงจูงใจแก่ชุมชนเช่น การยกย่องบุคคลที่ทำความดี ยึดหลักธรรมพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิต^{๔๓๓} สร้างแรงจูงใจแก่ชุมชน^{๔๓๔} แม้ว่าทุกวันนี้ก็ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางแล้ว คงขาดแค่ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่ชวนให้คิดและ

^{๔๒๘} สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขนุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๒๙} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๐} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๑} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๒} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๓} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๔} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ปฏิบัติตาม จึงควรเน้นในเรื่องนี้ให้มากจะได้บังเกิดผลอย่างแท้จริง^{๔๓๕} ต้องใช้ประกอบกันหลายหลักหลายบท^{๔๓๖}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนยึดหลักความสามัคคีรองรับในชาติ มุ่งในหมู่ข้าราชการและขยายสู่ประชาชน เน้นทุกคนต้องไม่มีความสำคัญในสังคมเพื่อให้ประชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ให้ทุกคนมุ่งมั่นในการรักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัด หลักประชาธิปไตยจะไปได้ด้วยดีหากทุกคนมีศีลห้าประจำใจ^{๔๓๗} รัฐควรมีแนวทางให้ความรู้กับชุมชน ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจ ยกย่องคนดี สนับสนุนพระพุทธศาสนา สร้างความเข้าใจ เข้าถึงพระพุทธศาสนา เสริมหลักสูตรวิชาทางศาสนาเพิ่มเติมให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป เป็นการปลูกฝังการเรียนรู้ศาสนาต่างๆ ได้ดี^{๔๓๘} และบางท่านกล่าวว่า กรมศาสนาต้องเข้ามามีบทบาท ๑) ทุกจังหวัดต้องมีค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อย ๑ แห่ง (อาจใช้วัดก็ได้) ๒) จัดทำหลักสูตรปฏิบัติธรรม ๕ วัน ๔ คนเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ๓) นักเรียนช่วงชั้น ม.๔-๖ ต้องเข้าหลักสูตร ๑ ครั้ง นักศึกษาช่วงชั้นอนุปริญญา-ปริญญาตรี ต้องเข้าหลักสูตร ๑ ครั้ง^{๔๓๙} เพิ่มการเรียนรู้ในห้องเรียนเกี่ยวกับหลักศีลธรรม รมรงค์ให้เด็กเยาวชนมีความรู้รับผิดชอบชีวิต^{๔๔๐} อบรมประชาชนและเด็กให้ยึดมั่นในหลักศาสนา^{๔๔๑} นอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวว่า สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิธีที่จะส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน วิธีที่สามารถทำได้คือการจัดโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา จัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ โดยให้ประชาชนเข้าร่วมและที่สำคัญควรที่จะเน้นและให้ความสำคัญเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ซึ่งทางเทศบาลพยายามที่จะส่งเสริมให้เด็กได้เข้าถึงหลักธรรมต่างๆ เช่น มีการจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเด็ก มีการจัดงานตามประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ โดยสอดแทรกพิธีทางพระพุทธศาสนาด้วย^{๔๔๒}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับความเห็นด้านรัฐควรมีการสนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึด

^{๔๓๕} สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒน์วิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๖} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๗} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๘} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๓๙} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๐} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๑} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๒} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

มันในหลักธรรม พบว่า หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กรให้สามารถปฏิบัติได้จริง เข้มแข็งก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ศรัทธาและถือเป็นแบบอย่างรัฐควรเข้าใจถึงการดำรงชีวิตบนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเข้าใจถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาว่าสิ่งที่เป็นหลักธรรมที่แท้จริงอยู่ตรงไหน มิใช่เพียงแค่ส่งเสริมแต่เพียงปัจจัยภายนอก หรือเปลือกนอก เช่น พิธีกรรม ศาสนสถาน จนลืมหลักธรรมหรือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เพื่อประชาชนจะได้เข้าใจถึงวิถีทางในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข หลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนาทุกศาสนาล้วนมีเป้าหมายหนึ่งเหมือนกัน คือ ต้องการให้มนุษย์สร้างสรรค์สิ่งที่ดี โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีมากมายล้วนเป็นธรรมชาติ เป็นวิทยาศาสตร์เป็นจริงที่พิสูจน์ได้ จึงสมควรอย่างยิ่งที่รัฐควรต้องนำมาใช้ในการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติให้เป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด ก็จะลดการเบียดเบียนกัน ลดคดีความ ลดอาชญากรรม ฯลฯ รัฐควรนำหลักธรรมแห่งความสำเร็จมาปลูกฝังให้ประชาชนปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนมีความพอใจรักใคร่พากเพียร เอาใจใส่และหมั่นสวดสวดคุณแลในสิ่งนั้น กำหนดวันพระเป็นวันหยุดราชการ ให้ประชาชน เยาวชนเรียนภาษาบาลีเพื่อให้เข้าใจคำสวดมนต์ จัดชุมชนศีล ๕ ให้ทุกคนเข้าใจคำว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ทุกคนต้องเสียสละ ส่วนรวมมาก่อนส่วนตัว ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในชุมชน สร้างแรงจูงใจแก่ชุมชน เช่น การยกย่องบุคคลที่ทำความดี ยึดหลักธรรมพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิต สร้างแรงจูงใจแก่ชุมชน มีตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่ชวนให้คิดและปฏิบัติตาม

รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนยึดหลักความสามัคคีปรองดองกันชาติ มุ่งในหมู่ข้าราชการและขยายสู่ประชาชน เน้นทุกคนต้องไม่มีความสำคัญในสังคมเพื่อทำให้ประชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ให้ทุกคนมุ่งมั่นในการรักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัด หลักประชาธิปไตยจะไปได้ด้วยดีรัฐควรมีแนวทางให้ความรู้กับชุมชน ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจ ยกย่องคนดี สนับสนุนพระพุทธศาสนา สร้างความเข้าใจ เข้าถึงพระพุทธศาสนา เสริมหลักสูตรวิชาทางศาสนาเพิ่มเติมให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป เป็นการปลูกฝังการเรียนรู้ศาสนาต่างๆ ได้ดี สำนักงานพระพุทธศาสนาต้องเข้ามามีบทบาท ๑) ทุกจังหวัดต้องมีค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อย ๑ แห่ง (อาจใช้วัดก็ได้) ๒) จัดทำหลักสูตรปฏิบัติธรรม ๕ วัน ๔ คนเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ๓) นักเรียนช่วงชั้น ม.๔-๖ ต้องเข้าหลักสูตร ๑ ครั้ง นักศึกษาช่วงชั้นอนุปริญา-ปริญาตรี ต้องเข้าหลักสูตร ๑ ครั้ง เพิ่มการเรียนในห้องเรียนเกี่ยวกับหลักศีลธรรม รมณรงค์ให้เด็กเยาวชนมีความรู้รับผิดชอบชั่วดีอบรมประชาชนและเด็กให้ยึดมั่นในหลักศาสนาสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวิธีที่จะส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวัน วิธีที่สามารถทำได้คือการจัดโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา จัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ โดยให้ประชาชนเข้าร่วม และที่สำคัญควรที่จะเน้นและให้ความสำคัญเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้เด็กได้เข้าถึงหลักธรรมต่างๆ เช่น มีการจัดโครงการ

อบรมคุณธรรมจริยธรรมเด็ก มีการจัดงานตามประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ โดยสอดแทรกพิธีทางพระพุทธศาสนาด้วย

ผู้วิจัย จึงทำตารางที่ ๔.๖ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านรัฐควรมีการสนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านรัฐควรมีแนวทางสนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม

ประเด็น	ความถี่	คนที่
ความเห็นด้านรัฐควรมีแนวทางสนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ยึดมั่นในหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม	๑๕	๔,๘,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓,๑๔,๑๖,๑๗,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒

วิเคราะห์ประเด็นที่ ๗: ข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงอำนาจสิทธิของเขาในฐานะพลเมืองที่ได้รับการดูแล บริการจากรัฐ ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าประโยชน์ที่ได้รับจากท้องถิ่นมีอะไรบ้าง เพื่อให้เห็นความสำคัญ^{๔๔๓} บางท่านกล่าวว่า ควรส่งเสริมให้เข้าใจความหมายของประชาธิปไตย การปกครองโดยกฎหมาย เคารพกติกา ไปเลือกตั้ง ไม่ซื้อสิทธิ ขายเสียง มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง^{๔๔๔} ประชาชนต้องเข้าใจกับคำว่า “ประชาธิปไตย” และสิ่งที่ประชาชนต้องได้จากคำว่าประชาธิปไตย สิ่งเสริมการเคารพสิทธิเสรีภาพ สร้างความเสมอภาคในท้องถิ่น เปิดโอกาสการแสดงความคิดเห็นและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ฟังเสียงข้างมาก และฝึกฝนให้มีการยอมรับความเห็นของเสียงข้างน้อย ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นแบบอย่างในการเป็นพลเมืองประชาธิปไตย^{๔๔๕} และบางท่าน

^{๔๔๓} สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๔} สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุกพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๕} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ได้กล่าวว่า ควรส่งเสริมกิจกรรมทางการเมือง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ประชาชนซึมซับระบบการปกครองรูปแบบใดๆ ได้ดี การให้การศึกษาอย่างทั่วถึง ปัจจุบันความเป็นจริงที่ต้องยอมรับ คือ การศึกษาในชนบทยังมีความแตกต่างจากสังคมเมือง ผู้คนรุ่นเก่า รุ่นชนชั้นผู้นำในชนบทยังมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำเป็นส่วนใหญ่ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางยังต้องกำหนดและศึกษารายละเอียด แนวทางให้ชัดเจน กระชับ และกำหนดเป้าหมายให้แคบลงกว่าเดิมที่ปล่อยตามยถากรรมเกินไป จนเกิดปัญหากับท้องถิ่นมากมาย ทั้งด้านบริหารและบริการ^{๔๔๖}

ในขณะเดียวกัน บางท่านกล่าวว่า ต้องสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด การตอบสนองแผ่นดินที่อยู่อาศัย การทำประโยชน์ส่วนรวมต้องมาเป็นที่หนึ่ง การปลูกเร้าให้ประชาชนเห็นความสำคัญของตนว่าสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ให้ความสำคัญให้หน้าที่แก่ประชาชนได้ร่วมคิดร่วมทำ ในกิจกรรมส่วนรวมที่คนนั้นๆ ถนัดและมีความสามารถ^{๔๔๗} บางท่านยังกล่าวอีกว่า ควรส่งเสริมและสนับสนุนปลูกฝังการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ก่อนอนุบาลไปจนจบอุดมศึกษา เปิดให้ประชาชนฝึกการเลือกตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีมีศีลธรรมมาเป็นผู้นำในชุมชน^{๔๔๘} จัดกิจกรรมให้แก่นักเรียน เด็ก เยาวชน ร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชนให้รักประชาธิปไตย^{๔๔๙} มีการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม เคารพสิทธิเสรีภาพ และกฎกติกาของสังคม^{๔๕๐} เคารพในการฟังความคิดเห็นต่างของบุคคล^{๔๕๑} นอกจากนั้นบางท่านกล่าวว่า ควรใช้หลักพื้นฐาน ๓ ประการ คือ ๑) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๒) เคารพสิทธิเสรีภาพและกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม ๓) รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม^{๔๕๒} บางท่านยังกล่าวอีกว่า ๑) เคารพสิทธิเสรีภาพต่อกัน ๒) ความยุติธรรมมีเหตุผล ๓) ความเสมอภาคและเท่าเทียม ๔) ร่วมรับผิดชอบหน้าที่และสังคม ๕) เคารพกฎหมายบ้านเมือง ๖) ร่วมคิด ร่วมทำ พัฒนาให้รักชุมชนและครอบครัว ๗) เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ๘) หน้าที่ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย^{๔๕๓} นอกจากนั้นบางท่านยังกล่าวเพิ่มอีกว่า ต้องมีวินัยในตัวเอง อย่างแรกสูง

^{๔๔๖} สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๗} สัมภาษณ์ นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๘} สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๔๙} สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕๐} สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕๑} สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕๒} สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕๓} สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลตำบลสิเกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

มาก ในเรื่องพื้นฐานต่างๆ เช่น การขับรถ ทั้งชาย ฯลฯ ก่อนอื่น กฎหมายมาทีหลัง^{๔๕๔} ควรจัดให้มีการอบรมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่สังคมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะทางสื่อต่างๆ เช่น ละคร วรรณกรรมสร้างหนังที่มีเนื้อหาทำลายสังคมและส่งเสริมให้มีหนังหรือละครที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและระบอบประชาธิปไตยให้มาก^{๔๕๕} และบางท่านกล่าวอีกว่า การส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย สามารถทำได้ก็คือการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงที่สุด กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง และนำข้อคิดเห็นที่ประชาชนเสนอมาปรับปรุงและพัฒนาด้วย^{๔๕๖}

สรุป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการนำเสนอแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับความเห็นด้านข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยผู้วิจัย สามารถอธิบายสรุปข้อเสนอแนะได้ว่า ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า

๑. ให้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงอำนาจ สิทธิของเขาในฐานะพลเมืองที่ได้รับการดูแล บริการจากรัฐ ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าประโยชน์ที่ได้รับจากท้องถิ่นมีอะไรบ้าง เพื่อให้เห็นความสำคัญ

๒. ส่งเสริมให้เข้าใจความหมายของประชาธิปไตย การปกครองโดยกฎหมาย เคารพกติกาไปเลือกตั้ง ไม่ซื้อสิทธิ ขายเสียง มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง

๓. ประชาชนต้องเข้าใจกับคำว่า “ประชาธิปไตย” และสิ่งที่ประชาชนต้องได้จากคำว่าประชาธิปไตย ส่งเสริมการเคารพสิทธิเสรีภาพ สร้างความเสมอภาคในท้องถิ่น เปิดโอกาสการแสดงความคิดเห็นและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ฟังเสียงข้างมาก และฝึกฝนให้มีการยอมรับความเห็นของเสียงข้างน้อย ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นแบบอย่างในการเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางการเมือง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหน้าที่ให้ประชาชนซึมซับระบบการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยได้ดี, การให้การศึกษาอย่างทั่วถึง ปัจจุบันความเป็นจริงที่ต้องยอมรับ คือ การศึกษาในชนบทยังมีความแตกต่างจากสังคมเมือง ผู้คนรุ่นเก่ารุ่นชนชั้นผู้นำในชนบทยังมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำเป็นส่วนใหญ่, การกระจายอำนาจจากส่วนกลางควรกำหนดและศึกษารายละเอียด แนวทางให้ชัดเจน กระชับและกำหนดเป้าหมายให้แคบลงกว่าเดิมที่ปล่อยตามยถากรรมเกินไป จนเกิดปัญหากับท้องถิ่นมากมาย ทั้งด้านบริหารและบริการ

^{๔๕๔} สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕๕} สัมภาษณ์นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

^{๔๕๖} สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

๕. ต้องสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด การตอบแทนแผ่นดินที่อยู่อาศัย การทำประโยชน์ส่วนรวมต้องมาเป็นทีหนึ่ง การปลูกเร้าให้ประชาชนเห็นความสำคัญของตนว่าสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้บทบาทให้หน้าที่แก่ประชาชนได้ร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมส่วนรวมที่คนนั้นๆ ถนัดและมีความสามารถ

๖. ส่งเสริมและสนับสนุนปลูกฝังการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่นักเรียนก่อนอนุบาลไปจนจบอุดมศึกษา เปิดให้ประชาชนฝึกการเลือกตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีมีศีลธรรมมาเป็นผู้นำในชุมชน

๗. จัดกิจกรรมให้แก่ักเรียน เด็ก เยาวชน ร่วมกับผู้ปกครองและคนในชุมชนให้รักประชาธิปไตย

๘. การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง และนำข้อคิดเห็นที่ประชาชนเสนอมาปรับปรุงและพัฒนาท้องถิ่น

ผู้วิจัย จึงทำตารางที่ ๔.๗ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เพื่อแสดงให้เห็นความถี่ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ แสดงความถี่เกี่ยวกับความเห็นด้านข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ประเด็น	ความถี่	คนที่
ข้อเสนอแนะ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น	๑๕	๔,๖,๗,๙,๑๐,๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๖,๑๘,๑๙,๒๐,๒๑,๒๒

๔.๑.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลักษณะความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ประชาชนมีลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง ฟังตนเอง กล้าแสดงออก กล้านำเสนอ กล้าคิดด้วยตนเอง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร มีความรับผิดชอบในตนเอง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมแก้ไขปัญหาสังคม เป็นตัวของตัวเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสุจริต คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ เคารพสิทธิของกันและกัน รู้ถึงขอบเขตหรือระดับการเคารพสิทธิผู้อื่น ยอมรับผู้อื่น ไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เหมือนกัน เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ให้เกียรติซึ่งกันและกันยึดถือกฎเกณฑ์เป็นที่ยึดและต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา รับฟังความคิดเห็นของบุคคลในครอบครัวใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ รู้จักการให้ เสียสละ เมื่อผิดก็ต้องขอโทษ การแบ่งปัน มีน้ำใจ

มีแนวคิดเพิ่มเติมว่า ในการรับข่าวสารควรมีเหตุผลเลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ นำมาใช้ประโยชน์ได้รู้จักคิดวิเคราะห์จากข่าวสารที่ได้รับรู้ รับเอาข้อมูลที่เป็นจริง รับข่าวในสิ่งสร้างสรรค์ วิเคราะห์ข่าวต่าง ๆ ให้รู้จักการพิจารณาว่าเป็นไปได้หรือไม่ กล้าเสนอความคิดต่อส่วนรวม ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อยควรเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มต่าง ๆ อยู่เสมอให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง มีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุมอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ เมื่อเกิดปัญหาไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ใช้เหตุผลในการไกล่เกลี่ย ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขหรือตัดสินปัญหา ใช้หลักเหตุผลเป็นหลักในการหาข้อสรุปเพื่ออยู่ร่วมกัน มีการวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจด้านต่างๆ โดยใช้ข้อเท็จจริงถูกต้อง ปฏิบัติตามหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอโดยควรเคารพหลักความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คำนึงกฎเกณฑ์และกติกาสังคมของประเทศ สามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมได้ ยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม ตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ คือ

(๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่เป็นการทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน

(๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี

(๓) การเป็นผู้รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอ ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง รู้จักตนเอง ตนเป็นใคร เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม

(๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดีเป็นการรู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอดี พอประมาณ มีความเข้าใจในการดำรงชีพอย่างพอควร ไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป มีความมัธยัสถ์และอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนบนสัมมาชีพ

(๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ด้วยประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ ดังนั้นการรู้และยอมรับ การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา

(๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม เป็นการเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยเรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน

(๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การรู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่น ๆ การเข้าใจพื้นเพ ใจคอและอารมณ์ของคนในชุมชน

โดยประชาชนต้องเรียนรู้เข้าใจกับคำว่า “ประชาธิปไตยกับหลักธรรม” และสิ่งที่ประชาชนต้องได้จากคำว่าประชาธิปไตย รัฐต้องส่งเสริมการมีสิทธิเสรีภาพ สร้างความเสมอภาคในท้องถิ่น เปิดโอกาสการแสดงความคิดเห็นและการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ฟังเสียงข้างมาก และฝึกฝนให้มีการยอมรับความเห็นของเสียงข้างน้อย ทุกภาคส่วนต้องเป็นแบบอย่างในการสร้างความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

๔.๒ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น จากวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เพื่อตอบโจทก์ปัญหา ที่ต้องการทราบในประเด็นระดับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านต่างๆ อยู่ในระดับใด ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น ๓๙๙ ชุด ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็นผลการวิเคราะห์ในส่วนของการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนโดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = ๓๙๙)	ร้อยละ (๑๐๐%)
เพศ		
ชาย	๑๔๙	๓๗.๓๔
หญิง	๒๕๐	๖๒.๖๖
รวม	๓๙๙	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนและร้อยละของข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = ๓๙๙)	ร้อยละ (๑๐๐%)
อายุ		
๑๘-๒๙ ปี	๑๓๐	๓๒.๕๘
๓๐-๔๙ ปี	๒๓๑	๕๗.๘๙
๕๐ ปี ขึ้นไป	๓๘	๙.๕๒
รวม	๓๙๙	๑๐๐.๐๐
สถานภาพ		
โสด	๒๐๗	๕๑.๘๘
สมรส	๑๕๖	๓๙.๑๐
ม้าย/หย่าร้าง	๒๖	๖.๕๒
แยกกันอยู่	๑๐	๒.๕๑
รวม	๓๙๙	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่า ม.๓	๑๕	๓.๗๖
ม.๓	๓๐	๗.๕๒
ม.๖ หรือ ปวช.	๗๘	๑๙.๕๕
อนุปริญญา หรือ ปวส.	๙๓	๒๓.๓๑
ปริญญาตรี	๑๒๖	๓๑.๕๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๕๗	๑๔.๒๙
รวม	๓๙๙	๑๐๐.๐๐
อาชีพ		
พ่อบ้านแม่บ้าน	๖	๑.๕๐
รับจ้าง	๔๕	๑๑.๒๘
ค้าขาย	๖๖	๑๖.๕๔
ลูกจ้างบริษัทเอกชน	๗๓	๑๘.๓๐
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๘๑	๒๐.๓๐
รับราชการ	๘๔	๒๑.๐๕
นักศึกษา	๒๐	๕.๐๑

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนและร้อยละข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = ๓๙๙)	ร้อยละ (๑๐๐%)
อาชีพ		
ข้าราชการบำนาญ/เกษียณราชการ	๓	๐.๗๕
อื่นๆ	๒๑	๕.๒๖
รวม	๓๙๙	๑๐๐.๐๐
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท	๒๓	๕.๗๖
๓,๐๐๐-๖,๐๐๐ บาท	๑๖	๔.๐๑
๖,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท	๒๔	๖.๐๒
๙,๐๐๑-๑๒,๐๐๐ บาท	๖๙	๑๗.๒๙
๑๒,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๑	๒๐.๓๐
๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๑๘๖	๔๖.๖๒
รวม	๓๙๙	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๘ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๕๐ คน (คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๖๖) และเป็นเพศชาย จำนวน ๑๔๙ คน (คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๔)

ช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๙ ปี จำนวน ๒๓๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘๙) รองลงมา มีอายุระหว่าง ๑๘-๒๙ ปี จำนวน ๑๓๐ คน (คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๘) และมีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๓๘ คน (คิดเป็นร้อยละ ๙.๕๒) ตามลำดับ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน ๒๐๗ คน (คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๘๘) รองลงมา มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๕๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๐) มีสถานภาพม่าย/หย่าร้าง จำนวน ๒๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๖.๕๒) และมีสถานภาพแยกกันอยู่ จำนวน ๑๐ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๑) ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๒๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕๘) รองลงมา มีการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือ ปวส. จำนวน ๙๓ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๑) มีการศึกษาระดับ ม.๖ หรือ ปวช. จำนวน ๗๘ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๕) มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๕๗ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๒๙) มีการศึกษาระดับ ม.๓ จำนวน ๓๐ คน (คิดเป็นร้อยละ ๗.๕๒) และมีการศึกษาต่ำกว่า ม.๓ จำนวน ๑๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๓.๗๖) ตามลำดับ

อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับราชการ จำนวน ๘๔ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๕) รองลงมาเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๘๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๐) เป็นลูกจ้างบริษัทเอกชน จำนวน ๗๓ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓๐) ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวน ๖๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕๔) ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน ๔๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๘) ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น พนักงานมหาวิทยาลัย พนักงานราชการ ตัวเตอรภาษาอังกฤษ เป็นต้น จำนวน ๒๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๖) เป็นนักศึกษา จำนวน ๒๐ คน (คิดเป็นร้อยละ ๕.๐๑) เป็นพ่อบ้านแม่บ้าน จำนวน ๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑.๕๐) และเป็นข้าราชการบำนาญ/เกษียณราชการ จำนวน ๓ คน (คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๕) ตามลำดับ

รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๑๘๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๒) รองลงมา มีรายได้ต่อเดือน ๑๒,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๘๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๐) มีรายได้ต่อเดือน ๙,๐๐๑-๑๒,๐๐๐ บาท จำนวน ๖๙ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒๙) มีรายได้ต่อเดือน ๖,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๔ คน (คิดเป็นร้อยละ ๖.๐๒) มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓ คน (คิดเป็นร้อยละ ๕.๗๖) และมีรายได้ต่อเดือน ๓,๐๐๐-๖,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๖ คน (คิดเป็นร้อยละ ๔.๐๑) ตามลำดับ

๔.๒.๒ ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านการกลมเกลียวการเรียนรู้ทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยและด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

เกณฑ์การแปลความหมาย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
๔.๒๑-๕.๐๐	มากที่สุด
๓.๔๑-๔.๒๐	มาก
๒.๖๑-๓.๔๐	ปานกลาง
๑.๘๑-๒.๖๐	น้อย
๑.๐๐-๑.๘๐	น้อยที่สุด

ตารางที่ ๔.๙ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมือง แบบประชาธิปไตย

(n = ๓๙๙)

การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
๑. ท่านเห็นว่าหลักสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคล กระทำสิ่งใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่จำเป็นต้อง คำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิดผู้อื่น	๒.๕๗	๑.๓๓๖	น้อย
๒. ท่านยึดหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้น	๔.๑๐	๐.๗๗๔	มาก
๓. ท่านเชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของ ประชาชนยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่เคารพเสียงส่วนน้อย	๔.๐๒	๐.๘๕๑	มาก
๔. หากท่านไม่เห็นด้วยจะไม่พูดค้านในที่ประชุมแต่จะไป พูดนอกห้องประชุมแทน	๒.๕๗	๑.๒๐๑	น้อย
๕. ท่านเชื่อว่าการใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาดรวดเร็ว มีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน	๒.๒๑	๑.๐๓๖	น้อย
๖. ท่านเชื่อว่าการส่งเสริมและสนับสนุนประชาธิปไตยใน ปัจจุบันก่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนาแก่ส่วนรวม มากที่สุด	๔.๐๖	๐.๘๖๘	มาก
๗. ท่านรู้และเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมที่ตั้ง เอาไว้และยอมรับกฎเกณฑ์ที่ชุมชนร่วมกันตั้งขึ้นมาเสมอ	๔.๑๒	๐.๘๐๔	มาก
รวม	๓.๓๘	๐.๓๙๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = ๓.๓๘, S.D. = ๐.๓๙๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ข้อ ดังนี้ (๑) รู้และเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมที่ตั้งเอาไว้และยอมรับกฎเกณฑ์ที่ชุมชนร่วมกันตั้งขึ้นมาเสมอ ($\bar{x}$ = ๔.๑๒, S.D. = ๐.๘๐๔) (๒) ยึดหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ($\bar{x}$ = ๔.๑๐, S.D. = ๐.๗๗๔) (๓) เชื่อว่าการส่งเสริมและสนับสนุนประชาธิปไตยในปัจจุบันก่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนาแก่ส่วนรวมมากที่สุด

($\bar{x} = ๔.๐๖$, $S.D. = ๐.๘๖๘$) และ (๔) เชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่เคารพเสียงส่วนน้อย ($\bar{x} = ๔.๐๒$, $S.D. = ๐.๘๕๑$) ตามลำดับ

นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๓ ข้อ ดังนี้ (๑) หากไม่เห็นด้วยจะไม่พูดค้านในที่ประชุมแต่จะไปพูดนอกห้องประชุมแทน ($\bar{x} = ๒.๕๗$, $S.D. = ๑.๒๐๑$) (๒) หลักสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคลกระทำได้ก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิดผู้อื่น ($\bar{x} = ๒.๕๗$, $S.D. = ๑.๓๓๖$) และ (๓) เชื่อว่าการใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาดรวดเร็วมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน ($\bar{x} = ๒.๒๑$, $S.D. = ๑.๐๓๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

($n = ๓๙๙$)

กระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง	$\bar{X}$	$S.D.$	ระดับการแปลผล
๑. ท่านมีโอกาสดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจของท่านคนเดียว	๒.๕๒	๑.๐๗๗	น้อย
๒. เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อนๆของท่านได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่งท่านได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลเสมอ	๓.๘๑	๐.๗๙๓	มาก
๓. เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อนๆของท่านได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งท่านมักจะแสดงความไม่พอใจ	๒.๕๑	๑.๑๐๐	น้อย
๔. ท่านได้นำข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองเสมอ	๓.๗๕	๐.๘๒๐	มาก
๕. ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นๆในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและปัญหาสังคม	๓.๗๘	๐.๘๓๗	มาก
๖. เมื่อท่านได้รับทราบข้อมูลที่สาคัญของทางการเมืองการปกครองท่านได้ส่งไปให้แก่กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นๆได้รับทราบด้วย	๓.๗๖	๐.๙๗๗	มาก
๗. ท่านเคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และการตรวจสอบการทำงานของนักรการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต	๓.๖๐	๑.๐๑๒	มาก
รวม	๓.๓๙	๐.๓๗๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$, $S.D. = 0.377$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ ดังนี้ (๑) เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อนๆ ได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลเสมอ ($\bar{x} = 3.81$, $S.D. = 0.793$) (๒) มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นๆ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและปัญหาสังคม ($\bar{x} = 3.78$, $S.D. = 0.837$) (๓) เมื่อได้รับทราบข้อมูลที่สำคัญของทางการเมืองการปกครองได้ส่งไปให้แก่กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นๆ ได้รับทราบด้วย ($\bar{x} = 3.76$, $S.D. = 0.977$) (๔) ได้นำข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองเสมอ ($\bar{x} = 3.75$, $S.D. = 0.820$) และ (๕) เคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และการตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต ($\bar{x} = 3.60$, $S.D. = 1.012$) ตามลำดับ

นอกจากนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๒ ข้อ ดังนี้ (๑) มีโอกาสดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจของท่านคนเดียว ($\bar{x} = 2.52$, $S.D. = 1.077$) และ (๒) เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อนๆ ของได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งมักจะแสดงความไม่พอใจ ($\bar{x} = 2.51$, $S.D. = 1.100$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

(n = 349)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
๑. เมื่อมีการเลือกตั้งท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติเสมอ	๔.๑๓	๐.๘๔๒	มาก
๒. ท่านเห็นว่าการไปลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่ให้เงินหรือให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆถือเป็นเรื่องปกติ	๒.๘๕	๑.๒๕๔	ปานกลาง
๓. ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	๓.๘๒	๐.๙๔๘	มาก
๔. ท่านเชื่อว่าเหตุการณ์ทางการเมืองไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของท่าน	๒.๕๘	๑.๒๓๑	น้อย

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็น
พลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ต่อ)

(n = ๓๙๙)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
๕. หากท่านมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเช่นการ รณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งการฟังปราศรัยของ นักการเมืองการไปเลือกตั้งการชุมนุมประท้วงรวมถึง การเคลื่อนไหวเรียกร้องต่างๆท่านจะเข้าร่วมเสมอ	๓.๖๘	๑.๐๒๔	มาก
๖. ท่านเข้าร่วมกับชุมชนประท้วงเจ้าหน้าที่ของ หน่วยงานภาครัฐกรรมการชุมชนนักการเมืองท้องถิ่น ถ้าในกรณีที่มีการทุจริตเกิดขึ้น	๓.๖๗	๑.๑๒๒	มาก
๗. ท่านกับเพื่อนนัดพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ทาง การเมืองและปัญหาสังคมเสมอ (สภากาแฟ)	๓.๔๘	๑.๐๙๑	มาก
รวม	๓.๔๖	๐.๔๖๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{x}$ = ๓.๔๖, S.D. = ๐.๔๖๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมือง
อยู่ในระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ ดังนี้ (๑) เมื่อมีการเลือกตั้งจะไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่น
และระดับชาติเสมอ ($\bar{x}$ = ๔.๑๓, S.D. = ๐.๘๔๒) (๒) ได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ($\bar{x}$ = ๓.๘๒, S.D. = ๐.๙๔๘) (๓) หากมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททาง
การเมือง เช่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง การฟังปราศรัยของนักการเมืองการไปเลือกตั้ง
การชุมนุมประท้วงรวมถึงการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่างๆ จะเข้าร่วมเสมอ ($\bar{x}$ = ๓.๖๘, S.D. = ๑.๐๒๔)
(๔) เข้าร่วมกับชุมชนประท้วงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ กรรมการชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นถ้าใน
กรณีที่มีการทุจริตเกิดขึ้น ($\bar{x}$ = ๓.๖๗, S.D. = ๑.๑๒๒) และ (๕) ตัวเองและเพื่อนนัดพูดคุยเกี่ยวกับ
สถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ (สภากาแฟ) ($\bar{x}$ = ๓.๔๘, S.D. = ๑.๐๙๑) ตามลำดับ

นอกจากนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑ ข้อ
ดังนี้ เห็นว่าการไปลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่ให้เงินหรือให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ถือเป็น
เรื่องปกติ ($\bar{x}$ = ๒.๘๕, S.D. = ๑.๒๕๔)

และยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑ ข้อ ดังนี้
เชื่อว่าเหตุการณ์ทางการเมืองไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของท่าน ($\bar{x} = ๒.๕๘$,
 $S.D. = ๑.๒๓๑$)

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง
ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย
($n = ๓๙๙$)

บุคลิกภาพประชาธิปไตย	$\bar{x}$	$S.D.$	ระดับการแปลผล
๑. ท่านขอคำแนะนำจากผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหาการบ้าน การเมืองในส่วนที่ท่านไม่สามารถแก้ได้	๓.๖๐	๐.๙๔๘	มาก
๒. ท่านได้พูดคุยรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นที่มีความ คิดเห็นไม่เหมือนกันเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน	๓.๗๔	๐.๘๘๐	มาก
๓. ในการพูดคุยกับผู้อื่นท่านไม่ยึดถือตัวเองว่าเป็นคนเก่ง อาวุโสกว่าหรือไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ตนเองในการตัดสินใจ ความผิดที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามแนวความคิดของท่าน	๓.๙๕	๐.๗๖๗	มาก
๔. ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	๔.๐๐	๐.๘๗๐	มาก
๕. ท่านไม่พอใจนักการเมืองท้องถิ่นบางคนจากการบอก เล่าของเพื่อนอีกคนหนึ่งโดยไม่สอบถามข้อเท็จจริง	๒.๔๓	๑.๑๘๒	น้อย
๖. ความคิดทุกความคิดที่ท่านแสดงออกมาเป็น ความคิดที่ท่านได้กลั่นกรองขึ้นด้วยตัวเองมิใช่เป็น ความคิดที่แสดงออกมาภายใต้อิทธิพลของผู้ใดทั้งสิ้น	๓.๙๙	๐.๘๕๑	มาก
๗. การตัดสินใจทางการเมืองทุกครั้งของท่านเมื่อเกิด ปัญหาขึ้นท่านสามารถรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวได้	๓.๖๙	๑.๐๗๙	มาก
รวม	๓.๖๓	๐.๔๓๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{x} = ๓.๖๓$, $S.D. = ๐.๔๓๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย
อยู่ในระดับมาก จำนวน ๖ ข้อ ดังนี้ (๑) ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมและชุมชน
($\bar{x} = ๔.๐๐$, $S.D. = ๐.๘๗๐$) (๒) ความคิดทุกความคิดที่แสดงออกมาเป็นความคิดที่ท่านได้กลั่นกรอง
ขึ้นด้วยตัวเองมิใช่เป็นความคิดที่แสดงออกมาภายใต้อิทธิพลของผู้ใดทั้งสิ้น ($\bar{x} = ๓.๙๙$, $S.D. = ๐.๘๕๑$)

(๓) ในการพูดคุยกับผู้อื่นไม่ยึดถือตัวเองว่าเป็นคนเก่งอาวโสกว่าหรือไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ตนเองในการตัดสินความผิดที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามแนวความคิดของตนเอง ($\bar{x} = ๓.๙๕$, $S.D. = ๐.๗๖๗$)
 (๔) ได้พูดคุยรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นที่มีความคิดเห็นไม่เหมือนกันเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน ($\bar{x} = ๓.๗๔$, $S.D. = ๐.๘๘๐$) (๕) การตัดสินใจทางการเมืองทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นสามารถรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวได้ ($\bar{x} = ๓.๖๙$, $S.D. = ๑.๐๗๙$) และ (๖) ขอคำแนะนำจากผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหาการบ้านการเมืองในส่วนที่ตนเองไม่สามารถแก้ได้ ($\bar{x} = ๓.๖๐$, $S.D. = ๐.๙๔๘$) ตามลำดับ

นอกจากนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑ ข้อ ดังนี้ ไม่พอใจนักการเมืองท้องถิ่นบางคนจากการบอกเล่าของเพื่อนอีกคนหนึ่งโดยไม่สอบถามข้อเท็จจริง ($\bar{x} = ๒.๔๓$, $S.D. = ๑.๑๘๒$)

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทาง พระพุทธศาสนา

(n = ๓๙๙)

การยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
๑. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้	๓.๗๓	๐.๘๒๕	มาก
๒. ท่านสามารถปรับปรุงวิถีดำเนินชีวิตให้มีความยืดหยุ่นได้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ	๓.๗๒	๐.๘๔๘	มาก
๓. ท่านสามารถปรับปรุงวิถีดำเนินชีวิตให้มีความยืดหยุ่นได้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ	๓.๗๘	๐.๙๓๕	มาก
๔. ท่านเคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมอ อีกทั้งรู้ตัวเองว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเมื่อใดเวลาใดและสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม	๓.๙๘	๐.๗๘๖	มาก
๕. ท่านแยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวม และสามารถควบคุมอารมณ์ข่มใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้เสมอ	๔.๐๑	๐.๗๕๐	มาก

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทาง พระพุทธศาสนา (ต่อ)

(n = ๓๙๙)

การยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
๖. ท่านยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆเสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดี	๓.๙๗	๐.๗๖๓	มาก
๗. ท่านปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมและให้กำลังใจกับผู้อื่นทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัว	๔.๐๒	๐.๘๒๕	มาก
รวม	๓.๘๙	๐.๕๙๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๙$, $S.D. = ๐.๕๙๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมียึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก จำนวน ๗ ข้อ ดังนี้ (๑) ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมและให้กำลังใจกับผู้อื่น ทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัว ($\bar{x} = ๔.๐๒$, $S.D. = ๐.๘๒๕$) (๒) แยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวมและสามารถควบคุมอารมณ์ข่มใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้เสมอ ($\bar{x} = ๔.๐๑$, $S.D. = ๐.๗๕๐$) (๓) เคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมอ อีกทั้งรู้ตัวเองว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเมื่อใดเวลาใดและสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม ($\bar{x} = ๓.๙๘$, $S.D. = ๐.๗๘๖$) (๔) ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดี ($\bar{x} = ๓.๙๗$, $S.D. = ๐.๗๖๓$) (๕) สามารถปรับปรุงวิถีดำเนินชีวิตให้มีความยึดหยุ่นได้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นมีความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ ($\bar{x} = ๓.๗๘$, $S.D. = ๐.๙๓๕$) (๖) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้ ($\bar{x} = ๓.๗๓$, $S.D. = ๐.๘๒๕$) และ (๗) สามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้อื่นเข้าใจเพื่อช่วยเหลือไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ($\bar{x} = ๓.๗๒$, $S.D. = ๐.๘๔๘$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงจำนวน คำร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความเป็นพลเมือง ในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในภาพรวม

(n = ๓๙๙)

ชื่อเรื่อง	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการแปลผล
๑. ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	๓.๓๘	๐.๓๙๙	ปานกลาง
๒. ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง	๓.๓๙	๐.๓๗๗	ปานกลาง
๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๓.๔๖	๐.๔๖๕	มาก
๔. ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย	๓.๖๓	๐.๔๓๓	มาก
๕. ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๓.๘๙	๐.๕๙๗	มาก
รวม	๓.๕๕	๐.๓๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๕๕, S.D. = ๐.๓๐๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก จำนวน ๓ ด้าน ดังนี้ (๑) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ($\bar{x}$ = ๓.๘๙, S.D. = ๐.๕๙๗) (๒) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย ($\bar{x}$ = ๓.๖๓, S.D. = ๐.๔๓๓) และ (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{x}$ = ๓.๔๖, S.D. = ๐.๔๖๕) ตามลำดับ

นอกจากนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๒ ข้อ ดังนี้ (๑) ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง ($\bar{x}$ = ๓.๓๙, S.D. = ๐.๓๗๗) และ (๒) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ($\bar{x}$ = ๓.๓๘, S.D. = ๐.๓๙๙) ตามลำดับ

๔.๒.๓ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๑) ผลแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงความถี่ของความคิดเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ปัญหา อุปสรรคในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น	ความถี่ของจำนวนที่ตอบ
ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	๒๕
ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง	๒๙
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๒๖
ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย	๒๐
ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปริสธรรม ๗	๑๙
ผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๑๑๙
ผู้ไม่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๒๘๐
รวม	๓๙๙

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จากตารางที่ ๔.๑๕ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นจำแนกตามความถี่ของความคิดเห็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง (ความถี่ = ๒๙) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ความถี่ = ๒๖) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (ความถี่ = ๒๕) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ความถี่ = ๒๐) และด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปริสธรรม ๗ (ความถี่ = ๑๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงความถี่ของความคิดเห็น จากผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น	ความถี่ของจำนวนที่ตอบ
ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	๒๖
ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง	๒๙
ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	๒๗
ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย	๒๓
ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๑๗
เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปริสธรรม ๗	
ผู้ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๑๒๒
ผู้ไม่ตอบแบบสอบถามปลายเปิด	๒๗๗
รวม	๓๙๙

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จากตารางที่ ๔.๑๖ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นจำแนกตามความถี่ของความคิดเห็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง (ความถี่ = ๒๙) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ความถี่ = ๒๗) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (ความถี่ = ๒๖) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ความถี่ = ๒๓) และด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปริสธรรม ๗ (ความถี่ = ๑๗) ตามลำดับ

๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากปัญหาที่ต้องการทราบที่ว่า แนวทางการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นนั้น จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ กระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ชุดความรู้ในการศึกษาเรื่อง ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ มีระดับมากทั้ง ๗ ข้อ เมื่อเทียบกับอีก ๔ ด้าน ดังนั้น ประชาชนได้ยึดหลักธรรมเป็นหลักในการใช้ชีวิตอันเป็นทุนทางสังคมอยู่แล้ว เป็นผลให้ ความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่า การจะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์จากการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนา ก่อน ผู้วิจัย จึงได้องค์ความรู้ใหม่ว่า การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยจะสามารถสร้างให้ประสบความสำเร็จได้ ถ้าประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีความรู้ความเข้าใจยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนา อันเป็นทุนทางสังคม ให้เกิดขึ้นจริงเสียก่อน อีกทั้งหลักธรรมเปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่เป็นหลักสำคัญ สำหรับนำไปต่อยอดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย พร้อมกับต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกับประชาชน ครอบครัว โรงเรียน วัดและกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวทางการกำหนดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งผู้วิจัย นำผลการวิจัยที่ได้มากำหนดองค์ความรู้ใหม่ ในการกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ ต้องมีการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนาอันเป็นทุนทางสังคม อันเปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่แท้จริงเสียก่อน โดยยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๑, ๒ และ ๔ ปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

ข้อที่ (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ คือ การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน จะทำให้รู้จักการรับผิดชอบและยึดหลักการเหตุผลในการตัดสินใจ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี โดยการเรียนรู้เข้าใจและยอมรับในกฎระเบียบข้อบังคับของสังคม ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลักแล้ว รู้ว่านี่คือ หลักการประชาธิปไตยที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนา ถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ก็จะทำให้มีความเป็นตัวของตัวเอง รู้ถึงการพัฒนาชุมชนและกล้าแสดงออก

ข้อที่ (๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เป็นการรู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอดี พอประมาณ มีความเข้าใจในการดำรงชีพอย่างพอดี ไม่น้อยและไม่มากเกินไป มีความมั่งคั่งและอยู่อย่างพอเพียง เลี้ยงตนบนสัมมาชีพ ทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร สามารถดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

จากนั้น องค์การภาครัฐ จะต้องปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงแก่ลูกหลานตั้งแต่เล็กๆ เริ่มจากสถาบันครอบครัว มีการทำความเข้าใจกับค่านิยมที่เหมาะสม สร้างค่านิยมที่เป็นจิตสำนึกที่ดี ที่มีต่อสาธารณะและให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพจริงๆ ในการเสนอความคิดเห็นแม้แต่ในการเมืองท้องถิ่น ส่วนผู้หลักผู้ใหญ่ก็ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานเยาวชน เกิดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออกพึ่งตนเอง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่คิดเบียดเบียน ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก รับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมได้

๒. ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง จะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่สมบูรณ์ได้ ต้องมีการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนา อันเป็นทุนทางสังคม อันเปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่แท้จริงเสียก่อน โดยยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๑, ๒ และ ๗ ปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

ข้อที่ (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ คือ การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตนแล้วจะก่อให้เกิดมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการตัดสินใจ งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้แล้ว จะก่อให้เกิดมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง

ข้อที่ (๓) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความสามารถในการจูงใจคน การรู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ การเข้าใจพื้นเพ ใจคอ และอารมณ์ของคนในชุมชน เมื่อร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้าน รับฟังและให้ผู้อื่นมีโอกาสดีขึ้น

เหตุผลโดยไม่ได้แย้งในสิ่งที่ถูกต้อง จะทำให้ผู้นั้นมีเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์รู้จักการให้ เสียสละ มีน้ำใจมีการแบ่งปันในการส่งข้อมูลไปให้แก่กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นได้รับทราบตามมาได้

จากนั้น องค์การภาครัฐ มาให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้มากขึ้น ให้มีการเสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลอบรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ รมรณรงค์ให้คนทราบถึงข้อมูลที่แท้จริง ในทางการเมือง ปลุกฝัง เรียนรู้อย่างถูกต้อง ไม่มีอคติ มีการเพิ่มวิชาเรียนเรื่องข่าวปัจจุบันในชั้นเรียน เชื่อมโยงกับวิชาพลเมือง หรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ เกิดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ที่มีการรับฟังความคิดเห็นคนอื่น ความรับผิดชอบในหน้าที่ รู้จักการให้ เสียสละ มีการแบ่งปัน มีน้ำใจ ไม่ได้แย้งในสิ่งที่ถูกต้อง ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง

๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สมบูรณ์ได้ ต้องมีการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนา อันเป็นทุนทางสังคม อันเปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่แท้จริงเสียก่อน โดยยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๕ และ ๖ ปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

ข้อที่ (๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ด้วยประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันหลายมิติ เมื่อมีการเลือกตั้ง ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและรู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น การรู้และยอมรับ การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา เช่น ชักชวนเพื่อนบ้าน ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง คือ เห็นความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น และรู้จักการนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองเสมอ เพื่อให้มีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุมว่าช่วงไหนเหมาะหรือไม่เหมาะ เกิดการไม่กระทำความผิดในการชุมนุม

ข้อที่ (๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม ทำให้สามารถรับเอาข้อมูลที่เป็นจริง เป็นการเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม โดยการเข้าร่วมการรณรงค์ทางการเมืองเสมอและให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง รู้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัย เรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน ทำให้มีจิตสำนึกติดตามข่าวสารเกิดขึ้นรับเอาข้อมูลที่เป็นจริง

จากนั้น องค์การภาครัฐ มาให้การส่งเสริมให้คนนึกถึงส่วนรวมก่อนเรื่องส่วนตัว มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญ มาให้ความรู้หรือมีการประชาสัมพันธ์ให้คนทุกคน ทุกกลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจในเมือง และมีส่วนร่วมทางการเมือง ระลึกถึงความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปลุกฝังการมีส่วนร่วมให้เด็กได้เรียนรู้กิจกรรมทางการเมือง ศึกษาข้อมูลอย่างละเอียด

และมีความเข้าใจในทิศทางการเมือง ในส่วนของพ่อแม่ต้องเป็นผู้นำ ปฏิบัติให้ลูกๆ เห็นอย่างจริงจัง ด้วย เกิดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ที่มีการเห็นความสำคัญของการเมือง ท้องถิ่น รู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีจิตสำนึกติดตามข่าวสารจากทุกสื่อ รับเอาข้อมูลที่เป็นจริง สนใจการเมืองให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง ไม่กระทำความผิดในการชุมนุม และมีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุม

๔. ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย จะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ ต้องมีการยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนา อันเป็นทุนทางสังคม อันเปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่แท้จริงเสียก่อน โดยยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๒, ๓, และ ๕ ปฏิบัติให้เป็นจริงดังนี้

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จ เป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี รู้ว่าต้องยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง สังคมจะไม่เกิดปัญหาขึ้น

ข้อที่ (๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอ ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง ไม่ยึดถือตัวเองว่าเป็นคนเก่งอาวูโสกว่า ยอมรับความคิดผู้อื่น ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่นยอมรับความผิดพลาด รู้จักการขอคำแนะนำจากผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหา เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักตนเอง ตนเป็นใคร ทำให้ควบคุมตนเองได้ เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม มีความรับผิดชอบ และมีความคิดด้วยตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้อื่น เกิดมีความเชื่อมั่นในตนเองขึ้น

ข้อที่ (๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ด้วยประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ ดังนั้น การรู้และยอมรับ ทำให้สามารถยอมรับความคิดผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นในการตัดสินใจร่วมกันรู้จักรับฟัง การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา เกิดการยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง

จากนั้น องค์กรภาครัฐ มาให้ความรู้พัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลในการปกครองระบอบประชาธิปไตย สร้างกระบวนการหรือกิจกรรม ส่งเสริมประชาธิปไตยให้เป็นทางการเพื่อให้ประชาชนสนใจและเข้าร่วมกับกิจกรรมของรัฐ เพื่อสิทธิและอำนาจของประชาชน ตัวประชาชนเองต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้และการปฏิบัติตามหน้าที่และสิทธิทางการเมือง หาความรู้เพิ่มเติม เกิดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก ยึดถือตามระเบียบของสังคมและ

ชุมชนยอมรับความคิดผู้อื่น ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่น ไม่นิยมความรุนแรง ไม่ก้าวร้าว เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นคนหนักแน่น มีจิตใจดี รู้แพ้รู้ชนะรู้ถอย ให้ออกาสกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ช่วยเหลือบุคคลอื่น รู้จักรับฟัง ยึดถือคุณธรรม ควบคุมตนเองได้ และยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ ที่ได้จากการสังเคราะห์ชุดความรู้ ในการศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยทั้ง ๔ ด้าน จะสามารถสร้างหรือกำหนดให้เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนต้องยึดมั่นในหลักพุทธธรรม คือ หลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นเบื้องต้นเสียก่อน เพราะผู้ที่ยึดมั่นในหลักพุทธธรรมถือเป็นกระบวนการทางสังคมของการบ่มเพาะคุณธรรมของความเป็นพลเมืองให้มีระดับคุณธรรมของความเป็นพลเมืองของสังคมที่ดียิ่งขึ้น ดังนั้นคุณธรรมความเป็นพลเมืองไม่สามารถแยกตัวออกจากวิถีชีวิตประชาธิปไตยได้ ต่อจากนั้นให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มาร่วมมือกันส่งเสริมปลูกฝังความรู้พื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ดำเนินการให้ยึดถือวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด เช่น จัดอบรมหรือกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้การเมืองแก่ประชาชน จัดอบรมมาให้ความรู้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เป็นทางการ ส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติธรรมได้จริง ประชาสัมพันธ์หลักธรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจ จัดโครงการหรือการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา และจัดงานตามประเพณีวัฒนธรรม โดยสอดแทรกพิธีทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับประชาชน ครอบครัวโรงเรียนวัดและกลุ่มต่างๆ ในขณะที่ประชาชน ครอบครัว โรงเรียน วัดและกลุ่มต่างๆ ควรทำความเข้าใจหรือศึกษาเรียนรู้เข้าใจระบบประชาธิปไตย พร้อมกับมีความกระตือรือร้นหาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และในโรงเรียน ควรเสริมหลักสูตรวิชาทางศาสนาเพิ่มเติม เพิ่มการเรียนรู้หลักศีลธรรมในห้องเรียน เพื่อให้มีการเรียนรู้หลักธรรมให้เข้าใจและปฏิบัติได้ ส่งผลให้เกิดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและเพื่อนำเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลเชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน จากนั้น นำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางเบื้องต้น ก่อนที่จะนำเสนอคณาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้คำชี้แนะในการเสนอแนวทาง ทั้งนี้ จากผลการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัย ขอสรุปผลการวิจัย ในเรื่อง การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นในด้านต่างๆ ตามระเบียบวิธีวิจัย ๒ ประเด็น คือ ๑. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพและ ๒. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑.๑ สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

๑) ศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

จากผลการวิจัย พบว่า ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านการกลมเกลียวเรียนรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (๔) ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย และ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรม คือ สัปปุริสธรรม ๗ ซึ่งทั้ง ๕ ประเด็น มีข้อเสนอ

แนวคิดจากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ดังนี้

๑.๑) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

๑.๑.๑) การพึ่งตนเอง พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีการขึ้นนำ ชักนำ มีการพึ่งตนเองมากขึ้น ไม่ยึดถือตัวบุคคล ยึดหลักการมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน กล่าวแสดงออก กล่าวนำเสนอ กล่าวคิดด้วยตนเอง มีความสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ โดยไม่ต้องให้บุคคลอื่นมากำหนด และประชาชนควรมีลักษณะเป็นเจ้าของชีวิตตนเองที่ต้องรับผิดชอบตนเอง อีกทั้งมีลักษณะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง เข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเข้าใจสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๑.๑.๒) การเคารพสิทธิผู้อื่น พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีการยอมรับผู้อื่น ไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน รู้ถึงขอบเขตหรือระดับการเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่คิดว่าสิทธิของตนเหนือกว่าผู้อื่น มีการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้ว่าการป้องกันสิทธิของตนเองโดยมิให้ผู้อื่นกระทบสิทธิของตน และรู้ถึงถ้าเราต้องการให้ผู้อื่นเคารพสิทธิของเรา เราต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นก่อน มีการให้ผู้อื่นได้ใช้สิทธิของเขาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม มีการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง มีการให้เกียรติซึ่งกันและกันและมีเหตุผล และมีความรู้ความเข้าใจระบบประชาธิปไตยว่าประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง

๑.๑.๓) การเคารพความแตกต่าง พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีการยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง มีการมองว่าคนเราเป็นคนแต่ไม่เหมือนกัน มีความคิดไม่แตกแยกและถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก มีการเคารพในหลักความคิดซึ่งกันและกัน ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เห็นว่าคนอื่นอาจมีเหตุผลของเขา มีการใช้ความเสมอภาคและเป็นธรรม มีการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ในความเหมือนความแตกต่าง

๑.๑.๔) การเคารพความเสมอภาค พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีลักษณะในการมองคนอื่นว่าคนมีฐานะหรือไม่มีฐานะ มีตำแหน่งหรือไม่ มีตำแหน่ง มีการศึกษาหรือไม่มีการศึกษา จะอาชีพอะไร ต้องให้ความเสมอภาคตามกฎหมาย ทั้งจารีตประเพณีหรือศีลธรรมอันดีงาม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน รู้ว่าประชาชนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกัน รู้ว่าควรมีการเคารพความเท่าเทียมกัน มีการปฏิบัติต่อกันในแนวระนาบ และเห็นความสำคัญในการเคารพความเสมอภาค

๑.๑.๕) การเคารพกติกา พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรจะมีลักษณะให้ความสำคัญกับกติกาของบ้านเมือง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ กฎหมาย รู้ว่าเป็นข้อกำหนดที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับควบคุมพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อน ความเสียหายขึ้นกับสาธารณชน ประชาชนจึงมีการเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย และข้อบังคับของท้องถิ่นเพื่อส่วนรวม เป็นการเคารพหลักนิติรัฐ นิติธรรมและธรรมาภิบาล และมีการนำไปปฏิบัติด้วยการยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ยึดถือกติกาในการอยู่ร่วมกัน ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา และหากมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้กำลังความรุนแรง มีการเรียนรู้ ทำความเข้าใจกติกาสังคมและนำไปใช้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ไม่เอากฎกติกามาเป็นเครื่องมือเพื่อเป็นประโยชน์กับตนและพวก

๑.๑.๖) การมีความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรจะมีลักษณะที่ระลึกและตระหนักอยู่เสมอว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตระหนักถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม กระตือรือร้น มีความรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาดังคมมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยเริ่มต้นที่ตนเอง มีการมองผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน และรู้ว่าหากพลเมืองในสังคมไม่รู้จักรับผิดชอบต่อกัน สังคมก็จะเกิดปัญหาวุ่นวาย ปกครองไม่ได้ มีการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่องานในหน้าที่ ประกอบความดี มีคุณธรรม จริยธรรม ช่วยเหลือสังคม ไม่ดูหมิ่น ดูแคลน ไม่ชักช้าที่จะช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคมที่เราอยู่บ้านเมือง ร่วมแก้ไขปัญหาดังคม โดยไม่มองว่ามิใช่หน้าที่ของตนเอง มีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่และเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคิดแก้ไขปัญหาเริ่มต้น และรู้ว่าคนเราไม่สามารถอยู่โดยลำพังได้ เมื่อมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เราก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม

๑.๒) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นในด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

๑.๒.๑) จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัว พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พ่อแม่ควรมีการสอนให้รู้จักกับระบอบประชาธิปไตยแบบง่ายๆ ที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดู รู้จักการแบ่งปันความคิดเห็นกันในครอบครัว ไม่บีบบังคับลูก พ่อแม่ให้เหตุผลกับลูก สอนให้รู้จักความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ควรรู้ว่าทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งยอมรับความคิดเห็นของทุกคนในครอบครัว มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก ฟังเสียงข้างมากและให้ความเคารพความเห็นของเสียงข้างน้อย เคารพสิทธิของแต่ละคน มีการส่งเสริมความเสมอภาคในครอบครัว มีเหตุผล รู้จักการให้ เสียสละ เมื่อผิดก็ขอโทษ คำนึงถึงส่วนรวม พ่อแม่ยอมรับฟังความเห็นความต้องการของลูก ตัดสินปัญหาโดยใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ ได้มีการแสดงความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน มีการให้เหตุผลในสิ่งที่เขาต้องการจะทำ

๑.๒.๒) จากการรับรู้ข่าวสารจากที่ต่างๆ พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะ ให้การติดตามข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่เป็นประจำ ควรทราบว่าข้อมูลข่าวสารปัจจุบันเปิดกว้างมาก มีการรับรู้ข่าวสารทุกด้าน มีเหตุผลในการรับข่าวสาร มีการเลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์นำมาใช้ประโยชน์ได้

๑.๒.๓) จากการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นไปด้วยเหตุผล มีการลดการโต้แย้งโดยไม่ใช้อารมณ์ พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับผู้อื่น มีการบอกความต้องการที่แท้จริง ควรทราบว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้เกิดประเด็นต่างๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้เกิดความคิดหลากหลายมีเหตุผลและความจริง ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ตั้งต้นด้วยอคติเอาความคิดของตนเองเป็นสำคัญ มีการนำประเด็นจากการพูดคุยถึงความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้องก่อนที่จะเล่าสู่กันฟัง

๑.๒.๔) จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะมีเหตุผลในการเข้าร่วม มิใช่เป็นไปโดยถูกข่มขู่โดยอิทธิพล หรือการว่าจ้างให้ไปร่วมกิจกรรมนั้น มีวิจารณ์ญาติที่ดี และที่สำคัญคือ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและไม่รบกวนสิทธิของผู้อื่นด้วย คิดถึงผลได้ ผลเสีย และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รู้จักเลือกสรร เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะที่เป็นประโยชน์ที่เหมาะสม ควรเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นประจำ และมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง

๑.๓) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๑.๓.๑) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรรู้ว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้ง รู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งทุกระดับ ในขณะที่ผู้นำชุมชนควรมีการสื่อสารกับประชาชน หรือหัวหน้าครอบครัวให้เข้าใจถึงเนื้อหา กระบวนการของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งและประชาชนควรเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย มีความรู้ ความเข้าใจและมีความรู้สึกว่าบ้านเมืองเป็นของเราทุกคน

๑.๓.๒) การติดตามข่าวสารทางการเมือง พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะที่มีจิตสำนึกว่า การเมืองจะข้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทุกคน ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีผลต่อการดำเนินชีวิต การไม่สนใจการเมืองจะมีผลต่อครอบครัว ต่อหน้าที่การงาน ทุกคนจึงจำเป็นต้องติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง เพื่อที่จะได้รู้ทันเหตุการณ์จะเกิดประโยชน์กับชุมชนและพี่น้องประชาชน เนื่องจากจะได้ทราบว่ารัฐบาลได้ทำอะไรให้

ประชาชนบ้าง มีโครงการหรือนโยบายอะไรบ้าง จะเกิดการติดตามตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๑.๓.๓) การร่วมชุมนุมทางการเมืองนั้น พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะที่มีความเข้าใจประเด็นปัญหาและเป้าหมายของการชุมนุมมีจิตสำนึก มีวินัย รู้ผิดชอบชั่วดี มองว่าในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตย เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่าเราสนใจการเมือง และมีการให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง รู้ว่าการเข้าร่วมชุมนุมเป็นแนวทางเรียกร้องตามระบอบประชาธิปไตย มองว่าการร่วมชุมนุมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่มีสิทธิชุมนุมทางการเมือง โดยที่ไม่กระทบความผิดในการชุมนุม ทุกคนควรทราบว่าประชาธิปไตย เป็นการให้สิทธิกับประชาชนอันเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการกำหนดและชี้นำทิศทางของสังคม

๑.๔) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย

๑.๔.๑) การประนีประนอมให้ความร่วมมือ พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะที่มีเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จักยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ รู้ผ่อนหนักเบา ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่นเพื่อประโยชน์เพียงเล็กน้อย หรือประโยชน์ของตนเอง เมื่อมีปัญหาให้ใช้เหตุผลในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมกับทุกฝ่าย รับฟังเหตุผลที่ถูกต้อง ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขหรือตัดสินปัญหา ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และอะลุ่มอล่วยกับทรศนะของคนอื่น การประนีประนอมจึงจะเกิดขึ้นได้ในชุมชนนั้น ๆ

๑.๔.๒) การมีน้ำใจ พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีลักษณะไม่ทำให้งานผู้อื่นได้รับผลกระทบ เดือดร้อน มีความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการให้อภัยในผู้ที่มีความคิดที่แตกต่าง ยอมรับว่าแต่ละคนผิดพลาดกันได้ ยึดหลักการความเสียสละ การแสดงออกโดยมุ่งหวังประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ การไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นคนหนักแน่น ไม่หุบเบา มีจิตใจดี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ให้ออกสกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน จะไม่เกิดความขัดแย้งและมีเหตุผลต่อกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองได้

๑.๔.๓) การมีเหตุผล พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะใช้หลักเหตุผลเป็นหลักในการหาข้อสรุปเพื่ออยู่ร่วมกัน แสดงออกอย่างมีเหตุผล รู้จักรับฟัง และแสวงหาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ พุดจาด้วยหลักการ เหตุผล มีหลักฐานชี้ชัดว่าเป็นเรื่องจริงและถูกต้อง การตัดสินใจจะทำอะไรนั้นยึดหลักเหตุผล

มากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ส่วนตัว ยอมรับในความเห็นของคนส่วนใหญ่ พร้อมทั้งให้ความสนับสุนนร่วมมือ

๑.๔.๔) การมีความยุติธรรม พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะที่ยึดถือคุณธรรม ความถูกต้องในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาและหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอโดยเคารพหลักความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คำนึงกฎเกณฑ์และกติกาของประเทศ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีการฝึกความไม่เห็นแก่ตัว การให้ความรู้ การมีการศึกษา มีการบ่มเพาะกระบวนการคิดในเชิงข้อเท็จจริง มีคุณธรรมประจำใจ มีศีลธรรม มีการขัดเกลาจิตใจ ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อสังคมและผู้อื่นด้วยความยุติธรรม

๑.๔.๕) การมีความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประชาชนควรมีลักษณะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมได้ พึ่งเหตุผลที่ดี ร่วมทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและสังคมได้ มีความเชื่อมั่นในตนเองรู้สึกถึงข้อมูลที่มีอยู่ต้องถูกต้องและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และติดตามการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเมือง รวมถึงการดำเนินนโยบายทางการเมืองของรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑.๕) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดมั่นในหลักธรรม คือ สัปปริสธรรม ๗

๑.๕.๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่ทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน ยึดถือคำสั่งสอนของศาสนาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งผล

๑.๕.๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่มีการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูงถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี เพราะทุกคนมีเป้าหมายร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายในชีวิตของตนเอง และก้าวไปสู่จุดหมายนั้น โดยแนวทางที่ถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย

๑.๕.๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่รู้จักการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง รู้จักตนเอง ตนเป็นใคร เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม อาทิ บทบาทความเป็นแม่ การเป็นข้าราชการ มีการรู้จักว่าทำหน้าที่แล้วเกิดมีความสุข

๑.๕.๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่รู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอดีพอประมาณ มีความเข้าใจในการดำรงชีพอย่างพอดี ไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป มีความมัธยัสถ์และอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนบนสัมมาชีพ มีการวางแผนให้เหมาะสมกับสถานการณ์

๑.๕.๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่มีการรู้และยอมรับ ใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม มีการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา การดำรงชีวิตของคนเป็นไปตามช่วงระยะเวลาที่ควรจะเป็น ช่วงระยะเวลาใดที่จะต้องทำอะไร

๑.๕.๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่สามารถเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยเรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน และจัดระบบของความต้องการของประชาชนการรู้จักชุมชน เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น รู้ความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นถึงความแตกต่างกันและระเบียบของสังคมนั้นๆ จะทำให้เราอยู่ในชุมชนนั้นๆ ได้อย่างสบายใจ

๑.๕.๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น พบว่า ประชาชนควรมีลักษณะที่สามารถเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ เข้าใจพื้นเพ ใจคอ และอารมณ์ของคนในชุมชนเข้าใจอารมณ์ของตนเอง เพื่อจะได้เรียนรู้อารมณ์และความคิดของบุคคลอื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาแต่ใจตนเอง ยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่น

๒) หลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๒.๑) หลักธรรม ผู้วิจัยเห็นว่า จากหลักสัปตปริสธรรม ๗ ถือได้ว่า เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องชี้แนะในการดำเนินชีวิต ให้คนมีคุณธรรมของความเป็นพลเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสภาพสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ที่ถือกันว่าเป็นสังคมที่ดีงาม เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยได้ เพราะหลักสัปตปริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มีการกล่าวถึงคุณสมบัติสำหรับสัปตปริสชน หรือคนดี หรือธรรมของผู้ดี ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนสมบูรณ์แบบ คุณสมบัติของการเป็นคนสมบูรณ์แบบต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ คือ ๑) ฉัหมัญญตา การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ ๒) อตถัญญตา การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย ๓) อตตัญญตา การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร ๔) มัตตัญญตา การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี ๕) กาลัญญตา การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖) ปริสสัญญตา การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม และ ๗) ปุคคสสัญญตา การรู้จักบุคคล

หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้อำนาจนำไปปฏิบัติ สามารถนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เป็นผู้สร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสังคม เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบนั่นเอง

๒.๒) แนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยเห็นว่า จากแนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการแต่ละท่าน ในการกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เช่น ควรมีความรับผิดชอบ มีการยอมรับความผิดพลาด มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดี มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีความสามารถในการจูงใจคน รู้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับการส่งเสริมหรือการพัฒนาประชาธิปไตย ให้เห็นลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยชัดเจนมากขึ้น จึงได้สรุปลักษณะเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยได้ ๔ ด้าน มาพิจารณาดังนี้ (๑) ด้านการพึ่งตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค การเคารพกติกาและการมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะพิจารณาแนวคิดการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านความรู้ความสามารถที่จำเป็นต้องมี เพื่อการทำสัญญาร่วมกัน ต้องอาศัยความสามารถ สติปัญญา ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะพิจารณาแนวคิดด้านวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยผ่านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการเข้าร่วมในการอภิปรายถกเถียงและรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อยึดหลักความมีเสรีภาพ เสมอภาค การเอาใจใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจจะพิจารณาแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ (๔) ด้านความประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายในทางความดีงาม เพื่อเป็นคนที่มีเหตุผล มีศีลธรรม มีความดีงาม มีการยอมรับ จิตใจกว้าง เป็นต้น จะพิจารณาแนวคิดการมีบุคลิกประชาธิปไตย

จากข้อค้นพบของหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ทั้ง ๗ ข้อ และแนวคิด ทฤษฎี ผู้วิจัยมีข้อเสนอเกี่ยวกับหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า

ข้อที่ (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการทำหน้าที่ของตนเองสมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย มีการเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน การมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีการยึดถือคำสั่งสอนของศาสนา มาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันเป็นบ่อเกิดแห่งผล เพราะการที่จะได้รับผลประโยชน์ใด ๆ มาจากอันนั้น ปฏิบัติในสิ่งที่ควรทำ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ประเพณี ตามสถานภาพของตนเอง มีการสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ และรู้จักลำดับความคิดไตร่ตรองปัญหา รู้หน้าที่ของตนเอง เข้าใจตระหนักในหน้าที่ของตนเองรู้ว่าตัวเองมีขอบเขตแค่ไหน รู้ว่าทำแล้วต้องถูกต้อง

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง มีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน มีเป้าหมายในทางความดีงามเพื่อเป็นคนที่มิมีเหตุผล และก้าวไปสู่จุดหมายนั้น มีแนวทางที่ถูกต้อง ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ผิดกฎหมาย มีการตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงและเป็นไปได้ ชัดเจนไปในทางที่ถูกต้อง ไม่เพื่อฝันมีความพยายามแน่วแน่ ไม่สร้างปัญหาหรือเบียดเบียนผู้อื่น ฟังความเห็นของบุคคลอื่น รู้ว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้าง และมีการยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้น

ข้อที่ (๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม คือ มีความสามารถ มีสติปัญญา มีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอ ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง รู้จักตนเอง ตนเป็นใคร เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม อาทิ บทบาทความเป็นแม่ การเป็นข้าราชการ และรู้จักว่าทำหน้าที่แล้วเกิดมีความสุข

ข้อที่ (๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการรู้จักถึงความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอประมาณพอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอเพียงพอดีมากกว่าการแสวงหากำไร มีความเข้าใจในการดำรงชีพอย่างพอดี ไม่น้อยและไม่มากเกินไป มีความมัธยัสถ์การพึ่งตนเอง คือ อยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนบนสัมมาชีพและวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองได้

ข้อที่ (๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการรู้และยอมรับ ในการใช้ดุลยพินิจในการใช้เวลาให้เหมาะสมระหว่างประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนา ที่มีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ มีการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา ในการเอาใจใส่บ้านเมือง ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ มีการดำรงชีวิตเป็นไปตามช่วงระยะเวลาที่ควรจะเป็น ว่าช่วงระยะเวลาใดที่จะต้องทำอะไร ทำจากจิตสำนึกและประสบการณ์ที่ได้สะสมมา

ข้อที่ (๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยรู้จักและเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ รู้ถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม ว่าคนทุกคนในสังคมต้องมีวินัย

เข้าใจระเบียบและเคารพกฎหมาย เคารพกติกา ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ยอมรับกติกาของสังคมนั้นๆ และรู้ถึงจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชน

ข้อที่ (๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่น พบว่า ควรได้มีการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ เข้าใจพื้นที่ใจคอ เข้าใจอารมณ์ของคนในชุมชน รู้จักการเรียนรู้อารมณ์และความคิดของบุคคลอื่น มีการยึดหลักเห็นอกเห็นใจกัน รู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาแต่ใจตนเอง มีการยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่นจิตใจกว้าง เรียนรู้การการดำเนินชีวิตร่วมกัน และการเรียนรู้บุคคลอื่นได้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์กับศาสนสถาน

๓) การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

จากผลการวิจัยความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ประกอบด้วย ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านการกลมเกลียวเรียนรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (๔) ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย และ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมคือ สัปปุริสธรรม ๗ ซึ่งทั้ง ๕ ประเด็น มีข้อเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีข้อค้นพบ ดังนี้

๓.๑) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

๓.๑.๑) การพึ่งตนเอง พบว่า ควรมีการพึ่งตนเองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นระบบที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในท้องถิ่นของตน เป็นเจ้าของชีวิตตนเองที่รับผิดชอบตนเอง ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร มีความรับผิดชอบในตนเอง ควรพึ่งตนเองก่อน หากไม่ได้ค่อยขอพึ่งคนอื่น ไม่พึ่งพารัฐมากจนเกินไป เป็นตัวของตัวเองในการพิจารณาทางการเมืองว่าอย่างไรควรหรือไม่ควร กรณีมีเหตุการณ์บ้านเมืองใดๆ เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจและช่วยเหลือตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ มีการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความพอเพียง ต้องดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง มีการดำเนินชีวิตแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรู้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๓.๑.๒) การเคารพสิทธิผู้อื่น พบว่า ควรมีการปลูกฝังการเคารพสิทธิของกันและกัน ยอมรับผู้อื่น ไม่เบียดเบียน ไม่ข่มเหง ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ต้องรู้ถึงขอบเขตหรือระดับการเคารพสิทธิผู้อื่น ไม่คิดว่าสิทธิของตนเหนือกว่าผู้อื่น คนแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ควรเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพ

ของผู้อื่น และควรป้องกันสิทธิของตนเองด้วย มิให้ผู้อื่นกระทสิทธิของตน แต่ถ้าเราต้องการให้ผู้อื่นเคารพสิทธิของเรา เราต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นก่อน ให้ผู้อื่นได้ใช้สิทธิของเขาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ควรให้เกียรติซึ่งกันและกันและต้องมีเหตุผล และความเป็นจริงยึดถือกฎเกณฑ์เป็นที่ตั้งและต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในสังคม

๓.๑.๓) การเคารพความแตกต่าง พบว่า เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกควรรยอมรับและเคารพความแตกต่าง ยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง คิดว่าต้องไม่แตกแยกและถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และต้องเคารพในหลักความคิดซึ่งกันและกัน ต้องยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และเห็นว่าควรเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ในความเหมือนความแตกต่าง เห็นว่าเมื่อมีความคิดแตกต่างได้ และประชาชนควรมีความรู้ความเข้าใจระบบประชาธิปไตยเกี่ยวกับความมีเสรีภาพ ยอมรับความหลากหลายของแต่ละคน และสามารถทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้และสงบสุข

๓.๑.๔) การเคารพความเสมอภาค พบว่า รัฐควรให้ความสำคัญกับประชาชนทุกคน ไม่เว้นว่าคนมีฐานะหรือไม่มีฐานะ มีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่ง มีการศึกษาหรือไม่มีการศึกษา เป็นต้น ต้องให้ความเสมอภาคตามกฎหมาย ทั้งจารีตประเพณีหรือศีลธรรมอันดีงาม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพราะประชาชนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเท่าเทียมกัน ในการเคารพความเท่าเทียมกัน รวมถึงเคารพหลักสิทธิมนุษยชน ยึดหลักขันติธรรม (Tolerance) รู้ว่าแต่ละคนควรจะได้รับปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน ทั้งในแง่ของกฎหมาย สังคมและการเมือง แต่ถ้าทำผิดกฎหมายก็ต้องได้รับโทษเหมือนกัน แม้บางครั้งในโลกความเป็นจริงไม่มีความเสมอภาค แต่เมื่อสังคมต้องกำหนดกฎกติกาเพื่อความเสมอภาค เราควรเคารพกฎหมายและเคารพความเสมอภาค

๓.๑.๕) การเคารพกติกา พบว่า ควรยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ให้ความสำคัญของกติกาในการอยู่ร่วมกัน ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา ถ้าหากมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น ก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตย คือ ใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา โดยไม่ใช่กำลังความรุนแรง ควรเรียนรู้ทำความเข้าใจกติกาสังคมและนำไปใช้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม อย่าเอากฎกติกามาเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์กับตนและพวกพ้อง ถ้าทำได้จะเป็นสังคมคุณภาพ เพราะกติกาจะช่วยให้เราอยู่กันได้อย่างเป็นธรรม

๓.๑.๖) การมีความรับผิดชอบต่องาน พบว่า ควรตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งของคนในชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตระหนักถึงการกระตือรือร้น ที่จะรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคม โดยควรเริ่มต้นที่ตนเอง มีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่และเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการคิด แก้ไขปัญหาเริ่มต้น ให้มองผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน หากในสังคมไม่รู้จักรับผิดชอบต่อกัน สังคมก็จะเกิดปัญหาวุ่นวาย ปกครองไม่ได้

ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบงานในหน้าที่ ประกอบความดี มีคุณธรรม จริยธรรม ช่วยเหลือสังคม ไม่ดูหมิ่น ดูแคลน ไม่ชักช้าที่จะช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคมที่เราอยู่ ร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยไม่มองว่ามีใช้หน้าที่ของตนเอง

๓.๒) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นในด้านการ กล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

๓.๒.๑) การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัว พบว่า พ่อแม่ควรปลูกฝังการแบ่งปัน มีน้ำใจให้ลูก ควรรับฟังความคิดเห็นของบุคคลในครอบครัว ควรให้ความเห็นในเชิงการอธิบายเหตุและผล แม้จะเห็นแตกต่างจากตนเอง ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่บุตรหลาน โดยพ่อแม่ต้องปลูกฝังความคิดของลูกตนเอง ให้รู้จักการยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นและทำงานแบบเป็นทีมหรือหมู่คณะได้ เพราะการปลูกฝังใดๆ ให้กับเด็กย่อมมีผลต่อการเจริญเติบโตและทัศนคติในการใช้ชีวิต ทั้งนี้ให้ตั้งอยู่บนความถูกต้องตามระเบียบข้อกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม สร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในครอบครัว โดยใช้หลักการทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ในขณะที่หน่วยงานของรัฐ ควรจัดอบรมให้ความรู้กับผู้ปกครองหรือพ่อแม่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสม เพราะพ่อแม่ต้องมีส่วนในการพิจารณา และเข้าใจในประชาธิปไตยในสาระก่อน

๓.๒.๒) การรับรู้ข่าวสารจากที่ต่างๆ พบว่า องค์กรภาครัฐควรส่งเสริมแนะนำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารจากช่องทางการสื่อสารที่น่าเชื่อถือได้ ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตและควรมีหอกระจายเสียงข่าวในชุมชน เมื่อรับรู้แล้วก็สอนให้รู้จักคิดวิเคราะห์ จากข่าวสารที่ได้รับรู้ให้รู้จักการพิจารณาว่าเป็นไปได้หรือไม่ ให้ได้ใช้ปัญญาคิด ไม่ควรเชื่อจากสื่อโดยทันทีที่รับทราบข่าวสารนั้นๆ ในขณะที่สื่อทุกแขนงก็ควรมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อไปแนวทางสร้างสรรค์และควรวิเคราะห์ข่าวสารต่างๆ ก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ ในขณะที่ประชาชนควรรับรู้ข้อมูลได้จากหลายๆ สื่อ และสามารถรับรู้และวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือแค่ไหน

๓.๒.๓) การแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น พบว่า ควรเริ่มจากในครัวเรือน ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน สังคมโดยเฉพาะสู่สังคมประเทศชาติ ควรจัดสภากาแฟในหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยน สื่อสารข้อมูลต่างๆ เพราะสภากาแฟ ถือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเล็กๆ ในชุมชน และควรจัดกระดาน บอร์ดติดข้อมูลข่าวสาร ให้เป็นจุดเดียวเบ็ดเสร็จหรือส่งเสริมให้มีการจัดเวทีประชาคม แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน หรือจัดอบรมเสวนาส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในหลักการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อจะได้ข้อมูลจากการปฏิบัติจริงของประชาชนและให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการเพื่อที่ไม่บิดเบือน

๓.๒.๔) การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ พบว่า รัฐควรสนับสนุนการเข้าร่วมกับกลุ่มการเมืองต่างๆ เพราะกลุ่มการเมือง มีวิธีการ แนวทาง ความคิดให้ศึกษามากมาย แต่ต้องให้การตระหนักถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารชักนำต่างๆ อาจทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบุคคลใดเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แต่ควรมีการคัดกรองกลุ่ม ชักชวนหรือสนับสนุนคนดีมีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน เพื่อการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้ ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ในสถานศึกษาและควรติดตามข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไปพร้อมกับการเคารพกฎหมายและระเบียบสังคม ควรจัดกิจกรรมทางการเมืองภาคประชาชน การเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆ ให้เข้าร่วมพบปะอยู่เสมอๆ เมื่อมีกิจกรรมทางการเมือง

๓.๓) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๓.๓.๑) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า ควรให้มีการรณรงค์ในระดับหมู่บ้านเป็นหลัก ทุกหมู่บ้านโดยผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมกับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น การทำกิจกรรมทุกอย่างในท้องถิ่น เมื่อมีการเลือกตั้งควรให้ชาวอย่างต่อเนื่องถึงกำหนดวันเวลา ชี้แจงในการประชุมหมู่บ้าน ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงความเกี่ยวเนื่องในการเลือกตั้งกับการพัฒนาท้องถิ่น หรือให้ข้อมูลผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน เสียงตามสายและรายการวิทยุท้องถิ่น ในขณะที่ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ ต้องเป็นแบบอย่างในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จังหวัดควรจัดประกวดและให้รางวัลท้องถิ่นที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูง ให้ท้องถิ่นให้ความสำคัญในการจัดคูหาเลือกตั้งและประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ผ่านการพูดคุยในโอกาสต่างๆ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิ หน้าที่ และความสำคัญในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ต้องทำให้มีการเชิญชวนภาครัฐเอกชนในพื้นที่ร่วมรณรงค์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

๓.๓.๒) การติดตามข่าวสารทางการเมือง พบว่า รัฐควรแนะนำให้ติดตามข่าวสารจากทุกสื่อ แล้วนำมาเปรียบเทียบด้านดีและด้านเสีย ในท้องถิ่นควรจัดหาช่องทางให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารทางการเมือง หรือมีการเลือกผู้นำชุมชนเข้าร่วมเสวนาในเรื่องการรับทราบข่าวของชาวบ้านว่าทำอะไรบ้างจึงจะทราบว่าข่าวนั้นจริงหรือเท็จ ควรมีเสียงตามสายและกระจายข่าวการเมือง เป็นช่วงเวลาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ อาจจัดให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดท้องถิ่น หรือศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข่าวสารทางราชการ เหตุการณ์บ้านเมือง ข่าวในชุมชน จัดหอกระจายข่าวสาร หรือสนับสนุนการแชร์ข้อมูลในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทาง Internet Facebook Line หรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ อาทิ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ โดยสรุปเนื้อหา และจัดนำเสนอโดยใช้ภาษาและรูปแบบที่

ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย อีกทั้งองค์การสื่อมวลชนก็ต้องสร้างสามัญสำนึก เอาข้อมูลที่เป็นจริงมานำเสนอ เสนอสิ่งสร้างสรรค์ และต้องกล้ารับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน และควรวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ก่อนที่จะเผยแพร่โดยเฉพาะข่าวสารการเมือง

๓.๓.๓) การร่วมชุมนุมทางการเมือง พบว่า ควรมีการบอกถึงข้อกฎหมาย การชุมนุมหรือร่วมกิจกรรมสาธารณะให้กับคนในชุมนุมได้รับทราบ ควรพิจารณาให้ข่าวสารแก่ประชาชนรับรู้ข่าวสารให้รอบด้านก่อนเข้าชุมนุมทางการเมือง ให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้าร่วมชุมนุมอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ ไม่มีการแทรกแซงทางการเมือง โดยมีการชุมนุมที่เกิดจากความคิดของประชาชนอย่างแท้จริง รัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนาโดยการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ควรมีการเสวนาขึ้นในท้องถิ่นอย่างน้อยเดือนละครั้งในด้านการเมือง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ในปัญหาต่างๆ และควรมีกฎหมายและระเบียบรองรับในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ซึ่งเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ คำนึงถึงเสรีภาพของบุคคลในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และควรมีการบริการหากมีการชุมนุมทางการเมือง เช่น ห้องสุขา รถพยาบาล น้ำดื่ม เป็นต้น

๓.๔) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย

๓.๔.๑) การประนีประนอมให้ความร่วมมือ พบว่า ควรให้ประชาชนใช้เหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม พุดคุยในโอกาสต่างๆ ให้ทุกคนได้ตระหนักว่าไม่มีใครได้ทั้งหมดหรือเสียทั้งหมด คิดว่าสังคมส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน ควรมีคนกลางในการประนีประนอมที่เป็นแบบอย่างของประชาชนในชุมชน ควรจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์กันของคนในชุมชนเป็นประจำ หรือส่งเสริมโดยการที่จัดเวทีประชาคมเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ควรจะเรียกมาคุยแล้วหาแนวทางร่วมกัน เพื่อให้ปัญหายุติ โดยจะเน้นให้มีการประนีประนอมกัน การยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างคนในท้องถิ่นด้วยกัน ส่งเสริมให้รู้จักรับฟังผู้อื่น ยอมรับความเห็นต่าง เคารพกติกา ไม่ก้าวร้าวไม่ยึดมั่นและไม่ถือมั่นตัวเองเป็นใหญ่

๓.๔.๒) การมีน้ำใจ พบว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้น้ำใจประชาธิปไตย เพื่อให้ตระหนักว่าความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยมีผลดีอย่างไร จัดกิจกรรมการมอบน้ำใจ ระดมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่น เพื่อให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เชิญชวนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม มอบน้ำใจช่วยเหลือผู้ยากไร้ ระดมทรัพยากรจากคนในท้องถิ่นช่วยเหลือกันและกัน ส่งเสริมกีฬาในชุมชน ฝึกความมีจิตอาสาให้มาก ปลุกสำนึกรักบ้านเกิด แสดงให้เห็นถึงการมีน้ำใจและยินดีให้บริการและในทุกครั้งที่ทางเจ้าหน้าที่พบปะพูดคุยกับประชาชน ก็ควรจะเป็นไปแบบเป็นมิตรฉันท์พี่น้องกัน มีการบริการประชาชนด้วยความเต็มใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้คนมีน้ำใจ ให้การเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็ก คือเป็นกระบวนการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว

๓.๔.๓) การมีเหตุผล พบว่า ควรชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างเหตุผลกับอารมณ์อย่างชัดเจน ต้องเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว หรือจากกระบวนการคิดในโรงเรียน ในการให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก โรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ สอนให้รู้จักการฝึกฝน เรียนรู้ การรู้จักการเปรียบเทียบ การวิเคราะห์ข้อมูลในการตัดสินใจด้านต่างๆ โดยใช้ข้อเท็จจริงถูกต้อง คือ การฝึกการใช้เหตุผลฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและการมีมุมมองความคิดในหลายมิติในเรื่องเดียวกัน ยึดหลักเหตุผลในทางสร้างสรรค์

๓.๔.๔) การมีความยุติธรรม พบว่า ควรยึดถือคุณธรรมปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาและหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด การมีคุณธรรมประจำใจ การมีศีลธรรม เป็นการขัดเกลาจิตใจ ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อสังคมและผู้อื่นด้วยความยุติธรรม แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของแต่ละคน เคารพสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน โรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ ให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก ไม่ว่าชนชั้นสูงชนชั้นล่าง ให้ความเป็นธรรม เป็นกลาง ให้ความเป็นธรรมกับบุคคลที่พบ ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีความเป็นกลางในการตัดสินปัญหาต่างๆ ต้องมีความยุติธรรมซึ่งกันและกันและเท่าเทียมกัน มาพูดคุยและหาแนวทางยุติปัญหาร่วมกัน โดยจะต้องรับฟังปัญหาทั้งสองฝ่ายก่อน ให้ความยุติธรรมทุกฝ่ายต้องไม่มีสองมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ มีมาตรฐานเดียว ความขัดแย้งจึงไม่เกิด

๓.๔.๕) การมีความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า ควรจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างรัฐ เอกชน ประชาชน บ้าน วัด และโรงเรียน ให้มีความผูกพันกันหรือส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้มีการศึกษาให้ชำนาญในเรื่องนั้นๆ ก็จะทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพเป็นคนมั่นใจได้ ให้มีการกล้าคิดกล้าแสดงออก เพื่อฝึกฝนให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม กล้ายืนยัน เชื่อมั่นในความเห็นตนเองในเรื่องที่ถูกต้อง ฝึกการพูด การแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมและที่สาธารณะ ควรให้การเรียนรู้แก่วัยเด็ก โรงเรียนจะเป็นส่วนสำคัญ ควรมีกิจกรรมฝึกให้เป็นผู้นำ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงานในโอกาสต่อไป การศึกษาและประสบการณ์จะส่งเสริมให้คนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง

๓.๕) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดมั่นในหลักธรรม คือ สัปปุริสธรรม ๗

๓.๕.๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ พบว่า ควรปฏิบัติในสิ่งที่ควรทำ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ประเพณี ตามสถานภาพของตนเอง สำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ หากเข้าใจและตระหนักในหน้าที่ของตนเองแล้ว จะทำให้คนๆนั้นมีประสิทธิภาพ จะทำอะไรก็รู้ว่าตัวเองมีขอบเขตแค่ไหน ต้องรู้ว่าเหตุที่ทำแล้วถือว่าถูกต้อง หน้าที่พื้นฐานในการปฏิบัติหลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ควรมีการสั่งสอนกันในโรงเรียน แต่ต้องมี

ตัวอย่างการปฏิบัติ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลได้อย่างไร การประชาสัมพันธ์เชิงรุกบุคคลที่โดดเด่นในด้านต่างๆ ชี้ให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้อย่างไร ควบคู่ไปกับผลงานด้วย รู้จักลำดับความคิดไตร่ตรองปัญหา รู้หน้าที่ของตนเอง เช่น หน้าที่ต่อครอบครัว หน้าที่การงาน หน้าที่ต่อสังคม โดยปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตน

๓.๕.๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย พบว่า ควรตั้งเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่เป็นจริงและเป็นไปได้ ไม่เพ้อฝันต้องตั้งเป้าหมายการดำเนินชีวิตให้ชัดเจน ไปในทางที่ถูกต้อง ไม่สร้างปัญหาหรือเบียดเบียนผู้อื่น พึงความเห็นของบุคคลอื่น เป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้าง ตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน มีความพยายามแน่วแน่ และยอมรับความเป็นจริงของผลที่เกิดขึ้น หากประชาชนรู้จักผล รู้จักเป้าหมาย ย่อมทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะประชาชนจะรู้ถึงเหตุผลและเป้าหมายของโครงการหรือกิจกรรม การดำเนินการทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการสั่งสอนกันในโรงเรียนและควรมีตัวอย่างการปฏิบัติ

๓.๕.๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร พบว่า ควรมีการประเมินการรู้จักตนว่า เป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ประชาชนต้องรู้จักตน เข้าใจตน และระงับตนให้ได้ เพื่อให้เกิดผลกรรมที่ดี ควรอบรมให้เข้าใจในการปฏิบัติตน การมีสติบวกกับสัมปชัญญะต้องคู่กัน ทำให้ตนทำอะไรก็ได้ ไม่เบียดเบียนคนอื่น ทำร้ายคนอื่น ไม่เอาเปรียบคนอื่น ควรฝึกเจริญสติอยู่เป็นประจำ จะเห็นตัวตนที่แท้จริงของตนเองว่าเป็นใคร จะช่วยให้เข้าใจตนเองต้องสำรวจความคิด คำพูด การกระทำของตนเองอยู่เสมอ ว่าให้ดำรงอยู่ในทางที่ถูกที่ควร ปรับปรุงพัฒนาความคิดตนเองอยู่เป็นนิจ ควรคิดว่า หากทำแล้วมีความสุขก็ควรคิดหลักเสียง มีการพิจารณาเข้าใจตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของตนเอง ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น การเป็นคนรู้จักตนเอง เมื่อทำอะไรก็สามารถทำได้เต็มที่และเต็มความสามารถ มีเป้าหมายในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะทำให้บรรลุเป้าหมายของประชาธิปไตย

๓.๕.๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี พบว่า ควรเรียนรู้และวิเคราะห์ความจำเป็นของการใช้จ่าย การช่วยเหลือ การเสียสละบนพื้นฐานของคุณธรรมและความสุขของตนเองประชาชนรู้หลักธรรมการรู้จักพอ รู้ประหยัด มัธยัสถ์ ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา (เดินสายกลาง) ต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีด้วย มีความพอเพียง พอดีมากกว่าการแสวงหากำไร ก็สามารถเจอความสุขที่พอเพียงและยั่งยืนได้ โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต มีความพอเพียงในสิ่งที่มิ ในสิ่งที่ได้รับ ไม่คิดละโมภโลภมาก ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตนเองต้องประมาณตน วางตัวให้พอดี ใช้จ่าย ช่วยเหลือ เสียสละ พอดีทั้งการคิด การพูดและการกระทำ

๓.๕.๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม พบว่า ควรรู้จักกาลว่า กาลไหนควรทำอะไร ควรหรือไม่ควรในกาลนั้นๆ มีการวางแผน กำหนดวิธีการกระทำต่างๆ ที่ชัดเจน และมีสติ

คิด ไตร่ตรอง อยู่ตลอดเวลา ยึดมั่นในการตรงต่อเวลา รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เป็นระเบียบวินัยมากขึ้น ควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต ต้องมีสติ รู้ว่าจะต้องทำอะไร ที่ไหน อย่างไร มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ รอได้ ซ้ำได้ ดีได้ มีความรู้จักกาลเทศะว่า ตอนไหนควรทำ ไม่ควรทำ ไม่เบียดบังเวลาราชการในการทำธุรกิจส่วนตัว ผิดสติเพื่อควบคุมอารมณ์จะทำให้เป็นคนที่รู้จักกาลเทศะ รู้ว่าเวลานั้นในสถานที่นั้นๆ ควรจะทำอะไรจึงจะเหมาะสม การรู้จักกาลเทศะ เป็นเหตุผลให้คนเราอยู่ได้ด้วยหลักความเคารพกันและเวลาว่าควรทำสิ่งใดๆ ให้ถูกต้องกับสถานการณ์นั้นๆ ที่เป็นอยู่

๓.๕.๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม พบว่า ควรมีหน้าที่ต้องรู้จัก และเคารพระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ การอยู่ร่วมกันในสังคม คนทุกคนในสังคมต้องมีวินัย เข้าใจระเบียบ และเคารพกฎหมาย ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ยอมรับกติกาของสังคมนั้นๆ และรู้ถึงจารีตขนบธรรมเนียมของชุมชน มีความเข้าใจในความต้องการของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสุขไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ให้การศึกษาประชาชนในชุมชน ให้รู้จักหลักศาสนา สร้างระเบียบให้เกิดขึ้นกับตัวเองได้ โดยเฉพาะการรู้ระเบียบจราจร การทิ้งขยะ การขับรถ การมีน้ำใจเอื้อเพื่อการรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบสังคม และแต่ละคนก็ควรมีความใส่ใจ เรียนรู้จักผู้คนในสังคม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ต้องพบปะพูดคุย วางตัวด้วยความสุภาพ ถ่อมตน เพื่อจะได้เข้ากับชุมชนได้ และท้องถิ่นเมื่อจะดำเนินการออกข้อกฎหมายใช้บังคับในพื้นที่ ก็จะต้องให้ชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนและประชาชนก่อน จึงทำให้การดำรงอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างสงบสุขและสังคมก็เป็นระเบียบเรียบร้อย

๓.๕.๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น พบว่า ควรจัดกิจกรรมให้ประชาชนได้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์กับศาสนสถาน ประกาศเกียรติคุณกับผู้ที่ดำรงชีพตามหลักธรรม ให้ประชาชนได้เห็นแบบอย่าง การสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มหรือหมู่คณะ หรือรายบุคคล ควรมีการเรียนรู้บุคคลอื่น เพราะนอกจากจะเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลที่เราคบหาด้วยแล้ว ยังเป็นการสร้างความประทับใจและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้จากเรื่องเล็กๆ ซึ่งการที่เรารู้เขาและรู้เราก็จะทำให้การทำงานราบรื่นเสมอ การใช้หลักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แม้เป็นเรื่องยาก เพราะบางคนทำตามใจ อารมณ์ ความพอใจตนเองเป็นหลัก ควรศึกษานิสัยบุคคลในสังคม เป็นคนที่วางตนให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ รู้จักการเลือกคบคนและแยกคนออกได้ว่า ผู้นั้นเป็นคนดี หรือไม่ดี หากประชาชนเข้าใจหรือรู้จักว่าบุคคลดี เมื่อรู้ว่าใครมีลักษณะนิสัยอย่างไร ก็จะทำให้ปรับตัวและเข้าใจกันได้ รู้นิสัยหรืออารมณ์เช่นไร ก็จะทำให้การดำรงชีวิตประจำวันกันได้อย่างสงบและสันติ

สรุปได้ว่า

๑. ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ควรมีความเป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความพอเพียง เข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเข้าใจสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน มีการยอมรับผู้อื่น ไม่คิดว่าสิทธิของตนเหนือกว่าผู้อื่น มีการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และมีความรู้ความเข้าใจระบบประชาธิปไตยว่า ประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นของตนเอง มีการยอมรับความแตกต่างและเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง มีการเคารพในหลักความคิดซึ่งกันและกัน มีการใช้ความเสมอภาคและเป็นธรรม มีการเรียนรู้ ทำความเข้าใจในความเหมือนความแตกต่าง มีความเสมอภาคตามกฎหมาย ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน รู้ว่าควรมีการเคารพความเท่าเทียมกัน ให้ความสำคัญกับกติกาของบ้านเมือง และหากมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไขปัญหา โดยไม่ใช้กำลังความรุนแรง ไม่เอากฎกติกามาเป็นเครื่องมือ เพื่อเป็นประโยชน์ให้ตนและพวก ตระหนักอยู่เสมอว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตระหนักถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม กระตือรือร้น มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา มีการมองผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

ด้านการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง พบว่า พ่อแม่ควรมีการสอนให้รู้จักกับระบอบประชาธิปไตยแบบง่ายๆ ที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดูลูก รู้จักการแบ่งปันความคิดกันภายในครอบครัว ไม่บิบบังคับลูก พ่อแม่ให้เหตุผลกับลูก การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูก ตัดสินปัญหาโดยใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ ให้การติดตามข่าวสารเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่เป็นประจำ มีการเลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ นำมาใช้ประโยชน์ได้ มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ตั้งต้นด้วยอคติเอาความคิดของตนเองเป็นสำคัญ มีเหตุผลในการเข้าร่วมมิใช่เป็นไปโดยถูกข่มขู่โดยอิทธิพล หรือการว่าจ้างให้ไปร่วมกิจกรรมนั้น มีวิจรรย์ญาณที่ดี และมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ควรรู้ว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้ง รู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทุกระดับและประชาชนควรเห็นความสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย มีความรู้ ความเข้าใจและมีความรู้สึkB้านเมืองเป็นของเราทุกคน มีจิตสำนึกว่า ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีผลต่อการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะได้รู้ทันเหตุการณ์ จะเกิดประโยชน์กับชุมชนและพี่น้องประชาชน เนื่องจากจะได้ทราบว่ารัฐบาลได้ทำอะไรให้ประชาชนบ้าง มีความเข้าใจประเด็นปัญหาและเป้าหมายของการชุมนุม มีจิตสำนึก มีวินัย รู้ผิดชอบชั่วดี มองว่าในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงความ เป็นประชาธิปไตย โดยที่ไม่กระทำความผิดในการชุมนุม

ด้านการมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า ควรไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เมื่อมีปัญหาให้ใช้เหตุผลในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมกับทุกฝ่าย รับฟังเหตุผลที่ถูกต้อง มีความเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการให้อภัยในผู้ที่มีทัศนคติที่แตกต่าง ยอมรับว่าแต่ละคนผิดพลาดกันได้ ยึดหลักการความเสียสละ ใช้หลักเหตุผลเป็นหลักในการหาข้อสรุปเพื่ออยู่ร่วมกัน แสดงออกอย่างมีเหตุผล รู้จักรับฟัง และแสวงหาข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ยึดหลักเหตุผลมากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกหรืออารมณ์ส่วนตัว ยึดถือคุณธรรมความถูกต้องในการพิจารณาเรื่องต่างๆ ปฏิบัติตามหลักกรรมทางศาสนาและหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด มีคุณธรรมประจำใจ มีศีลธรรม มีการขัดเกลาจิตใจสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมได้ รู้ถึงข้อมูลที่มีอยู่ต้องถูกต้องและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

ด้านการยึดมั่นในหลักธรรม คือ สัปปริสธรรม ๗ พบว่า

(๑) ความเป็นพลเมืองด้านธัมมัญญตา กล่าวได้ว่า การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ ที่จะทำให้เกิดผลดี มีความสุข มีความถูกต้อง ก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น อีกทั้งรู้ว่าเมื่อกระทำเช่นนี้หรือกระทำตามหลักการข้อนี้แล้ว จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการนั้นๆ ได้

(๒) ความเป็นพลเมืองด้านอัตถัญญตา กล่าวได้ว่า การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย เป็นการรู้ความหมายหรือรู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้น อันสืบเนื่องมาจากการกระทำเหตุที่ดีหรือเป็นไปตามหลักการที่ดี เป็นผู้รู้จักผล ต้องรู้จักเป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ว่าจะไปทางไหน อย่างชัดเจน แล้วมุ่งสู่จุดหมาย

(๓) ความเป็นพลเมืองด้านอัตตัญญตา กล่าวได้ว่า การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เพื่อที่จะทำตนเองให้เหมาะสมในการปฏิบัติตามหน้าที่ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

(๔) ความเป็นพลเมืองด้านมัตตัญญตา กล่าวได้ว่า การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เป็นการรู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน จับจ่ายใช้สอยให้พอเหมาะกับรายได้ของตน ไม่ฟุ่มเฟือย สรุ่ยสุร่ายเกินไปจนเกิดเป็นหนี้สินขึ้น

(๕) ความเป็นพลเมืองด้านกาลัญญตา กล่าวได้ว่า การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม เป็นบุคคลที่รู้จักเวลา รู้จักว่าเวลาไหนควรจะพูด เวลาไหนควรจะทำ หรือเวลาไหนควรจะประกอบหน้าที่การงานอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตน

(๖) ความเป็นพลเมืองด้านปริสัญญตา กล่าวได้ว่า การเป็นบุคคลที่รู้ชุมชน รู้จักระเบียบในสังคมนั้นๆ ว่ามีระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร แล้ววางตนให้เหมาะสมในการที่จะประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามประเพณีนิยมของสังคมนั้นๆ ไม่ควรแสดงออกในสิ่งที่ขัดต่อความรู้สึกของสังคมนั้นๆ ด้วย

(๗) ความเป็นพลเมืองด้านบุคคลบัญญัติว่า การรู้จักบุคคล หรือการกำหนด รู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่นและทำการคบหา เพื่อเป็นการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสังคมเป็น การเรียนรู้นิสัยใจคอหรือความต้องการของคน รู้ว่าควรจะทำปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ อย่างไร

๒. หลักธรรมสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

กล่าวได้ว่า หลักสัปปุริสธรรม ๗ ถือได้ว่า เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิต ให้คนมีคุณธรรมของความเป็นพลเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสภาพสังคมที่เป็น ประชาธิปไตย ที่ถือกันว่าเป็นสังคมที่ดีงาม เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยได้ เพราะหลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มี การกล่าวถึงคุณสมบัติสำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี หรือธรรมของผู้ดี ซึ่งเป็นแนวทางที่ดี ที่ควรนำมา ปฏิบัติเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นคนสมบูรณ์แบบมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยใน ท้องถิ่น ที่ควรมีความรับผิดชอบ มีการยอมรับความผิดพลาด มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง เป็น แบบอย่างที่ดี มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม มีความสามารถในการจูงใจคน รู้วัฒนธรรมประเพณีของ ท้องถิ่น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เห็นประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

๓. การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรมีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก ฟังตนเองไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความ อุปถัมภ์ของใคร ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ เคารพความ คิดเห็นที่แตกต่าง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่คิดเบียดเบียน ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก รับผิดชอบ และร่วมแก้ไขปัญหาสังคมได้

ด้านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรมี การรับฟังความคิดเห็นคนอื่น ความรับผิดชอบในหน้าที่ รู้จักการให้ เสียสละ มีการแบ่งปัน มีน้ำใจ ไม่ได้แย้งในสิ่งที่ถูกต้อง ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย มีความรู้ความเข้าใจทาง การเมืองอย่างแท้จริง

ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรมีการเห็น ความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น รู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีจิตสำนึก ติดตามข่าวสารจากทุกสื่อ รับเอาข้อมูลที่เป็นจริง สนใจการเมืองให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง ไม่กระทำความผิดในการชุมนุม และมีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุม

ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรมีความเชื่อมั่นใน ตนเอง กล้าแสดงออก ยึดถือตามระเบียบของสังคมและชุมชนยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น ไม่มุ่งเอาชนะคน อื่น ไม่นิยมความรุนแรง ไม่ก้าวร้าว เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นคนหนักแน่น มีจิตใจดี รู้แพ้รู้ชนะรู้

อภัย ให้โอกาสกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ช่วยเหลือบุคคลอื่น รู้จักรับฟัง ยึดถือคุณธรรม ควบคุมตนเองได้ และยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง

ด้านการยึดมั่นในหลักธรรม คือ สัปปริสธรรม ๗ จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรมีความรู้ความเข้าใจยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนา พลเมืองดีต้องมีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเปรียบเสมือนภูมิปัญญา อันเป็นทุนทางสังคม ควรมีความรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาด มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดี มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมความสามารถในการจูงใจคน รู้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร ให้สามารถปฏิบัติได้จริง เข้มแข็งก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ศรัทธา ในขณะที่รัฐเองควรเข้าใจถึงการดำรงชีวิตบนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเข้าใจถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาและองค์กรภาครัฐควรมาให้การส่งเสริมความรู้ หรือให้มีการประชาสัมพันธ์ให้คนทุกคน ทุกกลุ่ม มีความรู้ ความเข้าใจในการเมือง สามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมได้ ยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม ตามหลักธรรมสัปปริสธรรม ๗

๕.๑.๒ สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ในการศึกษาวิเคราะห์ ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เพื่อตอบปัญหาที่ต้องการทราบในส่วนในระดับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านต่างๆ ในปัจจุบัน มีลักษณะอยู่ในระดับใด พบว่า

๑) ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ข้อ ดังนี้ (๑) รู้และเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมที่ตั้งเอาไว้และยอมรับกฎเกณฑ์ที่ชุมชนร่วมกันตั้งขึ้นมาเสมอ (๒) ยึดหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น (๓) เชื่อว่าการส่งเสริมและสนับสนุนประชาธิปไตยในปัจจุบันก่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนาแก่ส่วนรวมมากที่สุดและ (๔) เชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่เคารพเสียงส่วนน้อย และการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๓ ข้อ ดังนี้ (๑) หากไม่เห็นด้วยจะไม่พูดค้านในที่ประชุมแต่จะไปพูดนอกห้องประชุมแทน (๒) หลักสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคลกระทำสิ่งใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าจะกระทบหรือ

ละเมิดผู้อื่นและ (๓) เชื่อว่าการใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาดรวดเร็วมีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหามืองในปัจจุบันตามลำดับ

๒) ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง อยู่ในระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ ดังนี้ (๑) เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อนๆ ได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลเสมอ (๒) มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นๆ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและปัญหาสังคม (๓) เมื่อได้รับทราบข้อมูลที่สำคัญของทางการเมืองการปกครองได้ส่งไปให้แก่กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นๆได้รับทราบด้วย (๔) ได้นำข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองเสมอและ (๕) เคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และการตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต และ กลุ่มตัวอย่างมีกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๒ ข้อ ดังนี้ (๑) มีโอกาสดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจของท่านคนเดียวและ (๒) เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อนๆ ของได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งมักจะแสดงความไม่พอใจตามลำดับ

๓) ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก จำนวน ๕ ข้อ ดังนี้ (๑) เมื่อมีการเลือกตั้งจะไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติเสมอ (๒) ได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (๓) หากมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมือง เช่นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งการฟังปราศรัยของนักการเมืองการไปเลือกตั้งการประชุมประชุมรวมทั้งการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่างๆ จะเข้าร่วมเสมอ (๔) เข้าร่วมกับชุมชนประวั่งเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐกรรมการชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นถ้าในกรณีที่มีการทุจริตเกิดขึ้นและ (๕) ตัวเองและเพื่อนนัดพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ (สภากาแฟ) นอกจากนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๑ ข้อ ดังนี้ เห็นว่าการไปลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่ให้เงินหรือให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ถือเป็นเรื่องปกติและกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑ ข้อ คือเชื่อว่าเหตุการณ์ทางการเมืองไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของท่าน

๔) ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก จำนวน ๖ ข้อ ดังนี้

(๑) ยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมและชุมชน (๒) ความคิดทุกความคิดที่แสดงออกมาเป็นความคิดที่ท่านได้กลั่นกรองขึ้นด้วยตัวเอง มิใช่เป็นความคิดที่แสดงออกมาภายใต้อิทธิพลของผู้ใดทั้งสิ้น (๓) ในการพูดคุยกับผู้อื่นไม่ยึดถือตัวเองว่าเป็นคนเก่งอาวุโสกว่าหรือไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ตนเองในการตัดสินความผิดที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามแนวความคิดของตนเอง (๔) ได้พูดคุยรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นที่มีความคิดเห็นไม่เหมือนกันเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน (๕) การตัดสินใจทางการเมืองทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นสามารถรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวได้ และ (๖) ขอคำแนะนำจากผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหาการบ้านการเมืองในส่วนที่ตนเองไม่สามารถแก้ได้ตามลำดับ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑ ข้อ คือ ไม่พอใจนักการเมืองท้องถิ่นบางคนจากการบอกเล่าของเพื่อนอีกคนหนึ่งโดยไม่สอบถามข้อเท็จจริง

๕) ความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมียึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก จำนวน ๗ ข้อ ดังนี้ (๑) ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมและให้กำลังใจกับผู้อื่นทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัว (๒) แยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวมและสามารถควบคุมอารมณ์ข่มใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้เสมอ (๓) เคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมออีกทั้งรู้ตัวเองว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเมื่อใดเวลาใดและสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม (๔) ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดี (๕) สามารถปรับปรุงวิธีดำเนินชีวิตให้มีความยึดหยุ่นได้ และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ (๖) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้และ (๗) สามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้อื่นเข้าใจเพื่อช่วยเหลือไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองตามลำดับ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก และมีระดับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา “ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” ในครั้งนี้ สามารถรู้ถึงความเป็นประชาธิปไตยจะมีมากน้อยขนาดไหน ได้ทราบว่า ประชาชนจะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น ควรมีลักษณะอย่างไรและอยู่ในระดับใด อีกทั้งการทำความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างแนวความคิดตามคำสอนของพระพุทธศาสนา กับแนวความคิดทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้สามารถมองเห็นไปถึงการพัฒนาการเมืองได้ดี ซึ่งการอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นในการนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
๒. เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น
๓. เพื่อนำเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๑. ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

๑.๑ จากข้อมูล ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย ๖ ประเด็น คือ (๑) การพึ่งตนเอง (๒) การเคารพสิทธิผู้อื่น (๓) การเคารพความแตกต่าง (๔) การเคารพความเสมอภาค (๕) การเคารพกติกา และ (๖) การมีความรับผิดชอบต่อสังคม

จากการศึกษา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ต้องการ กล่าวได้ว่า จากที่ประชาชนมีความตระหนักถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคม มีการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่องานในหน้าที่ ในขณะที่ในโลกความเป็นจริง คนเราทุกคนเกิดมาต้องมีบางอย่างแตกต่างกันบ้าง ไม่มากก็น้อย เช่น ความยากจนหรือความร่ำรวย เป็นเจ้านายหรือลูกน้อง แต่สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่าง โดยทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้น ความเป็นพลเมืองจึงต้องเคารพหลักการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่กล่าวมา เช่น หลักความเสมอภาค จะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือ เห็นคนเป็นแนวระนาบ เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่น และเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าว มีวิถีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เอื้ออำนวยต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่สอดคล้อง

กับแนวคิดของ **วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา**^๑ ที่กล่าวว่า วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงไปแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งโครงสร้างสังคมจะเป็นแนวดิ่ง ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุภาพร ชัยฤกษ์**^๒ ที่กล่าวว่า ประชาชนมีวิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิตไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย คือ การที่สังคมไทยมีค่านิยมบางประการไม่เอื้ออำนวยต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ลักษณะโครงสร้างของสังคมไทย ค่านิยม จารีต ประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและระบบอุปถัมภ์ที่ยึดความสัมพันธ์แบบส่วนตัว ทำให้การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยให้กับประชาชน จนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา จึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้นลักษณะความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๑.๒ จากข้อมูลความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย ๔ ประเด็น คือ (๑) จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัว (๒) จากการรับรู้ข่าวสารจากที่ต่างๆ (๓) จากการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น และ (๔) จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ

จากการศึกษา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง กล่าวได้ว่า จากการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริงและไม่ตึงตัน ด้วยอาศัยเอาความคิดของตนเองเป็นสำคัญ ไม่ยึดเอาความอาวุโสมาปกครองภายใต้สภาพที่ถูกบังคับ มีการใช้ความรู้ความสามารถใน สติปัญญา ความรับผิดชอบชีวิตที่มีมา สั่งสอนบุตรด้วยความรักความเมตตา ประเด็นเหล่านี้จะทำให้ครอบครัวหรือสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างแนบแน่น เกิดการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในสังคมด้วยกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองหรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ ให้ไปสู่เป้าหมายได้และมีทิศทางที่ชัดเจน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธีรพงศ์ ชื่นชอบ**^๓ ได้วิจัยเรื่อง การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองและการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง

^๑วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา, “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

^๒สุภาพร ชัยฤกษ์, “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล”, **รัฐสภาสาร**, ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม ๒๕๕๓): ๑๑๒-๑๓๖.

^๓ธีรพงศ์ ชื่นชอบ, “การกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองและการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา”, **รายงานวิจัย**, การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ ๔๘, (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑-๒๘.

แบบประชาธิปไตยในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมืองในวัยเด็ก มีประเด็นที่อาจไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น ประเด็นของระบบอาวุโสหรือการปกครองภายใต้สภาพที่ถูกบังคับ อาจเป็นที่มาของปัญหาพื้นฐานบางปัญหาในการพัฒนาทางการเมืองของประเทศ ดังนั้นลักษณะความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการกล่อมเกลาการเรียนรู้ทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๑.๓ จากข้อมูล ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย ๓ ประเด็น คือ (๑) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (๒) การติดตามข่าวสารทางการเมือง และ (๓) การร่วมชุมนุมทางการเมือง

จากการศึกษา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า การที่จะทำให้ประชาธิปไตยทำงานได้เป็นอย่างดี ไม่ควรหมายถึงเพียงแค่การสร้างระบบสถาบันขึ้นมาชุดหนึ่ง ที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาเท่านั้น พลเมืองจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยอย่างดีพอ ไม่เอาความสับสนส่วนตัวมาตัดสินใจ มากกว่าการมีความรู้ว่า อะไรเหมาะสมตามหลักการปกครองประชาธิปไตย โดยเฉพาะต้องมีความรู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ไม่ควรมองเพียงแค่การไปเลือกตั้งอย่างเดียว ก็มีมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแล้ว เพราะการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย ควรมีความรู้ในเรื่องอื่นด้วย เช่น การมีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุมอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ หรือการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ในการทำแผนพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น กล่าวคือต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง**^๔ ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการการวางแผนพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสำเร็จการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือ เรื่องชุมชนมีความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันที่ดี ในขณะที่พลเมืองแต่ละคนควรมีเวลาว่างพอที่จะเข้าร่วมประชุม หรือเข้าร่วมชุมนุมในการอภิปรายถกเถียงและนอกจากการรับผิดชอบในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งและรัฐไม่ควรปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่มองว่าเป็นเรื่องผิดเสมอไป ในทางกลับกัน ควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนที่ถูกต้อง นอกจากนั้น พลเมืองเองต้องอุทิศเสียสละตามหลักการคุณธรรมของพลเมืองด้วย คือ การอุทิศตน

^๔ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, *مجلة الدراسات البربرية*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๑๕-๑๑๖.

และไม่ให้ความสำคัญกับชีวิตส่วนตัวมากเกินไปว่ากิจกรรมของสาธารณะ คือ ต้องไม่มองว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตนเองในทางกลับกัน ควรร่วมกันประพฤติปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายในทางความดีงามเป็นส่วนรวม อันเป็นคุณประโยชน์แก่วิถีชีวิตของพลเมืองภายในรัฐนั้นๆ อุปสรรคปัญหาจะไม่เกิดเพราะพลเมืองถือว่า เป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุภาพร ชัยฤกษ์**^๕ ได้วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล” ผลการวิจัยพบว่า การให้ความสำคัญส่วนตัวมากกว่าเรื่องของส่วนรวม จนทำให้เกิดความเคยชินกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกลดระดับให้เหลือเพียงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประชาชนจึงไม่ให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น ลักษณะความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับมาก

๑.๔ จากข้อมูล ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย ประกอบด้วย ๕ ประเด็น คือ (๑) การประนีประนอมให้ความร่วมมือ (๒) การมีน้ำใจ (๓) การมีเหตุผล (๔) การมีความยุติธรรม และ (๕) การมีความเชื่อมั่นในตนเอง

จากการศึกษา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย กล่าวได้ว่า การเป็นผู้มีเหตุผลที่ถูกต้อง ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจในการดำเนินการใดๆ คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้ผ่อนหนักเบา ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่นเพื่อประโยชน์เพียงเล็กน้อย แสดงถึงการใช้เหตุผลในการไกล่เกลี่ย ไม่นิยมความรุนแรงในการแก้ไขหรือตัดสินปัญหา ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มองเห็นถึงความเสียสละในระบอบประชาธิปไตยด้วยการใช้หลักเหตุผลเป็นหลัก ในการหาข้อสรุปเพื่ออยู่ร่วมกัน เป็นการตัดสินใจด้านต่างๆ โดยใช้ข้อเท็จจริงถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีมุมมองความคิดในหลายมิติในเรื่องเดียวกัน ไปพร้อมกับการ คำนึงกฎเกณฑ์และกติกาของประเทศ จะสามารถอยู่ร่วมทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและสังคมได้ อีกทั้งในการยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม และกล้ายืนยันเชื่อมั่นในความเห็นตนเองในเรื่องที่ถูกต้อง จะแสดงให้เห็นถึงความมีบุคลิกภาพที่เอื้อต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ กล่าวคือ ลักษณะบุคลิกภาพดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่บุคคล ครอบครัวและชุมชนต้องมีจิตสำนึกที่จะต้องมีการปลูกฝังองค์ประกอบทางสังคมด้านต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน อันเป็นการปลูกฝังค่านิยมและพฤติกรรมประชาธิปไตย ที่สร้างบุคลิกประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า ครอบครัวก็มีส่วนในการอบรม

^๕สุภาพร ชัยฤกษ์, “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล”, รัฐสภาสาร, ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๗, (กรกฎาคม ๒๕๕๓): ๑๑๒-๑๓๖.

เลี้ยงดู ปลุกฝังให้คนมีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย หรือกล่าวได้ว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกสุด ในการสร้างและหล่อหลอมบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้บุคคลก็ไม่ผิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์และนัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี**^๖ ได้วิจัยเรื่อง การปลุกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผลของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลุกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว ดังนั้น ลักษณะความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการมีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยโดยรวมอยู่ในระดับมาก

๑.๕ จากข้อมูล ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ซึ่งจากผลการวิจัย ได้ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นสอดคล้องกับด้านการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ดังนี้

๑.๕.๑ ความเป็นพลเมืองด้านธัมมัญญตา กล่าวได้ว่า การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ จะทำให้เกิดผลดี มีความสุข มีความถูกต้อง ก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น อีกทั้งรู้ว่า เมื่อกระทำเช่นนี้หรือกระทำตามหลักการข้อนี้แล้ว จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการนั้นๆ ได้ กล่าวคือ ผู้นั้นจะเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ รู้กฎ กติกาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมหรือการเมือง ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้จึงอยู่ในระดับมาก

๑.๕.๒ ความเป็นพลเมืองด้านอธัตถัญญตา กล่าวได้ว่า การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย เป็นการรู้ความหมายหรือรู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้น อันสืบเนื่องมาจากการกระทำเหตุที่ดีหรือเป็นไปตามหลักการที่ดี เป็นผู้รู้จักผล ต้องรู้จักเป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ว่าจะไปทางไหน อย่างชัดเจน แล้วมุ่งสู่จุดหมาย เป้าหมายนั้น ตามหลักอธัตถัญญตา บุคคลนั้นก็จะเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการไปพร้อมกับการดำเนินการไปได้อย่างถูกต้อง ตามเป้าหมายนั้น หากเป็นผู้รู้ในความมุ่งหมายหรือผลที่ปรากฏเกิดขึ้นในสังคมและสามารถช่วยไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นแล้ว ย่อมจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องในสังคม ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการมีความสามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้อื่นเข้าใจเพื่อช่วยเหลือไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองจึงอยู่ในระดับมาก

^๖สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และนัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี, “การปลุกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น”, วารสารวิจัย มข., ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๘): ๓๕๙.

๑.๕.๓ ความเป็นพลเมืองด้านอัตตัญญูตา กล่าวได้ว่า การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เพื่อที่จะทำตนเองให้เหมาะสมในการปฏิบัติตามหน้าที่ รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ พลเมืองที่ดีนั้น จะต้องสำรวจตนเองอยู่เสมอว่า ตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไร แล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ปรับปรุงวิธีดำเนินชีวิตให้มีความยืดหยุ่นได้ ในขณะเดียวกัน ก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรื่อยไป หรือเป็นผู้ที่รู้จักตนอยู่เสมอว่า เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ สามารถใช้แรงจูงใจ กระจายวิสัยทัศน์ไปยังบุคคลต่างๆ ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น มีความเข้าใจในการดำเนินชีวิต มีจิตใจโอบอ้อมอารี เสียสละ มีความรับผิดชอบสูงและมีคุณธรรมแค่ไหน เพียงไร ย่อมทำให้ผู้นั้นสามารถนำพามวลชน หมู่คณะ องค์กร และสังคมไปสู่ความสงบสุข และเจริญก้าวหน้าต่อไป ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการมีความสามารถปรับปรุงวิธีดำเนินชีวิตให้มีความยืดหยุ่นได้ และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น มีความเข้าใจตรงกัน ในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ จึงอยู่ในระดับมาก

๑.๕.๔ ความเป็นพลเมืองด้านมัตตัญญูตา กล่าวได้ว่า การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เป็นการรู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน จับจ่ายใช้สอยให้พอเหมาะกับรายได้ของตน ไม่ฟุ่มเฟือย สรุ่ยสุร่ายเกินไปจนเกิดเป็นหนี้สินขึ้น กล่าวคือ พลเมืองที่ดีต้องรู้จักความพอดีในการดำเนินชีวิตทุกอย่างได้ถูกต้อง เหมาะสม ย่อมนำมาซึ่งความเหมาะสม พอสมควร ดำเนินตามทางสายกลาง วางตัวเป็นกลางเสมอ อันจะทำให้ผู้นั้น เป็นผู้รู้จักประมาณ มีความพอเหมาะพอดีในการดำเนินกิจการทุกอย่าง รู้จักความพอดีสามารถวางตนได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการมีความเคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมอ อีกทั้งรู้ตัวเองว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตัวเองเมื่อใด เวลาใด และสถานที่ใดจึงจะเหมาะสมจึงอยู่ในระดับมาก

๑.๕.๕ ความเป็นพลเมืองด้านกาลัญญูตา กล่าวได้ว่า การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม เป็นบุคคลที่รู้จักเวลา รู้จักว่าเวลาไหนควรจะพูด เวลาไหนควรจะทำ หรือเวลาไหนควรจะประกอบหน้าที่การงานอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตน กล่าวคือ พลเมืองที่รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม รู้จักแยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวออกจากส่วนรวม ประกอบกิจการงานต่างๆ ทำหน้าที่การงานตรงเวลา เป็นเวลา และทันเวลา กล่าวว่า เป็นผู้รู้จักคุณค่าของกาลเวลา รู้จักการบริหารเวลา หรือวางแผนให้เหมาะสมกับเวลาอย่างถูกต้อง ผู้นั้นก็ย่อมจะสามารถนำพาหมู่คณะมวลชนและสังคมไปสู่ความสงบสุขและก้าวหน้าตามความเหมาะสมแห่งเวลาอันควร ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการแยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวม และสามารถควบคุมอารมณ์ ช่มใจ ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เสมอจึงอยู่ในระดับมาก

๑.๕.๖ ความเป็นพลเมืองด้านปรีชาญาณ กล่าวได้ว่า การเป็นบุคคลที่รู้ชุมชน รู้จักระเบียบในสังคมนั้นๆ ว่ามีระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร แล้ววางตนให้เหมาะสมในการที่จะประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามประเพณีนิยมของสังคมนั้นๆ ไม่ควรแสดงออกในสิ่งที่ขัดต่อความรู้สึกของสังคมนั้นๆ ด้วย กล่าวคือ พลเมืองที่รู้ชุมชน รู้สังคม อย่างถูกต้องในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านกฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกคน ทุกองค์กร และทุกภาคส่วน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งเปิดโอกาสให้คนอื่นหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น สามารถเข้าใจถึงสถานการณ์ต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง จะได้สามารถนำความสงบสุข สันติสุข ความก้าวหน้ามาสู่มวลชน หมู่คณะ และสังคม ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอ แม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดีจึงอยู่ในระดับมาก

๑.๕.๗ ความเป็นพลเมืองด้านบุคคลปรีชาญาณ กล่าวได้ว่า การรู้จักบุคคล หรือการกำหนดรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่นและทำการคบหา เพื่อเป็นการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างสังคม เป็นการเรียนรู้นิสัยใจคอหรือความต้องการของคน รู้ว่าควรจะทำปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ อย่างไร กล่าวคือ พลเมืองด้านบุคคลปรีชาญาณนั้น จะต้องเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้การให้กำลังใจกับผู้อื่น รู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับด้วย รู้ว่าควรจะทำปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้อง เหมาะสมด้วยความยุติธรรม และได้ผลอย่างไร ดังนั้น ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ในการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมและให้กำลังใจกับผู้อื่น ทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัวจึงอยู่ในระดับมาก

โดยการยึดมั่นในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ทั้ง ๗ ข้อดังกล่าว มีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **กำธร มิตรเปรียญ**^๗ ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารของหัวหน้าสถานีนามัยในเขต ๑๒ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตามสัปปุริสธรรมและการปฏิบัติงานกระบวนการบริหารงานของหัวหน้าสถานีนามัย ในเขต ๑๒ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรื่องผา)**^๘ ได้วิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการ

^๗กำธร มิตรเปรียญ, “ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารของหัวหน้าสถานีนามัยในเขต ๑๒”, **บทความทางวิชาการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑).

^๘พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ, “การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี”, **บทความทางวิชาการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง ๗ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระนันต์ ขยานนโท (ประเสริฐศิลป์)**^๙ ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากดังนั้นความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

กล่าวโดยสรุปในภาพรวม ผู้วิจัยเห็นว่า ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเอง กล้าแสดงออก ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร มีความรับผิดชอบในตนเอง ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสุจริต คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ เคารพสิทธิของกันและกัน ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก ใช้เหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ มีน้ำใจ เลือกรับข่าวที่เหมาะสมและมีประโยชน์ กล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม ให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เคารพหลักความเสมอภาค เท่าเทียมกัน สอดคล้องกับการประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบของศีลธรรม โดยยึดมั่นในหลักพุทธธรรมและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗

๒. การบูรณาการหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า เนื่องจากคุณธรรมของความเป็นพลเมือง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสภาพสังคมที่ถือกันว่าเป็นสังคมที่ดีงาม อีกทั้งการกระทำด้วยสำนึกของความเป็นพลเมือง ที่จะสามารถใช้ความถูกต้องและความชอบธรรมเป็นหลักในการดำเนินงาน ที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม จะทำให้ศีลธรรมกลายเป็น “บรรทัดฐานทางการเมือง” กลายเป็นวิถีชีวิตเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่คอยกำหนดมิให้มีการละเมิด “ศีลธรรมทางการเมือง” ควรเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักธรรม ถือเป็นกระบวนการทางสังคมของการบ่มเพาะคุณธรรมของความเป็นพลเมือง ให้มีระดับคุณธรรมของความเป็นพลเมืองของสังคมที่ดีงาม กล่าวได้ว่า สังคมใดมีคุณธรรมของความเป็นพลเมืองปรากฏอยู่สูง ก็จะได้เห็นได้ว่า บุคคลในสังคมนั้นมีความความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยสูงไปด้วย คุณธรรมของความเป็นพลเมืองจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นในบุคคล

^๙พระนันต์ขยานนโท (ประเสริฐศิลป์), “การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปุริสธรรม ๗”, *บทความทางวิชาการ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ที่มีคุณภาพดีนั่นเอง ดังแนวคิด ทฤษฎีของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๑๐} ที่กล่าวว่า ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ ประชาธิปไตยก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลวด้วย เพราะว่า คุณภาพของประชาธิปไตย ขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน เหตุนี้จึงเห็นได้ว่า คุณธรรมความเป็นพลเมืองไม่สามารถแยกตัวออกจากวิถีชีวิตประชาธิปไตยได้ เพราะได้มีการกำหนดแนวทางวิถีชีวิตที่สัมพันธ์สอดคล้องกันนั่นเอง ดังนั้น การที่เราจะเข้าใจในหลักธรรมที่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นอย่างละเอียดและยึดถือนำไปปฏิบัติให้เป็นจริง จะสามารถขัดเกลาให้บุคคลนั้นมี คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นที่แท้จริง โดยการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นลักษณะของพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยควรมีธรรมในตนเอง คือ เป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของ **วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา**^{๑๑} ที่กล่าวว่า “การเป็นพลเมืองที่ดีนั้น จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและศีลธรรม ต้องมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของชุมชน ต้องมีความรู้ในเรื่องการเมือง และจะต้องเป็นคนที่มีอาชีพสุจริต ขยันขันแข็ง ประหยัด รู้จักพอ และใช้ปัญญาในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต”

อย่างไรก็ตาม หลักธรรมที่เป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิต หลักสัปปุริสธรรม ๗ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยได้ เพราะหลักสัปปุริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่มีการกล่าวถึงคุณสมบัติ สำหรับ สัปปุริสชน หรือคนดี, หรือ ธรรมของผู้ดี ซึ่งเป็นแนวทางที่ดี ที่ควรนำมาปฏิบัติเป็นธรรม ที่ทำให้คนเป็นคนสมบูรณ์แบบ ให้สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย จึงได้นำแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย ๔ ด้าน มาพิจารณาดังนี้ (๑) ด้านการพึ่งตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การเคารพความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค การเคารพกติกาและการมีความรับผิดชอบต่อสังคม จะพิจารณาแนวคิดการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านความรู้ความสามารถที่จำเป็นต้องมี เพื่อการทำสัญญาร่วมกัน ต้องอาศัยความสามารถ สถิติปัญญา ความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะพิจารณาแนวคิดด้านวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยผ่านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการเข้าร่วมในการอภิปรายถกเถียงและรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อยึดหลักความมีเสรีภาพ เสมอภาพ การเอาใจ

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^{๑๑} วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา, “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”, มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

ใส่บ้านเมืองในการมีส่วนร่วมตัดสินใจจะพิจารณาแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ (๔) ด้านความประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายในทางความดีงาม เพื่อเป็นคนที่มีความดี มีศีลธรรม มีความดีงาม มีการยอมรับ จิตใจกว้าง เป็นต้น จะพิจารณาแนวคิดการมีบุคลิกประชาธิปไตย

ซึ่งจากหลักธรรมสัปติธรรม ๗ ทั้ง ๗ ข้อ และแนวคิด ทฤษฎี ดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอเกี่ยวกับหลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ดังนี้

(๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ เป็นการรู้จักหน้าที่ เป็นการทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ ตามที่ได้รับมอบหมาย มีการเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน มีการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมและให้กำลังใจกับผู้อื่น ทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว มีการสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ การมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยมีการถือคำสั่งสอนของศาสนาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อันเป็นบ่อเกิดแห่งผล เพราะการที่จะได้รับผลอะไร ย่อมมีเหตุมาจากอันนั้น มีการเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง และเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้

(๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย เป็นการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี มีเหตุผลที่จะสามารถควบคุมอารมณ์ ข่มใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้เสมอ สามารถแยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวม มีการคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม รู้ว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคนรอบข้าง และเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ควรมีความสามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้อื่นเข้าใจ เพื่อช่วยเหลือไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองได้

(๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีความสามารถ มีสติปัญญา มีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอ พัฒนาตนเอง มีความกระตือรือร้นยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง รู้จักตนเอง ตนเป็นใคร เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม อย่างเช่น มีความรับผิดชอบ การเคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมอ อีกทั้งรู้ตัวเองว่า จะใช้สิทธิเสรีภาพของตัวเองเมื่อใดเวลาใดและสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม และเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ควรมีความสามารถ

ปรับปรุงวิถีดำเนินชีวิตให้มีความยืดหยุ่นได้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น มีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ

(๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เป็นการรู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียง ในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอดี พอประมาณ ไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป มีความมั่งคั่งและอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนบนสัมมาชีพ มีความเข้าใจในการดำรงชีพอย่างพอดี พึงตนเอง คือ อยู่อย่างพอเพียง เลี้ยงตนบนสัมมาชีพและวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเมืองได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอ แม้ว่าจะแตกต่างจากตนเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดีและเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ในทางการเมือง ควรเคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมอ อีกทั้งรู้ตัวเองว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเมื่อใด เวลาใด และสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม

(๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ด้วยประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ ดังนั้น การรู้และยอมรับ การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา เช่น สามารถปรับปรุงวิถีดำเนินชีวิตให้มีความยืดหยุ่นได้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น มีความเข้าใจตรงกันและเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ควรดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยและสามารถแยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวมและสามารถควบคุมอารมณ์ ช่มใจ ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เสมอ

(๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม เป็นการเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม รู้ความต้องการของคนในชุมชน รู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ยอมรับกติกาของสังคมนั้นๆ ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม เป็นผู้นำในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเอง อาศัยเรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน และเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้ พร้อมกับการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอ แม้ว่าจะแตกต่างจากตนเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดี

(๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การรู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ การเข้าใจพื้นเพ ใจคอ และอารมณ์ของคนในชุมชนมีการยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองและของผู้อื่นจิตใจกว้าง เรียนรู้การดำเนินชีวิตร่วมกัน และการเรียนรู้บุคคลอื่นได้ มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์กับศาสนสถาน และเพื่อให้สอดคล้องสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว ควรสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ให้ผู้อื่นเข้าใจ เพื่อช่วยเหลือไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ไปพร้อมกับการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรม เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน และให้กำลังใจกับผู้อื่นทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัว

กล่าวโดยสรุปในภาพรวม เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า ในการยึดมั่น ประพฤติ ปฏิบัติในหลักธรรมสัปปริสธรรม ๗ เพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีสำหรับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ควรมีความรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาด มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดี มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความสามารถในการจูงใจคน รู้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญฯ และทั้ง ๗ ข้อ ถ้าประชาชนนำไปปฏิบัติได้จริง นอกจากจะเกิดผลดีกับการดำเนินชีวิตแล้ว ยังมีผลทำให้มีลักษณะของพลเมืองที่ดี มีความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อภิชาติ พานสุวรรณ**^{๑๒} ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักสัปปริสธรรม ๗ โดยเฉพาะ ๓ ด้าน คือ ๑) มัตตัญญูตาหรือรู้ตน คือควรมีคุณธรรม จริยธรรม มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเอง มีความกระตือรือร้น ขยันอดทน อุทิศเวลาให้แก่งาน พัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาด มีวินัยในตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชน ๒) ปุคคลปโรปรัญญาตาหรือรู้จักบุคคล คือควรรู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะกับงาน สนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน มีความสามารถในการจูงใจคน สร้างขวัญกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน ๓) ปริสัญญาตาหรือรู้ชุมชน คือ ควรมีความรักในชุมชนที่อาศัย รู้ความต้องการของคนในชุมชน รู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้นำในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

๓. ข้อเสนอการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา

จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยจะสามารถสร้างให้ประสบความสำเร็จได้ ถ้าประชาชนในท้องถิ่นนั้น มีแนวทางและมีความรู้ความเข้าใจยึดถือปฏิบัติในหลักพระพุทธศาสนาเป็นทุนทางสังคมให้เกิดขึ้นจริงเสียก่อน พลเมืองดีต้องมีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนภูมิปัญญาอันเป็นทุนทางสังคม สอดคล้องกับ

^{๑๒} อภิชาติ พานสุวรรณ, “การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

แนวคิดของ **ชนันภรณ์ อารีกุล**^{๑๓} กล่าวว่า การนำประโยชน์จากทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุนทางสังคมถือเป็นสิ่งที่ฝังามในสังคม เป็นสิ่งที่ก่อเกิดและสั่งสม อยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน กล่าวคือ หลักธรรมเปรียบเสมือนเป็นภูมิปัญญาที่เป็นหลักสำคัญ สำหรับนำไปต่อยอดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างประชาชน ครอบครัว โรงเรียนวัด และกลุ่มต่างๆ กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้เกิดแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในองค์ประกอบ ๔ ด้าน ดังนี้

๓.๑ ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากข้อค้นพบ ผู้วิจัยเห็นว่า ประชาชนควรมีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก พึ่งตนเองไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร ดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่คิดเบียดเบียน ยึดถือกติกาของสังคมเป็นหลัก รับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าว จะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ ต้องมีการยึดถือปฏิบัติในหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๑, ๒ และ ๔ ปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

ข้อที่ (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ คือ การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตน จะทำให้รู้จักการรับผิดชอบต่อและยึดหลักการเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมได้

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผล มีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี โดยการเรียนรู้เข้าใจและยอมรับในกฎระเบียบข้อบังคับของสังคมยึดถือ กติกาของสังคมเป็นหลักแล้ว รู้ว่านี่คือหลักการประชาธิปไตยที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนา ถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ ก็จะทำให้มีความเป็นตัวของตัวเอง รู้ถึงการพัฒนาชุมชนและกล้าแสดงออก

ข้อที่ (๔) การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เป็นการรู้จักความพอเหมาะ รู้จักพอดีและพอเพียงในการดำเนินชีวิต รู้จักเพียงพอ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ พอดี พอประมาณ มีความเข้าใจในการ

^{๑๓} ชนันภรณ์ อารีกุล, “ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): หน้า ๒๔๙.

ดำรงชีพอย่างพอดี ไม่น้อยและไม่มากจนเกินไป มีความมั่งคั่งและอยู่อย่างพอเพียงเลี้ยงตนบนสัมมาชีพ ทำให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือความอุปถัมภ์ของใคร สามารถดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

อย่างไรก็ตาม ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้ ควรเริ่มจากสถาบันครอบครัว ส่งเสริมให้มีการทำความเข้าใจกับค่านิยมที่เหมาะสม สร้างค่านิยมที่เป็นจิตสำนึกที่ดีที่มีต่อสาธารณะและ ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพจริงๆ ในการเสนอความคิดเห็น แม้แต่ในการเมืองท้องถิ่น ส่วนผู้หลักผู้ใหญ่ก็ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานเยาวชน ใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจ การยึดมั่นในการมีส่วนร่วม โตไปจะเป็นนักการเมืองที่ไม่โกง ยอมรับความคิดเห็นที่ต่างจากตน เพราะแต่ละภูมิภาคมีการยึดถือค่านิยมแตกต่างกัน ควรทำความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่างๆ ให้เข้าใจเหมือนๆ กัน ไม่ใช้ระบบอุปถัมภ์ที่ยึดความสัมพันธ์แบบส่วนตัวมาตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุภาพร ชัยฤกษ์**^{๑๔} ได้วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล” ศึกษาผลการดำเนินงาน โครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีวิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิตไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย คือ การที่สังคมไทยมีค่านิยมบางประการไม่เอื้ออำนวยต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ที่ยึดความสัมพันธ์แบบส่วนตัว ทำให้การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยให้กับประชาชนจนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาจึงเป็นไปได้ยาก

๓.๒ ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่าประชาชนควรมีการรับฟังความคิดเห็นคนอื่น ความรับผิดชอบในหน้าที่ รู้จักการให้ เสียสละ มีการแบ่งปัน มีน้ำใจ ไม่โต้แย้งในสิ่งที่ถูกต้อง ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองที่สมบูรณ์ได้ จะต้องมีการยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๑, ๒ และ ๗ ปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

ข้อที่ (๑) การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ คือ การทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมาย เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะงานในหน้าที่ของตนเอง เข้าใจเหตุปัจจัยต่างๆ รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตนแล้วจะก่อให้เกิดมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบในหน้าที่

^{๑๔}สุภาพร ชัยฤกษ์, “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล”, รัฐสภาสาร, ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๗(กรกฎาคม ๒๕๕๓): ๑๑๒-๑๓๖.

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน รู้จักวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการตัดสินใจ งานจะสำเร็จเป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้แล้ว จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างแท้จริง

ข้อที่ (๗) การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความสามารถในการจูงใจคน การรู้จักเสียสละให้กับบุคคลอื่นๆ การเข้าใจพื้นเพ ใจคอ และอารมณ์ของคนในชุมชน เมื่อร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้าน รับฟังและให้ผู้อื่นมีโอกาสชี้แจงเหตุผลโดยไม่โต้แย้งในสิ่งที่ถูกต้อง จะทำให้ผู้นั้นมีเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ รู้จักการให้ เสียสละ มีน้ำใจ มีการแบ่งปันในการส่งข้อมูลไปให้แก่กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่นได้รับทราบตามมาได้

อย่างไรก็ตาม ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้นั้น องค์การภาครัฐ ควรมาให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้มากขึ้น ให้มีการเสนอความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลอบรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ รมรณรงค์ให้คนทราบถึงข้อมูลที่แท้จริง ในทางการเมือง ปลุกฝังเรียนรู้อย่างถูกต้อง ไม่มีอคติ มีการเพิ่มวิชาเรียนเรื่องข่าวปัจจุบันในชั้นเรียน เชื่อมโยงกับวิชาพลเมือง หรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนให้เห็นกระบวนการทางการเมืองว่า เป็นสิ่งสำคัญในการเป็นอยู่ของประเทศที่ทุกๆ คนมีสิทธิรู้ในกฎกติกาบ้านเมือง ซึ่งมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วลัยพร พรพงศ์^{๑๕} ได้วิจัยเรื่อง วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

๓.๓ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรเห็นความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น รู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง มีจิตสำนึกติดตามข่าวสารจากทุกสื่อ รับเอาข้อมูลที่เป็นจริง สนใจการเมืองให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง ไม่กระทำความผิดในการชุมนุม และมีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุม ซึ่งลักษณะดังกล่าว จะมีความเป็น

^{๑๕} วลัยพร พรพงศ์, “วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖): ๖๗-๗๕.

พลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สมบูรณ์ได้ จะต้องมีการยึดหลักธรรมสัปปุริสธรรม ๗ ในข้อ ๕ และ ๖ ปฏิบัติให้เป็นจริง ดังนี้

ข้อที่ (๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ด้วยประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันหลายมิติ เมื่อมีการเลือกตั้ง ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง และรู้ถึงผลกระทบจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น การรู้และยอมรับ การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา เช่น ชักชวนเพื่อนบ้าน ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง คือ เห็นความสำคัญของการเมืองท้องถิ่น และรู้จักการนัดพูดคุยกัน เกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองเสมอ เพื่อให้มีความรู้ในการเข้าร่วมชุมนุมว่า ช่วงไหนเหมาะหรือไม่เหมาะ เกิดการไม่กระทำความผิดในการชุมนุม

ข้อที่ (๖) การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม ทำให้สามารถรับเอาข้อมูลที่เป็นจริง เป็นการเรียนรู้สภาพสังคมแวดล้อม โดยการเข้าร่วมการณรงค์ทางการเมืองเสมอและให้เวลากับกิจกรรมทางการเมือง รู้วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ปฏิบัติตนเหมาะสมกับสภาพของสังคม ไม่สร้างปัญหาให้ชุมชนที่ตนเองอาศัย เรียนรู้การเหมือน ความต่างของชุมชน ทำให้มีจิตสำนึกติดตามข่าวสารเกิดขึ้น รับเอาข้อมูลที่เป็นจริง

อย่างไรก็ตาม ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้นั้น องค์กรภาครัฐ ควรมาให้การส่งเสริมความรู้ หรือให้มีการประชาสัมพันธ์ให้คนทุกคน ทุกกลุ่ม มีความรู้ ความเข้าใจในการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ให้ระลึกถึงความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปลุกฝังการมีส่วนร่วมให้เด็กได้เรียนรู้กิจกรรมทางการเมือง มีความเข้าใจในทิศทางการเมือง ในส่วนของพ่อแม่ต้องเป็นผู้นำ ปฏิบัติให้ลูกๆ เห็นอย่างจริงจัง ให้เห็นความสำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นสิ่งที่ดี โดยให้เห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อมาแก้ปัญหาไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม ในทางกลับกันเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ก็จะมีการประท้วงหรือเกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เช่นกัน ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมการไปมีส่วนร่วม ไม่กีดกันว่าเป็นกลุ่มใด ไม่เห็นต่างพวก ให้ยึดหลักการประชาธิปไตยเป็นที่ตั้งเพื่อจะไม่เกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐหรือเกิดความขัดแย้งกับรัฐและไม่เกิดความเคร่งเครียดในสังคม หากสังคมใดมีลักษณะดังกล่าว สังคมนั้นจะเป็นสังคมที่มีความสุข มีศีลธรรม มีการยึดหลักกติกาสังคม ซึ่งเอื้อกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อนุรักษ์ เก่งเรียน**^{๑๖} ได้วิจัยเรื่อง การก่อตัวของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองใน

^{๑๖}อนุรักษ์ เก่งเรียน, “การก่อตัวของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๗”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๘).

สังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๗ ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุจากสภาพปัญหาการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มผลประโยชน์ มีการขยายความจากประเด็นส่วนตัวกลายเป็นประเด็นสาธารณะจนเกิดกระแสการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งความขัดแย้งนี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการระดมรวมตัวเคลื่อนไหวของกลุ่ม เกิดปรากฏการณ์การเมืองภาคพลเมืองที่เคร่งเครียด

๓.๔ ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย จากข้อค้นพบ กล่าวได้ว่า ประชาชนควรมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก ยึดถือตามระเบียบของสังคมและชุมชน ยอมรับความคิดผู้อื่น ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่น ไม่นิยมความรุนแรง ไม่ก้าวร้าว เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นคนหนักแน่น มีจิตใจดี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ให้โอกาสกัน มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน ช่วยเหลือบุคคลอื่น รู้จักรับฟัง ยึดถือคุณธรรม ควบคุมตนเองได้ และยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งลักษณะดังกล่าว จะมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ จะต้องมีการยึดหลักธรรม สัปปริสธรรม ๗ ในข้อ ๒, ๓, และ ๕ ปฏิบัติให้เป็นจริงดังนี้

ข้อที่ (๒) การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย คือ การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดกว้าง มองไกล ใฝ่สูง ถ้าทุกคนมีเหตุผลมีเป้าหมายชัดเจน งานจะสำเร็จ เป็นไปตามเจตนารมณ์ได้และพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี รู้ว่าต้องยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง สังคมจะไม่เกิดปัญหาขึ้น

ข้อที่ (๓) การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ใฝ่รู้ ใฝ่คิดอยู่เสมอ ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนเอง ไม่ยึดถือตัวเองว่าเป็นคนเก่งอาวูโสกว่า ยอมรับความคิดผู้อื่น ไม่มุ่งเอาชนะคนอื่น ยอมรับความผิดพลาด รู้จักการขอคำแนะนำจากผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหา เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักตนเอง ตนเป็นใคร ทำให้ควบคุมตนเองได้ เกิดมาแล้วทำอะไรได้บ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคม มีความรับผิดชอบ และมีความคิดด้วยตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใด เกิดมีความเชื่อมั่นในตนเองขึ้น

ข้อที่ (๕) การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ด้วยประชาธิปไตยกับพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมใกล้เคียงกันในหลายมิติ ดังนั้น การรู้และยอมรับ ทำให้สามารถยอมรับความคิดผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นในการตัดสินใจร่วมกัน รู้จักรับฟัง การใช้ดุลยพินิจให้เหมาะสม เป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รู้จักแสดงออกให้เหมาะสมกับกาลเวลา เกิดการยึดมั่นและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้นั้น องค์กรภาครัฐควรมาให้

การพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลในการปกครองระบบประชาธิปไตย สร้างกระบวนการหรือกิจกรรม ส่งเสริมประชาธิปไตยให้เป็นทางการ เพื่อให้ประชาชนสนใจและเข้าร่วมกับกิจกรรมของรัฐเพื่อสิทธิและอำนาจของประชาชน ส่วนตัวของประชาชนเอง ต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้และการปฏิบัติตามหน้าที่และสิทธิทางการเมือง หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อก่อให้พลเมืองมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ซึ่งควรเริ่มการเรียนรู้จากครอบครัว โดยพ่อแม่เป็นผู้ปลูกฝัง ให้ความรู้เบื้องต้นในเรื่องบุคลิกภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์และนัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี^{๑๗} ได้วิจัยเรื่อง การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้เหตุผล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของครอบครัว มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว

จากข้อเสนอ ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในองค์ประกอบ ๔ ด้าน ข้างต้น ผู้วิจัยให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า เพื่อให้การยึดถือแนวทางพระพุทธศาสนาตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ได้เกิดความเป็นรูปธรรมที่สมบูรณ์ชัดเจนขึ้น ทั้ง ๔ ด้านนั้น หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กรให้สามารถปฏิบัติได้จริง เข้มแข็งก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในพื้นที่ได้ศรัทธา ในขณะที่รัฐเอง ควรเข้าใจถึงการดำรงชีวิตบนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเข้าใจถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาว่า สิ่งที่เป็นหลักธรรมที่แท้จริงอยู่ตรงไหน มิใช่เพียงแค่ส่งเสริมแต่เพียงปัจจัยภายนอกหรือเปลือกนอก เช่น พิธีกรรม ศาสนสถาน จณลีมหลักธรรมหรือแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เพื่อประชาชนจะได้เข้าใจถึงวิถีทางในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ในขณะที่ประชาชนเอง ควรปฏิบัติให้เป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเคร่งครัด ให้ยึดหลักธรรมพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิต ไปพร้อมกับการมีแนวทางให้ความรู้กับชุมชน ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจ สนับสนุนพระพุทธศาสนา สร้างความเข้าใจเข้าถึงพระพุทธศาสนา ในส่วนโรงเรียนควรเสริมหลักสูตรวิชาทางศาสนาเพิ่มเติมให้กับนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป เพิ่มการเรียนรู้ในห้องเรียนเกี่ยวกับหลักศีลธรรม ธรรมะคิให้เด็กเยาวชนมีความรู้รับผิดชอบชั่วดี ในส่วนของวัด ซึ่งถือเป็นสถานที่พื้นฐานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคมนั้นก็ควรส่งสอนอบรมทางธรรมแก่ประชาชนและเด็กให้ยึดมั่นในหลักศาสนา และส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน

^{๑๗} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และนัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี, “การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น”, วารสารวิจัย มข., ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๓๕๙.

กล่าวโดยสรุปในภาพรวม ผู้วิจัยเห็นว่า ในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคล ครอบครัว โรงเรียน วัดและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ในการปลูกฝัง การอบรม การส่งเสริม การจัดกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสมในท้องถิ่น ไปพร้อมกับมีความรู้หลักพุทธธรรมให้เข้าใจเป็นแนวทางและปฏิบัติได้จริง โดยเห็นความสำคัญและต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัด จนเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้การเมืองกับหลักพุทธธรรม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นข้อเสนอในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรปรับปรุงแผนฯ ให้ครอบคลุม มีความชัดเจน เข้าใจง่าย โดยมุ่งเน้นเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้ง ๕ ด้าน คือ (๑) การยึดถือ ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (๔) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย และ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๒. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดทำความร่วมมือข้อตกลงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมและสนับสนุน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อให้คนมีความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยหรือให้สอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตประชาธิปไตย

๓. โรงเรียนหรือสถานที่ศึกษา ควรมีบทบาทในการดำเนินการให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปพร้อมกับการสนับสนุนการประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้เยาวชนและประชาชนได้มีความเข้าใจและเกิดจิตสำนึกทางการเมืองและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีมีศีลธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรจัดประชุมวางแผนในแต่ละด้านให้ชัดเจน เข้าใจง่าย รวมทั้งจัดกิจกรรมโดยมุ่งเน้น เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นให้เกิดขึ้นกับทุกคน โดยให้มีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ทั้ง ๕ ด้าน คือ (๑) การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (๒) ด้านการกล่อมเกลากการเรียนรู้ทางการเมือง (๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง (๔) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย และ (๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๒. เชิญวิทยากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือกันมาให้การฝึกอบรม หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจปลูกฝังสร้างจิตสำนึก ในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ ให้สอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตประชาธิปไตย เพื่อให้คนมีความประพฤติปฏิบัติ เป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยที่แท้จริง

๓. โรงเรียนหรือสถานที่ศึกษาและบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือกันจัดโครงการต่างๆ จัดอบรม หรือจัดกิจกรรมให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปพร้อมกับความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา เช่น โครงการส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่สำคัญแก่เด็กและเยาวชน โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติในหลักธรรมที่ถูกต้อง ทำให้ให้เยาวชนและประชาชนได้มีความเข้าใจและเกิดจิตสำนึกทางการเมืองและปฏิบัติตน เป็นพลเมืองที่ดีมีศีลธรรม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นกับกลุ่มอื่น หรือพื้นที่เขตเทศบาลของจังหวัดอื่นๆ มีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๒. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่เหมาะสมในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นเพิ่มเติม เช่น หลักสังคหวัตถุ ๔, อปรีหานิยธรรม ๗ เป็นต้น

๓. ควรมีการศึกษาเป็นรายภาค เพื่อให้ได้เห็นความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของแต่ละภาคด้วย อันจะนำไปสู่การมีความเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยทั้งระบบ

๔. ควรมีการทำการวิจัยในเชิงลึกโดยเพิ่มการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมศิลปากร. วรรณคดี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

จิระโชค (บรรพต) วีระชัย และคณะ. รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิษณุ, ๒๕๒๓.

_____. วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๔.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: หจก. สหภาพสื่อและการพิมพ์, ๒๕๔๖.

ทิพย์พพร ต้นตีสุนทร. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา, ๒๕๕๔.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. ๑๐๐ ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๕๔๐. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๕.

ทักษ์ เกลิมเตียรณ. การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

นวลเพ็ญ และ วีรยุทธ วิเชียรโชติ. อารยะประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: ประชาชน, ๒๕๑๗.

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๕.

พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย. **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๖.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. เชียงใหม่: บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

_____. **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. **มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

_____. **สลายความขัดแย้ง: นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ (จุดบรรจบ: รัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวอย จำกัด, ๒๕๔๙.

พฤทธิสถาน ชุมพล และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. **คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พิษณุ ผ่องศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พร็อพเพอร์ตี้พริ้นท์, ๒๕๕๐.

ลิขิต ธีรเวคิน. **วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

วิชัย ต้นศิริ. **วัฒนธรรมพลเมือง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุขุมและบุตร จำกัด, ๒๕๕๑.

วิสุทธิ โพธิแท่น. **แนวคิด และตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

ส. ศิวรักษ์. **แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๓.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. **การเมือง:แนวความคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๕.

_____. **การระดมพลังมวลชนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๘.

สิทธิพันธ์ พุทธหนู. **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

อนันต์ อนันตกุล. **เกิดอะไรขึ้นกับการพัฒนาประชาธิปไตย ปัญหา อุปสรรค, โครงการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๗.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. **การเมืองภาคพลเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๔.

(๒) บทความ:

ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๑๕-๑๑๖.

ชนันภรณ์ อารีกุล. “ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”. **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๒๔๙.

ทินพันธ์ นาคะตะ. “ประชาธิปไตย: ความหมายปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจ”. **วารสารธรรมศาสตร์**. ปีที่ ๓ (กุมภาพันธ์, ๒๕๑๓): ๘๒.

นารี วงศ์โสภณ. “บุคลิกภาพประชาธิปไตย”. **วิทยากรย**. ปีที่ ๘๒ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๒๗): ๖๓-๖๕.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. “กรอบการมองพฤติกรรมทางการเมือง”. **วารสารสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๓): ๗๖-๙๙

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. “ก้าวข้ามกับดักการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: สู่เส้นทางใหม่ที่ยั่งยืนกว่า”. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๗๕.

ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. “การกล่อมเกลางานการเมืองในสังคมการเมืองไทย: ข้อสังเกตบางประการจากการศึกษาวิจัยที่มีอยู่”. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๖): ๓๓.

วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมพ์จินดา. “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”. **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

วลัยพร พรพงศ์. “วิธีการพัฒนาประชาธิปไตยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาเฉพาะกรณีสถานศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖): ๖๗-๗๕.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. “การพัฒนาประชาธิปไตย”. **วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิต้า**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๓๙): ๑-๘.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และนัฏฐพงศ์ ดวงมนตรี. “การปลูกฝังบุคลิกภาพประชาธิปไตยในครอบครัว จังหวัดขอนแก่น”. **วารสารวิจัย มข**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๘): ๓๕๙.

สุภาพร ชัยฤกษ์. “การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล”. **รัฐสภาสาร**. ปีที่ ๕๘ ฉบับที่ ๗. (กรกฎาคม ๒๕๕๓): ๑๑๒-๑๓๖.

เอื้ออารี เศรษฐวานิช. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี”. **วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๔): ๑๑๑

(๓) วิทยานิพนธ์:

กำธร มิตรเปรียญ. “ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมกับการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารของหัวหน้าสถานีอนามัยในเขต ๑๒”. **บทความทางวิชาการ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. “ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. เอกสารเผยแพร่ในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๓, ๒๕๕๕.

ธัญญา ศรีสมพร. “การใช้ภาวะผู้นำแนวพุทธของหัวหน้าภาควิชาคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๑.

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. “ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๖.

ธีรพงศ์ ชื่นชอบ. “การกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองและการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา”. **รายงานวิจัย**. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ ๔๘. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

ปกรณ มหากันธา. “รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ”. **รายงานวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ปราณี จันท์ดี. “กลยุทธ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามอุดมการณ์และนโยบายความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. การบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง:มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย, ๒๕๕๗.

พระธันต์ ชยानนโท (ประเสริฐศิลป์). “การบริหารงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักสัปปุริสธรรม๗”. **บทความทางวิชาการ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาคมเพชร วชิรปัญญา. “การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี”.

บทความทางวิชาการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ภัสกร เลาสวัสดิกุล. “กลยุทธ์การบริหารสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุสิตบัณฑิต**. สาขาวิชาบริหารการศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ลัดดาวัลย์ ต้นตวิทยาพิทักษ์. “ขบวนการประชาสังคม กับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.

สมโพชน์ กวักหิรัญ. “บูรณาการการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗”. **รายงานวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

สุรพล สุยะพรหม. ดร. “ความคิดทางการเมือง: ประชาธิปไตยตามแนวพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)”.

สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

อนรรักษ์ เก่งเรียน. “การก่อตัวของธรรมาธิปไตยกับการเมืองภาคพลเมืองในสังคมไทย ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๗”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การเมือง)**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๘.

อภิชาติ พานสุวรรณ. “การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์คหุศาสตรดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. **ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.dla.go.th/work/abt/> [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

คณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี. ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๖๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://social.obec.go.th/library/document/civic/civic01.pdf> [๑๐ มีนาคม ๒๕๕๙].

ปณิดา ปัดดาทานัง. พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://panidar7241.blogspot.com/2013/07/blog-post_27.html [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

ศูนย์บริหารการทะเบียนภาค ๙. ข้อมูลประชากร บ้าน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประจำเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bora.dopa.go.th/Region9/index.php/2013-05-30-09-58-25/2013-05-30-09-59-52/495-14-07-2558-24> [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. การปกครองแบบประชาธิปไตย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://guru.sanook.com/3872/> [๑๕ มีนาคม ๒๕๕๙]

สถาบันพระปกเกล้า. ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://kpi.ac.th/media/pdf/M10_452.pdf ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย.pdf. [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

สำนักงานจังหวัดตรัง. แผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการจังหวัดตรัง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.osmandaman.moi.go.th>. [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๙].

(๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นางไพลิน เชื้อนทา, ปลัดเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นางอมรศรี ประชุมพันธ์, ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์, รองนายกเทศมนตรีนครตรัง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายโกมล ชูเชิดรัตน์, ประธานสภาเทศบาลสี่เกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายณัฐพงษ์ เนียมสม, นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง, ๒๑ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายดุขฎิ สุวัฒนวิทยากร, รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ๑๔ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายธนวิวัฒน์ ผิวเหลือง, ปลัดเทศบาลตำบลสี่เกา, ๙ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายประเวช ไกรเทพ, สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง, ๘ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายปิ่น ฝืนนิมิต, ประธานสภาเทศบาลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายพิน แก้วส่งแสง, ประธานชุมชนท่าเรือ จังหวัดตรัง, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่, ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ, ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มากนคร, นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายสำราญ แก้วเอียน, นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายสุเทพ มลสวัสดิ์, ท้องถิ่นจังหวัดตรัง, ๗ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ นายสุธรรม เหมไพบูลย์, ปลัดเทศบาลตำบลควนขนุน, ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ชูมนาเสียว, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๒ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พระมหาบุญเลิศ อินทปัญโญ, รศ., อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ พลเอก ดร. เกษมชาติ นเรศเสรี, ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๘ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุพงศ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหุน, นักวิชาการอิสระ, ๑๓ กันยายน ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ:

1. Secondary Sources:

(I) Books:

Almond, Gabriel A. and Jr. B.G. Powell. **Comparative Political Today**. Boston: Little Brown and Company, 1976.

Almond, Gabriel A, Verba, Sidney. **The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations**. Little, Brown and Company, 1965.

Blaich, Theodore PI and Baumgartner, Joseph C. **The Challenge of Democracy**, New York: McGraw-Hill Book Company Inc, 1952.

Dahl, Robert A. **Modern Political Analysis**. 3rd ed. NewDehi: Prentice-Hall, 1977.

Dawson and Prewitt Dawson. **Political Socialization**. Boston: Little Brownand Company, 1969.

Ebenstein, William. **Today's ISMS**. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall INC, 1973.

- Fred I Greenstein and Nelson W Polsby. **Handbook Political Sciences**. Massachusett: Addison Wesley Pub. Co., 1975.
- Geoffrey K. Robert. **A Dictionary of Political Analysis**. Great Britain: Longman, 1971.
- Karlin, Jules. **Man's Behavior: An Introduction to Social Sciences**. New York: The Macmillan Company, 1967.
- Lee J. Cronbach. **Essential of Psychological Testing**. 3nded. New York: Harper & Row Publishers, 1974.
- Lester W. Milbrath and M. L. Goal. **Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics**. Chicago: Rand McNally College Publishing Company, 1977.
- Michael Rush and Phillip Athoff. **An Introduction to Political Sociology**. London: Thomas Nelson and Sons Limited, 1971.
- Michaelis, John U. **Social Studies for Children in a Democracy**. New York: Prentice-Hall. Inc., 1963.
- Norman H. Nie and Sidney Verba. **Political Participation: in Handbook Political Sciences: Non Government Politic Reading by Greentein, I. Fred and Polsby. W. Nelson**. Massachusett: Adison Wesley, 1975.
- Rawls, John. **A Theory of Justice Cambridge**. Mass: Harvard University, 1971.
- Robert A. Dahl. **Democracy and Its Critiques**. New Haven: Yale University Press, 1989.
- Robert Paul Wolf. **In Defense of Anarchism**. New York: Harper Torchbooks, 1970.
- Schneideman, Rose. **Democratic Education in Practice**. New York: Harper & Brothers Publishers, 1965.

(II) Articles:

- Herbert McClosky. "Political Participation", **The International Encyclopedia of the Social Science**. Vol. (1968): 252-253.
- Kathleen Knight Abowitz and Jason Harnish. "Contemporary Discourses of Citizenship", **Review of Educational Research**. Vol. 76 No.4 (2006): 653-690.

(III) Electronics

- Barber Benjamin. **Democracy**. [Online]. Source: <http://www.philospedia.net/democracy.html> [24 March 2016].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ,รศ.

ด้วย นายปรมต นามสกุล วรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๐๘๐๗/๑๖

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร.

ด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

เลขานุการระดับหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๐๓๐๑๖๐๕๐๖๐๗๐๘/๗๕

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๔๒-๘๗๙-๙๑๖๖

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๕ / ๘ / ๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณฺโณ,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร
โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

ภาควิชารัฐศาสตร์ มจร

15/10/59

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต

ด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมณาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ตรวจแล้ว

(อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๕ ต.ค. ๕๙

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๕๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ดร.อนุวัต กระสังข์

อาจารย์ประจำ ศูนย์บัณฑิตศึกษา

๑๖.๑๑.๕๙

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรติดต่อน. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ภาคผนวก ข.

ผลของการหาค่า IOC

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายชื่อ(IOC) ของแบบสอบถาม

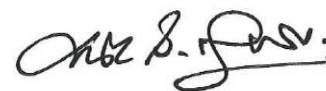
เรื่อง การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ผู้วิจัย นายปรมต วรรณบวร

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

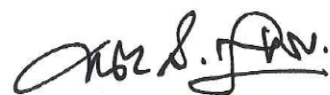
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑.ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทาง การเมืองแบบประชาธิปไตย								
๑.	หลักสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคล กระทำการใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่ จำเป็นต้องคำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิด ผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.	ท่านยึดหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านเชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วม ของประชาชน ยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่ เคารพเสียงส่วนน้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	หากท่านไม่เห็นด้วยจะไม่พูดค้านในที่ ประชุมแต่จะไปพูดนอกห้องประชุมแทน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	การใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด รวดเร็ว มีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหา บ้านเมืองในปัจจุบัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่ของ ประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ ส่วนรวมมากที่สุด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ท่านรู้และเข้าใจในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของสังคมที่ตั้งเอาไว้และยอมรับกฎเกณฑ์ที่ ชุมชนร่วมกันตั้งขึ้นมาเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

พระครูสังวรวิกรมเกียรติศักดิ์ กิตฺติปัญโญ, คร.
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๗ / ๕.๓. / ๕๖

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒.ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง								
๑.	ท่านมีโอกาสดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจของท่านคนเดียว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของท่านได้ดำเนินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ท่านได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของท่านได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง ท่านมักจะแสดงความไม่พอใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านได้นำข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและปัญหาสังคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	เมื่อท่านได้รับทราบข้อมูลที่สำคัญของทางการเมืองการปกครอง ท่านได้ส่งไปให้แก่กลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น ๆ ได้รับทราบด้วย	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๗.	ท่านเคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และการตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

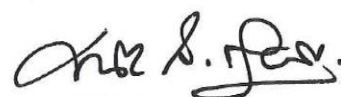

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๗/๗๓. /

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๓. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง								
๑.	เมื่อมีการเลือกตั้ง ท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านเห็นว่าการไปลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่ให้เงินหรือให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ถือเป็นเรื่องปกติ	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓.	ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	เหตุการณ์ทางการเมืองไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	หากท่านมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมือง เช่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การเลือกตั้ง การฟังปราศรัยของนักการเมือง การไปเลือกตั้ง การชุมนุมประท้วง รวมถึงการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่าง ๆ ท่านจะเข้าร่วมเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ท่านเข้าร่วมชุมชนประท้วงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐกรรมการชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นถ้าในกรณีมีการทุจริตเกิดขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ท่านกับเพื่อนนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ (สภากาแฟ)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

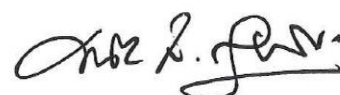
Assoc. Prof. Dr. S. J. J.
 พระครูสังวรภรณ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, คร.
 อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๓ / ๓.๓. / ๕๖

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๔. ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย								
๑.	ท่านขอคำแนะนำจากผู้อื่น เพื่อแก้ปัญหา การบ้านการเมืองในส่วนที่ท่านไม่สามารถ แก้ได้	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.	ท่านได้พูดคุยรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นที่มี ความคิดเห็นไม่เหมือนกัน เพื่อการตัดสินใจ ร่วมกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ในการพูดคุยกับผู้อื่น ท่านไม่ยึดถือตัวเองว่า เป็นคนเก่ง อาวุโสกว่าหรือไม่ใช้ตำแหน่ง หน้าที่ของตนเองในการตัดสินความผิดที่ทุก คนต้องปฏิบัติตามแนวความคิดของท่าน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบของ สังคมและชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ท่านไม่พอใจนักการเมืองท้องถิ่นบางคนจาก การบอกเล่าของเพื่อนอีกคนหนึ่งโดยไม่ สอบถามข้อเท็จจริง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ความคิดทุกความคิด ที่ท่านแสดงออกมา เป็นความคิดที่ท่านได้กลั่นกรองขึ้นด้วย ตัวเอง มิใช่เป็นความคิดที่แสดงออกมา ภายใต้อิทธิพลของผู้ใดทั้งสิ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	การตัดสินใจทางการเมืองทุกครั้งของท่าน เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ท่านสามารถรับผิดชอบ แต่เพียงผู้เดียวได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

พระครูณรงค์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปัญโญ, ดร.
 อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๗ / ๗ / ๕๖

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕.ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา								
๑.	ท่านรับฟังความคิดเห็นและเหตุผล ตลอดจนข้อเสนอแนะในทางการเมืองร่วมกันกับเพื่อนสมาชิกในชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้อื่นเข้าใจบ่อยครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านรู้ตัวเองอยู่เสมอว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตนเองเมื่อใด เวลาใด และสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ท่านสามารถควบคุมอารมณ์ ช่มใจ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ท่านสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ท่านเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถตามความถนัดอย่างเต็มที่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

พระครูสังวรวิมล เกษตรศักดิ์ กิตติปัญโญ, คร.
 อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๑๗ / ๗.๑. / ๕๖

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ขอรับ
รับ
รับ

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๑๒๖๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาบริหารการเชิงพุทธ (เพื่อสังคมและวัฒนธรรม)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดบุรีรัมย์

วิทยาเขตบุรีรัมย์ วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาเขตศรีสะเกษ

วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตหนองคาย

วิทยาเขตขอนแก่น วิทยาเขตอุดรธานี วิทยาเขตยโสธร วิทยาเขตมหาสารคาม

วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตกาฬสินธุ์ วิทยาเขตสกลนคร วิทยาเขตนครพนม

วิทยาเขตมุกดาหาร วิทยาเขตบึงกาฬ วิทยาเขตหนองบัวลำภู วิทยาเขตขอนแก่น

๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๙

เทศบาลตำบลขามเฒ่า
เลขที่ ๐๓๓๐๕
วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๙
เวลา ๐๙.๐๐ น.

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เจริญพร นายเทศมนตรีตำบลขามเฒ่า
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในห้องเรียน”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรภายในหน่วยงานของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขออโนทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในนาม นายกเทศมนตรีตำบลขามเฒ่า
- นายปรมต นามสกุล วรรณบวร
ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
ในภาคนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

๒๓ ส.ค. ๕๙

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร
โทรศัพท์: ๐๙๒-๘๗๙๔-๙๓๖๖

๒๓-๘-๕๙

ภาคผนวก ง.

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน (try out) ตรวจสอบค่าคุณภาพ ดังนี้

1. ค่าอำนาจจำแนก (discrimination) สามารถแยกคนสองกลุ่มออกจากกันได้
ดูจากค่า Corrected Item-Total Correlation ต้องมากกว่า 0.2 (ดูรายชื่อ)
2. ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) วัดก็ครั้งก็ได้ค่าเท่าเดิม ดูจากค่า Cronbach's Alpha (ดูรายด้าน)

แบบสอบถามด้านที่ 1

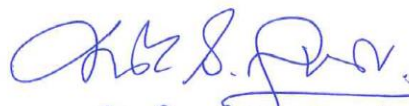
Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.903	7

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	22.40	38.731	.600	.900
A2	22.60	38.317	.748	.886
A3	22.00	41.793	.673	.898
A4	22.40	31.697	.895	.865
A5	23.20	33.683	.628	.908
A6	22.60	30.869	.934	.859
A7	22.00	40.966	.764	.892

ตรวจแล้ว

(ศาสตราจารย์ ดร. ส. ส. ส.)
ผอ. ภาควิชาคณิตศาสตร์ วิทยาลัยวิทยาศาสตร์
มจร น.ค. ๕๕

แบบสอบถามด้านที่ 2

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.898	7

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
B1	23.20	21.269	.804	.882
B2	22.60	31.697	.571	.899
B3	23.40	25.903	.740	.878
B4	22.60	26.731	.924	.862
B5	22.20	31.200	.483	.904
B6	22.60	30.869	.695	.891
B7	23.00	21.931	.961	.847

แบบสอบถามด้านที่ 3

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.935	7

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
C1	21.20	36.579	.698	.934
C2	22.40	29.628	.862	.918
C3	22.20	32.441	.732	.931
C4	22.20	32.441	.732	.931
C5	21.60	31.283	.930	.911
C6	21.80	32.855	.898	.916
C7	22.20	34.097	.738	.929

แบบสอบถามด้านที่ 4

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.905	7

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
D1	22.47	28.809	.792	.884
D2	22.67	22.575	.925	.867
D3	22.07	36.064	.418	.920
D4	22.27	31.995	.529	.909
D5	22.67	27.057	.940	.867
D6	22.67	28.023	.835	.879
D7	22.80	25.407	.732	.895

แบบสอบถามด้านที่ 5

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.880	7

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
E1	24.40	14.317	.802	.846
E2	24.80	20.441	.496	.884
E3	23.80	21.269	.306	.896
E4	24.20	19.200	.587	.874
E5	24.00	13.655	.897	.829
E6	24.20	14.234	.886	.830
E7	23.80	17.131	.762	.852

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (แบบสอบถาม)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๔

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติโครงการที่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลากรในหน่วยงานของท่าน
 เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง

- มจร. ขออนุมัติโครงการที่
 นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเรื่อง
 “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการ
 ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น”
 - เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต

(นายอัครเดช สืบสาละ)

เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ

- 7 ก.ย. 2559

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๘๐๐

อยู่ประจำ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๑, ๒๑๓๒

ศาลากลางจังหวัดตรัง
 เลขรับที่ 18268
 วันที่ 7 ก.ย. 2559
 เวลา 14.00 น.

หน้าห้อง ผวจ.
 เลขที่ 470
 วันที่ 7 ก.ย. 2559
 เวลา 14.00 น.

ฝ่ายอำนวยการ สผ.ตร.
 เลขที่รับ 2394
 วันที่ 7 ก.ย. 2559
 เวลา 14.00 น.

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

อนุญาต

(นายเตชะรัฐ สิมศิริ)

ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง

- 7 ก.ย. 2559

ภาคผนวก ฉ.

เครื่องมือการวิจัย (แบบสอบถาม)

แบบสอบถาม

เรื่อง : ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อทำดัชนีพจนธ์ หลักสูตรพุทธศาสตร์คุณิบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น ซึ่งแบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับหาข้อมูลในการศึกษาวิจัยเท่านั้นและในการตอบแบบสอบถามจะไม่มีผลกระทบใดๆต่อผู้ตอบ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลนำไปเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของประชาชนต่อไป

ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็นข้อคำถาม ๓ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

และโปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ ข้อความที่เป็นจริง หรือเติมข้อความที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่านในช่องว่างที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายปรมต วรรณบวร)

ผู้วิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๒. อายุ ☐ ๑๘-๒๙ ปี ☐ ๓๐-๔๙ ปี ☐ ๕๐ ปีขึ้นไป
๓. สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ ม่าย/หย่าร้าง ☐ แยกกันอยู่
๔. ระดับการศึกษา (ตอบระดับการศึกษาสูงสุดเพียง ๑ ระดับ)
- ☐ ต่ำกว่า ม.๓ ☐ ม.๓ ☐ ม.๖ หรือ ปวช.
- ☐ อนุปริญญา หรือ ปวส. ☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
๕. อาชีพ (ตอบอาชีพหลักเพียง ๑ อาชีพ)
- ☐ พ่อบ้าน แม่บ้าน ☐ รับจ้าง ☐ ค้าขาย
- ☐ ลูกจ้างบริษัทเอกชน ☐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ☐ รับราชการ
- ☐ นักศึกษา ☐ ข้าราชการบำนาญ/เกษียณราชการ
- ☐ อื่น ๆ (ระบุ)
๖. รายได้ต่อเดือน
- ☐ ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท ☐ ๓,๐๐๐-๖,๐๐๐ บาท ☐ ๖,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท
- ☐ ๙,๐๐๑-๑๒,๐๐๐ บาท ☐ ๑๒,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท ☐ ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ แบบวัดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความในแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับข้อเท็จจริงของท่าน

๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมีคำถาม ๗ ข้อ ดังนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๑	ท่านเห็นว่าหลักสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคลกระทำสิ่งใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิดผู้อื่น					
๒	ท่านยึดหลักการและเหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น					
๓	ท่านเชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชน ยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่ เคารพเสียงส่วนน้อย					

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๔	หากท่านไม่เห็นด้วยจะไม่พูดค้านในที่ประชุมแต่จะไปพูดนอกห้องประชุมแทน					
๕	ท่านเชื่อว่าการใช้อำนาจในการตัดสินใจเด็ดขาด รวดเร็ว มีความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองในปัจจุบัน					
๖	ท่านเชื่อว่าการส่งเสริมและสนับสนุนประชาธิปไตยในปัจจุบันก่อให้เกิดประโยชน์และการพัฒนาแก่ส่วนรวมมากที่สุด					
๗	ท่านรู้และเข้าใจในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคมที่ตั้งเอาไว้และยอมรับกฎเกณฑ์ที่ชุมชนร่วมกันตั้งขึ้นมาเสมอ					

๒) ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองมีคำถาม ๗ ข้อ ดังนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๑	ท่านมีโอกาสดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจของท่านคนเดียว					
๒	เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของท่านได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ท่านได้มีโอกาสชี้แจงเหตุผลเสมอ					
๓	เมื่อบิดา มารดา หรือเพื่อน ๆ ของท่านได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้ง ท่านมักจะแสดงความไม่พอใจ					
๔	ท่านได้นำข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองเสมอ					
๕	ท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและปัญหาสังคม					
๖	เมื่อท่านได้รับทราบข้อมูลที่สำคัญของทางการเมืองการปกครอง ท่านได้ส่งไปให้แก่กลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่น ๆ ได้รับทราบด้วย					
๗	ท่านเคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ และการตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต					

๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคำถาม ๗ ข้อ ดังนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๑	เมื่อมีการเลือกตั้ง ท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติเสมอ					
๒	ท่านเห็นว่าการไปลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่ให้เงินหรือให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ถือเป็นเรื่องปกติ					
๓	ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ					
๔	ท่านเชื่อว่าเหตุการณ์ทางการเมืองไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของท่าน					
๕	หากท่านมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมือง เช่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง การฟังปราศรัยของนักการเมือง การไปเลือกตั้ง การชุมนุมประท้วง รวมถึงการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่าง ๆ ท่านจะเข้าร่วมเสมอ					
๖	ท่านเข้าร่วมชุมชนประท้วงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ กรรมการชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นถ้าในกรณีมีการทุจริตเกิดขึ้น					
๗	ท่านกับเพื่อนนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ (สภากาแฟ)					

๔) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีคำถาม ๗ ข้อ ดังนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๑	ท่านขอคำแนะนำจากผู้อื่น เพื่อแก้ปัญหาการบ้านการเมืองในส่วนที่ท่านไม่สามารถแก้ได้					
๒	ท่านได้พูดคุยรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่นที่มีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน เพื่อการตัดสินใจร่วมกัน					
๓	ในการพูดคุยกับผู้อื่น ท่านไม่ยึดถือตัวเองว่าเป็นคนเก่ง อวดโอ่กว่าหรือไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเองในการตัดสินความผิดที่ทุกคนต้องปฏิบัติตามแนวความคิดของท่าน					
๔	ท่านยึดถือและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมและชุมชน					

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๕	ท่านไม่พอใจนักการเมืองท้องถิ่นบางคนจากการบอกเล่าของเพื่อนอีกคนหนึ่งโดยไม่สอบถามข้อเท็จจริง					
๖	ความคิดทุกความคิด ที่ท่านแสดงออกมา เป็นความคิดที่ท่านได้กลั่นกรองขึ้นด้วยตัวเอง มิใช่เป็นความคิดที่แสดงออกมาภายใต้อิทธิพลของผู้ใดทั้งสิ้น					
๗	การตัดสินใจทางการเมืองทุกครั้งของท่าน เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ท่านสามารถรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวได้					

๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ มีคำถาม ๗ ข้อ ดังนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๑	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองได้					
๒	ท่านสามารถอธิบายความมุ่งหมายและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้อื่นเข้าใจเพื่อช่วยเหลือไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง					
๓	ท่านสามารถปรับปรุงวิธีดำเนินชีวิตให้มีความยึดหยุ่นได้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นมีความเข้าใจตรงกันในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสมอ					
๔	ท่านเคารพระบอบประชาธิปไตยและวางตัวเป็นกลางเสมอ อีกทั้งรู้ตัวเองว่าจะใช้สิทธิเสรีภาพของตัวเองเมื่อใด เวลาใด และสถานที่ใดจึงจะเหมาะสม					
๕	ท่านแยกแยะปัญหาในเรื่องส่วนตัวของบุคคลออกจากส่วนรวม และสามารถควบคุมอารมณ์ ข่มใจ ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เสมอ					
๖	ท่านยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นๆ เสมอ แม้ว่าจะแตกต่างจากตนเองและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในชุมชนเป็นอย่างดี					

ข้อ	ข้อความ	ระดับคุณภาพ				
		จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงครึ่งหนึ่ง	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
๗	ท่านปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความยุติธรรมและให้กำลังใจกับผู้อื่นทั้งในด้านที่มีปัญหาส่วนตัวและปัญหาครอบครัว					

ส่วนที่ ๓

๑) ปัญหา อุปสรรคในการกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

(๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

.....

.....

.....

(๒) ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

.....

.....

.....

(๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

.....

.....

.....

(๔) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย

.....

.....

.....

(๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

.....

.....

.....

๒) ข้อเสนอแนะในการกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

(๑) ด้านการยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

.....

.....

.....

(๒) ด้านกระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง

.....

.....

.....

(๓) ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

.....

.....

.....

(๔) ด้านบุคลิกภาพประชาธิปไตย

.....

.....

.....

(๕) ด้านการยึดมั่นในหลักธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สัมภาษณ์)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๘๕

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ,รศ.

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในโอกาสที่

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

๑๕ ก.ย. ๒๕๕๙

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๘๕

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร.

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ที่เป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรด
พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.นุชกร วัฒนบุตร)

เลขานุการระดับหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.
อธิการประจำคณะวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕/๐๘/๒๕๕๙

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรติดต่อกับ ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธทนต์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุมานาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรณบวร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนพวงศ์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

— ๕๖๕ ไร่ ๓๖๗ ไร่ ๓๖๗ ไร่
 รวม ๑๖๖ ไร่ ๓๖๗ ไร่ ๓๖๗ ไร่
 — ๖๖๖ ไร่ ๓๖๗ ไร่ ๓๖๗ ไร่

— ๖๖๖ ไร่ ๓๖๗ ไร่ ๓๖๗ ไร่
 (รศ.ดร.วิทยา จิตนพวงศ์)
 ๑๒ กย ๒๕๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังฆมคาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๓๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

อ.ดร.สุรพล สุษะพรหม

พ.ศ. ๒๕๖๑

(ดร. กนกนที นเรศเสนีย์)

ผอ.ศูนย์บัณฑิตศึกษา/สค. ๒๕๖๑

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่ภายใน : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๓๑
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายคุณุ สุวัฒน์วิทยากร รองอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผลจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขออัญมณาขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

อนึ่งขอแบบสอบถามใน

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรณบวร
โทรศัพท์: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

(นายคุณุ สุวัฒน์วิทยากร)

ពិស ៦១០៥.២/១២៧៥

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้เห็นสถิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต จันทรโรจนกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็น ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ติดต่อดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสนตรฐบัญญัติ สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร วิทยาศาสตรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

Joe Simon

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุกะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรณบวร
โทรศัพท์: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

[illegible]

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่เยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา ชุ่มนาเสียว มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๗๙-๙๑๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายสุเทพ มลสวัสดิ์ ท้องถิ่นจังหวัดตรัง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขออุมิทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

- อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
- อธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

(นายสุเทพ มลสวัสดิ์)
ท้องถิ่นจังหวัดตรัง
ท.ล.อ. จ.ตรัง

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุมัติให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายสำราญ เก้าเอี้ยน นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ จังหวัดตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ฉันได้มอบหมายให้
 นางสาววิภาดา

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์: ๐๘๒-๘๗๙-๕๑๖๖

๕
 ๕/๘/๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตรื้อถอนให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์ รองนายกเทศมนตรีนครตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิติ ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราหมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

(นายเกรียงศักดิ์ รัตนสิมานนท์)

รองนายกเทศมนตรี รักษาการแทน

นายกเทศมนตรีนครตรัง

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ยาว : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายสมศักดิ์ มากนคร นายกเทศมนตรีตำบลวังวิเศษ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุมัติขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณฺโณ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

นาย สมศักดิ์ มากนคร

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพฐยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร คุณอมรศรี ประชุมพันธ์ ประธานชุมชนหลังตลาด จังหวัดตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออวยพรในความสำเร็จและความก้าวหน้าทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ยื่นตีให้ความอนุเคราะห์สัมภาษณ์
 อมรศรี ประชุมพันธ์
 (นางอมรศรี ประชุมพันธ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ยาว : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายพิน แก้วส่อแสง ประธานชุมชนท่าเรือจังหวัดตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วงน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรณบวร

โทรศัพท์: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

(นายปรมต วรณบวร)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่หนา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายณัฐพงษ์ เนียมสม นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร
 โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ณัฐพงษ์ เนียมสม
 นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง

(นายณัฐพงษ์ เนียมสม)

นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายโกมล ชูเชิตรีศน์ ประธานสภาเทศบาลลิเกา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปณฺโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ยื่นให้ท่าน (ตราประทับ)
 ๕

โกมล ชูเชิตรีศน์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ๔๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายปิ่น ขวัญนิมิต ประธานสภาเทศบาลโคกหล่อ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออัญมณาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ยื่นให้ที่ อบจ. ๐๔/๗๖๖
 สภา อบจ.

ร. ๗๖ ๗๖ (๗๖๖)

ปณ. อบจ. (๗๖๖) (๗๖๖)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายประเวช ไกรเทพ สมาชิกสภาเทศบาลนครตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออภัยในความอึดใจเพื่อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ขอแสดงความอนุเคราะห์

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตขอให้ให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นางไพลิน เชื้อนทา ปลัดเทศบาลนครตรัง
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ให้สิทธิดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นางไพลิน เชื้อนทา)
 ปลัดเทศบาลนครตรัง

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่ ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออัญมิตนาขอบคุนในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

อนึ่งให้คณมรณมื่อ
 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
 ณ วัณณ

นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๙๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๘๒-๓๓๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง

ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย

สุธรรม เหมไพมูลย์ ปลัดเทศบาลตำบลคอนกวน
แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขออุทิศไมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์: ๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖

ยินดีให้ความอนุเคราะห์สัมภาษณ์

สุธรรม เหมไพมูลย์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๔๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่อา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๓๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เจริญพร **ชนวิฑฒน์ ผิวเหลือง ปลัดเทศบาลตำบลสีเปา.**
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นายปรมต นามสกุล วรรณบวร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๗๕ นิสิตหลักสูตร
 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น” เพื่อเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขออโนไมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (วังน้อย)

ยิณดี นัควมอชณะนัฒนพณ

(นายชนวิฑฒน์ ผิวเหลือง)

ผู้ประสานงาน: นายปรมต วรรณบวร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๙๒-๘๗๙-๔๑๖๖

ภาคผนวก ณ.

เครื่องมือการวิจัย (แบบสัมภาษณ์)

เรื่อง : ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ใช้สำหรับหาข้อมูลในการศึกษาวิจัยเท่านั้นและในการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบใดๆต่อผู้ตอบ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลนำไปเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองของประชาชนต่อไป

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ออกเป็นข้อคำถาม ๗ ข้อคำถามด้วยกันมีดังนี้

๑) ในความเห็นของท่าน การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือ สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรมีลักษณะอย่างไรบ้างที่เหมาะสม

๒) ท่านเห็นว่าประชาชนควรมีลักษณะอย่างไรและควรมีแนวทางส่งเสริม หรือวิธีการอย่างไร เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสม

๓) ท่านเห็นว่าประชาชนควรมีลักษณะอย่างไรและควรมีแนวทางส่งเสริมหรือวิธีการอย่างไร เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่ด้าน

๔) ท่านเห็นว่าประชาชนควรมีลักษณะอย่างไรและควรมีแนวทางส่งเสริมหรือวิธีการอย่างไร เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตย

๕) ในความเห็นของท่าน ประชาชนที่มีการยึดมั่นปฏิบัติในหลักธรรมนั้น ตัวของประชาชนเองควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง เพื่อให้สอดคล้องสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยที่เหมาะสม

๖) ท่านเห็นว่า รัฐควรมีแนวทาง สนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนที่ได้ยึดมั่นในหลักธรรมนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม

๗) ข้อเสนอแนะแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายปรมต วรรณบวร)

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
ความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของท่านต่อแนวทางการกำหนดความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

ชื่อ-สกุลผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์/...../.....

เวลา สถานที่ (ชุมชน)

เพศ อายุ ปี ระดับการศึกษา

ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)จำนวน ๗ ข้อคำถาม รายละเอียดมีดังนี้

๑)ในความเห็นของท่าน การยึดถือค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือสอดคล้องกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรมีลักษณะอย่างไรบ้างที่เหมาะสม ตั้งแต่ด้าน

๑.๑ การพึ่งตนเอง ?

.....

.....

.....

๑.๒ การเคารพสิทธิผู้อื่น ?

.....

.....

.....

๑.๓ การเคารพความแตกต่าง ?

.....

.....

.....

๑.๔ การเคารพความเสมอภาค ?

.....

.....

.....

๑.๕ การเคารพกติกา ?

.....

.....

.....

๑.๖ การมีความรับผิดชอบต่อสังคม ?

.....

.....

.....

๒) ท่านเห็นว่า ประชาชนควรมีลักษณะอย่างไรและควรมีแนวทางส่งเสริมหรือวิธีการอย่างไร เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้หรือมีความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสม ตั้งแต่

๒.๑ จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในครอบครัว ?

.....

.....

.....

๒.๒ จากการรับรู้ข่าวสารจากที่ต่างๆ ?

.....

.....

.....

๒.๓ จากการแลกเปลี่ยนพูดคุยความคิดเห็น ?

.....

.....

.....

๒.๔ จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับกลุ่มต่างๆ ?

.....

.....

.....

๓) ท่านเห็นว่าประชาชนควรมีลักษณะอย่างไรและควรมีแนวทางส่งเสริม สนับสนุนหรือวิธีการ
อย่างไรเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่ด้าน

๓.๑ การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ?

.....

.....

.....

๓.๒ การติดตามข่าวสารทางการเมือง ?

.....

.....

.....

.....

๓.๓ การร่วมชุมนุมทางการเมือง ?

.....

.....

.....

.....

๔) ท่านเห็นว่าประชาชนควรมีลักษณะอย่างไรและควรมีแนวทางส่งเสริม สนับสนุนหรือวิธีการ
อย่างไรเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตย ตั้งแต่ด้าน

๔.๑ การประนีประนอมให้ความร่วมมือ ?

.....

.....

.....

๔.๒ การมีน้ำใจ ?

.....

.....

.....

๔.๓ การมีเหตุผล ?

.....

.....

.....

๔.๔ การมีความยุติธรรม ?

.....

.....

.....

๔.๕ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง ?

.....

.....

.....

๕) ในความเห็นของท่าน ประชาชนที่มีการยึดมั่นปฏิบัติในหลักธรรมนั้น ตัวของประชาชนเองควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง เพื่อให้สอดคล้องสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยที่เหมาะสมตั้งแต่ด้าน

๕.๑ การเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหน้าที่ ?

.....

.....

.....

๕.๒ การเป็นผู้รู้จักผล รู้จักเป้าหมาย ?

.....

.....

.....

๕.๓ การเป็นบุคคลที่รู้จักตน รู้จักว่าตนเป็นใคร ?

.....

.....

.....

๕.๔ การรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี ?

.....

.....

.....

๕.๕ การรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ?

.....

.....

.....

๕.๖ การรู้จักชุมชน รู้จักระเบียบในสังคม ?

.....

.....

.....

๕.๗ การรู้จักบุคคล หรือการรู้จักอุปนิสัยใจคอและอารมณ์ของผู้อื่น ?

.....

.....

.....

๖) ท่านเห็นว่า รัฐควรมีแนวทาง สนับสนุนหรือวิธีการอย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่น สามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเหมาะสม ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๗) ข้อเสนอแนะแนวทางในการสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ญ.

ภาพถ่าย

ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

สถานที่สัมภาษณ์

เวลาสัมภาษณ์

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.

อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

สถานที่สัมภาษณ์

เวลาสัมภาษณ์

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ดร.

อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	รองศาสตราจารย์สิทธิพันธ์ พุทธหนุน
ตำแหน่ง	นักวิชาการอิสระ
สถานที่สัมภาษณ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
เวลาสัมภาษณ์	๑๓ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จิตนุกงศ์
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สถานที่สัมภาษณ์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
เวลาสัมภาษณ์	๑๒ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	นายสุธรรม เหมไพบูลย์
ตำแหน่ง	ปลัดเทศบาลตำบลควนğun
สถานที่สัมภาษณ์	เทศบาลตำบลควนğun
เวลาสัมภาษณ์	๒๐ กันยายน ๒๕๕๙.

ผู้ให้สัมภาษณ์	นายปิ่น ฝืนนิมิต
ตำแหน่ง	ประธานสภาเทศบาลตำบลโคกหล่อ
สถานที่สัมภาษณ์	เทศบาลตำบลโคกหล่อ
เวลาสัมภาษณ์	๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	นายณัฐพงษ์ เนียมสม
ตำแหน่ง	นายกเทศมนตรีตำบลนาตาล่วง
สถานที่สัมภาษณ์	เทศบาลตำบลนาตาล่วง
เวลาสัมภาษณ์	๒๑ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	นายโกมล ชูเชิดรัตน์
ตำแหน่ง	ประธานสภาเทศบาลตำบลสีเกา
สถานที่สัมภาษณ์	เทศบาลตำบลสีเกา
เวลาสัมภาษณ์	๙ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	นายฤกษ์นริศ ศรีใหม่
ตำแหน่ง	ปลัดเทศบาลตำบลโคกหล่อ
สถานที่สัมภาษณ์	เทศบาลตำบลโคกหล่อ
เวลาสัมภาษณ์	๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

ผู้ให้สัมภาษณ์	นายธนวัฒน์ ผิวเหลือง
ตำแหน่ง	ปลัดเทศบาลตำบลสีเกา
สถานที่สัมภาษณ์	เทศบาลตำบลสีเกา
เวลาสัมภาษณ์	๙ กันยายน ๒๕๕๙

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	:	นายปรมต วรรณบวร
เกิด	:	๒๔ มกราคม ๒๕๑๑
สถานที่เกิด	:	๕๕/๑ หมู่ ๑ ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
การศึกษา	:	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์การทำงาน	:	ผู้ช่วยอธิการบดี
สังกัด	:	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง	:	อาจารย์
ผลงานทางวิชาการ	:	เรื่องการสร้างองค์กรแห่งความสุขด้วยหลักพุทธธรรม วารสาร มหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง วันวิสาขบูชาโลก ประจำปี ๒๕๕๘ : เรื่องผู้นำ: ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๙ : เรื่องการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ ปรัชญา ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือน กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
ที่อยู่ปัจจุบัน	:	๕๕/๑ หมู่ ๑ ตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง
โทรศัพท์	:	๐๙๒-๘๗๙-๙๑๖๖